

๑๕๑.๓๓

พ ๑๑๗๗

๘.๓

การวิเคราะห์พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงพระสมุดวชิรญาณ

ปริญญาโท

ทอง

ปกรณ์ ทรงมั่ง

15 ต.ค. 2539

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ไทย

มีนาคม 2539

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๑๑๑๑๑

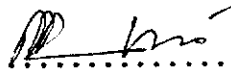
คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปฏิญานพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอก
ประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

พลึงพลึง ธานี

ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลับพลึง คงชนะ)

กรรมการ

(อาจารย์เท็ม มีเต็ม)

คณะกรรมการสอบ

พลึงพลึง ธานี

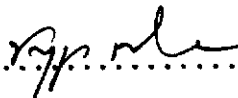
ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลับพลึง คงชนะ)

กรรมการ

(อาจารย์เท็ม มีเต็ม)

กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์สมphon นาคีรักษ์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร.ศิริยภา พุดสุวรรณ)

วันที่... เดือน... พ.ศ. 2539

ประกาศคุณูปการ

ปริญญาพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้เพราะผู้เขียนได้รับความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ผศ.พลับพลึง คงชนะ แห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และอาจารย์เทิม มีเต็ม หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ที่ได้ให้ความกรุณาช่วยเหลือและแนะแนวทางในการศึกษาจนปริญญาพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านแห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่กรุณาช่วยประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และให้คำแนะนำในการเขียนปริญญาพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ ท่านผู้หญิงวรุณชุกา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ที่กรุณาให้คำแนะนำเบื้องต้นสำหรับปริญญาพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ ผศ.ระชัยศรี กาญจนวงศ์ และคณาจารย์ทุกท่านแห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ที่กรุณาให้คำแนะนำในการเขียนปริญญาพนธ์

ขอขอบคุณ อาจารย์นิพนธ์พรหม ไพบูลย์หวังเจริญ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการหนังสือตัวเขียนและจารึก หอสมุดแห่งชาติ ที่ช่วยให้คำแนะนำและช่วยอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าจนปริญญาพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณ อาจารย์สมพูนุช นาศิริรักษ์ แห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติม

สำหรับเพื่อนผลิตปริญาโทร่วมรุ่น ได้แก่ คุณจิตใต้ ออสุสุขชี คุณมนัสวาท กุลวงศ์ คุณวราณี แผลงอินทร์ คุณสุทัศน์ มิ่งไชยสง และคุณเสาวณีย์ พรรณากษ ผู้เขียนรู้สึกขอบคุณและซาบซึ้งในน้ำใจที่เอื้ออาทร และช่วยเหลือให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์

คุณค่าของปริญญาพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอมอบแด่คุณครูและอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสาทความรู้ให้ผู้เขียน ตั้งแต่เยาว์วัยจนถึงปัจจุบัน และขอมอบแด่คุณพ่อ (ซึ่งล่วงลับไปแล้ว) และคุณแม่ที่กรุณาเอาใจใส่ในการศึกษาของผู้เขียนมาโดยตลอด

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทนำ	ก
1 พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาและพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ .	1
1. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับต่าง ๆ	4
2. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ	17
2.1 พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ :	
เลขที่ 222, จ.ศ. 801 - 803 หรือพงศาวดารกรุงศรี	
อยุธยาส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์	18
2.1.1 ลักษณะทั่วไป	18
2.1.2 ประวัติการค้นพบ	19
2.1.3 เนื้อหา	19
2.2 พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ :	
เลขที่ 223, จ.ศ. 845 - 846 หรือพงศาวดารกรุงศรี	
อยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี	28
2.2.1 ลักษณะทั่วไป	28
2.2.2 ประวัติการค้นพบ	29
2.2.3 เนื้อหา	29
2 วิเคราะห์เหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ .	49
1. ลำดับเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ อุดลศรี	
อรรถพันธ์	50
1.1 สงครามที่ปรากฏในพงศาวดาร	61
1.2 พระราชพิธีที่ปรากฏในพงศาวดาร	63

1.3	เหตุการณ์ไฟไหม้ที่ปรากฏในพงศาวดาร	64
1.4	เหตุการณ์อื่น ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดาร	65
2.	ลำดับเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี	68
2.1	สงครามที่ปรากฏในพงศาวดาร	89
2.2	พระราชพิธีที่ปรากฏในพงศาวดาร	94
2.3	กบฏที่ปรากฏในพงศาวดาร	95
2.4	เหตุการณ์อื่นที่ปรากฏในพงศาวดาร	98
3	วิเคราะห์รายละเอียดของวันเวลาที่ปรากฏในพงศาวดาร	103
1.	รายละเอียดของศักราชและวันเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อูบลศรี อรรถพันธ์	106
2.	คำบรรยายลักษณะเวลาที่ปรากฏเหตุการณ์ต่าง ๆ ในพงศาวดารกรุงศรี อยุธยาส่วนของ อูบลศรี อรรถพันธ์	110
3.	รายละเอียดของศักราชและวันเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี	118
4.	คำบรรยายลักษณะเวลาที่ปรากฏเหตุการณ์ต่าง ๆ ในพงศาวดารกรุงศรี อยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี	120
4	ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะของคำนามที่ปรากฏในพงศาวดาร	134
1.	คำนามที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อูบลศรี อรรถพันธ์	134
1.1	รายชื่อเมืองและสถานที่ต่าง ๆ	135
1.2	รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	148
1.3	ชื่อสัตว์	166
1.4	ชื่อพระราชพิธีต่าง ๆ	167

2.	คำนามที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาชั้นหม่อมพระสมุควชิรญาณ	
	ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี	169
	2.1 ราชที่ก่เมืองและสถานที่ต่าง ๆ	170
	2.2 ราชที่ก่ขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	193
	2.3 ชื่อสัตว์	245
	2.4 ชื่อพระราชนิธิ์ต่าง ๆ	248
5	วิเคราะห์ภาพรวมพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาชั้นหม่อมพระสมุควชิรญาณ	251
1.	วิเคราะห์พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาชั้นหม่อมพระสมุควชิรญาณส่วนของ	
	อุบลศรี อรรถพันธ์	252
	1.1 วิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรี	
	อยุธยาส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์	252
	1.1.1 วิเคราะห์เหตุการณ์หรือเรื่องราวที่แตกต่างกับ	
	หลักฐานอื่น	253
	1.1.2 วิเคราะห์รายละเอียดของข้อมูลใหม่ และข้อมูล	
	เพิ่มเติมทางประวัติศาสตร์	255
	1.2 วิเคราะห์วันเวลาที่ปรากฏในพงศาวดาร	269
	1.3 วิเคราะห์คำที่ปรากฏในพงศาวดาร	272
	1.3.1 ปัญหาการเรียกชื่อเมืองกำแพงเพชร	272
2.	วิเคราะห์พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาชั้นหม่อมพระสมุควชิรญาณส่วนของ	
	ไมเคิล วิกเคอรี	274
	2.1 วิเคราะห์เหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดาร	274
	2.1.1 วิเคราะห์เหตุการณ์หรือเรื่องราวที่แตกต่างจาก	
	หลักฐานอื่น	274
	2.1.2 วิเคราะห์รายละเอียดของข้อมูลใหม่และข้อมูล	
	เพิ่มเติมทางประวัติศาสตร์	279

บทที่	หน้า
2.2 วิเคราะห์เรื่องวันและเวลาที่ปรากฏในพงศาวดาร	283
2.3 วิเคราะห์คำที่ปรากฏในพงศาวดาร	284
6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	286
บรรณานุกรม	288
ภาคผนวก	296
ประวัติย่อของผู้วิจัย	323

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 สรุปรูปเนื้อหาสาระพงสาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับต่าง ๆ	4
2 ลำดับเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงสาวดารส่วนของ อุลบลศรี อรรถพันธ์	50
3 แสดงลำดับเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงสาวดารส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี	68
4 แสดงรายชื่อเมืองและสถานที่ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงสาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุลบลศรี อรรถพันธ์	135
5 แสดงรายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงสาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับ หอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุลบลศรีอรรถพันธ์	148
6 แสดงชื่อสัตว์ในพงสาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุลบลศรี อรรถพันธ์	166
7 แสดงชื่อพระราชพิธีต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงสาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุด วชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี	167
8 แสดงรายชื่อเมืองและสถานที่ต่าง ๆ ในพงสาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุด วชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี	170
9 แสดงรายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงสาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี	193
10 แสดงชื่อช้างที่ปรากฏในพงสาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี	245
11 แสดงพระราชพิธีต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงสาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุด วชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี	248

บทนำ

พงศาวดาร หมายถึงบันทึกที่บรรยายเรื่องราวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบ้านเมือง หรือผู้เป็นประมุข เช่น พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศ์สาแหร่ง ชุมนางและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเรื่องลำดับเหตุการณ์ หรือรัชกาล พงศาวดารที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ มักจะเรียกว่า พระราชพงศาวดาร¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาจึงเป็นบันทึกที่บรรยายเรื่องราวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือเรื่องราวของพระมหากษัตริย์ และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 1893 - 2310² เมื่อพิจารณาในด้านการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์แล้ว พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาอาจอนุมานได้ว่า มีฐานะเป็นเอกสารชั้นต้น³ ซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยาเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงมีนักวิชาการนำมาใช้อ้างอิงเพื่อทำให้งานวิชาการนั้นมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับของนักประวัติศาสตร์โดยทั่วไป

¹ วิทยานิพนธ์เล่มนี้ใช้คำว่า "พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา" เรียกตามฝ่ายบริการ หนังสือตัวเขียนและจารึก กองหอสมุดแห่งชาติ.

² สรุปใจความจาก นาฏวิภา ชลิตานนท์. ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย. 2524. หน้า 219. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525. หน้า 570. อุกฤษ์ สินธุสาร. สารานุกรมไทย เล่ม 15. 2520. หน้า 2933.

³ นาฏวิภา ชลิตานนท์. เล่มเดิม. หน้า 303. ได้กล่าวว่าพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา มีฐานะเป็นหลักฐานชั้นต้น.

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาเท่าที่ค้นพบในปัจจุบันี้มีทั้งสิ้น 18 ฉบับ¹ โดยมีพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณรวมอยู่ด้วย ซึ่งพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณนี้เป็นหนึ่งในพงศาวดารที่เชื่อว่าเขียนขึ้นในสมัยอยุธยา โดยไม่ได้ผ่านการชำระในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์² ซึ่งประกอบด้วยเนื้อเรื่องสองส่วน แต่ละส่วนมีผู้ค้นพบในเวลาต่างกันคือ

ส่วนแรก กล่าวถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 1982 - 1984 ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 1967 - 1991) ซึ่ง อุบลศรี อรรถพันธ์ เป็นผู้ค้นพบที่หอพระสมุดวชิรญาณ เมื่อ พ.ศ. 2521³

¹ ได้แก่ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวันวลิต พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ พงศาวดารกรุงเก่าตามค้นฉบับหลวงเขียนครั้งกรุงธนบุรี พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับนายนกแก้ว พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับจำลอง จ.ศ. 1145 พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับภาษามคธ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) พงศาวดารกรุงธนบุรี แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ 4 พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ (ฉบับตัวเขียน) จุลยุทธการวงศ์ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาต) พงศาวดารกรุงสยาม พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาซึ่งเก็บไว้ที่ วัดบางทะเล จังหวัดเพชรบุรี เทศนาจุลยุทธการวงศ์ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพิมพ์สรงเล่ม พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับสังเขป พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระราชหัตถเลขา เรียงตามที่เราเชื่อว่าแต่งขึ้นก่อนหลังตามลำดับ.

² พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับที่เชื่อว่าไม่ได้ผ่านการชำระในสมัยกรุงศรีอยุธยา และรัตนโกสินทร์ ได้แก่ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวันวลิต พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์.

³ สรุปใจความจาก อุบลศรี อรรถพันธ์. "พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เล่มที่ 222, 2/ก 104. จ.ศ. 801 - 803," ในข้อมูลประวัติศาสตร์ในรถศวารพ (พ.ศ. 2520 - 2530). 2531.

ส่วนที่สอง กล่าวถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 1986 - 1987 ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ซึ่ง ไมเคิล วิกเคอรี (Michael Vickery) ค้นพบต้นฉบับที่หอสมุดแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2514¹

พงศาวดารฉบับนี้แม้ว่าจะมีเรื่องราวเกี่ยวกับอยุธยาในอดีตเพียงระยะเวลา 6 ปี แต่เนื้อหาของพงศาวดารฉบับนี้บางเรื่องได้ให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ที่แตกต่างไปจากพงศาวดารฉบับอื่น ๆ เช่น เรื่องการส่งเจ้านายขึ้นส่งไปปกครองเขมร กล่าวคือ ภายหลังจากที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 เสด็จไปตีเขมรได้เมื่อ พ.ศ. 1974 พงศาวดารฉบับหอพระสมุดวชิรญาณบันทึกไว้ว่า พระองค์โปรดให้สมเด็จพระนครินทร์ไปปกครองเขมร แต่เจ้าชายอยุธยาองค์นี้ทรงประชวรและเสด็จสวรรคต² สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 จึงโปรดให้พญาแพรงไปปกครองเขมรแทนในเรื่องเดียวกันพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์บันทึกไว้ว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 โปรดให้สมเด็จพระนครินทร์ไปปกครองเขมร แต่ไม่ได้กล่าวถึงพญาแพรง³ ส่วนพงศาวดารเขมรบันทึกว่าสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 โปรดให้พญาแพรงครองเมืองเขมรทรงพระนามว่า พระอินทราชา⁴

ตัวอย่างที่ยกมากล่าวนี้ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย และยังไม่มีการศึกษาอย่างจริงจัง ดังนั้นจึงควรที่จะได้มีการศึกษาพงศาวดารนี้ในลักษณะงานวิจัย พร้อมทั้งวิเคราะห์และตรวจสอบกับหลักฐานที่เป็นเอกสารอื่น ๆ เช่น พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์

¹สรุปความจาก Michael Vickery. "The 2/K. 125 Fragment, A Lost Chronicle of Ayutthaya," Journal of the Siam Society. 1977.

²จันทร์ฉาย กักอธิตม. "พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา : ในทรงพระนามของ ไมเคิล วิกเคอรี," ข้อมูลประวัติศาสตร์ในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2520 - 2530). 2531. หน้า 60 - 64.

³พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา (ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์และฉบับกรมพระปรมานิลย) พงศาวดารเหนือฉบับพระวิเชียรปรีชา (น้อย) เล่ม 1. 2504. หน้า 5.

⁴พงศาวดารเมืองละแวก. ประชุมพงศาวดารฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 2. 2507. หน้า 137.

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวันวิไล พงศาวดารเมืองต่าง ๆ พงศาวดารของอาณาจักรเพื่อนบ้าน และวรรณกรรมร่วมสมัยตลอดจนโบราณสถานสำคัญที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิเคราะห์พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ซึ่งยังไม่มีการวิจัยที่ตีพิมพ์ออกมาในขณะนี้ แต่มีงานศึกษาพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาที่เกี่ยวข้องบ้างเช่น

งานของ มนวิภา ไชยพันธุ์ "การประเมินคุณค่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ไทย" วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2516 ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ในลักษณะการประเมินคุณค่าจากเอกสาร โดยประเมินเอกสารของสามอาณาจักร คือ อาณาจักรล้านนา อาณาจักรสุโขทัย และอาณาจักรอยุธยา สำหรับเอกสารประวัติศาสตร์อยุธยา ซึ่งรวมทั้งพงศาวดาร มนวิภาได้ประเมินเฉพาะเอกสารในช่วงระหว่างรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ถึงรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โดยสรุปวิเคราะห์เกี่ยวกับเนื้อหา รายละเอียดและประเมินคุณค่าเอกสาร ใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบโดยใช้พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์เป็นหลัก ทำการตรวจสอบกับตำนานและจารึก เป็นต้น เพื่อสรุปว่าเนื้อเรื่องตอนใดถูกต้องสามารถนำไปใช้เพื่อการอ้างอิง

งานของ นาฎวิภา ชลิตานนท์ "วิวัฒนาการของการเขียนประวัติศาสตร์ไทย ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น" วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2522. วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาเรื่องการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยแบบจารึก ตำนาน และพงศาวดาร สำหรับเรื่องของพงศาวดารนั้น ได้ศึกษาพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับต่าง ๆ โดยนาฎวิภา ได้สรุปประวัติความเป็นมาของพงศาวดารและเนื้อหาอย่างย่อ ๆ เท่านั้น ไม่ได้ศึกษาในลักษณะการตรวจสอบเอกสารประวัติศาสตร์

งานของ อุบลศรี อรรถพันธุ์ "การชำระพระราชพงศาวดารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก" วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2524. มุ่งศึกษาพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาที่มีการเขียนหรือชำระขึ้นใหม่ในสมัยหลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2310) เป็นสำคัญ รวมทั้งศึกษาลักษณะการชำระพงศาวดารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

จุดมุ่งหมายการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ในด้านเหตุการณ์ วันเดือนปี และค่านามเฉพาะที่ปรากฏในพงศาวดาร
2. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ลักษณะ และเนื้อหาของพงศาวดารฉบับดังกล่าว
3. เพื่อเป็นตัวอย่างในการศึกษาวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์อื่น ๆ

ความสำคัญของการศึกษา

1. ผลที่ได้จากการวิเคราะห์พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ สามารถนำมาใช้เพื่อการศึกษาหรือใช้ในการอ้างอิงได้
2. ได้ความรู้ในรายละเอียดเกี่ยวกับพงศาวดารฉบับที่ทำการศึกษา
3. เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์อื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้จะศึกษาเฉพาะพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ โดยใช้ข้อมูลจากพงศาวดารฉบับตัวเขียนเป็นหลัก เน้นการศึกษาวิเคราะห์พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ พร้อมทั้งศึกษาประวัติการค้นพบ ตลอดจนเนื้อหาและรายละเอียดของพงศาวดารฉบับดังกล่าวด้วย

วิธีการดำเนินการศึกษา

การวิเคราะห์พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาชั้นหอพระสมุดวชิรญาณ มีวิธีการดำเนินการศึกษาดังนี้

ใช้การวิเคราะห์ภายนอก เพื่อพิจารณาข้อเท็จจริงของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาชั้นหอพระสมุดวชิรญาณ โดยศึกษาเนื้อหาและรายละเอียดของพงศาวดารฉบับดังกล่าว สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา คือ

1. เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในพงศาวดาร
2. วัน เวลาที่ปรากฏอยู่
3. คำนามเฉพาะที่ปรากฏในพงศาวดาร

ใช้การวิเคราะห์ภายใน เพื่อตรวจสอบเนื้อหาข้อมูลโดยการนำหลักฐานอื่น ๆ เช่น พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาชั้นหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาชั้นวันวลิต มาเปรียบเทียบพร้อมทั้งวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาชั้นหอพระสมุดวชิรญาณกับหลักฐานอื่น ๆ เพื่อตั้งข้อสังเกต

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. หอสมุดแห่งชาติ
2. ห้องสมุดสยามสมาคม
3. หอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้แก่ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น
4. โบราณสถานสำคัญที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 1

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา และพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงพระสมุดวชิรญาณ

งานเขียนประวัติศาสตร์ของไทยสมัยโบราณอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ จารึก
ตำนาน และพงศาวดาร สำหรับจารึกนั้นสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นงานเขียนประวัติศาสตร์ลักษณะ
แรกของไทย¹ ดังเช่น ศิลাজารึกหลักที่ 1 ซึ่งเป็นศิลাজารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่ได้
บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับประวัติของพระองค์ รวมทั้งเรื่องเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
ในบ้านเมือง²

ภายหลังจากงานบันทึกประวัติศาสตร์แบบจารึกได้ลดลง โดยอาจมาจากสาเหตุหลายประการ
ได้แก่ วัสดุที่ใช้ทำจารึก ซึ่งได้แก่ แผ่นศิลาหรือโลหะหายากขึ้น ทั้งวิธีการจารตัวอักษรให้เป็น
รอยลึกบนวัสดุดังกล่าวเป็นเรื่องลำบากกว่า เพราะเนื่องจากในยุคหลังต่อมาคือสมัยอยุธยาเป็น
ราชธานี อยุธยาตั้งอยู่ในที่ราบลุ่ม มีพื้นที่ห่างไกลจากภูเขา คงจะยุ่งยากในการหาแผ่นศิลา
สำหรับนำมาใช้ในการจารอักษร ประกอบกับในสมัยนี้อยุธยามีการติดต่อค้าขายกับจีนมากขึ้น
ดังนั้นจึงจะได้รับวิทยาการการจดบันทึกเรื่องราวลงบนกระดาษ³ หรือมีการนำเข้ากระดาษ
เงินมาใช้ ตลอดจนคิดทำกระดาษขึ้นใช้เอง เช่น กระดาษสา ซึ่งทำให้สะดวกกว่าการจด
บันทึกลงบนศิลาหรือโลหะเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ผู้ที่ทำวิทยานิพนธ์ยังมีข้อสังเกตว่าวิวัฒนาการ
ของการเขียนประวัติศาสตร์ของไทยสมัยโบราณอาจสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครอง
การขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยสุโขทัย ชีวิตความเป็นอยู่ของ

¹ นาควิภา ชลิตาเนต. ประวัติศาสตร์ในแผ่นดินไทย. 2524. หน้า 17.

² แม้ว่าในปัจจุบันจะมีนักประวัติศาสตร์บางคนเชื่อว่าศิลাজารึกหลักนี้เขียนขึ้นภายหลัง
แต่นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ยังไม่ยอมรับข้อสันนิษฐานนี้ ดังนั้นผู้เขียนวิทยานิพนธ์จึงยังถือว่า
ศิลাজารึกหลักที่ 1 นี้ เขียนขึ้นในสมัยสุโขทัย ดูเพิ่มเติมใน พิริยะ ไกรฤกษ์. จารึกพ่อขุน
รามคำแหง การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ศิลปะ. 2532.

³ ดูรายละเอียดใน อธิวิ โยเนะโอะ และโยชิภาวะ โทชิฮารุ. ความสัมพันธ์ไทย -
ญี่ปุ่น 600 ปี. หน้า 59 - 60.

ประชาชนยังเป็นแบบเรียบง่าย ผู้นำมีฐานะคล้ายกับหัวหน้าครอบครัว แต่ทว่าสังคมอยุธยา มีลักษณะเป็นแบบศักดินาซึ่งมีความซับซ้อน กษัตริย์อยุธยาทรงมีนโยบายการรวมอำนาจเข้าสู่ ศูนย์กลางและสนับสนุนการค้าขาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้ากับต่างประเทศมากขึ้น โครงสร้าง ของสังคมอยุธยานั้นสถานะของพระมหากษัตริย์เป็นสมมุติเทวราช ทำให้รูปแบบการบริหารราชการ เปลี่ยนไปโดยมีกฎเกณฑ์ขั้นตอนการปฏิบัติมากขึ้น เช่น เกิดมีพระราชพิธีต่าง ๆ การที่ผู้เขียน วิทยานิพนธ์อธิบายเช่นนี้ ก็เพื่อจะแสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครอง เศรษฐกิจ ของอยุธยา ทำให้ต้องมีการบันทึกเรื่องราวอย่างละเอียด และเรื่องราวต่าง ๆ ของราชสำนัก ที่บันทึกนั้นมีแบบแผนมากขึ้น ประกอบในเวลาต่อมาตัวอักษรของไทยเริ่มมีความซับซ้อนในเรื่อง รูปแบบของไวยากรณ์² ดังนั้นจารึกที่ปรากฏในรุ่นหลังทั้งในปลายสมัยสุโขทัยและอยุธยาส่วนใหญ่ จะเป็นการจารึกข้อความสั้น ๆ ซึ่งมักจะใช้ในงานเกี่ยวกับศาสนา โดยเฉพาะในเรื่องของ กัลปนา³ เช่น เรื่องกัลปนาที่จารึกตามฐานพระพุทธรูปต่าง ๆ เป็นต้น

การเขียนประวัติศาสตร์แบบตำนาน คือการจดบันทึกจากคำบอกเล่าที่สืบทอดกันมา ส่วนใหญ่ จะเริ่มต้นด้วยเรื่องราวกำเนิดพระพุทธรูปศาสนา การเผยแผร์ศาสนา และการประดิษฐานพระพุทธรูปศาสนา ตลอดจนเรื่องราวของอาณาจักร เช่น การสร้างอาณาจักร การล่มสลายของอาณาจักร ผู้บันทึกส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ในพระพุทธรูปศาสนา⁴ เช่น จามเทววิวงศ์ เขียนโดย พระโพธิรังสี ชินกาลมาลีปกรณ์ เขียนโดย พระรัตนปัญญา โดยเพิ่มเติมเรื่องโศคกลางปาฏิหารย์ เนื่องจาก การเขียนประวัติศาสตร์แบบตำนานมีข้อความที่พิสดาร จึงทำให้นักประวัติศาสตร์รุ่นเก่าปฏิเสธที่จะ นำตำนานมาใช้ศึกษาเรื่องราวจากอดีต แต่ในปัจจุบันได้มีการนำตำนานมาใช้เพื่อวิเคราะห์ย้อนกลับ

¹ พระราชพิธีต่าง ๆ ที่พระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติในฐานะที่พระองค์เป็นสมมุติเทพ เช่น พระราชพิธีเฉลิมถวัลย์ราชสมบัติ เป็นต้น.

² เช่นในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช การเขียนหนังสือจะนิยมเขียนพยัญชนะและสระ อยู่บรรทัดเดียวกัน เช่น พ = พี ต่อมาภายหลังจากรัชกาลพระเจ้าลิไทย การเขียน อักษรไทยเปลี่ยนไปเป็นเขียนสระไว้ด้านบนและด้านล่างของพยัญชนะ โดยแยกเขียนไว้บรรทัดอื่น การเขียนอักษรวิสันนี้มีอิทธิพลต่อเนื่องมาถึงสมัยอยุธยา.

³ ส่วนบุญที่ทำอุทิศให้แก่ผู้ตาย.

⁴ วิทยาจ, เดวิด เค. "การเขียนประวัติศาสตร์ไทยแบบตำนานและพงศาวดาร,"

ไปหาความจริงจากอดีตมากขึ้น เช่น งานเขียนของ ประทีป ชุ่มพล¹ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อาจใช้ตำนานเป็นข้อมูลศึกษาประวัติศาสตร์ได้เช่นกัน

การเขียนประวัติศาสตร์แบบพงศาวดารอาจกล่าวได้ว่าเป็นแบบแผนของการบันทึก เหตุการณ์ต่าง ๆ ของราชสำนัก ซึ่งสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยดังที่กล่าวมาแล้ว เมื่อพระมหากษัตริย์มีสถานะเป็นสมมุติเทพและมีอำนาจสูงสุดในการปกครองบ้านเมือง ดังนั้น เรื่องราวของพระองค์ รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องก็จึงถือว่ามีสำคัญต่อบ้านเมือง พระมหากษัตริย์จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทในการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ดังข้อความที่ปรากฏในบานแพนง ของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ กล่าวไว้ชัดเจนว่า "งานนี้เขียนขึ้น จากพระราชโองการของพระมหากษัตริย์" ความว่า

"ศกัมศศุ 1042 ศกาวณักษัตริ ๗ วัน 4 ¹² 5 คำ ทรงพระกรุณา โปรดเห็นเกล้าเห็นอกระหม่อมสิ่งว่า ให้เอากฎหมายเหตุของพระโหราเขียนไว้ แต่ก่อน แลกฎหมายเหตุซึ่งหาได้แต่หอหนังสือ และเหตุซึ่งมีในพระราชพงศาวดาร นั้น ให้คัดเข้าด้วยกันเป็นแห่งเดียว ให้รดับศักราชมาคงเท่าบัดนี้..."²

ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการบันทึก~~ไว้~~เน้นศูนย์กลางอยู่ที่องค์พระมหากษัตริย์ เช่น เรื่องเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ พระราชวงศ์ พระราชสำนัก เหตุการณ์สำคัญในสมัยนั้น และอื่น ๆ เช่น สงคราม ทัพภิกษย์ มากกว่าที่จะเน้นเกี่ยวกับเรื่องราวของศาสนาและ ชีวิตชาวบ้านทั่วไป

¹ดูรายละเอียดใน ประทีป ชุ่มพล. "การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจากตำนาน กับพื้นฐานการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยโบราณ," บทความประกอบการสัมมนาของสมาคม ประวัติศาสตร์เรื่องความก้าวหน้าของการศึกษาและวิจัยประวัติศาสตร์ไทยปัจจุบัน. ๗ ห้องประชุม แผนกวิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์ 11 - 12 พฤษภาคม 2522.

²พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา (ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ และฉบับ กรมพระปรมาธิบดี ฯ) และพงศาวดารเหนือฉบับพระวิเชียรปรีชา (น้อย) เล่ม 1. 2504. หน้า 1.

1. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับต่าง ๆ

การศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยานั้น พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาถือว่าเป็นเอกสารที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่นักประวัติศาสตร์นิยมนำมาใช้อ้างอิง ดังนั้นผู้ที่นำพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา มาใช้อ้างอิง จึงควรที่จะตระหนักว่าข้อมูลจากพงศาวดารฉบับใดเป็นหลักฐานชั้นต้น ฉบับใดเป็นหลักฐานชั้นรอง ผู้เขียนจึงได้นำพงศาวดารฉบับต่าง ๆ มาแนะนำและสรุปอย่างย่อ ๆ เพื่อสะดวกในการเลือกพงศาวดารที่จะนำมาอ้างอิง โดยได้เรียงตามลำดับความเชื่อที่เข้าใจว่าเขียนขึ้นก่อนหลัง

ตาราง 1 สรุปเนื้อหาสาระพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับต่าง ๆ

ลำดับ ที่	รายชื่อพงศาวดาร	ผู้แต่ง หรือ ผู้จำลอง วันเวลาที่แต่ง	เนื้อหา	หมายเหตุ
1.	พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยาฉบับหอพระสมุด วชิรญาณ (ส่วนของ อุบลศรี อรรถพิณสุ และส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี)	ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ไมเคิล วิกเคอรี สันนิษฐานว่าคงแต่งขึ้น ก่อนรัชสมัยสมเด็จพระ- บรมไตรโลกนาถ (พ.ศ.1991 - 2031) ¹	<u>ความขึ้นต้น</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่ พ.ศ. 1981 <u>ความท้าย</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ใน พ.ศ. 1987 พงศาวดาร ฉบับนี้กล่าวถึงเหตุการณ์ เฉพาะในรัชสมัยสมเด็จพระ พระบรมราชาธิราชที่ 2	จัดอยู่ในประเภท พงศาวดารฉบับ ปลีก เนื้อหาที่ ปรากฏมีไม่ครบ สมุดไทย

¹Michael Vickery. "The 2/k.125 Fragment, A Lost Chronicle of Ayutthaya," Journal of the Siam Society 1977. p. 24 - 26.

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายชื่อพงศาวดาร	ผู้แต่ง หรือ ผู้จำลอง วันเวลาที่แต่ง	เนื้อหา	หมายเหตุ
2.	พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยาฉบับวันวาลิต	ฟานฟลิต เฮเรเมียส เป็นผู้แต่ง สันนิษฐานว่า คงจะแต่งเมื่อ พ.ศ. 2183 แต่แต่งแล้วเสร็จ เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2183	ความขึ้นต้น กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่ก่อน สถาปนากรุงศรีอยุธยา ความท้าย กล่าวถึง เหตุการณ์ในรัชสมัย พระเจ้าปราสาททอง จนถึงปีที่ 10 กับ 7 เดือนของการขึ้นครอง- ราชย์ (พ.ศ. 2182)	ต้นฉบับเป็นบันทึก รายงานด้วย ภาษาดัตช์โบราณ เพื่อส่งให้ อันทัวนิ ฟาน ไดเมน (Anthonio Van Diemen) ซึ่งเป็น ผู้สำเร็จราชการ รัฐหรือข้าหลวง- ใหญ่ของฮอลันดา ในหมู่เกาะอินเดีย ตะวันออก เมื่อ

¹ดูรายละเอียดใน Van Vliet, Jermias. The Short History of the King of Siam. 1975. และได้มีการแปลเป็นภาษาไทย 2 ส่วน คือ เฮเรเมียส ฟาน ฟลิต. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา. แปลจาก The Short History of the King of Siam. โดย ม.ร.ว.ศุภวัฒน์ เกษมศรี. ม.ป.ท. : ม.ป.ป. 2519. และ วัน วาลิต. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวัน วาลิต พ.ศ. 2182. แปลจาก The Short History of the King of Siam. โดย วนาศรี ส่วนเสน. กรุงเทพฯ : ส่งรุ่ง การพิมพ์, 2523.

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายชื่อพงศาวดาร	ผู้แต่ง หรือ ผู้จำลอง วันเวลาที่แต่ง	เนื้อหา	หมายเหตุ
3.	พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยา ฉบับหลวง- ประเสริฐอักษรนิติ ^๕	สมเด็จพระนารายณ์- มหาราชโปรดให้รวบรวม หนังสือเก่าแล้วนำมาแต่ง ขึ้นใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2223	<u>ความขึ้นต้น</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่ พ.ศ. 1867 (เป็นปีก่อนที่จะ สถาปนากรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานี) <u>ความท้าย</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ใน พ.ศ. 2077 ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระ พระนเรศวรมหาราช	พ.ศ. 2183 จัดอยู่ในประเภท พงศาวดารความ สังเขป สันนิษฐาน ว่าคงจะมีหลายเล่ม สมุดไทย ปัจจุบัน พบเพียงส่วนเดียว คือส่วนที่เรียกว่า พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยาฉบับหลวง- ประเสริฐอักษรนิติ
4.	พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยา ตามต้นฉบับ หลวงเขียนครั้งกรุง ธนบุรี หรือฉบับ	ต้นฉบับที่มีอยู่เป็นฉบับคัด- ลอกในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อ พ.ศ. 2317	<u>ความขึ้นต้น</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2107 ตรงกับรัชสมัย สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ	ไม่ทราบว่าต้นฉบับ มีกี่เล่ม ปัจจุบัน กรมศิลปากรได้ ต้นฉบับได้มาเพียง

^๕ดูรายละเอียดใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ และฉบับกรมพระปรมาภิไธย ๙ และพงศาวดารเหนือฉบับพระวิเชียรปรีชา (น้อย) เล่ม 1.

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายชื่อพงศาวดาร	ผู้แต่ง หรือ ผู้จำลอง วันเวลาที่แต่ง	เนื้อหา	หมายเหตุ
	จำลอง ^๑ จ.ศ. 1136 ^๒		ความท้าย กล่าวถึง เหตุการณ์ใน พ.ศ. 2112 ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระ มหินทราธิราช	เล่มเดียว คือ เล่ม 3
5.	พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยา ฉบับนาย- นกแก้ว ^๓	นายนกแก้วเป็นผู้จำลอง สันนิษฐานว่าคงจะจำลอง ขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระ พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก- มหาราช ^๔	ความขึ้นต้น กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2287 ความท้าย กล่าวถึง เหตุการณ์ใน พ.ศ. 2301 พงศาวดารฉบับนี้กล่าวถึง เรื่องราวในสมัยสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวบรมโกศ	เข้าใจว่าต้นฉบับ คงจะมีทั้งหมด 25 เล่ม เพราะ ต้นฉบับที่ค้นพบใน ปัจจุบันเป็นเล่มที่ 25 ซึ่งตอนท้าย ฉบับกล่าวว่าจะ เพียงเท่านั้น

^๑ การจำลอง คือ การคัดลอกตัวอักษรทุกตัวจากต้นฉบับเก่าตามรูปลักษณะเดิม.

^๒ คุรุรายละเอียดใน "พระราชพงศาวดาร ความเก่า ตามต้นฉบับหลวง เขียนครั้ง
กรุงธนบุรี เมื่อจุลศักราช 1136," ประชุมพงศาวดาร เล่ม 3 ภาค 3. 2507. หน้า
151 - 174.

^๓ คุรุรายละเอียดใน หอสมุดแห่งชาติ. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา เล่ม 25.
สมุดไทยคำ, เส้นดินสอขาว, เลขที่ 183, มัดที่ 22.

^๔ อุลลศรี อรรถพันธ์. การชำระพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยพระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก. 2524. หน้า 47.

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายชื่อพงศาวดาร	ผู้แต่ง หรือ ผู้จำลอง วันเวลาที่แต่ง	เนื้อหา	หมายเหตุ
6.	พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยา ฉบับจำลอง 1145 ^x	นายศรี และนายทองอยู่ ได้จำลอง เมื่อวันอังคาร แรม 3 ค่ำ เดือน 12 พ.ศ. 2326	เล่มที่ 6 - 7 ความขึ้นต้น กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2094 ความท้าย กล่าวถึง เหตุการณ์ใน พ.ศ. 2099 พงศาวดารเล่มนี้กล่าวถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เฉพาะในรัชสมัยสมเด็จพระ มหาจักรพรรดิ เล่มที่ 8 ความขึ้นต้น กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2117 ความท้าย กล่าวถึง เหตุการณ์ใน พ.ศ. 2120 พงศาวดารเล่มนี้กล่าวถึง เหตุการณ์เฉพาะในรัชสมัย สมเด็จพระมหาธรรมราชา	ต้นฉบับมี 2 เล่ม คือ เล่มที่ 6 - 7 และเล่มที่ 8 ปัจจุบันยังไม่มี การตีพิมพ์

¹ดูรายละเอียดใน หอสมุดแห่งชาติ. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา เล่ม 6 - 7,
เล่ม 8. สมุดไทยดำ, เส้นดินสอขาว, เลขที่ 216, มัดที่ 26.

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายชื่อพงศาวดาร	ผู้แต่ง หรือ ผู้จำลอง วันเวลาที่แต่ง	เนื้อหา	หมายเหตุ
7.	พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยา ฉบับภาษา มคธ หรือ สังคิตยวงศ์ ^๑	พระพิมลธรรม หรือ สมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพนฯ แต่งเมื่อ พ.ศ. 2332	<u>ความทันต้น</u> บรรยายถึง ความสัมพันธ์ของพุทธ- ศาสนาที่เกิดขึ้นจากการ ทำสงคราม ระหว่าง เมืองหงสาวดี อังวะและ พุกาม รวมทั้งพงศาว- ดารกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 1893 <u>ความท้าย</u> กล่าวถึง การเสียกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2310	ต้นฉบับเป็นภาษา มคธ อยู่ที่วัด พระแก้ว กรุง พนมเปญ ประเทศ กัมพูชาประชา- ธิปไตย
8.	พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยา ฉบับพันจันท- นมาศ (เจิม) หรือ ฉบับจำลอง จ.ศ. 1157 ^๒	พระบาทสมเด็จพระพุทธ- ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดให้ชำระพงศาวดาร กรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 2338	<u>ความขึ้นต้น</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 1893 ซึ่งเป็นปีที่สถาปนา กรุงศรีอยุธยาเป็น ราชธานี	ต้นฉบับในปัจจุบัน มี 5 ชุด ^๓

^๑ดูรายละเอียดใน สมเด็จพระพนรัตน์วัดพระเชตุพนฯ. "สังคิตยวงศ์," แปลโดย
พระยาปริยัติธรรมธาดา. พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในงานพระราชทานเพลิงศพพระอุบาลี-
คุณูปาจารย์ (กมลเถระ). 2521.

^๒ดูรายละเอียดใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนมาศ (เจิม) กับ
พระจักรพรรดิพงศ์ (จาด). 2507. หน้า 1 - 491.

^๓ดูรายละเอียดใน อุบลศรี อรรถพันธ์. เล่มเดิม. หน้า 30 - 31.

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายชื่อพงศาวดาร	ผู้แต่ง หรือ ผู้จำลอง วันเวลาที่แต่ง	เนื้อหา	หมายเหตุ
9.	พงศาวดารกรุงธนบุรี แผ่นดินสมเด็จพระ- บรมราชาที่ 4 (พระเจ้าตากสิน) ¹	พระมหาธรรมราชาธิราชมนตรี (จีน) วัดหงส์ ตั้งอยู่ ฝั่งธนบุรี เป็นผู้แต่ง พ.ศ. 2338	<p><u>ความท้าย</u> กล่าวถึง เหตุการณ์การเสียกรุงศรี- อยุธยา พ.ศ. 2310</p> <p><u>ความขึ้นต้น</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2309 (รัชสมัยสมเด็จพระ- เจ้าเอกทัศ)</p> <p><u>ความท้าย</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ใน พ.ศ. 2327 ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 1 สมเด็จพระ- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก- มหาราช)</p>	พงศาวดารฉบับนี้ ถึงแม้จะชื่อ พงศาวดารกรุง- ธนบุรี แต่เนื้อหา ของพงศาวดาร ปรากฏตั้งแต่ พ.ศ. 2309 ซึ่ง เป็นสมัยที่กรุงศรี- อยุธยายังเป็น ราชธานี ดังนั้น ผู้เขียนจึงจัดให้ พงศาวดารฉบับนี้ เป็นพงศาวดาร กรุงศรีอยุธยา ด้วย

¹ดูรายละเอียดใน "พงศาวดารกรุงธนบุรี," ประชุมพงศาวดาร ภาค 5 เล่ม 40.

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายชื่อพงศาวดาร	ผู้แต่ง หรือ ผู้จำลอง วันเวลาที่แต่ง	เนื้อหา	หมายเหตุ
10.	พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยา ฉบับสมเด็จพระ พนรัตน์ (ฉบับ ตัวเขียน) ¹	สมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพนฯ แต่งเมื่อ พ.ศ. 2338	ความขึ้นต้น กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่ก่อนสร้าง กรุงศรีอยุธยา กล่าวถึง บรรพบุรุษของพระเจ้า อู่ทอง ความท้าย กล่าวถึง เหตุการณ์เสียกรุงศรี- อยุธยาครั้งที่ 2 เรื่อย มาจนจบความตอนต้น สมัยรัตนโกสินทร์ในปี พ.ศ. 2333	ต้นฉบับตัวเขียน มี 42 เล่มสมุดไทย ซึ่งถือว่าเป็น พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยา ที่มีเนื้อหา สมบูรณ์ที่สุด
11.	จุลยุทธการวงศ์ ผูก 2 ²	สมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพนฯ สันนิษ- ฐานว่าคงจะแต่งในรัช- สมัยพระบาทสมเด็จพระ พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก-	ความขึ้นต้น กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่ก่อนสร้าง กรุงศรีอยุธยา โดยกล่าว ถึงบรรพบุรุษของพระเจ้า อู่ทอง	ต้นฉบับปัจจุบัน เหลือเพียงผูก เดียว เป็น พงศาวดาร ประเภทสังเขป

¹ดูรายละเอียดใน หอสมุดแห่งชาติ. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา. สมุดไทยดำ,
เส้นรง. เลขที่ 1 - 42. มัดที่ 1 - 5.

²ดูรายละเอียดใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาและจุลยุทธการวงศ์ พิมพ์โดยเสด็จ
พระราชกุศลในงานพระราชทานเพลิงศพพระวิสุทธิาธิบดี (สง่า ปกศรีสมหาเถระ ป.ศ.8). 2533.

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายชื่อพงศาวดาร	ผู้แต่ง หรือ ผู้จำลอง วันเวลาที่แต่ง	เนื้อหา	หมายเหตุ
12.	พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยาฉบับพระจักร- พรรดิพงษ์ (ขาด) ¹	มหาราช ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งและ วันเวลาที่แต่ง ผู้ค้นพบ พงศาวดารฉบับนี้คือ นายจิตร บุตรพระจักร- พรรดิพงษ์ (ขาด) และได้มอบให้หอพระสมุด วชิรญาณ เมื่อ พ.ศ. 2451	<u>ความท้าย</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ใน พ.ศ. 1999 ในรัชสมัยสมเด็จพระ- อินทราชา <u>ความขึ้นต้น</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่สร้าง กรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 1893 <u>ความท้าย</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ใน พ.ศ. 2270 ตรงกับรัชสมัยพระเจ้า ท้ายสระ	นิธิ เอ็ดดาร์วังค์ ได้ทำการตรวจสอบ และมีความเห็นว่า พงศาวดารฉบับนี้ มีความคลาดเคลื่อน มากจนเกินที่จะเชื่อ ได้ว่าเขียนขึ้นในสมัย กรุงศรีอยุธยา และ เนื้อความส่วนใหญ่ เหมือนกับพงศาวดาร กรุงศรีอยุธยาฉบับ ฉบับพระพนรัตน์ ทำให้เข้าใจว่า พงศาวดารฉบับนี้น่า จะได้รับอิทธิพลของ การชำระพงศาวดาร ในสมัยกรุงรัตน-

¹ ดูรายละเอียดใน หอสมุดแห่งชาติ. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา. สมุดไทยดำ,
เล่มแรก. เลขที่ 1 - 42. มัดที่ 1 - 5.

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายชื่อพงสาวดาร	ผู้แต่ง หรือ ผู้จำลอง วันเวลาที่แต่ง	เนื้อหา	หมายเหตุ
13.	พงสาวดารกรุงสยาม หรือพงสาวดารกรุง ศรีอยุธยาฉบับบริติช- มิวเซียม*	เข้าใจว่าสมเด็จพระเจ้า ลูกเธอเจ้าฟ้า กรมหลวง อิศรสุนทร เป็นผู้ชำระ เรียบเรียง เมื่อ พ.ศ. 2350	<u>ความขึ้นต้น</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่ก่อนสร้าง กรุงศรีอยุธยา และ เหตุการณ์ในสมัยกรุงศรี- อยุธยา ตั้งแต่แรก สถาปนากรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 1893 <u>ความท้าย</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ใน พ.ศ. 2327 ต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (ในรัชสมัยสมเด็จพระ	โกสินทร์แตก ภายหลัง ¹ พงสาวดารฉบับนี้ อุบลศรี อรรถพันธ์ มีความเห็นว่าเป็น การคัดพงสาวดาร 3 เรื่อง เข้ามา รวมกัน ²

* นิธิ เอียวศรีวงศ์. ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ในพระราชพงสาวดารกรุงศรีอยุธยา.
2523. หน้า 8.

² ดูรายละเอียดใน พระราชพงสาวดารกรุงสยาม. 2507. พงสาวดารฉบับนี้เดิมเป็น
สมบัติของ บริติชมิวเซียม ที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ปรากฏในประวัติว่า J. Hurst Hayes
เป็นผู้มอบให้เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2491 ประวัติการพบหนังสือพงสาวดารเรื่องนี้
เนื่องจาก นายขจร สุขพานิช ซึ่งได้รับทุนจากต่างประเทศ ให้ไปทำการค้นคว้าเรื่องเกี่ยวกับ
ประวัติศาสตร์ไทย ณ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ได้พบหนังสือนี้เข้าเมื่อ พ.ศ. 2501
จึงได้ถ่ายไมโครฟิล์มเล่มต้นและเล่มปลายส่งให้กรมศิลปากร.

³ คือ พงสาวดารเมืองสวรรค์โลก พระราชพงสาวดารกรุงศรีอยุธยา เล่ม 1 พงสาวดาร
กรุงธนบุรี ดูรายละเอียดใน อุบลศรี อรรถพันธ์. เล่มเดิม. หน้า 31 - 32.

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายชื่อพงศาวดาร	ผู้แต่ง หรือ ผู้จำลอง วันเวลาที่แต่ง	เนื้อหา	หมายเหตุ
14.	พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยาซึ่งเก็บไว้ที่ วัดบางทะเล ^๑	ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง แต่ใน ตอนท้ายของพงศาวดาร กล่าวว่า พงศาวดารฉบับ นี้เขียนเสร็จ เมื่อ พ.ศ. 2355	พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มหาราช) <u>ความขึ้นต้น</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่สร้าง กรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 1893 <u>ความท้าย</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ใน พ.ศ. 2112 ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระ พระมหินทราธิราช	
15.	เทศนาจุลยุทธการ- วงศ์ ^๒	สันนิษฐานว่า สมเด็จ กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เป็นผู้แต่ง และเข้าใจว่า ว่าจะแต่งในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธ- เลิศหล้านภาลัย	<u>ความขึ้นต้น</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่เรื่องการ พระราชสมภพพระเจ้า อู่ทอง ต่อมาจนถึงการ สร้างกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 1893	

^๑พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับนี้ ต้นฉบับเป็นสมุดไทยค่า เส้นหมึก ปัจจุบัน
เก็บไว้ที่ วัดบางทะเล ตำบลหาดเจ้าสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี พงศาวดารฉบับนี้
อาจารย์เสย เกิดเจริญ อดีตอธิการศึกษาดัชชยุเพชรบุรี เป็นผู้ค้นพบ.

^๒ดูรายละเอียดใน "เทศนาจุลยุทธการวงศ์." ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 66,
เล่ม 41. 2521.

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายชื่อพงศาวดาร	ผู้แต่ง หรือ ผู้จำลอง วันเวลาที่แต่ง	เนื้อหา	หมายเหตุ
16.	พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยาฉบับพิมพ์สอง เล่ม หรือพงศาวดาร กรุงศรีอยุธยาฉบับ หมอบรัดเลย์ ¹	สมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพนฯ ทรงแต่ง เมื่อ พ.ศ. 2340	ความท้าย กล่าวถึง เหตุการณ์เมื่อพระบาท สมเด็จพระพุทธเลิศล้า- นภาลัยได้ราชสมบัติ ใน พ.ศ. 2352 ความขึ้นต้น กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่สร้าง กรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 1893 ความท้าย กล่าวถึง เหตุการณ์ใน พ.ศ. 2335 ในรัชสมัยสมเด็จพระ- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก- มหาราช	พงศาวดารฉบับนี้ เรียกชื่อต่างกัน หลายชื่อ ²

¹ดูรายละเอียดใน พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดแห่งชาติ. คลังวิทยา.
2505.

²ดูรายละเอียดใน สมเกียรติ วันทะนะ. บทความประกอบการสัมมนาทางศตวรรษ
ธรรมศาสตร์ : 2477 - 2527 ประวัติศาสตร์ในพนธ์ไทยสมัยใหม่. 2527. หน้า 51.

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายชื่อพงศาวดาร	ผู้แต่ง หรือ ผู้จำลอง วันเวลาที่แต่ง	เนื้อหา	หมายเหตุ
17.	พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยาฉบับสังเขป ¹	สมเด็จพระปรมานุชิต ชิโนรสเป็นผู้แต่ง เมื่อ พ.ศ. 2393 ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่ง- เกล้าเจ้าอยู่หัว	<u>ความขึ้นต้น</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่สร้าง กรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 1893 <u>ความท้าย</u> กล่าวถึง เหตุการณ์เสียกรุงศรี- อยุธยา ใน พ.ศ. 2310	จัดอยู่ในประเภท พงศาวดารฉบับ สังเขป
18.	พงศาวดารกรุงศรี- อยุธยา ฉบับพระราช หัตถเลขา ²	พระบาทสมเด็จพระจอม- เกล้าเจ้าอยู่หัว และ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ทรงช่วยกันชำระและแก้- ไขเพิ่มเติม เมื่อ พ.ศ. 2398	<u>ความขึ้นต้น</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ตั้งแต่สถาปนา กรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 1893 <u>ความท้าย</u> กล่าวถึง เหตุการณ์ในปีสุดท้าย ของพระบาทสมเด็จพระ พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มหาราช คือ พ.ศ. 2352	

¹ดูรายละเอียดใน "พระราชพงศาวดารสังเขป ฉบับสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส,"
พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา และพงศาวดารเหนือ เล่ม 2. 2504. หน้า 310 - 314.

²ดูรายละเอียดใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม
1 - 2. 2535.

พงสาวดารกรุงศรีอยุธยาทั้ง 18 ฉบับนี้ มีเรื่องราวของเหตุการณ์ทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน จึงทำให้เกิดปัญหาในการที่จะเลือกพงสาวดารเหล่านี้มาอ้างอิง เนื่องจากยังไม่มี การตรวจสอบอย่างจริงจัง จึงยากที่จะระบุได้ว่าพงสาวดารฉบับใดถูกต้องที่สุด ซึ่งเป็น ปัญหาสำหรับนักวิชาการรุ่นหลัง นอกจากนี้แล้วพงสาวดารกรุงศรีอยุธยาเท่าที่มีการค้นพบดังกล่าว นั้นส่วนใหญ่ได้ผ่านการชำระในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ทำให้พงสาวดารหลายฉบับดังกล่าว มีความคลาดเคลื่อนมาก ด้วยเหตุนี้ถ้าพิจารณาทางทฤษฎีการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์แล้ว พงสาวดารดังกล่าวจึงไม่ใช่เอกสารชั้นต้น

2. พงสาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ¹

พงสาวดารกรุงศรีอยุธยาเท่าที่ค้นพบในปัจจุบันมีทั้งสิ้น 18 ฉบับ แต่มีเพียง 3 ฉบับเท่านั้น ที่เชื่อว่าเขียนขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ดังนั้นตามทฤษฎีทางประวัติศาสตร์นิพนธ์แล้ว จึงถือว่า พงสาวดารเหล่านี้เป็นเอกสารชั้นต้น ซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยาเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับพงสาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณเป็นพงสาวดารร่วมสมัยที่มีการ ค้นพบล่าสุดและยังไม่มีการศึกษาอย่างจริงจัง จัดอยู่ในประเภทพงสาวดารฉบับปลีก ต้นฉบับมีไม่ ครบสมบูรณ์ ประกอบด้วยเนื้อหา 2 ส่วน คือ

¹ เดิมพงสาวดารฉบับนี้เป็นพงสาวดารฉบับปลีก 2 ฉบับรวมกัน เนื่องจากมีผู้ค้นพบสอง ท่านคือ ไมเคิล วิคเคอรี และอูบลศรี อรรถพันธ์ จึงทำให้พงสาวดารแต่ละส่วนมีชื่อเรียก ต่างกันตามผู้ค้นพบ ภายหลัง ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร และนางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรโบราณได้พิสูจน์ว่าพงสาวดารทั้งสองส่วนเป็นพงสาวดาร ฉบับเดียวกัน จึงทำให้เกิดปัญหาในการเรียกชื่อ ดังนั้นเพื่อเป็นเกียรติแก่หอพระสมุดวชิรญาณที่ ได้รวบรวมเก็บรักษาพงสาวดารฉบับนี้ไว้ และเพื่อสะดวกในการเรียกชื่อ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ เล่มนี้จึงเห็นด้วยกับ อูบลศรี อรรถพันธ์ ที่จะเรียกชื่อพงสาวดารฉบับนี้ว่า พงสาวดารกรุงศรี อยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ.

2.1 พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ : เลขที่ 222, จ.ศ. 801 - 803¹ หรือพงศาวดารส่วนของ อุลลศรี อรรถพันธ์*

2.1.1 ลักษณะทั่วไป

ต้นฉบับ เป็นสมุดไทยค่า

ขนาด กว้าง 11 ซม. ยาว 34.6 ซม. หนา 0.9 ซม.

อักษร ไทย

ภาษา ไทย

ต้นฉบับตัวเขียนเท่าที่ปรากฏอยู่มีจำนวนทั้งสิ้น 28 หน้า หน้าต้น 14 หน้า เขียนด้วยเส้นรง (สีเหลือง) เป็นตัวอักษรไทยเขียนตัวบรรจงสวยงาม หน้าปลายมี 14 หน้า เช่นกัน แต่เขียนด้วยเส้นดินสอสีขาว ตัวอักษรมีขนาดเล็ก เขียนแกมหวัดกว่าด้านหน้า ทำให้การอ่านถอด² แปลข้อความค่อนข้างยาก เนื้อหาที่ปรากฏแต่ละหน้ามีจำนวนข้อความ 4 - 6 บรรทัด มีเครื่องหมายพองมัน " " ต้นข้อความ เนื้อหาที่ปรากฏไม่สมบูรณ์ ขาดความขึ้นต้น และความท้าย ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งหรือผู้คัดลอก ต้นฉบับตัวเขียนบางหน้าชำรุด เช่น หน้า 1 ในหน้าต้น เป็นต้น และตัวอักษรลบเลือนบางคำ เช่น ตัวอักษร หน้า 2 ในหน้าต้น บรรทัดที่ 5 ทำให้การอ่าน แปลข้อความจะต้องใช้ความระมัดระวัง พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับนี้ จัดเป็นพงศาวดารประเภทความพิสดาร คือ เน้นบอกรายละเอียดของเนื้อหา ซึ่งต่างจาก พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ที่บันทึกข้อความเพียงสั้น ๆ

¹ เลขที่ 222 หมายถึง เลขลำดับในบัญชีพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาความพิสดาร เล่ม 2 ของงานฝ่ายบริการหนังสือตัวเขียนและจารึก ของหอสมุดแห่งชาติ ทำวาสุกรี.

จ.ศ. 801 - 803 หมายถึง ปีจุลศักราชที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับนี้ ซึ่งจุลศักราชนี้ ถ้าจะทำให้เป็น พ.ศ. ใช้ 1181 บวก.

² ต่อไปในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเรียกพงศาวดารส่วนนี้ว่า "พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ส่วนของ อุลลศรี อรรถพันธ์" เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ค้นพบ.

³ การถอดในที่นี้หมายถึง การถอดหรือปริวรรตตัวอักษรฉบับตัวเขียนเป็นอักษรไทยที่นิยมในปัจจุบัน.

2.1.2 ประวัติการค้นพบ

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ เป็น พงศาวดารฉบับปลีก ต้นฉบับตัวเขียนได้มาเป็นบางส่วนจึงไม่ทราบชื่อผู้แต่ง รวมทั้งข้อความขึ้นต้นและข้อความในตอนสุดท้าย ผู้ค้นพบพงศาวดารฉบับนี้คือ ออบลศรี อรรถพันธ์ ได้ค้นพบที่ฝ่ายบริการหนังสือตัวเขียนและจารึกหอสมุดแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2521 ในขณะที่กำลังศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การชำระพระราชพงศาวดารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก" เพื่อขอรับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร และพงศาวดารฉบับนี้ได้ตีพิมพ์ครั้งแรกในภาคผนวกของวิทยานิพนธ์ของ ออบลศรี อรรถพันธ์ ในเรื่องข้างต้น¹ ปัจจุบันพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับนี้เก็บรักษาไว้ที่งานฝ่ายบริการหนังสือตัวเขียนและจารึกหอสมุดแห่งชาติ อาคาร 1 ชั้น 4 เนื่องจากต้นฉบับตัวเขียนของพงศาวดารชำรุดและอักษรลบเลือนมากแล้ว ทางงานฝ่ายบริการหนังสือตัวเขียนและจารึกจึงได้ดำเนินการถ่ายลงในไมโครฟิล์ม ผู้สนใจสามารถติดต่อขอใช้บริการศึกษาด้านฉบับจากไมโครฟิล์มได้

2.1.3 เนื้อหา

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ จัดอยู่ในประเภทพงศาวดารความพิสดาร เรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในช่วง พ.ศ. 1981 - 1984 (จ.ศ. 800 - 803)² รัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 เนื้อเรื่องของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้จะเน้นรายละเอียดเรื่องราวของเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นเนื่องจากต้นฉบับตัวเขียนไม่ครบ ขาดความขึ้นต้นและลงท้าย จึงทำให้เนื้อเรื่องของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในพงศาวดารส่วนนี้ไม่สมบูรณ์ หน้าต้นมี 14 หน้า หน้าปลาย 14 หน้า ต้นฉบับเขียนตัวอักษรไทย ซึ่งอ่าน ถอด และแปลข้อความได้ดังนี้

¹ ออบลศรี อรรถพันธ์. การชำระพระราชพงศาวดารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524. หน้า 216 - 231.

² พงศาวดารส่วนนี้มีศักราชปรากฏ 801 - 803 แต่มีเนื้อเรื่องของเหตุการณ์ปรากฏก่อนปี จ.ศ. 801 ผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่า เหตุการณ์ที่ปรากฏนี้น่าจะเกิดขึ้นใน จ.ศ. 800 (พ.ศ. 1981).

คำอ่าน ถอด และแปลเนื้อหาพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์¹

หน้าต้น

1

- 1 เดิมอยู่มามีผู้เอาเปิดัวตัวหนึ่งมาให้ (แลขุนราชอาษา)²
- 2 ก็ไต่หนักหนา เศษนั้นบุตรภรรยา เอา ม
- 3 ประมาณ จึงพิจารณาดูไชร์เห็นหนวดเสื่ออยู่ในเปิดนั้น ...
- 4 จะหาผู้เอามาใใส่ก็มีไ้รู้จักตัว แลขุนราชอาษาก็ไ้เอถึงโลหิต
- 5 แต่ปาก ประมาณสามเดือนมีเศษ ขุนราชอาษาก็ถึงกรรม จึงสมเด็จ

2

- 1 พระบรมราชาธิราชเจ้า ให้นำก้อนทอง³ บุตรขุนราชอาษาอายุประมาณ 19 ปี
- 2 เป็นขุนราชอาษาแทน ⊙ อยู่ปีหนึ่ง ท่านก็ให้ตกแต่งข้างม้ารพล
- 3 ทั้งปางจะยกไปเมืองพิมาย พนมรุ่งนั้นไชร์ พ่อเจ้าเมืองทั้งหลาย(มา)
- 4 ถวายบังคมพระบาทผู้เป็นเจ้า ๆ ก็ให้พระราชทานรางวัล แล้ว
- 5 ค็นไปอยู่ตามภูมิลำเนา ⊙ อยู่จำเนียรกาลมา เจ้าเมืองพิมาย)

3

- 1 ถึงกรรม ท้าวเทพก็ได้กินเมืองนั้น ส่วนท้าวชมภูน้องไชร์ ได้(กิน)
- 2 เมืองพนมรุ่ง เมืองพระงามพุทราทานชรทิกไชร์ พญากลาง⁴ กิน
- 3 พญากลาง ถึงกรรมไชร์ ก็ได้ราชสมบัติแก่ท้าวแก้วแลเรือก(ขุน)
- 4 กำแหงพระอินทร์⁵ ⊙ อยู่มาขุนกำแหงพระอินทร์ก็มาถวายบังคมแต่
- 5 สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า แลเรือล่มตาย ⊙ สักราช 801 ปีมะแม

¹ชื่อบุคคลและสถานที่ต่าง ๆ ที่ปรากฏในเนื้อหาของพงศาวดารนี้ ต้นฉบับบางครั้งเขียนแตกต่างกันถ้ามีชื่อปรากฏหลายแห่งในพงศาวดาร ผู้เขียนจะเขียนชื่อเหล่านั้นโดยยึดตามตัวสะกดคำที่ปรากฏในพงศาวดารมากที่สุด.

²คำในวงเล็บ ต้นฉบับลบเลือน ผู้เขียนได้สันนิษฐานเพื่อให้ได้ใจความสมบูรณ์.

³ต้นฉบับเขียนว่า "นาศกอนทอง".

⁴ต้นฉบับเขียนว่า "พญากลาง".

⁵ต้นฉบับเขียนว่า "ขุนกำแหงพระอินทร์ ขุนกำแหงพระอินทร".

4

- 1 เอกศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าก็ให้ขุนพวหมณาจารย์แลท้าว
- 2 ญาเสนามาตย์ทั้งหลายเล่นมโหรีสรรเสริญ ตั้งพระราชพิธีโกษ(ร)...
- 3 กรรรมสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชกุมารท่าน แลประสาทพระนาม...
- 4 สมเด็จพระราเมศวรบรมไตรโลกนาถพิตร¹ ๑ ศักราช 80(2 ปี)
- 5 วอก โทศก เพลงไหม้ราชมณเทียร แลนายจ้วเคลิ่ง² เอาช้างเทพรักษา...

5

- 1 อันพญาบาลเมืองกวายนั้นมารับผู้เป็นเจ้าของเสด็จไปบ้านกิลน(ล)
- 2 ท่านให้ขุนพิจิตรแต่งพระราชมณเทียร ประมาณปีหนึ่งก็แล้วสรรพเสด็จ
- 3 ท่านก็เสด็จยังพระราชมณเทียรประเวศ ๑ ศักราช 803 ปีระกา ตรี(ศก)
- 4 เพลงไหม้พระที่นั่งตรัมขที่เสด็จออกพระราชพิธีอาสขุขนั้น
- 5 จึงสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าก็ให้ขุนพิจิตรแต่งพระราชวังฝ่ายอุ(คร)

6

- 1 แลราชมณเทียรในสิริคเกบเดอม³ นั้น แลท่านก็เสด็จไปสถิตอยู่ใน
- 2 ที่นั้น แลให้พระราชทานพระราชมณเทียรเดิมสมเด็จพระราเมศวร-
- 3 บรมไตรโลกนาถพิตร ท่านก็เสด็จสถิตในราชอิสวรรคักวัลย์(ราช)
- 4 ประเวศสี่พันต้นตยศรีสุริยวงศ์ ทรงกศพิชราชธรรมในกรุงพระ

7

- 1 มหานครศรีอยุธยา ๑ อยู่มาพญาบาลเมืองเจ้าเมืองพิษณุ⁴
- 2 โลก ล่องมากวายบังคมสมเด็จพระบาทท่าน ๆ ก็ให้พระราชทาน
- 3 เครื่องราชาประโภค แล้วให้ชื่อมหาธรรมราชาธิราช ๆ ก็ลาท่านขึ้นไป
- 4 เมืองนั้นแลรับเครื่องพระสุพรรณบัตรรัตนมาลาราชาประโภคไป-

¹ต้นฉบับเขียนว่า "สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถพิตร".

²ต้นฉบับเขียนว่า "นายจ้วเคลิ่ง". คำว่าจ้วนั้นเป็นจำนวนเลขเท่ากับ 5
เท็ม มีเต็ม มีความเห็นว่า อาจมาจากคำว่า ครั่ง หรือ เครื่อง แต่เคลิ่งนั้นยังไม่พบที่มา.

³น่าจะเป็น "เสด็จเกือบเดือน".

⁴ต้นฉบับเขียนว่า "เจ้าเมืองพิษณุโลก".

8

- 1 ด้วย ครั้นถึงก็ให้แต่งการหมั้นพรสพด้วยฤกษ์คาชិการ
- 2 ขณะนั้นพญาชเลียง¹ พญารามราช พญาแสนสอยดาวก็ให้
- 3 มาช่วย² การนั้น ๐ อันดั้นนั้น พระราชเทวีทูลแต่พระบรมรา-
- 4 ชาธิราชเจ้า ด้วยจะข้อมหงอกแม่นางชาช้ามารดา และขอชื่อให้

9

- 1 สมเด็จพระเป็นเจ้าก็ประสาทคานหามทอง ไม้เท้าทอง และเครื่อง
- 2 ราชูปโภค ให้นามกรชื่อ พระประสิทธิ์ แม่นางชาช้ามารดา
- 3 นางพญาแลมหาขรรษราชธาธิราชนั้น ๐ อยู่มาพรานวังในเมือง
- 4 ทวาย ประมูล³พลสัตว์ได้แต่สัตว์ประมาณ 5000 แลคร่าวพ-
- 5 ษที่ตั้งบ้านอยู่แถบตำบลไชยเวรีย^๔นั้น ๐ จึงพญาอิหมหริท-

10

- 1 เรมางเอาพลตายทองมารบพรานวัง ๆ ก็หนีมาอังตะนาวศรี^๕
- 2 พญาอิหมหริทเรมางก็เข้าตั้งอยู่ยังทวายนั้น แลช่องส้มเอาชาว
- 3 เมืองทั้งปวงได้มากแล้ว ก็เอาเครื่องบรรดามากถวายบังคม
- 4 แต่ผู้เป็นเจ้า แลให้กราบทูลพระกรุณา^๔ ว่า จะขอตั้งบ้านไชย-
- 5 เวรียเป็นรัชตสีมาพระบาท สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าก็มี

¹ต้นฉบับเขียนว่า "พญาชเลียง, พญาจเลียง, พญาชเลียง, พญาเซเลียง" ผู้เขียนใช้คำว่า พญาชเลียง เนื่องจากเป็นคำที่ปรากฏมากที่สุด.

²เป็นคำเก่าที่ใช้ในสมัยสุโขทัยแปลว่า มาช่วย.

³ต้นฉบับเขียนว่า "คน้าวศรี".

⁴น่าจะเป็น "พระกรุณา".

11

- 1 พระราชโองการคำรัสเหนือเกล้าสั่งว่า ให้ช่มเสนาพญา-
- 2 มาตย์ให้หนังสือถึงพญาอัมรินทร์เรมางตั้งเมืองไชยเวริย
- 3 เกิด แลให้ตั้งแต่งญาติพี่น้องของพญาถิ่นเมืองปลอกเมือง-
- 4 เปลา นั้น พญา มาตย์ราชอำมาตย์ทั้งหลายก็ตกแต่งฉรินทร-
- 5 วงษาและหงษราชาให้คืนไปกินเมือง ๆ ปลอก เมืองเพลานั้นตามราช-

12

- 1 โองการผู้เป็นเจ้าของสิ่งนั้น ส่วนพญาอัมรินทร์เรมางก็ทรงราชบรรดา-
- 2 การดอกไม้เงินทองมากถวายบังคมพระบาทผู้เป็นเจ้าของทุกปี ๑ อยู่(มา)
- 3 สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าก็ให้บำรุงช้างม้ารีพลทัพบกทัพ(เรือ)
- 4 ทั้งปวง ครั้นเสร็จท่านก็เสด็จขึ้นไปยังเมืองกำแพงเพชร...
- 5 หาวพญาเลี้ยงแลมหาธรรมราชา พญารามราช พญาธรรม(มีเค)...

13

- 1 มาพิพากษา ด้วยท้าวพญาเสนาทั้งหลาย ที่จะไปเอาเมือง(ตาย)
- 2 ทองนั้น ครั้นท้าวพญาเสนามนตรีทั้งปวงก็อนุกุล ท่านก็...
- 3 ขุนนครไชย¹ ถืออาญาสิทธิเป็นนายกongช้างกรุงอยุธยาไป...
- 4 ทัพหนึ่ง และทัพท้าวพญาฝ่ายเหนือทั้งปวง 4 ทัพ พลทั้ง
- 5 ปวง 50,000 ช้างเครื่อง 60 ม้าเครื่อง 1,000 ครั้นตกแต่งแล้วเสร็จสรรพ

14

- 1 ท้าวพญาทั้งหลาย ก็ถวายบังคมลาสมเด็จพระบาทผู้เป็นเจ้าของ ก็ยก
- 2 ไป ๑ ขณะนั้นแต่พญาแสนโสมมิได้ไปด้วย ครั้นท้าวพญา(เส)
- 3 นาทั้งหลายยกขึ้นไปแล้ว ถึงเมืองเมาะลำเลิง² พญารามแต่(งพลมา)...
- 4 เอาเมืองตายทอง แลก็อรสหมิงทั้งหลายเอาช้าง...

¹ต้นฉบับเขียนว่า "ขุนนครไชย ขุนเครไชย และ ขุนนครไชย" ผู้เขียนใช้คำว่า ขุนนครไชย.

²ต้นฉบับเขียนว่า "เมาะลำเลอง".

หน้าปลาย

1

- 1 กักตึ่ ๆ ก็ให้บอกแก่พญาแสน ๆ ก็ทูลแต่สมเด็จพระ(บรมราชา)
- 2 อีราชเจ้า ๆ ก็มีพระบัญชาว่า มิตั้งนั้นว่าพญาแสน...
- 3 จงจับพลันเถิด พญาแสนก็ถวายบังคมลาพระบาท(ไป)
- 4 ชังเมืองกำแพงเพชร ๑ ส่วนเจ้าศรีวักตึ่¹ ไซ้ไร้เจราจาด้วยเจ้าฟ้า²-
- 5 ฟุ้ง หมื่นไกรกำแพง พญารามราช มหาธรรมราชา เราจะไปถึง

2

- 1 ไตรตรีงษ์เอง แล้วเจ้าศรีวักตึ่ก็แต่งเจ้าฟ้าฟุ้ง แลเจ้าไกรกำ(แพง)
- 2 ถือพล 5000 แลช้าง ม้าทั้งปวงยกไปยังไตรตรีงษ์ ครั้น(พญา)
- 3 แสนขึ้นไปถึงเมืองกำแพงเพชร ก็ตกแต่งช้างม้ารั้พล...
- 4 ทัพเรือ ครั้นสรรพก็ให้ศรีวัก(ตึ่) เป็นทัพหน้ายกขึ้นไป(เจ้า)...
- 5 ฟ้าฟุ้ง แลไกรกำแพง ครั้นถึง ยกเข้าปล้นชาวเมืองทั้ง

3

- 1 ปองรพฟุ้งป้องกันเป็นสามารก แลโดยซากหารพญาแสน...
- 2 ศาตราวุธล้มตายบาดเจ็บมากก็ล่าทัพคืนลงมา ๑ จึงพญา-
- 3 แสนก็ใช้พันอ่อนแลพันบุญไกรมาถึงพญาชเลียง ใให้ว่า(คช)
- 4 เนอรตตี³ อันใด เจราจาด้วยกันแต่ก่อนนั้น แลครั้นพันอ่อน
- 5 พันบุญไกรมาถึงก็กล่าวแก่พญาชเลียง โดยดั่งพญาแสนสั่ง

¹ต้นฉบับเขียนว่า "เจ้าศรีวักตึ่" และ "เจ้าศรีวักตึ่".

²ต้นฉบับเขียนว่า "เจ้าฟ้าฟุ้ง".

³น่าจะเป็น "เนื้อคตี".

4

- 1 มานั้นทุกประการ ๐ จิงพญาชเลียง จิงใช้ทั้งสองไปบอกแก่พี่
- 2 พญาว่า เราจะไปเอาเมืองนั้นแก่พี่พญาเอง จิงพันย่นแลพันบุญ-
- 3 โกร ก็คืนไปบอกแก่พญาแสน ดุจคำพญาชเลียงว่าเห็นทุกประการ
- 4 จิงพญาชเลียงก็ยกช้างม้ารีพลไปถึงพญาแสน ๆ ก็ให้เจ้าฟ้า-
- 5 พึ่งแลเจ้าไกรกำแหงยกไปเป็นทัพหน้า ครั้นถึงเชียงทอง

5

- 1 ชาวคอกก็บอกว่า เขากล่าวว่ามหाराชสวรรคต แลให้(ชาวเมือง)
- 2 กิ่งปวงเข้าไป เมืองเชียงใหม่ บัดนี้เขารู้ว่ามหाराชมิได้สวรรคต
- 3 ชาวเมืองกิ่งปวงก็คืนมา เข้าอยู่ในเมืองตามภูมิคำเนาแล้ว
- 4 จิงเจ้าฟ้าพึ่ง แลเจ้าไกรกำแหง ก็ให้มาบอกแก่เจ้าศรีวักดี ๆ
- 5 ก็บอกแก่พญาแสน ๆ ก็ไปบอกแก่พญาชเลียง ๆ ก็จัดแจงยกช้าง ม้า-

6

- 1 รีพลทั้งปวงขึ้นไป ครั้นถึง เจ้าฟ้าพึ่งแลเจ้าไกรกำแหงก็มาบอก
- 2 การศึกทั้งปวงนั้นแก่พญาแสน เจ้าศรีวักดีก็ว่าเมืองเท่านั้น
- 3 จะเอามิได้ แหนงว่าจะเอาขึ้นมุ่งไปเกิด จิงเจ้าฟ้าพึ่งเจ้าไกร (กำ)
- 4 แพงก็ยกทัพเข้าไปตั้งในตำบลแม่ตาก ไปไกลเมือง(พ...ประมาณ)
- 5 เส้น อยู่สองวันก็ตกแต่งโศชาทหาร เข้าปลอม(ปล้นเมือง)...

7

- 1 ป้องกันให้จงได้อ่าให้เสีราชการ แลพญาแสนแลพญาชเลียง...
- 2 พอเสร็จสรรพแล้ว ให้ตั้งบันไดพะองหามแลน ก็นั้น...
- 3 เข้าปล้นเมือง ก็ให้พึ่งเสียงของเรา ถ้าผู้ใดละเมิดมิฟัง(บังคับบัญชา)
- 4 ชาไซรี จะให้ลงโทษจงหนัก ครั้นเพลาค่ำก็ให้ตกแต่งทัพสรรพเสร็จ
- 5 แล้วประมาณได้กอนอหฬพญาชเลียงก็ยกโศชาทหารช้างม้าเข้า

8

- 1 เมืองได้ ส่วนหมื่นหนองขวางไซรีเอาภรรยาซึ่งข้างตัวหนึ่งออกมา
- 2 กลางโศกอาหารทั้งหลายนั้น ๆ ก็รุมเอาหมื่นหนองขวางแลจับภ(รร)
- 3 ยาวได้มา ส่วนหมื่นคำคอง ทัพเจ้าไกรกำแพงได้ข้างแล...
- 4 หมื่นหนองขวางและเครื่องพหุมากสำหรับหนึ่งก็เอามาถึงเจ้าศรีวักกั
- 5 ก็แก่ภรรยาหมื่นดาวทองไว้ หมื่นคำคองข้าง เจ้าไกรกำแพงก็เอา)

9

- 1 ปลายนั้นมาให้แก่เจ้าศรีวักกั ส่วนหมื่น(หทิน ก็เอา)...
- 2 มาคนหนึ่ง แลพฤมเอาพลดาบโล่ให้ชาวออกไป(รอดถึง)...
- 3 จึงพญาแสนแลพญาเสียงก็เข้าเมืองได้ ยืนข้างอยู่ในสนามจร(รจา)
- 4 ด้วยกัน จึงพญาแสนก็ว่าแก่พญาเสียงว่า โดยนิตไซรีให้ฟัง(เสียง)
- 5 พ้องเราจึงยกเข้าปล้น ดังถาก่านให้ปล้นก่อน จึงพญาเสียงก็เรียก
- 6 จำจิว¹ มาถามว่า ได้ยินอันใดก่อนให้ป็นเมืองแลมิได้ฟัง(นิต)

10

- 1 หมาย ท่านจำจิวก็ว่า ข้าได้ยินเสียงพ้องข้าจึงให้ยกเข้าปล้น แลพญา
- 2 แสนก็ว่าดังจำจิวนี้จะใส่กลแต่เรา จึงพญาเสียงก็หัว แล้วยพญาทั้ง
- 3 สองก็ออกมายังทัพ พญาเสียงก็ว่าเสร็จแต่ใดแล จึง...
- 4 ก็ให้เจ้าไกรกำแพงกินเมืองไทรตริงษ์ แลไว้พล 5,000 แลข้าง
- 5 สาราพิศสรรพด้วยทกแก้วทหารอยู่เมืองนั้น แลพญาเสียงแลพญา(แล)

11

- 1 ก็ยับยั้งอยู่ แลพญาเสียงก็ให้แต่งหนังสือ(หนึ่งฉบับ แล...)
- 2 ลอบให้ไปแก่หมื่น หลวง พล แลแสน ขุน หมื่น(ผู้มีความไม-)
- 3 ศรีแก่พญาแก่นท้าว² ในเมืองน่านทั้ง(เป)วงนั้น จึงหมื่น(หลวงพล)

¹ต้นฉบับเขียนว่า "จำจิว".

²ต้นฉบับเขียนว่า "พญาแก่นท้าว".

- 4 แลแสน หมั่นทั้งหลายสิ่งมาว่า อันพญาเอาไว้ตั้งนี้ตนัก
- 5 ตูข้าทั้งหลายยังไปได้ลิ้มคณของพญาแก่นท้าว จึงพญาเจ้าเอา

12

- 1 พญาแก่นท้าว อันเป็นเจ้าแก่ตูข้ามาให้ดูข้าเห็นเทอด จึงคนไข้พญา
- 2 ช้เลียงก็คืนมาบอกแก่พญาช้เลียงโดยเนื้อคตอันหม่น หลวง พล
- 3 แสน หมั่นทั้งหลายว่ามาเนั้นทุกประการ © ครั้นพญาช้เลียงได้(ฟัง)
- 4 คำชว่น่านกล่าวตั้งเนั้น พญาช้เลียงก็ให้ทาหมอพราหมโค(ตร)
- 5 ถามว่า เราจะไปเอาเมืองน่านนี้ยังจะได้ญา หมอพราหมโคตร...
- 6 ท่านจะไปนี้จะได้เมือง แล้วจะได้แก่ผู้(จะไป)

13

- 1 พญาช้เลียงก็ให้ตรวจข้างม้ารืผลทั้งปวงสามวัน เอาพล...
- 2 ยกออกซัดทัพในหาดทรายแล้ว ก็ให้หนังสือไปถึงมหา(ธรรมราชา)
- 3 แลพญารามราช แลพญาแสนสอยดาว ได้พระกำหนดผู้(เป็นเจ้า)
- 4 มีพระบัณฑูรแต่ก่อนเนั้นแล้ว แลพญาช้เลียงก็ไว้เมืองสวรรค(ค)
- 5 โลกแก่เจ้าราชศรียศผู้เป็นบุตร หมั่นใจขวาง ขุนนครไชยอีก

14

- 1 นักพฤกษ์ทั้งหลาย แลพลเชิงภูฏี คนบ้านประมาณ 3,000 แล้ว
- 2 พญาช้เลียงก็สั่งแก่เจ้าราชศรียศว่า ถ้าพญาทั้งสามให้ข้าง(ขึ้น)...
- 3 มาถึงเราเมื่อใดไซ้ ก็ให้เร่งไปตามทัพเราจงทัน อนึ่ง ถ้า(พี่)
- 4 เรามหาธรรมราชามาถึงไซ้ให้เข้ามารั้งเมืองด้วยเจ้า...
- 5 พญาช้เลียงสั่งแล้ว ก็ยกข้างม้ารืผลไป

2.2 พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ : เลขที่ 223, จ.ศ. 845 - 846¹ หรือพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี

2.2.1 ลักษณะทั่วไป

ต้นฉบับ เป็นสมุดไทยคำ

ขนาด กว้าง 11 ซม. ยาว 34.9 ซม. หนา 2.1 ซม.

อักษร ไทย

ภาษา ไทย

ต้นฉบับตัวเขียนเท่าที่ปรากฏอยู่มีจำนวนทั้งสิ้น 68 หน้า หน้าต้นมี 32 หน้า เขียนด้วยเส้นธง จนถึงหน้าที่ 18 บรรทัดที่ 2 สำหรับบรรทัดที่ 3 เขียนด้วยเส้นดินสอ สีขาวจนจบตัวอักษรเขียนด้วยตัวบรรจงสวยงาม หน้าปลายมี 36 หน้า เขียนด้วยเส้นดินสอสีขา ตัวอักษรมีขนาดเล็กและเขียนแกมหวัดกว่าหน้าต้น ทำให้การอ่าน ถอด และแปลข้อความค่อนข้างยาก เนื้อหาที่ปรากฏแต่ละหน้ามีจำนวนข้อความ 4 - 5 บรรทัด มีเครื่องหมาย "ฟองมัน" ต้นข้อความ ต้นฉบับชำรุดและตัวอักษรลบเลือนบางหน้า ทำให้การอ่าน ถอดและแปลข้อความต้องระมัดระวัง

¹เลขที่ 223 หมายถึง เลขลำดับในบัญชีพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาความพิสดาร เล่ม 2 ของงานฝ่ายบริการหนังสือตัวเขียนและจารึก ของหอสมุดแห่งชาติ ทำวาศุกรี.

จ.ศ. 845 - 846 หมายถึง ปีจุลศักราชที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับนี้ แต่วิกเคอรีสันนิษฐานว่าปีศักราชทั้งสองนี้ผิด ที่ถูกต้องเป็น จ.ศ. 805 และ จ.ศ. 806 อยู่ใน Michael Vickery. "The 2/k 125 Fragment, A Lost Chronicle of Ayutthaya," Journal of the Siam Society. 1977. P. 50 - 51.

ต่อไปในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเรียกพงศาวดารส่วนนี้ว่า "พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี" เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ค้นพบ.

2.2.2 ประวัติการค้นพบ

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี เป็นพงศาวดารฉบับแปล ต้นฉบับได้มาบางส่วน ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง ความขึ้นต้นและจบลงอย่างไร ผู้ค้นพบ พงศาวดารฉบับนี้คือ ไมเคิล วิคเคอรี พบส่วนนี้ที่หอสมุดแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2514 ค้นพบในขณะที่กำลังศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์¹ ปัจจุบันพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนนี้ได้เก็บรวมไว้กับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ออบสรี อรรถพันธ์ ที่งานฝ่ายบริการหนังสือตัวเขียนและจารึก หอสมุดแห่งชาติ อาคาร 1 ชั้น 4 และเนื่องจากต้นฉบับของพงศาวดารชำรุดและตัวอักษรลบเลือนมากแล้ว ทางงานฝ่ายบริการหนังสือตัวเขียนและจารึกจึงได้ดำเนินการถ่ายลงไมโครฟิล์มไว้ ผู้สนใจสามารถติดต่อขอใช้บริการต้นฉบับไมโครฟิล์มได้

2.2.3 เนื้อหา

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี จัดอยู่ในประเภท พงศาวดารความพิสดาร เนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในช่วง พ.ศ. 1985 - 1987* (จ.ศ. 804 - 806) ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 เนื้อหาทั้งหมด 68 หน้า เนื้อเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้จะเน้นรายละเอียดของเนื้อเรื่องมาก เนื่องจากต้นฉบับมีไม้ครบขาดความขึ้นต้นและลงท้าย จึงทำให้เนื้อเรื่องของเหตุการณ์ต่าง ๆ ของพงศาวดารส่วนนี้ไม่สมบูรณ์ ต้นฉบับของพงศาวดารบันทึกด้วยตัวอักษรไทย ซึ่งสามารถอ่าน ถอดและแปลข้อความดังนี้

¹ เรื่อง CAMBODIA AFTER ANGKOR THE CHRONICULAR EVIDENCE FOR THE FOURTEENTH TO SIXTEENTH CENTURIES A DISSERTATION YALE UNIVERITY DECEMBER, 1977. และเคยตีพิมพ์เผยแพร่ในบทความเรื่อง "The 2.k 125 Fragment, A Lost Chronicle of Ayutthaya" ของสยามสมาคม เมื่อ พ.ศ. 2530.

² ต้นฉบับมีเนื้อเรื่องที่ปรากฏก่อน จ.ศ. 805 ผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่าเนื้อเรื่องที่ปรากฏในช่วงนั้นอยู่ในช่วง จ.ศ. 804.

หน้าต้น1¹

- 1 ประมาณ.....ประดับ ด้วย.....ก็ตก...
- 2เมืองตายทอง.....
- 3และขุนรามคำแหงเสีย.....
- 4ผู้เป็นเจ้าของเสด็จไปเอาเมืองทวาย ณ ครั้งนั้นเขาก็ว่ามาให้...

2

- 1 คู่ด้วย ครั้นข้ามมาจะใกล้ถึงฝั่ง แลหมื่นสมรไชยก็ย้ายลูกเกด้า แล
 - 2 งามกระทงเรือไล่ตีชาวตายทอง ผู้ตีกระเชียงนั้น ก็วิ่งลงน้ำหนีสิ้น แต่ผู้ถือ
 - 3 ก้ายเอาพายผู้ตีหมื่นสมรไชย ๆ ก็ตีผู้ถือก้ายตกน้ำ แลวหมื่นสมร-
 - 4 ไชยเอาเรือเข้ามายังขุนนครไชย ๆ ก็ให้ คนแจวชี่ข้างตัวหนึ่ง แลวให้ท้าวญา-
- เสนาแต่บรรดา

3

- 1 นายทัพนายกองทั้งปวงก็ลาดคอยทัพ แลสั่งว่า ถ้าเมื่อใดได้ยินเสียง
- 2 ข้องเราไซ้จึงให้ขอส่า(ช้า)ศึก ถ้าผู้ใด(ไม่)ทำตามสั่งไซ้ จะให้ลงโทษจงหนัก
- 3 แลขุนนครไชยก็ลาดคอยมาเข้าซาบอยู่ชายป่า จึงเจ้าเมือง
- 4 ตายทองแกลงรสมิง² ผู้เป็นนายทัพนายกองทั้งหลาย ก็ข้าม

¹ต้นฉบับหน้านี้ลบเลือนมาก ซึ่งทำให้การอ่าน ถ่ายถอด ต้องใช้วิธีสันนิษฐานเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะบรรทัดที่ 4 ตรงคำว่า "เมืองทวาย" ต้นฉบับ ไมเคิล วิกเคอรี ถ่ายถอดเป็น "เมืองหงษาวดี" ผู้เขียนมีความเห็นว่าน่าจะถ่ายถอดเป็นเมืองทวาย ซึ่งตรงกับความเห็นของ นิมนต์พรหม ไพบูลย์หวังเจริญ ผู้เชี่ยวชาญภาษาโบราณ หอสมุดแห่งชาติ เพราะเนื้อเรื่องตอนนี้ กล่าวถึงเรื่องสงครามระหว่างเมืองตายทองกับอยุธยา ซึ่งเมืองตายทอง ชาวเมืองเป็นชาวมอญ ตั้งอยู่ใกล้ ๆ เมืองทวาย สำหรับช่องไฟที่ลบเลือนนั้นก็เว้นประมาณ 4 ตัวอักษร และนอกจาก นั้นมีหลักฐานปรากฏว่า อยุธยาเริ่มทำสงครามครั้งแรกกับหงษาวดีในศึกเมืองเชียงกราน (พ.ศ. 2081) ในรัชกาลสมเด็จพระชัยราชาธิราช.

²ต้นฉบับเขียนว่า "กอนรสมิง, กอรสมิง".

4

- 1 ช้างม้ารีพลชั้นยังฝังช้างนี้ได้ แล้วก็เอาเรือเทียบเข้ารีพลชั้นได้
- 2 ขุนนครไชยแลท้าวพญาทั้งหลายมา ขุนนครไชย ท้าวพญา
- 3 ทั้งหลายก็ลาดถอยมา ช้างศึกก็เร่งได้ใจก็วางใหญ่มา พญาช-
- 4 เลียง ขุนศรีบาทมิได้ทำฝั่งมืองสำคัญ ก็ชวนกันขอฆ่า(ช้าง)ศึก ๆ

5

- 1 ก็พายลงน้ำ โยธาทหารก็ไล่ฆ่าฟันเมง¹ ตายประมาณสองร้อย
- 2 ขุน เจ้าเมืองตายทองแลกอรสหมิงทั้งปวง ไปยังมีทันชั้นช้าง
- 3 ชั้นม้า ก็เอาช้างม้าคืนลงน้ำ แลเรือท่อมด้อมข้ามหนี ครั้นพัน-
- 4 หงษเห็นวุ่นวายก็หักปลายจ่าคงเสีย แลวิ่งน้ำมาหาโยธาทหารชาว

6

- 1 เวา ๆ ก็เอาพันหงษมาถึงขุนนครไชย ๆ ก็ให้เสียผ้าแล ให้อั้งช้าง
- 2 ตัวหนึ่งแล้ว ขุนนครไชย ท้าวพญาทั้งหลายก็ยกทัพกลับคืน
- 3 มาถวายบังคมพระบาทผู้เป็นเจ้า แลทูลแถลงการศึกทั้งปวง
- 4 แก่ท่าน ๆ ก็ให้หมื่นสมรไชยเป็นหัวหมื่นช้าง ส่วนพันหงษ
- 5 ไชยก็ให้เป็นหัวหมื่นเรือในหมู่แล้ว แลให้พระราชทานรางวัลเป็นยศ-

7

- 1 ฐาศักดิ์ บำเหน็ดบ้านาญนั้น ๑ อยู่ประมาณเดือนหนึ่ง สมเด็จจ-
- 2 พระบรมราชาธิราชเจ้าก็เสด็จไปประพาส ครั้นสุริยาสาธิต์
- 3 ท่านก็ให้อาพลายทรงขุนเป็นพระที่นั่ง แลเอามหาธรรมราชา-
- 4 ธิราช พญาชเลียง พญารามราชชี่ด้วย ขันนายทิดนายช้าง² นั้น
- 5 ลง แลนายทิดมิไ้ลง ถดลงไปประชิดควาญอยู่ ผู้เป็นเจ้าก็เสด็จ

¹เมง หมายถึง ชาวมอญ.

²นายช้าง หมายถึง เจ้าของช้าง.

8

- 1 ขึ้นมาลัปลลาไชย ๐ อยู่ประมาณห้าหกวัน ท้าวพญาทั้งหลาย
- 2 ก็ถวายบังคมลาพระบาทผู้เป็นเจ้าของเมือง ส่วนผู้เป็นเจ้าของก็
- 3 เสด็จจะเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา ๐ ส่วนในเมืองหงษาวดีนั้นพ-
- 4 ญารามสารรอดก็ได้ราชสมบัติแก่พญาพร ๐ อยู่จำเนียร
- 5 มา พระราชบุตรท่าน เจ้าพญาพระนครอินทร์¹ อันอยู่เสวยราชย์ใน

9

- 1 พระนครหลวงนั้น ขุนไศทรงพระอินทร์ผู้เป็นพี่เลี้ยงถึงแก่กรรม
- 2 ก็ให้มาทูลแต่สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า ๆ ก็ให้นายพรผู้น้องเป็น
- 3 ขุนไศทรงพระอินทร์แทน ๐ อยู่มาเจ้าฮาด² บุตรพระรามเจ้า อันผู้เป็น
- 4 เจ้าให้ไปอยู่จัดกรมขุนนั้น ก็ชวนเขมรทั้งหลายแข็งแก่พระราชบุตร
- 5 ท่านพระนครอินทร์ ๆ ก็ให้แก่ขุนไศทรงพระอินทร์ สกข้างม้ารัผลไป

10

- 1 รบท้าวพญาซึ่งไปได้ราบคาบ จึงท่านก็ให้มาทูลแต่สมเด็จพระบ-
- 2 รมราชาธิราชเจ้า ๆ ก็ให้ยกข้างม้ารัผลให้เจ้าพญาแพรก พญา-
- 3 เทพมงคล ขุนนครไชย ขุนศรีบาท ขุนปราบทวีป ขุนศรีพิไชย-
- 4 สงคราม ขุนรามกำแหง ขุนกำแพงพระอินทร์⁴ ขุนเพชรราช ขุนไสย-
- 5 ท้าวอ้าว ขุนรัตน ขุนเพชรรัตน ขุนเพชรสุรสาร เอาพล 150,000

¹ต้นฉบับเขียนว่า "ท่านพระนครอิน เจ้าพญาพระนครอินทร และ สมเด็จพระนครอินทร".

²ต้นฉบับเขียนว่า "ขุนไศทรงพรอิน และ ขุนไศทรงพรอินทร์".

³ต้นฉบับเขียนว่า "พญาฮาด เจ้าฮาด พญาฮาด เจ้าพญาฮาด" ซึ่งถ้าถ่ายทอดเป็นภาษาปัจจุบันก็คือ พญาญาติ เจ้าญาติ และเจ้าพญาติ.

⁴ต้นฉบับเขียนว่า "ขุนกำแหงพรอินทร".

11

- 1 ช้าง 100 ม้า 1,000 ยกไปยังพระนครหลวง¹ และมีพระราชกำหนด
- 2 ผู้เป็นเจ้าของไปแก่พระราชกุมารท่านว่า ครั้นทันท้าวพญาทั้ง-
- 3 หลายยกไปถึงพระนครแล้วไซ้ ให้สมเด็จพระนครินทร์
- 4 ยกช้างม้าที่พลออกตั้งเป็นทัพหนึ่ง แล้วจึงยกไปปราบพรตทั้ง
- 5 ในจัตุรมุขนั้น ครั้นเจ้าพญาแพก และ พญา พระ หลวง ชุนหนึ่งทั้ง

12

- 1 หลายยกไปถึงพระนครหลวงแล้ว สมเด็จพระนครินทร์ก็ยกออก
- 2 มาตั้งเป็นทัพหนึ่งตามพระราชกำหนด แล้วจึงยกไปปราบมหา-
- 3 พรตทั้งหลายจนถึงจัตุรมุขนั้น แลพรตทั้งหลายก็แตก
- 4 ฉานได้ตัวเจ้ายาคทั้งท้าวพญาทั้งหลายด้วย ๐ และขณะนั้นพระราช
- 5 กุมารท่านพระนครินทร์ทรงพระ(ประ)ชวร ท้าวพญาเสนามาตย์พราหม-

13

- 1 แพจารย์ทั้งหลาย แต่งบูชามหาเคราะห์สารติ แล้วยกทัพทั้งปวง
- 2 คืบมา ครั้นถึงพิเรนพระนครินทร์ก็ประชวรหนัก ถึงพระนคร-
- 3 หลวงท่านก็เสด็จสวรรคต ๐ จึงแม่นางเทพขรณีแลแม่นาง
- 4 คงคาก็เขียนหนังสือใส่ในใบพลูใส่ใต้ข้าวเดียบให้เอาไป
- 5 ส่งแก่เจ้ายาค แลสั่งว่า ให้เจ้าคันทูในข้าวเดียบนั้นก่อน

14

- 1 ครั้นสาวใช้เอาข้าวเดียบนั้นไปส่งก็บอกเจ้ายาค ๆ คืบ
- 2 ดูกุ๊กพหนังสือนั้นแลอ่านดูก็รู้ว่า มีกำหนดผู้เป็นเจ้าของมาว่า
- 3 ให้ส่งเจ้ายาคไปยังอยุธยา ๐ จึงขุนนครไชยก็ส่งเจ้า-
- 4 ยาคเข้ามาแต่จัตุรมุขโดยทางเรือมิได้ให้จำจง ครั้นมา
- 5 ถึงตำบลแห้งเพลา อยู่มาเที่ยงคืนคนผู้รักษามานั้นนอน

¹ต้นฉบับเขียนว่า "พระนครหลวง พระนครหลวง".

15

- 1 หลับไปสิ้น แลเจ้าขาดลงน้ำลอยคอไปสู่ขุนพลับพลา-
- 2 ไชย ๆ ก็ถามว่าใคร เจ้าขาดก็บอกว่า ข้านี้ชื่อเจ้าขาดบุตร
- 3 พระราม ขุน(พลับ)พลาไชยก็ถามว่า เป็นบุตรพระรามมารดาเจ้าชื่อ
- 4 ไชย เจ้าขาดก็บอกว่า มารดาข้าชื่อนางอามพะเกษ ขุน(พลับ)พลาไชย
- 5 ก็ว่าเจ้าเป็นบุตรสหายเราจริงแล้ว แลขุน(พลับ)พลาไชยก็ว่าขุนนคร-

16

- 1 ไชยก็ส่งเจ้าขาดไปยังอยุธยา แลเราจะประกันเจ้า เจ้าอย่า
- 2 กลัวเลย เจ้าขาดก็ว่า อันบิดาว่าดังนี้แห่งว่าบิดาฆ่า
- 3 ข้าเสียในเรือนบิดานี้เกิด จึงขุน(พลับ)พลาไชยก็แต่งโภช-
- 4 นาอาหารให้แก่เจ้าขาดกิน แล้วก็ส่งเจ้าขาดไปแถม
- 5 ทาจริงแขกเฝ้าพรรค ขุน(พลับ)พลาไชยในเดวี่อญ ๐ ต่อ

17

- 1 รุ่ง คนทั้งนั้นจึงรู้ว่าเจ้าขาด โยธาทั้งหลายก็เล่นไป
- 2 ถามทัพขุนพลับพลาไชย ๆ ก็ว่าเรามีปรากฏ ถ้าใครรู้
- 3 จักไชยก็ให้ไปด้วยชาวเราจะให้ช้อยกันหา ๐ อยู่นานมา จึง
- 4 รู้ว่าเจ้าขาดหนีออกไปกะมิ่ง แลนายธรรมราช นายณิชางทอง
- 5 นายประชา¹ นายทองเดรตสังสาร นายณิพกาย² ขอมเขมรหนี

18

- 1 จากพระนครหลวงไปอยู่สู่เจ้าขาด ๆ ก็ตั้งข้ายขวาหน้าหลัง
- 2 ศักราช 845 ปีกุน เบญจ(จ)ศก เจ้าพญาแก้ว พญาไทย เฝ้ามหา-
- 3 พรรคอันผู้เป็นเจ้าเข้ามาแต่พระนครหลวงนั้น ก็เจรจาด้วย
- 4 ชียประชา³โหรทำฆบดแก่สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า แลสัญญา
- 5 แก่กันว่าตุจ(ปราษณา)³ จะให้ชีประชาโหรกินกรุงศรีอยุธยา แลจะส่ง

¹ต้นฉบับเขียนว่า "นายประชา".

²ต้นฉบับเขียนว่า "นายณิพกาย".

³อาจารย์เกิม มีเติม ถ่ายถอดน่าจะเป็น "ปรารตนา".

19

- 1 พญาแก้ว พญาไทย และเครื่องราชูปโภคที่เอามาขึ้นคั้นไป
- 2 พระนครหลวงคั้น ครั้นวิกั้นแล้ว ก็เจรจาด้วยสอดเพชรรัตน์
- 3 เพชรนารายณ์¹ เพชรสงคราม พิไชยเพชร อันเป็นทวารกงในไชยศรี
- 4 ฎิจิกร ฎิณฤตดาลศรี ฎิฐธรรมชั้นหมาก นายคาพระทาน นายจัวศรี นาย-
- 5 ศรีวิไชย นายศรีเทพสุข นายเจตหัว อักหัวพัน หัวปาก นาย-

20

- 1 จึงพญาบาลทั้งปวงแล้วก็ให้ผ้าผ่อน เงิน ทอง ไปแจกกันในภูฎิ
- 2 ชี้อประชาโทร แลคิดด้วยกันว่า จะเอาผู้เป็นเจ้าของเมื่อท่านเสด็จไป
- 3 บางคนมี² ที่หนึ่ง เมื่อท่านเสด็จทรงบาตรนั้นที่หนึ่ง เมื่อท่านเสด็จไป
- 4 ใส้จันทน์³ นั้นที่หนึ่ง เมื่อท่านเสด็จไปประพาสอุทยาน⁴ สนาม-
- 5 จันทรนั้นที่หนึ่ง เหตุว่า พระราชสมภารท่านจึงกระทำมิลุ จึงนายเจด

21

- 1 หัวเรือก็พกทองอันป็นกันนั้นมาบอกแก่ขุนราชอาซากกลางคั้นขุน-
- 2 ราชอาซากก็เอานายเจตหัวเรือมาด้วยแต่กลางคั้นนั้น ก็เรียกขุนม-
- 3 เทียรบาล ๆ ก็ไซ้ประคุดพระราชวังเอาขุนทั้งสอง ก็เข้าไปกราบทูลแต่
- 4 กรรนา⁵ สมเด็จพระผู้เป็นเจ้าของ ๆ ก็ให้หาพญาผามาศย์ราชอำมาตย์
- 5 ทั้งปวง แลขุนราชศักดิ์ ขุนศรี มาชุมนุมกันแล้ว แล้วท่านสั่งให้ประหยัดช้างม้า

¹ต้นฉบับเขียนว่า "เพชรนาราย".

²ปัจจุบันเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอบางประหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³จันทน์ หมายถึง อาหารเข้าที่ประชาชนนำไปถวายพระ ส่วนใหญ่ประชาชนจะนำเฉพาะอาหารคาวหวานไปถวายพระที่วัด ซึ่งเป็นเวลาหลังจากที่นำข้าวมาใส่บาตรตอนที่พระมาโปรดสัตว์ตอนเช้าแล้ว ทั้งนี้อาจเนื่องจากปรุงอาหารไม่ทัน.

⁴ต้นฉบับเขียนว่า อุกุทธอุทยาน.

⁵อาจารย์เทิม มีเต็ม ถ้ายดออกน่าจะเป็น "กรรณา".

22

- 1 ทแก้วทหารทั้งปวงว่า รุ่งขึ้นจะไปเฝ้าพระราชโอรสนั้น จึงพญาแก้ว
- 2 พญาไทยก็รู้ระหัดนั้น จึงหนีไปซ่อนอยู่ ครั้นจะใกล้อรุโณทัยโยธา-
- 3 ทหารทั้งหลายก็ไปกระเวนเอาหม้อชบทั้งปวงก็ได้สิ้น ส่วนพญา
- 4 แก้วพญาไทยไซ้ร้ ต่อสายงาแก่จึงได้ในหลังพระธาตุ ท่านก็ให้ถาม
- 5 เป็นสัจ แล้วให้จ่ามนใส่เด้าไว้แถบเสาชงชัยนั้น จึงพระบรมรา-

23

- 1 ชาชิปราชเจ้าก็ให้พระราชทานรางวัลแก่นายเจตหัวเรือ แลให้เป็น
- 2 ขุนอินทมนตรี ส่วนแม่นางพญา แม่นางเจ้าเมือง และพระ-
- 3 สนมผู้ใหญ่ อีกท้าวพญาเสนามาตย์ทั้งหลายก็ให้ตลับ
- 4 เต้าปูน ชองพลู กล่องหมาก เป็นรางวัลแก่ขุนอินทมนตรี
- 5 ได้ประมาณกระเชอใหญ่หนึ่ง แล้วก็ให้เอารางวัลนั้นไปให้ชบด

24

- 1 ทั้งปวงดู ☉ อยู่ประมาณสักสามวัน ท่านก็ให้ขุนไชยพญาและศรี
- 2 รังคินเอาพญาแก้วพญาไทยแลชื่อประชาแลราชโหรทั้ง-
- 3 ปวงเสียบประจานไว้ในคูนนครไชย¹ ด้วยกันทั้งปวง ประมาณสาม-
- 4 สิบมีเศษ ส่วนบุตรพญาแก้วผู้หนึ่งชื่อเจ้าแก้วฟ้า² ไปอยู่ด้วย
- 5 ภรรยาในพระประสภมิได้รู้ด้วยบิดา ท่านก็มีได้ให้ฆ่าเสีย ☉

25

- 1 อยู่ประมาณสองสามวัน เจ้าแก้วฟ้าก็ให้กราบทูลแต่สมเด็จพระ-
- 2 พระบรมราชาธิราชเจ้า ว่าตัวข้าพระพุทธเจ้านี้อยู่ไปวันหน้าเขาจะว่า
- 3 บุตรราชโหรและอายุทุกเมื่อ เพื่อดังนั้นข้าพระพุทธเจ้าจะขอ
- 4 ตายด้วยกันเสียยังแล้วก็ได้ยวเกิด จึงสมเด็จพระบรมราชา-
- 5 ธิราชเจ้าก็ให้ศรีรังคินเอาเจ้าแก้วฟ้าไปฆ่าเสียตามใจ แล้วเอา

¹ปัจจุบันคือคลองชลประทานไชย ตั้งอยู่บริเวณใต้วัดพุทธไสยวารค์ (ฝั่งทิศตะวันตกของเกาะเมือง).

²ต้นฉบับเขียนว่า "เจ้าแก้วฟ้า".

26

- 1 สพนั้นให้ถอดบาทพญาแก้วผู้บิดาอยู่ ๐ เหตุว่าผู้เป็นเจ้าของ-
- 2 ทศพิธราชธรรมหาประเสริฐ และฆ่าคนผู้เป็นชนกนั้น ที่มี
- 3 ได้รู้เห็นเป็นชนกด้วยนั้น ท่านก็ไม่ให้ฆ่าเสียแต่สักคน ๐ ส่วน
- 4 ในเมืองน่านไชยี้ ท้าวแพงแลท้าวเหาะพี่น้องชวณกันทำชบด
- 5 แก่พญาแก่นท้าว ชิง¹ เอาเมืองน่านนั้นได้ แลได้ทั้งตัวพญา-

27

- 1 แก่นท้าวจ๋ามั่นไว้ แลพญาแพงก็ให้ท้าวเหาะไปกินเมืองลี้ม
- 2 จึงพญาลี้มก็ว่าแก่พญาแพงขอท่านให้ฆ่าพญาแก่นท้าว
- 3 เสียไชยี้จึงจะชอบ พญาไม่ฆ่าก็ให้จำพญาแก่นท้าวไว้ ครั้นส-
- 4 บายใจก็ให้ถอดมากินโภชนาหาร สุราบาล แล้วก็ให้เอาไปจำ
- 5 ไว้แล้ว ๐ อยู่มาพญาแก่นท้าวก็เจรจาด้วยปรานชาตุ อันมี

28

- 1 ความเส่น่าหาแก่อาดมานั้นก็ให้ส่ง จึงนายสามอนก้เอาพญา
- 2 แก่นท้าวไปข้อนไว้ในเตาไฟแห่งหนึ่ง ครั้นพญาแพงรู้ก็แต่งคนให้ไปหา
- 3 ท้วทั้งเมืองก็มีพบ พญาแพงก็ให้ยึดด้านทางทุกตำบล ครั้นแล้ว
- 4 นายสามอนก้เอาพญาแก่นท้าวหนีมาโดยทางสทวาง² หาโภชนาอา-
- 5 ทารกินมิได้ก็กินแต่ใบหมากเมา³ เปลือกไม้ รากไม้ ประมาณสิบวัน

¹ต้นฉบับเขียนว่า ฉิง หมายถึง ชิง (ชิงเมือง).

²หมายถึง เมืองสทวางคบุรี.

³ต้นฉบับเขียนว่า "ไปมากเมา".

29

- 1 ก็ถึงเมืองสทลวง นายสามออนก็เอาพญาแก่นท้าวเข้าไปฝาก
- 2 ไว้ในกุฎิพระมหาเถรพรหม ๆ ก็ให้รักษาไว้ ๑ จึงขุนพลพญา
- 3 ชเลียงไปวังข้างในตรอน¹ ได้ข้างฝั่งพลาญประมาณหกสิบข้าง จึงพระ-
- 4 มหาเถรพรหมก็ให้ปะชวามอบพญาชเลียงถึงคอกข้างนั้นว่า
- 5 บุตรท่านพญาแก่นท้าวหนีมาด้วยนายสามออนถึงสทลวงแล้ว

30

- 1 แลอยู่อาศัยในกุฎิพระมหาเถรพรหม ๆ ให้เข้ามาบอกข่าวแก่ท่าน
- 2 ครั้นพญาชเลียงรู้ก็ขึ้นลากยี่นตีหนักหนาแลสั่งให้ผูกข้าง ผูก
- 3 ม้าไปรับพญาแก่นท้าว ครั้นพญาแก่นท้าวมาถึงก็กราบไหว้พระ-
- 4 ยาชเลียงผู้เป็นบิดา ก็แถลงการอันพร(ญา)แพงพญาลุ่มซึ่งเอาเมือง
- 5 น่านนั้น แลพร(ญา)แก่นท้าวที่หนีมาเล่าให้พญาชเลียงฟังทุกประการ

31

- 1 แล้ว พญาชเลียงก็เอาพญาแก่นท้าวล่องมาถวายบังคมแต่
- 2 สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าถึงกรุงอยุธยา แล้วพญาชเลียงก็ทูล
- 3 แถลงการอันพญาแพง พญาลุ่มซึ่งเอาเมืองน่านนั้น แลตัวพญาแก่น-
- 4 ท้าวที่หนีมานั้นทูลแก่ผู้เป็นเจ้าของทุกประการ จึงสมเด็จพระบรมราชาธิ-
- 5 ราชเจ้าก็กล่าวกรุณา² แก่พญาแก่นท้าวแล้วให้พระราชทานรางวัล

32

- 1 แก่พญาทั้งสอง ๆ ก็ลาพระบรมราชาธิราชเจ้าคืนไปเมืองชเลียง
- 2 ส่วนในพระนครหลวงนั้นไซ้ หลงชอมผู้หนึ่งได้ยินว่า มีกำหนดผู้
- 3 เป็นเจ้าไปให้ส่งเจ้ายาตไปยังอยุธยา หลงชอมก็ควรรุชชะดา
- 4 เจ้ายาตก็รู้ว่าเจ้ายาตจะมีบุญ ๑

¹ปัจจุบันคือ อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี.

²น่าจะเป็น "กรุณา".

หน้าปลาย

1

- 1 ว่าเมื่อพระราชาผู้มารทำนพระนครอินทร์สวรรคตแล้วดังนี้ จะ
- 2 ควรให้ผู้ใดครองภิกษาในพระนครหลวง จึงท้าวพญาพญา-
- 3 มาตย์ทั้งหลายก็ว่า เมืองพระนครหลวงไซรีเป็นกรุงราชธานี
- 4 ใหญ่หลวงไซรีเมืองเล็กเมืองน้อยและให้อำมาตย์มนตรีไป
- 5 ก็ก็มีควรร อันตู่ข้าพระพุทธรเจ้าทั้งหลายไซรี ชอบให้พญาพรก

2

- 1 อยู่เสวยราชย์เอง ๐ จึงพระบรมราชาธิราชเจ้าก็มีพระราชโองการ
- 2 ว่า พญาทั้งหลายว่านี้ก็ชอบแต่เสียวภายหลังจะเกิดวิวาท จึง
- 3 พญาทั้งหลายขอให้ข้าพเจ้าขุนศรีบาทเป็นขุนพล ให้ขุนทรง-
- 4 พระอินทร์เป็นพี่เลี้ยงดูเดี่ยว ขุนราชศึกขุนไกรนารายณ์¹ ไซรีให้อยู่
- 5 ตักเตือน ข้าพเจ้าทั้งหลายเห็นหาความกินแห่งมิได้

3

- 1 เลย จึงสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าก็ตรัสบัญชาตาม
- 2 ท้าวพญาทั้งหลาย แล้วท่านให้ตราพระครุฑพ่าห์ไปหาท้าวพญาทั้ง
- 3 หลายเอาเจ้าพญาแพรกันเสวยราชย์ในพระนครหลวง แลให้เจ้า-
- 4 แม่ท้าวอินทรบุตรเป็นนางพญา ๐ อยู่มาพระเจ้ากรุงโสรภาก็ให้ขุน-
- 5 นครไชยเป็นนายกองถือโธษาทหารทั้งหลายไปรบเจ้ายาดและ

4

- 1 บาวีเสด ๆ ก็ยกช้างม้ารพลไปอยู่ถึงเปรี๊ยะเพรอะที่นั่นช่องแคบ
- 2 จึงขุนนครไชยแต่งคนประมาณ 300 ให้ไปดู คน 300 นั้น
- 3 ก็ยกไปกลางคืน ครั้นถึงหนทางหนาวหนักก็นอนหลับอยู่ ขุน-
- 4 นครไชยก็แต่งหมู่หนึ่งไปดูเล่า ครั้นเห็นผู้ไปก่อนนั้นนอนหลับ
- 5 อยู่ก็ให้เก็บเอาเครื่องศาสตราอาวุธมาคืน ครั้นเขาตื่น เขาก็กลับมา

¹ต้นฉบับเขียนว่า "ขุนไกรนาราย".

5

- 1 ยังทัพขุนนครไชย ๆ ก็ให้ลงโทษ แล้วให้ส่งเครื่องอาวุธให้แก่เขา
- 2 คืบ ๐ จึงขุนนครไชยก็ยกช้างม้ารีพลไปรับเจ้าฮาดถึงช่องแคบ
- 3 นั้น เจ้าฮาดได้แต่งเขมรช่องพรหมออกสกัดยิงช้างขวา หน้าหลัง
- 4 ขุนนครไชยก็แตกพ่ายมา แลช้างพารุดไม้ตกก็เสียช้างสาวลึง
- 5 ไปแก่ข้าศึก ช้างกำพูชโล่ฆ่าฟันพลตายขณะนั้นมากนัก ๐ แล้ว

6

- 1 เจ้าฮาดก็ยกช้างม้ารีพลหนีไปอยู่ในเตรอกูอาจ ประมาณเดือนหนึ่ง
- 2 ก็มาเข้าเอาบ้านสุ่นไปได้แล้วก็ยกมาจงบึงเก็บ ขุนกำแหงเพชร
- 3 อันถิ่นเมืองนั้นก็ป้องกันสามารถ เจ้าฮาดเอาเมืองมิได้ก็เพ-
- 4 โทบายยกทัพคืนไป จึงสมเด็จพระนครหลวงก็แต่งขุน-
- 5 ไกรพลแสนให้ไปช่วยขุนกำแหงเพชร ถิ่นเมืองจงบึงเก็บนั้น ชาวเมือง

7

- 1 ทั้งบวงก็ไว้ใจว่าเจ้าฮาดคืนไปแล้ว ประมาณเจ็ดแปดวันเจ้าฮาดก็ยก
- 2 แต่คนเร็วรุดมาปล้นเอาเมืองนั้นได้ แลขุนไกรพลแสน ขุนกำ-
- 3 แหงเพชรหนีรอดคืบมายังพระนครหลวง แลเสียดริ้วพยุพขุนกำ-
- 4 แหงเพชรคืน อยู่มาขุนไกรพลแสนก็ทูลแต่สมเด็จพระนครหลวงว่า
- 5 ขุนกำแหงเพชรเป็นใจด้วยเจ้าฮาด แลส่งบุตรภรรยา

8

- 1 ไป จึงผู้เป็นเจ้าก็ให้ถามขุนกำแหงเพชร ๆ ก็ว่า ถ้าเราเป็นใจด้วย
- 2 เจ้าฮาดดูว่านั่นจริง ขุนไกรพลแสนจะหนีรอดฤๅ ๐ อนึ่งข้าพเจ้า
- 3 ได้รบพุ่งกันสามารถจึงรอด ผู้เป็นเจ้าก็ให้พิจารณาดูบาดเจ็บ
- 4 ขุนกำแหงเพชรนั้นก็เห็นจริง ท่านก็ส่งภรรยาอื่นให้ แลให้อยู่
- 5 ถิ่นเมืองจงบึงเก็บคืนแล้ว ๐ อยู่มาเจ้าฮาดก็ให้มาเจรจาปราศรัย

9

- 1 ด้วยขุนกำแหงเพชรว่า บุตรภรรยาขุนกำแหงเพชรซึ่งเจ้าขาด
- 2 ได้เอาไปนั้น เจ้าขาดจึงให้ประมุขไว้ก็มีให้ขจัดขจาย ถ้าขุนกำแหง-
- 3 เพชรไปเฝ้าเจ้าขาดไซ้ ้ ๆ ก็จะได้ของให้ถึงความสุข ขุนกำแหงเพชรก็มี
- 4 ลงด้วยเจ้าขาด ๆ ก็ยกช้างม้ารื้อพลมาเอาเมืองจงเกือบอกเด่า ครั้นถึง
- 5 ก็ให้เข้าปายป็นปล้นเอาได้เมืองนั้นแล และได้ทั้งตัวขุนกำแหงเพชร

10

- 1 ไป เจ้าขาดส่งบุตรภรรยาและข้าคนขุนกำแหงเพชรอันได้ไปแต่
- 2 ก่อนนั้นให้คืนสิ้น แลเลี้ยงดูขุนกำแหงเพชรให้ถึงสุข อยู่มา
- 3 เจ้าขาดก็ให้ญี่ช่างทองและนางศรีพินชาไปเจรจาปราศรัยด้วยมหา-
- 4 พรรคทั้งหลายอันอยู่ในป่าสาณตนั้น มหาพรรคทั้งหลายก็มาออก
- 5 แก่เจ้าขาดนั้น ๐ จึงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ก็แต่งขุนศรีมงคล

11

- 1 รัตนแลขุนทรงพระอินทร์¹ ขุนราชศึกดี ยกช้างม้ารื้อพลไปเอาญี่ช่าง-
- 2 ทอง มหาพรรคทั้งหลายอันอยู่ในป่าสาณตนั้น จึงญี่ช่างทองแ-
- 3 มหาพรรคทั้งหลายออกมารบขุน(ศรี)มงคลรัตน โยธาทั้งหลาย ๆ ก็
- 4 พ่ายมาถึงจตุรมุข แลเสียช้างม้า สรรพายุทธ² น้อยไชย แลแดรพาทย์
- 5 สิ้น ญี่ช่างทองแลมหาพรรคทั้งหลายก็ตามมาถึงจตุรมุข ขุนศรี-

12

- 1 มงคลรัตนขุนราชศึกดีก็เห็นแต่จตุรมุขมายังพระนครหลวงจึง
- 2 เจ้าขาดแต่งทัพเรือให้มาสักปในละแวกบ้าน ก็ไล่ได้เรือชาผู้คน
- 3 มาก จึงนายน้อยแจ้งเรื่องหัวแขนขุนทรงพระอินทร์ผู้บิดา ขุนราชศึก-
- 4 ดีหนีรอด ชาวทัพเรือเจ้าขาดก็ได้ขุนกำแหง บุตร ภรรยา อีกบำไพรานาค
- 5 ไป ขุนราชศึกดีลูกขุนทั้งหลายผู้รอดนั้นก็พ่ายมาถึงพระ

¹ต้นฉบับเขียนว่า "ขุนทรงพระอินทร".

²ต้นฉบับเขียนว่า "ซารพายุทธ".

13

- 1 นครหลวง ๐ ส่วนขุนเทพราชอันผู้เป็นเจ้าของให้ไปกินเมืองสลาย
- 2 นั้น ครั้นรู้เจ้าขาดออกไปคบมหาพรรคทั้งหลายมั่งพ¹ ครอบเอา
- 3 บ้านเมืองทั้งปวงดังนั้น ขุนเทพราชแลลูกขุนทั้งหลายก็แต่งบรรณา
- 4 การมาจะถวายบังคมแต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ครั้นมาถึงป่าसान-
- 5 ติ ต้องคอยเจ้าขาด ๆ ก็กุมเอาขุนเทพราช ขุนหมื่นศรีวอพ-

14

- 1 ยพ อันมาทั้งปวงนั้น คือ แม่นางพระ แม่นางใส แม่นางบุตรี แม่-
- 2 นางสน แม่นางอัครราช แม่นางคงราช อันเป็นบุตรภรรยาขุนหมื่นทั้ง
- 3 ปวงนั้นก็ได้อัน ก็เอาไปถึงเจ้าขาด ๆ ก็เอาสตรีทั้งหลายนั้น
- 4 เป็นภรรยา แล้วก็แจกทรัพย์เงินทองอันได้ไปนั้นแก่กแก้วท-
- 5 พารทั้งหลาย ๐ อยู่น้อยหนึ่ง บาวีเสดก็มาถึงเจ้าขาด ๆ ก็ให้

15

- 1 แม่นางคงราชแก่บาวีเสด ๆ ก็กระทำการอภิเษกเจ้าขาดให้เป็นเจ้า-
- 2 พญาขาดในบริบูรณ์² แล้วบาวีเสด ก็ตั้งพลเอาหมื่นเตรศสงคราม
- 3 ไปด้วย แต่พญา³ อยาขาดได้เมืองทั้งปวง จิตรमुखแลหมื่นเจ้า-
- 4 เมืองเพชรอินท เมืองละแวก เมืองกำพงไผศรี เมืองตระพังพลึง
- 5 เมืองบริบูรณ์ เมืองเกาะ เมืองกตอก⁴ ให้เตรศสงครามอยู่กินเมือง

16

- 1 กต้อ พญาขาดอยู่เชียงไพร พญาวิเสดอยู่พิเรนธร ภูซาง-
- 2 ทองอยู่จิตรमुख ขุนศพญาอยู่ละแวก ขุนเทพราช อยู่บริบูรณ์ ขุนกำ-
- 3 แหงเพชรอยู่ตระพังพลึง นายธรรมราชอยู่จ่งเกือบ ๐ จึงสม-
- 4 เด็จพระเจ้ากรุงพระนเรศวรมหาราชก็ให้นายลงพัดแต่งคนให้
- 5 ลอบมาทูลแต่สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า ด้วยขุนนคร-

¹ไม่ทราบความหมาย.

²ต้นฉบับเขียนว่า บาวุร.

³เทม มีเติม ให้ข้อสังเกตว่า อักษรวิเชียรการใช้ คำว่า "พระ" ใช้ 2 อย่าง คือ พญา กับ พระฯ ดังนั้นจึงมีความเห็นว่า อักษรวิเชียรแบบใหม่ใช้มาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น.

⁴ต้นฉบับเขียนว่า "เมืองกต้อ".

17

- 1 ไชยปล่อยเจ้าขาดเสียด แลเจ้าขาดออกไปคบบมหาพรคทั้ง-
- 2 หลายเป็นขบถใหญ่หลวงดังนี้ ขอผู้เป็นเจ้ากรุงพระกรุณา
- 3 ๑ ครั้นคนใช้มาทูลคดีดังนั้น สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า
- 4 ก็ให้พระราชโองการไปแก่พระราชโอรสท่านสมเด็จพระเจ้ากรุง
- 5 พระนครหลวง แลท้าวพญาทั้งหลายว่าจะมีการพระราชสง-

18

- 1 ส่งความ¹ ในอยุธยา แลให้ขุนนครไชยนายลงพัฒมาจง
- 2 จับพลัน ส่วนท้าวพญาเสนาทั้งหลายให้ต่อสู้ด้วยเจ้าพญา ครั้น
- 3 พระราชโองการไปถึง สมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงก็ให้ขุนนคร-
- 4 ไชย นายลงพัฒมายังอยุธยา ๑ ขุนนครไชยมาถึงสมเด็จพระบรม-
- 5 ราชาธิราชเจ้าก็ให้พญามาตย์ทั้งหลายพิจารณาก็เป็นสัดดี ท่าน

19

- 1 ก็ให้ฆ่าขุนนครไชยเสียแลนายสองถ้วน นายฤทุมผู้เป็นบุตร
- 2 ขุนนครไชยเสีย แล้วท่านตั้งนายลงพัฒเป็นขุนพล เอาขุนกำ-
- 3 แหงพระอินทร์แทนนายลงพัฒคู่ขุนรามษร ส่วนขุนผาวังป-
- 4 ลัด ขุนพระศรีวิเส อาภิเมื่อ ขุนนครไชยทูลขอช้างพลายเข็ญ-
- 5 พลคุณเป็นจ่านานั้น ว่าเป็นเจ้าตรัสว่าได้แล ๑ ขณะนั้นขุน-

20

- 1 ผาวังทูลว่า ช้างอันชณะงาดังนี้สมควรให้ไกลพระบาท จึงลुकขุน
- 2 ทั้งหลายถ้าผู้อื่นใช้มิชอบข้าพระเจ้าขุนนครไชยเป็นขุนพลเอง ผู้
- 3 เป็นเจ้าก็เป็นพระพิภคร์หนี ขุนผาวังก็ได้ทูลพระกรุณาในร-
- 4 ๑ทูลฐาน อนึ่งมิได้บอกขุนพระศรีก็ส่งช้างนั้นไปแก่ขุนนครไชยเอง
- 5 ผู้เป็นเจ้าก็ให้จำขุนผาวังไว้ในทรวงพันแลตั้งนายศรีบุตรขุน-

¹ต้นฉบับเขียนซ้ำ.

21

- 1 พระศรีเป็นขุนศรีราชวังเมืองแทน ๑ ส่วนเจ้าพญาฮาดไซรี ก็เอา
- 2 มหาพรรค ประมาณ 10,000 เป็นข้าชวา หน้าหลัง แลให้พญา-
- 3 เสดเป็นทัพหน้า ยกมาแต่เมืองนอกบาล พรรคทั้งหลายก็ยก
- 4 มาถึงโพธิสัตว์ จึงขุนทรงพระอินทร์เจ้าเมืองนั้นก็ออกก็ยกพญา-
- 5 ฮาดและพญาวิเสด แยกย้ายไปถึงเชิงไพร ๑ อยู่น้อยหนึ่งพ-

22

- 1 พญาฮาด พญาวิเสดก็ยกช้างม้ารี้พลมาเอาโพธิสัตว์เล่า ๑ ขณะนั้น
- 2 พญาวิเสดก็ยกทัพมาตั้งในตำบลโพรงมิได้ตั้งค่าย ส่วนพญา-
- 3 ฮาดไซรีมาตั้งในโพธิสัตว์ ให้ตั้งค่ายชุกชุมแลเหื่อนราว ร่าแพน
- 4 อามรา ชวากหนามนั้นมั่นคง แต่พญาฮาดมาล้อมโพธิสัตว์
- 5 อยู่ประมาณ 5 วัน ขุนเทพสงครามจันทบุรีก็ยกช้างม้ารี้พลไป

23

- 1 ถึงโพธิสัตว์ ขุนทรงพระอินทร์แลขุนเทพสงครามก็ตกแต่ง
- 2 ช้างม้ารี้พลออกรบพญาฮาด แลพญาวิเสดแตกฉาน แล
- 3 โขงอาหารทั้งปวงก็ตามตีไป ขณะนั้นขุนเทพสงครามรี้พลาย
- 4 ภูบาลก็วางไล่เข้าศึกเด็ดไปแต่ตัวเดียว หมั้นเตรดส่งสารรี้พลาย-
- 5 รัตนบัลลังก์¹ น้อยกว่าพลายภูบาลมากนัก ครั้นเห็นขุนเทพสง-

24

- 1 ครามว่าเด็ดไป แลหาผู้ใดจะทันมิได้ ก็เกี่ยวพลายรัตนบัล-
- 2 ลังก์กลับมา มุดออกใต้คางพลายภูบาล เทรดส่งสารตีถูก
- 3 หมวกขุนเทพสงครามตก นายจักรรัตนอันเป็นกลางข้างเตรด-
- 4 ส่งสารก็แทงถูกคางขุนเทพสงครามอยู่แล เทรดส่งสารก็พันขุน-
- 5 เทพสงครามขาดในคอข้าง ขณะนั้นนายเตรดส่งสารต้องปืน

¹ ต้นฉบับเขียนว่า "รัตนบรรลัง" และ "รัตนบัลลัง".

25

- 1 5 เล่ม ส่วนพญาฮาดไซรัก็ต้องเป็นในแขนนั้นปวดนั้ก็จะอยู่มี-
- 2 ได้ ถอนไปในฐานบริบูรณ์ ๑ อยู่มาผู้มีมาลักข้างรัตนสิงหาค
- 3 แต่โพธิสัตว์ไป ต้องคอยนายเตรดส่งสาร ๗ ก็ว่าข้างนี้
- 4 ควรแก่เจ้าพญาฮาด ๗ ครั้นรู้เตรดส่งสารได้ข้างดังนั้น เจ้า-
- 5 พญาฮาดก็ขี่ช้างสฬิงมาแต่เข็ียงไพรสู่พญาวิเสดที่ตร-

26

- 1 พังพลึง ครั้นถึงก็ว่า ข้ามาจะขอช้างพญาวิเสดก็ว่าเจ้าเจรจา
- 2 ด้วยเตรดส่งสารเทอด พญาฮาดก็ให้หาเตรดส่งสาร
- 3 มาว่าเตรดส่งสารก็ว่าข้างนี้ข้าพเจ้าได้ไซรัจะไว้ที่อาสาท่านเอง
- 4 พญาฮาดก็ว่าเรามาไซรั เพราะจะเปลี่ยนช้าง แลเมื่อท่าน
- 5 มีเปลี่ยนก็ตามใจเทอด พญา(ฮาด)ก็คืนไปเมือง ๑ อยู่มาพญา-

27

- 1 ฮาดก็ใส่กลให้หาเตรดส่งสาร ๗ ก็ให้บอกแก่พญาวิเสด ๗
- 2 ก็ห้ามมิให้เตรดส่งสารไป อยู่มาน้อยหนึ่ง พญาฮาดก็ให้
- 3 หาเอาเตรดส่งสารรูปไปบอกแก่พญาวิเสด ๗ ก็ห้ามเล่าไซรัเตรด-
- 4 ส่งสารมิฟังก็เอาหัวพันสองคนแลพล 500 ไปสู่พญาฮาด ๗ ก็ให้คุม
- 5 เอาเตรดส่งสารแลหัวพันทั้งสองจำคงไว้ ส่วนพล 500 นั้นไซรัให้เอา

28

- 1 ใส่กลไว้ แล้วเจ้าพญาฮาดก็แต่งให้ไปเอาพญาวิเสดได้ก็ใส่จำ
- 2 คงไว้สามวัน เอาลงเรือไปถึงจักรมุกก็ฆ่าเสีย ส่วนเตรดส่งสารแลหัวพัน
- 3 ทั้งสองไซรัฆ่าเสียในเข็ียงไพร แล้วก็เข้าเอาครวอพยพทั้งปวงเข้าในจักรมุก
- 4 ไปยังทวนบารปรลัน ๑ จึงเจ้าพญาฮาดก็ให้นายธรรมราชเป็นหลวง
- 5 เทพราชา ส่วนนุชางทองให้ชื่อเจ้าขุนหลวง ๑ จึงสมเด็จพระบรมราชา-

29

- 1 ธีราชเจ้าก็ให้แม่นางทองแดงบุตรีขุนเทพสงครามเจ้าเมืองจันทบูร
- 2 แก่ญไชยให้ญไชยกินเมืองจันทบูรแทน ๑ อยู่มาพญาเทพมงคล
- 3 อันเป็นพศตามาศ์ป่วยออกไปอยู่บาลงทิงก็ถึงกรรม จึงสม-
- 4 เค็จพระบรมราชาธีราชเจ้าก็ให้เอาทองในพระคลังคั้นหนึ่งทำโกฏ
- 5 ปลงศพนั้น แล้วท่านให้หาขุนศรีบาทผู้เป็นบุตรมาแต่พระน-

30

- 1 ครหลวงเอามรดก¹ ส่วนขุนประชาที่นั่นผู้นองไชรี ท่านให้รับราชการเป็น
- 2 พศตามาศ์แทน ๑ ศักราช 846 ปีชวด นกสัตว์ เดือนญี่ สมเค็จ-
- 3 พระบรมราชาธีราชเจ้าก็ให้ขึ้นไปหาพญาเสด็จแลมหารมรราช พญา-
- 4 รามราช พญาแสนสอยดาว ๑ ขณะนั้นพญาเสด็จไว้เมืองสวรรค์โลกเจ้า-
- 5 ราชศรียศผู้เป็นบุตร แลพญาธรรมราชาไว้เมืองพิษณุโลกแก่พญาเหม พญา-

31

- 1 รามราชไว้เมืองสุโขทัย² แก่พญาธรรมราช แลไตรศวร แลพญาแสน-
- 2 สอยดาวไว้เมืองกำแพงเพชรแก่พญาศรีวิภักดี แล้วพญาทั้งหลาย
- 3 ก็ล่องมายังอยุธยา ครั้นถึงผู้เป็นเจ้าก็ให้ห่มท้าวพญาเสนามาศย์
- 4 ทั้งหลายในการเบรี่ยญพชวาส จึงเมื่อพญาทั้ง 4 ถวายบังคม
- 5 พระบาทแล้ว ท่านก็มีพระราชโองการแก่พญาทั้ง 4 ว่า เอียดันใด

32

- 1 เราจะให้พญาน่านออกไปขัดทเสมาเราได้ จึงพญาแสนสอยดาวแล
- 2 พญารามราชก็ทูลแต่ผู้เป็นเจ้าว่า มานี้ไชรีอยู่ต่อต้านเมืองชเลียงแล้ว
- 3 แลพญาแก่ท้าวที่มาอยู่ด้วยในเมืองนั้นเล่า ขอผู้เป็นเจ้าไว้เป็นการชุระ
- 4 ข้าพเจ้าพญาเสด็จที่เคียวเกิด ๑ เมื่อใดจะมีการสงครามดูข้าพเจ้าทั้ง
- 5 หลายจะขอเอาช้าง ม้า วัลไปช่วย ๑ จึงสมเค็จพระบรมราชาธีราชเจ้าก็ตรัส

¹ต้นฉบับเขียนว่า "มฤค".

²ต้นฉบับเขียนว่า "สุโขทัย".

33

- 1 พระบัญชาตาม จึงพญาชเลียงก็ทูลแต่ผู้เป็นเจ้าว่า ถ้าเอาด้วยไมตรี
- 2 มิได้แล้วเอาด้วยการสงคราม ผู้เป็นเจ้ายังให้เอาฤา จึงท่านก็มีพระบัณ-
- 3 ทูลว่า ถิ่นใดจะได้ไซ้ร้ก็ว่าพญามิได้เลย จึงพญาชเลียงก็ทูลเจ้าว่าถ้า-
- 4 ลังทัพข้าพเจ้าไซ้ร้ห่อนแล้ว ชาวแพร์ชาน่านพลเข้าญิบหมื่น¹ ช้าง ม้า
- 5 ก็เกือบคาม ถ้าจะเอาได้ก็จะได้ด้วยเดชพระราชสมภารแล ๑ แล้วสม-

34

- 1 เต็จพระบรมราชาธิราชเจ้าก็ตรัสแก่พญาทั้งสามว่า ถ้าพญาชเลียง
- 2 จะไปเอาเมืองน่านไซ้ร้ให้ทั้งหลายแต่งพล 2,000 ช้างเครื่อง 20 ม้า 200
- 3 แต่งให้ทันราชการไซ้ร้ คือ ทั้งหลายสวามีภักดีแก่เราเลย ๑ แล้วทำพญา
- 4 ทั้งหลายก็ลาผู้เป็นเจ้าขึ้นไปเมือง แต่พญาแสนไซ้ร้ยังอยู่บ่าเรอพระ-
- 5 บาทในอยุธยา ๑ ส่วนพญาชเลียงไซ้ร้ครั้งนั้นขึ้นไปถึงเมืองสวรรค-

35

- 1 โลกก็ไว้คดีทั้งปวง แก่หมื่นหลวงพล ๆ ก็ให้หนังสือไปสองพัน
- 2 ทหารกองในเมืองน่าน พันทหารกองก็เป็นใจด้วยหมื่นหลวงพล
- 3 แลให้หนังสือมาว่า ให้พญาเจ้าเร่งยกช้าง ม้า รั้พลไปจงดับพลันพร้อม
- 4 กันบัดนี้ หมู่ลาวทั้งหลายมาบอกแก่ขุนหมื่นพองขวางในไตรตรึงษ์

36

- 1 พองขวางเกณฑ์พลรบได้พลประมาณ 6,000 และช้าง ม้าสรรพอยู่แล้วก็ให้เอาคริว
- 2 อพยพทั้งปวงเข้าไปในเมืองเชียงใหม่ ๑ ครั้งหนังสือมาถึงหมื่น
- 3 หลวง ๆ ก็เอาคดีนั้นบอกแก่พญาชเลียง ๆ ก็ให้เทียบช้างม้ารั้-
- 4 พลทั้งปวง แลให้หนังสือไปเร่งเอาพลหัวเมืองใหญ่ทั้งสามเมือง
- 5 อันจะเข้าตาทัพด้วยนั้น ๑ ขณะนั้น ชาวคอกก็บอกแก่ลิวะ

¹ หมายถึง สองหมื่น.

เนื้อหาของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณนั้นแค่เดิมประกอบด้วย
พงศาวดารสองส่วน ต่อมาภายหลัง ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร และ นางสาว
 ก่องแก้ว วีระประจักษ์ ได้ตรวจสอบพงศาวดารทั้งสองส่วน พบว่าเนื้อหาในข้อความทั้งสอง
 ส่วนมีใจความสืบเนื่องกัน สามารถนำมาต่อกันได้¹ โดยนำหน้าปลายของพงศาวดารส่วนของ
 ไมเคิล วิกเคอรี ที่สิ้นสุดข้อความว่า " ขณะนั้นชาวคอกก็มาบอกแก่สิวะ" มาต่อกับ
 หน้าปลายของพงศาวดารส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์ ที่เริ่มต้นข้อความว่า "ภักดี ๆ ก็ให้
 บอกแก่พญาแสน..." เมื่อนำพงศาวดาร 2 ส่วนนี้มารวมกันแล้วจึงได้ชื่อเต็มว่า "สิวะภักดี"
 เมื่อกลับไปอ่านข้อความอีกด้านหนึ่งซึ่งเป็นด้านหน้าต้นของส่วน อุดลศรี อรรถพันธ์ ก็มีเนื้อหา
 ต่อกับหน้าต้นของส่วน ไมเคิล วิกเคอรี ถึงแม้ว่าเนื้อหาจะไม่ต่อกันพอดี เนื่องจากมีบางหน้า
 ในด้านนี้ที่ถูกรูดและลบเลือน เนื้อหาที่ต่อได้ใจความพอดีตามรูปแบบของเอกสารประเภทสมุดไทย
 คือ หน้าต้นของพงศาวดารส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์ กล่าวถึงเรื่องสงครามเมืองตายนอง
กับอยุธยา ซึ่งเนื้อหาต่อได้ใจความพอดีกับหน้าต้นของพงศาวดารส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี
 โดยเนื้อหากล่าวถึงกาสู้รบในสงครามเมืองตายนองกับอยุธยาต่อจนจบเรื่องของสงครามเมือง
 ตายนองกับอยุธยา²

¹ประเสริฐ ณ นคร. "พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับปลีก," งานจารึกและ
ประวัติศาสตร์ของ ประเสริฐ ณ นคร, 2534. หน้า 171.

²พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์.
 หน้า 12 - 14. ในหน้าปลาย และ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ
ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี. หน้า 1 - 7. ในหน้าต้น.

วิเคราะห์เหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ มีเหตุการณ์ปรากฏอยู่ช่วงเวลาในระหว่าง พ.ศ. 1980 - 1987 ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีเหตุการณ์ปรากฏเพียง 8 ปี¹ แต่เป็นเหตุการณ์ที่มีเนื้อหาค่อนข้างละเอียด จึงถูกจัดเป็นพงศาวดารประเภทความพิสดาร เนื้อเรื่องของเหตุการณ์เริ่มต้นในพงศาวดารส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ หน้าที่ตรงข้อความที่ว่า "มีคนนำเปิดอ่าวตัวหนึ่งมาให้ขุนราชอาษากิน"² และเนื้อหาของพงศาวดารจบลงในส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ ในหน้าปลาย ตรงข้อความที่ว่า "พญาไชยสังแล้วก็ยกช้างม้าทัพไป"³ โดยมีเนื้อหาของพงศาวดารส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี ต่อระหว่างเนื้อหาของพงศาวดารส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ ตามลำดับ

เนื้อหาของเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดาร ถือว่าเป็นส่วนประกอบของพงศาวดารที่สำคัญที่สุด ดังนั้นผู้เขียนพยายามที่จะวิเคราะห์เหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด โดยส่วนใหญ่จะใช้การเปรียบเทียบกับหลักฐานร่วมสมัยอื่น ๆ ว่าเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารนี้มีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับหลักฐานอื่นหรือไม่ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างสูงที่จะต้องศึกษาลำดับของเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับนี้ออย่างละเอียดสำหรับในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้เขียนได้แยกลำดับของเหตุการณ์โดยเรียงศึกษาตามหน้า สักราชหรือวัน เดือน ปี และตามลำดับเหตุการณ์ ซึ่งปรากฏตามตารางข้างล่างดังนี้

¹หลังจากที่ผู้ทำวิทยานิพนธ์ ศึกษาพงศาวดารฉบับนี้ออย่างละเอียด ปรากฏว่าถึงแม้ว่า ในเนื้อหาของเหตุการณ์ปรากฏสักกราชเพียง 5 สักราชก็ตาม แต่เนื้อหาของเหตุการณ์ที่ปรากฏนั้นเมื่อศึกษาจากคำบรรยายลักษณะเวลาที่ปรากฏ ทำให้ผู้เขียนสันนิษฐานได้ว่า ช่วงเวลาที่ปรากฏก่อน พ.ศ. 1982 นั้นคือช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 1980 - 1981 และเหตุการณ์ที่ปรากฏก่อน พ.ศ. 1986 - 1987 แต่หลัง พ.ศ. 1984 น่าจะอยู่ในช่วง พ.ศ. 1985 ซึ่งทำให้เหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับนี้ครบ 8 ปีพอดี.

²พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 1 ในหน้าต้น.

³แหล่งเดิม. หน้า 14 ในหน้าปลาย.

1. ลำดับเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์

ตาราง 2 แสดงลำดับเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
หน้าต้น	เดิมอยู่มา	
1		* มีคนนำเบ็ดอ้ว ¹ ตัวหนึ่งมาให้ขุนราชอาษากิน ภายหลังจากที่ขุนราชอาษากินเบ็ดตัวนั้นแล้ว ทำให้ขุนราชอาษาโง่มาก เมื่อบุตร ภรรยาเอาเบ็ดที่เหลือมาพิจารณาดูเห็นมีหนวดเสื่อจึงตามหาตัวผู้นำเอาเบ็ดมาให้แต่ไม่มีใครรู้จัก จนกระทั่งต่อมาขุนราชอาษาไ้อออกมาเป็นเลือดอยู่ประมาณสามเดือนเศษก็ถึงแก่กรรม
2	-	* สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายก้อนทอง บุตรขุนราชอาษา ซึ่งขณะนั้นมีอายุ 19 ปี ดำรงตำแหน่งเป็นขุนราชอาษาแทนบิดา
2	อยู่ปีหนึ่ง	* สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงให้ระดมช้างม้าและวัว เตรียมจะยกกองทัพไปเมืองพินายและพนมรุ้ง
2	-	* เมื่อเจ้าเมืองทั้งหลายมาถวายบังคมสมเด็จพระบรมราชาธิราช พระองค์ก็ทรงพระราชทานรางวัล แล้วโปรดให้เจ้าเมืองเหล่านั้นกลับไปปกครองเมืองตามเดิม
2 - 3	อยู่จำเนียรกาลมา	* เจ้าเมืองพินายถึงแก่กรรม ท้าวเทพไต้เป็นเจ้าเมืองแทน ท้าวชมภูน้องท้าวเทพไต้เป็นเจ้าเมืองพนมรุ้ง พญากลางได้ครองเมืองพระงามพุททาทานเชรทิก

* เครื่องหมายดอกจันทน์ที่ปรากฏในข้อความ หมายถึงข้อความนี้ไม่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับอื่น ๆ

¹ คำนี้ อุบลศรี อรรถพันธ์ ถ้าถอดเป็นอ้วน แต่ พลับพลึง คงชนะ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเบ็ดอ้ว เพราะตามปกติประเพณีของคนไทยมักจะนิยมนำอาหารที่ปรุงแล้วไปก้าน้ำให้ผู้อื่น คำว่าอ้ว สวรรุกรมไทยอธิบายว่าเป็นอาหารไทยชนิดหนึ่งปรุงเหมือนแกงคั่ว แต่แกงกับปลาช่อนและใส่ถั่วฝักยาว พจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลางอธิบายว่า อ้วเป็นอาหารคาวชนิดหนึ่งเอาเครื่องปรุงชนิดในไส้หมูเรียกไส้อ้ว ดังนั้นเบ็ดอ้วจึงน่าจะเป็นอาหารที่นำเบ็ดไปปรุงเป็นอาหารคาว สอดคล้องกับประเพณีไทยที่นิยมนำอาหารซึ่งปรุงเสร็จแล้วไปก้าน้ำผู้อื่น.

ตาราง 2 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
3	-	"พญากลางถึงแก่กรรม ท้าวแก้วได้รับสมบัติของพญากลาง ทั้งยังได้รับแต่งตั้งเป็นขุนกำแหงพระอินทร์
3	อยู่ต่อมา	"ขุนกำแหงพระอินทร์ได้เดินทางมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราช แต่ประสบอุบัติเหตุเรือล่มถึงแก่กรรม
3 - 4	ศักราช 801 ปีมะแม เอกศก (พ.ศ. 1982)	"สมเด็จพระบรมราชาธิราชให้ประชุมพราหมณ์และเหล่าเสนาอำมาตย์ จัดให้มีพระราชพิธีโกษกรรม (โกนจุก) ¹ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระราชโอรสแล้วพระราชทานเฉลิมพระนามใหม่ว่า "สมเด็จพระราเมศวร บรมไตรโลกนารถ" พร้อมกับให้มีมหรศพสมโภชเป็นการใหญ่
4 - 5	ศักราช 802 ² ปีวอก โทศก (พ.ศ. 1983)	เกิดเพลิงไหม้พระราชมนเทียร นายจั่วเคลื่อนยได้นำช่างเทพรักษา ซึ่งเป็นช่างที่ญบาลเมืองนำมาจากวายนคราบทูลเชิญสมเด็จพระบรมราชาธิราชเสด็จไปอยู่บ้านกิล ³

¹อุบลศรี อรรถพันธ์. "พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เล่มที่ 222, 2/ก 104 จ.ศ. 801 - 803," ใน ข้อมูลประวัติศาสตร์ในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2520 - 2530). หน้า 85.

²พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ว่า "ศักราช 802 วอกศก ครั้งนั้นเกิดเพลิงไหม้พระราชมนเทียร," และพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระจักรพรรดิหงส์ (จาด) และฉบับพันจันทุมาศ (เจิม) ว่า "ศักราช 788 ปีมะเมีย อัฐศก (พ.ศ. 1969) ครั้งนั้นเกิดเพลิงไหม้พระราชมนเทียรสถาน,".

³บ้านกิล ผู้เขียนสันนิษฐานว่าคงจะเป็นชื่อสถานที่แห่งหนึ่งในเขตพระนครศรีอยุธยา และคงจะมีคำหนักที่ประทับด้วย.

ตาราง 2 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
5	-	* เมื่อสมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงแต่งตั้งให้ ขุนพิจิตรซ่อมแซมพระราชมนเทียร ขุนพิจิตรใช้เวลาซ่อม แซมประมาณ 1 ปี ก็แล้วเสร็จ สมเด็จพระบรมราชาธิราช ก็เสด็จเข้ามาประทับที่พระราชมนเทียรตามเดิม
5	ศักราช 803 ¹ ปีระกา ตรีศก (พ.ศ. 1984)	เกิดเพลิงไหม้พระที่นั่งศรีมุก ซึ่งเป็นสถานที่ซึ่ง พระมหากษัตริย์เสด็จมาทำพระราชพิธีอาศุช ²
5 - 6	-	* สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงแต่งตั้งให้ ขุนพิจิตรซ่อมแซมพระราชวังฝายเหนือและพระราชมนเทียร ขึ้นในประมาณ 1 เดือน ก็แล้วเสร็จ พระองค์จึงเสด็จ ไปประทับที่นั่น
6	-	* สมเด็จพระบรมราชาธิราชพระราชทานพระราช มนเทียรเดิมให้สมเด็จพระราเมศวรบรมไตรโลกนาถบพิตร ประทับ พร้อมทั้งโปรดเกล้าฯ ให้สืบราชสมบัติตามพระราช ประเพณี โดยทศพิธราชธรรมในกรุงพระนครศรีอยุธยา
7	อยู่มา	* ญายบาลเมืองเจ้าเมืองพิษณุโลกเสด็จมาขอ อ่อนน้อมต่อสมเด็จพระบรมราชาธิราช พระองค์ก็พระราช ทานพระนามให้ใหม่ว่า "มหาธรรมราชาธิราช" พร้อมทั้ง

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ว่า "ศักราช 803 ภาศก ครั้งนั้น
เกิดเพลิงไหม้พระที่นั่งศรีมุก," พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระจักรพรรดิวงศ์ (จาด) และฉบับ
พันจันทบุมาศ (เจิม) ว่า "ศักราช 789 ปีมะแม นนทก ครั้งนั้นเกิดเพลิงไหม้พระที่นั่งศรีมุก,".

²พระราชพิธีนี้ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในวิกิยานิพนธ์ หน้า 173 - 174.

ตาราง 2 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
7 - 8	-	พระราชทานเครื่องราชูปโภคและเครื่องพระสุพรรณบัฏ "พญาบาลเมืองทูลลาสมเด็จพระบรมราชาธิราช เสด็จกลับเมืองนิคมโลก แล้วจัดให้มิงงานมหรสพฉลองเป็น การใหญ่
8	ขณะนั้น	"ในการฉลองบุญบารมีของพระมหาธรรมราชา- ธิราชนี้ พญาชเลียง พญารามราช พญาแสน- สอยดาวก็มาร่วมงานด้วย
8 - 9	อันดับนั้น	"พระราชเทวีในสมเด็จพระบรมราชาธิราช ได้กราบทูลขอพระราชทานชื่อให้แก่พระราชมารดาของ พระองค์คือแม่นางชาข้าผู้ซึ่งชรามากแล้ว สมเด็จพระบรม- ราชาธิราชจึงพระราชทานคานหามทอง ไม้เท้าทอง และเครื่องราชูปโภคพร้อมทั้งพระราชทานพระนามให้ว่า "พระประสิทธิ์" ซึ่งพระองค์เป็นทั้งพระราชมารดาของ พระราชเทวีและพระมหาธรรมราชาธิราช
9	อยู่มา	"พราณรังที่อยู่มืองทวาย รวบรวมผู้คนเฉพาะ ที่แข็งแรงได้ประมาณ 5,000 คน อพยพครอบครัวมาตั้ง บ้านเรือนอยู่แถบบ้านไซสเวริส
9 - 10	จึง	"พญาอิหมหริทเรมางได้นำกำลังพลจากเมือง ตาทองมาโจมตีพราณรัง พราณรังสู้ไม่ได้จึงหนีไป อยู่ที่เมืองตะนาวศรี
10	-	"พญาอิหมหริทเรมางก็เข้ามาอยู่เมืองทวาย และช่องส้มข้าวเมืองทั้งปวงอยู่ที่นั่นได้มากพอแล้ว ก็นำ เครื่องราชบรรณาการมาถวายสมเด็จพระบรมราชาธิราช

ตาราง 2 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
10 - 11	-	พร้อมทั้งกราบทูลขอตั้งบ้านไชยเวริสเป็นเมือง ขึ้นตรงกับอาณาจักรอยุธยา
11	-	* สมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงมีพระราชโองการให้ประชุมเหล่าเสนาอำมาตย์ ออกหนังสือให้พญาอหริ- หเรมางตั้งบ้านไชยเวริส
11 - 12	-	* นอกจากนี้สมเด็จพระบรมราชาธิราชยังได้โปรดเกล้าฯ สั่งให้แต่งตั้งญาติพี่น้องของพญาอหริหเรมางปกครองเมืองปลอก เมืองเปลา
12	ทุกปี	* เหล่าเสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงให้ฉันทวงษาปกครองเมืองปลอก หงหาราชาปกครองเมืองเปลา ตามพระราชโองการ
12	อยู่มา	* พญาอหริหเรมางได้ถวายเครื่องราชบรรณาการพร้อมด้วยดอกไม้เงิน ดอกไม้ทองคำแด่สมเด็จพระบรมราชาธิราช
12 - 13	-	* สมเด็จพระบรมราชาธิราชก็ให้จัดเตรียมกองทัพทั้งช้าง ม้า ทัพพล พร้อมทั้งทัพบก ทัพเรือ
12 - 13	-	* หลังจากนั้นสมเด็จพระบรมราชาธิราชก็เสด็จขึ้นไปยังเมืองกำแพงเพชร โปรดเกล้าฯ ให้พญาขลิบ พระมหาธรรมราชา พญารามราชา พญาธรรม... มาพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับการเลือกขุนนางที่จะไปตีเมือง ตายทอง ครั้นเหล่าเสนาอำมาตย์ตกลงพร้อมที่จะช่วยเหลือ กันแล้ว สมเด็จพระบรมราชาธิราชโปรดให้ขุนนครไชยถือ อาญาสิทธิเป็นนายกองช้างกรุงศรีอยุธยาไปทัพหนึ่ง แล้วให้ ทัพหัวเมืองเหนือทั้ง 4 เมือง รวมพลทั้งปวงได้ 50,000

ตาราง 2 (ต่อ)

หน้า	สักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
13	ตกแต่งแล้วเสร็จ	คน ช้างเครื่อง 60 เชือก ม้าเครื่อง 1,000 ตัว * ท้าวพญาทั้งหลายนักมวยมังคละสามเด็จ พระบรมราชาธิราชยกกองทัพไป
14	ขณะนั้น	* การศึกในครั้งนั้นพญาแสนไม่ได้ไปด้วย กองทัพพญายุชชาได้เดินทางไปจนถึงเมืองเมาะลำเลิง
14	-	* พญารามแต่งพลมาเอาเมืองตายนทอง และอรสมิงทั้งหลายเอาช้าง...
หน้าปลาย	สักราช 806 ¹	
1	(พ.ศ. 1987)	* เจ้าศรีวักดีก็แจ้งแก่พญาแสน พญาแสน ก็ทราบทูลสมเด็จพระบรมราชาธิราช สมเด็จพระบรมราชา ธิราชก็ให้พญาแสนรีบไปเกิด พญาแสนก็ถวายนังคม ลากลับไปเมืองกำแพงเพชร
1 - 2	-	* เจ้าศรีวักดีก็เจรจากับเจ้าฟ้าฟอง หมื่นไกร- กำแพง พญารามราช มหาธรรมราชา ว่าท่านจะยกทัพ ไปเมืองไตรตรึงษ์เอง

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์ ในส่วน
ของหน้าปลายนี้ อาจารย์ประเสริฐ ณ นคร และนางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์ ได้ตรวจสอบ
และสรุปว่าพงศาวดารในส่วนของหน้าปลายนี้ เนื้อหาจะต่อกับหน้าปลายของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา
ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี ดังนั้นผู้เขียนวิทยานิพนธ์จึงได้สันนิษฐานว่า
เหตุการณ์ในช่วงนี้จะปรากฏขึ้นในปี พ.ศ. 1987.

ตาราง 2 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
2	-	* ครั้นพญาแสนกลับไปถึงเมืองกำแพงเพชรก็ได้จัดเตรียมกองทัพช้าง ม้า วิฬร ทั้งทัพบก ทัพเรือ ครั้นเตรียมกองทัพเสร็จก็ให้เจ้าศรีวักคีเป็นทัพหน้ายกขึ้นไป
2 - 3	-	* เจ้าฟ้าฟ้างและเจ้าไกรกำแพง เมื่อยกกองทัพไปถึงก็ยกกองทัพเข้าปล้นเมืองไตรตรังษ์ ชาวเมืองป้องกันเมืองเป็นสามารภ กองทหารของพญาแสนอุกศาสตร์อาวุธบาดเจ็บล้มตายมาก จึงล่าทัพกลับคืนมา
3 - 4	-	* พญาแสนก็ให้พันอ่นและพันบุญไกร ไปแจ้งการศึกทั้งปวงแก่พญาไชยง พันอ่นและพันบุญไกรก็บอกความแก่พญาไชยงตามที่พญาแสนแจ้งมาทุกประการ
4	-	* พญาไชยงก็บอกให้พันอ่นและพันบุญไกรกลับไปแจ้งแก่พญาแสนว่า การโจมตีเมืองครั้งนี้พญาไชยงจะยกกองทัพไปตีให้ พันทั้งสองก็กลับมาแจ้งให้พญาแสนทราบตามคำสั่งที่พญาไชยงกล่าวทุกประการ
4 - 5	-	* พญาไชยงก็ยกกองทัพไปสมทบกับพญาแสน พญาแสนก็ให้เจ้าฟ้าฟ้างและเจ้าไกรกำแพงยกทัพเป็นทัพหน้า ครั้นถึงเมืองเชียงทอง ชาวคอส ¹ ก็บอกว่ามีข่าวลือว่ามหาราช ² สวรรคต และชาวเมืองทั้งปวงก็

¹ ชาวคอสในที่นี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่า น่าจะหมายถึงพวกกองทหารที่คอยออกมาสืบเรื่องราวและสอดแนมข่าวศึก.

² มหาราช หมายถึง เจ้าเมืองเชียงใหม่.

ตาราง 2 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
๕ - ๘	-	อพยพเข้าไปอยู่ในเมืองเชียงใหม่ พอชาวเมืองรู้ว่า มหाराชาไม่ได้สวรรคตก็กลับมาอยู่ภูมิลำเนาตามเดิม "เมื่อเจ้าฟ้าฟุ้งและเจ้าไกรคำแพงทราบเรื่อง ราว ก็มาแจ้งเรื่องให้เจ้าศรีวักถึศึทราบ เจ้าศรีวักถึ ก็นำความบอกแก่พญาแสน พญาแสนก็นำความบอก แก่พญาชเลียง พญาชเลียงก็ยกกองทัพพลขึ้นไป ครั้นถึงเจ้าฟ้าฟุ้งและเจ้าไกรคำแพงก็มาบอกการศึกทั้ง ปวงแก่พญาแสน เจ้าศรีวักถึก็กล่าวว่า "เมือง เท่านั้นถ้าเอาไม่ได้ก็จงเอาผ้าขึ้นไปนุ่งเสีย"
6	-	"เจ้าฟ้าฟุ้งและเจ้าไกรคำแพงก็ยกกองทัพไป ตั้งที่ตำบลแม่ตากไปไกลเมือง (พ.. ประมาณ) เส้น (ช่ารุก)
6 - 7	อยู่สองวัน	"กองทัพฝ่ายอยุธยาที่ตั้งทหารเข้าปล้นเมือง (ช่ารุก) ป้องกันให้จงได้ อย่าให้เสียราชการ
7	-	"พญาแสนและพญาชเลียง เมื่อจัดเตรียม แต่งกองทัพเสร็จแล้วก็ให้ทำบันได พะองหามแลน ¹ แล้ว

¹ ต้นฉบับเขียนว่า ทำบันได พะองหามแลน ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่าพระยาแสนและ
พระยาชเลียงสั่งให้ทำบันได ทำพะอง (ไม้ไผ่ผ่าเคียวสำหรับพาดขึ้นต้นไม้ต่างบันได : มีแขนงยื่น
ออกสำหรับเท้าเหยียบ) ไว้ใช้เมื่อเข้าโจมตี โดยบรรดาทหารจะต้องหามบันไดและพะองวิ่งเข้า
ประชิดกำแพงเมือง.

ตาราง 2 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
7	ครั้นเพลาค่ำ	นัดกันเข้าปล้นเมือง โดยให้ฟังสัญญาณเสียงฆ้องเป็นสำคัญ ถ้าผู้ใดไม่ทำตามคำสั่งก็จะให้ลงโทษอย่างหนัก
7	ประมาณเด็กนอนหลับ	*ก็แต่งกองทัพเสร็จ *พญาเสียงก็ยกกองทัพช้าง ม้า ทัพพล เข้าเมืองได้
8	-	*หมื่นทองขวางได้ชี้ช้างนำภรรยาหนีออกมา แต่ถูกกองทัพล้อมไว้
8	-	*เหล่าทหารได้รวมกันจับหมื่นทองขวางและภรรยาไว้ได้
8	-	*หมื่นคำความข้าง ¹ ทัพเจ้าไกรท้าวแดงได้ช้างและหมื่นทองขวาง พร้อมทั้งเครื่องพกหมากหนึ่งสำหรับก็นำมาให้เจ้าศรีวิภักดี เจ้าศรีวิภักดีก็นำมาให้ภรรยาหมื่นดาวทองอีกทีหนึ่ง
8	-	*หมื่นคำความข้างเจ้าไกรท้าวแดงก็นำช้างพลายที่ได้จากการทำศึกให้แก่เจ้าศรีวิภักดี (ชำรุด)
8 - 9	-	*พญาแสนและพญาเสียงได้เข้าเมืองแล้วไปกินข้างอกที่สนามทั้งสองคน
9	-	*พญาแสนจึงถามพญาเสียง ถึงเรื่องที่นัดให้ฟังเสียงฆ้องจึงเข้าปล้นเมือง เหตุใดท่านจึงให้ปล้นเมืองก่อน

¹อุบลศรี อรรถพันธ์. เล่มเดิม. หน้า 8.

ตาราง 2 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
9 - 10	-	<p>* พญาขลิบได้เรียกจ่าจิวมาสอบถามว่า "ได้ยินเสียงอะไรก่อนจึงได้จะป็นเข้าเมือง แล้วทำไมจึงไม่ฟังตามนัด" จ่าจิวก็ตอบว่าตนได้ยินเสียงฆ้องจึงให้ปล้นเมือง พญาแสนจึงกล่าวว่า จ่าจิวหลอกท่าน พญาขลิบก็หัวเราะ แล้วพญาทั้งสองก็ออกไปอยู่ในกองทัพ</p>
10	-	<p>* พญาขลิบและพญา (ซำรุค) ก็ยังตั้งกองทัพอยู่ และพญาขลิบได้ลอบส่งหนังสือไปให้บรรดาขุนนางใหญ่น้อยที่ยังจงรักภักดีแก่พญาแก้วท้าวในเมืองน่าน</p>
11 - 12	-	<p>* ฝ่ายขุนนางเมืองน่านที่ยังจงรักภักดีแก่พญาแก้วท้าว ได้ส่งข่าวให้พญาขลิบทราบถึงว่า ขุนนางเหล่านี้ยังต้องการให้พญาแก้วท้าวกลับคืนมาปกครองเมืองตามเดิม คนส่งข่าวก็มาบอกแก่พญาขลิบตามที่บรรดาขุนนางแจ้งมาทุกประการ</p>
12	-	<p>* เมื่อพญาขลิบได้ทราบความต้องการของชาว่าน ก็ให้เชิญโหราหมโศตรมาทำนายว่า พญาขลิบจะตีเมืองน่านได้หรือไม่ โหราหมโศตรก็ทำนายว่าพญาขลิบจะได้เมืองน่าน</p>
13	-	<p>* พญาขลิบก็ได้จัดเตรียมกองทัพพร้อมช้างม้า</p>
13	สามวัน	<p>* พญาขลิบก็ยกกองทัพมาตั้งที่หาดทราย แล้วให้ส่งหนังสือไปถึงพระมหาธรรมราชา พญารามราชาและ</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
13 - 14	-	<p>พญาแสนสอยดาว แจ้งความตามข้อตกลงที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้กำหนดไว้ เรื่องที่จะส่งกองทัพมาช่วยรบ</p> <p>* พญาขลิบก็ได้อพยพมาขอให้เจ้าราชศรียศผู้เป็นบุตร พร้อมทั้งหมื่นใจขวาง ขุนนครไชย พร้อมทั้งนักพฤกษ์ และพลเชิงกุ่มที่เฝ้าวัด พร้อมทั้งราษฎร ประมาณ 3,000 คน คอยดูแลเมืองสุวรรณคโลก</p>
14	-	<p>* พญาขลิบได้สั่งให้เจ้าราชศรียศบอกกับพญาทั้งสามว่า "ถ้ากองทัพมาถึงเมืองเมื่อใดแล้วให้รีบยกทัพตามไปให้ทัน และถ้ามหาธรรมราชาพี่ชายของพญาขลิบมาถึงก็ให้ช่วยว่าราชการเมืองสุวรรณคโลกแทนกับเจ้าราชศรียศ พญาขลิบสั่งราชการแล้วก็ยกกองทัพไป</p>

จากลำดับเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของอุบลศรี อรรถพันธ์ ซึ่งมีเหตุการณ์ที่ปรากฏเรื่องราวลำดับกันมา โดยส่วนของหน้าต้นเหตุการณ์ปรากฏในระยะเวลา 4 ปี¹ และในส่วนของหน้าปลายเหตุการณ์ปรากฏในระยะเวลา 1 ปี²

¹ พงศาวดารส่วนนี้ปรากฏศักราช 3 ปี คือ จ.ศ. 801, 802 และ 803 แต่มีการบันทึกเรื่องราวของเหตุการณ์ก่อน จ.ศ. 801 ซึ่งผู้เขียนสันนิษฐานว่าเรื่องราวของเหตุการณ์นั้นน่าจะเกิดขึ้นในปี จ.ศ. 800 ดังนั้นจึงทำให้เรื่องราวของเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้มีระยะเวลา 4 ปี โดยเพิ่มเหตุการณ์ใน จ.ศ. 800.

² อ้างแล้วหน้า 55.

สำหรับเรื่องราวที่ปรากฏนั้นได้กล่าวถึง สงคราม 4 ครั้ง พระราชพิธี 2 ครั้ง ไฟไหม้ 2 ครั้ง และเหตุการณ์อื่น ๆ¹ ซึ่งพอสรุปรายละเอียดของเหตุการณ์ดังนี้

1.1 สงครามที่ปรากฏในพงศาวดาร

1.1.1 สงครามระหว่างพราณรังเมืองทวาย กับพญาอิหมหริหเรมางจาก

เมืองตายทอง (พ.ศ. 1984 - 1985)²

สาเหตุของสงคราม

เกิดจากพราณรังที่เมืองทวายอพยพผู้คนออกมาตั้งบ้านเมืองที่บ้าน
ไชยเวริช พญาอิหมหริหเรมางก็ยกกองทัพจากเมืองตายทองมาโจมตีพราณรังที่เมืองทวาย
ผลของสงคราม พญาอิหมหริหเรมางได้รับชัยชนะ ได้ครอบครอง
บ้านไชยเวริช ต่อมาได้ขอเป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยา ส่วนพราณรังหนีไปอยู่เมือง
ตะนาวศรี

1.1.2 สงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับเมืองตายทอง

สาเหตุของสงคราม ไม่ทราบสาเหตุที่แน่นอน ออบลศรี อรรถพันธ์
สันนิษฐานว่า เจ้าเมืองตายทองอาจจะแข็งเมืองไม่ยอมส่งเครื่องราชบรรณาการต่อกรุงศรีอยุธยา

¹สรุปใจความจาก พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา กับ เทพพระสมควธิรญาณ ส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์.

²พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเทพพระสมควธิรญาณ ส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์.
หน้า 9 - 12. ในหน้าต้น.

³สันนิษฐานโดยผู้เขียน โดยเนื่องจากปีที่เกิดสงครามอยู่ระหว่างในช่วง จ.ศ. 803-805.

⁴เล่มเดียวกัน. หน้า 12 - 14 ในหน้าปลาย และในส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี
หน้า 1 - 7. ในหน้าต้น.

⁵ออบลศรี อรรถพันธ์. การชำระพระราชพงศาวดารในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาลงกรณ์. 2524. หน้า 61.

แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชอาจจะมีนโยบายขยายอาณาเขตออกไปทางชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกซึ่งเป็นหัวเมืองมอญ ประกอบกับเมืองทวายและเมืองไซยเวริส ซึ่งเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บริเวณแถบนี้ยอมอ่อนน้อมต่ออยุธยาแล้ว จึงทำให้อยุธยามีฐานอำนาจในการโจมตีเมืองตราชองเพื่อที่จะขยายอาณาเขตออกไปจรดฝั่งทะเลด้านตะวันตก

ผลของสงคราม ไม่ทราบผลที่แน่นอนเพราะเนื้อหาของพงศาวดารขาดหายไป จึงทำให้เนื้อหาไม่สมบูรณ์และไม่สามารถที่จะสรุปผลได้ แต่สันนิษฐานว่ากรุงศรีอยุธยาได้รับชัยชนะเพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่ากองทัพอยุธยาได้สังหารชาวเมืองตราชองประมาณสองร้อย² ทำให้กองทัพเมืองตราชองแตกหนีไป จากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ จากนั้นอาณาเขตอยุธยาทางทิศตะวันตกขยายไปจดชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกแถบเมืองมะริด ทวาย ตะนาวศรี³

1.1.3 สงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับเมืองไทรบุรี (พ.ศ. 1987)⁴

สาเหตุของสงคราม เนื่องจากอยุธยาได้ยกกองทัพมาช่วยพญาแก้วท้าวเซียงเมืองน่านคืน สันนิษฐานว่า เมืองไทรบุรีในช่วงนั้นคงจะเป็นเมืองที่มีความสัมพันธ์กับเมืองเชียงใหม่ กองทัพอยุธยาได้เดินทางผ่านเมืองไทรบุรีก่อนที่จะออกไปเมืองน่าน ทำให้กองทัพอยุธยาโจมตีเมืองไทรบุรีด้วย

ผลของสงคราม กองทัพกรุงศรีอยุธยาสามารถตีเมืองไทรบุรีได้

¹ ออบลศรี อรรถพันธ์. การชำระพระราชพงศาวดารในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์. 2524. หน้า 13.

² เล่มเดียวกัน. ในส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี หน้า 5 ในหน้าต้น.

³ แหล่งเดิม.

⁴ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์. หน้า 1 - 10. ในหน้าปลาย.

⁵ ผู้เขียนสันนิษฐาน เนื่องจากสงครามครั้งนี้ปรากฏในเนื้อหาหลัง จ.ศ. 806.

⁶ ผู้เขียนสันนิษฐานจากในเนื้อหาของพงศาวดารที่ปรากฏว่า พอลชาวเมืองไทรบุรีทราบข่าวว่าอยุธยาส่งกองทัพมา ชาวเมืองก็พากันอพยพเข้าไปอยู่ในเมืองเชียงใหม่.

และได้แต่งตั้งให้เจ้าไกรกำแหงครองเมืองไตรศรี จึงให้พลไว้ 5,000 พร้อมช้างและทหาร
ที่กล้าหาญไว้ดูแลเมือง

1.1.4 สงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยา กับเมืองน่าน แพร่ (พ.ศ. 1987)^๕

สาเหตุของสงคราม เนื่องจากเมืองน่านเกิดกบฏ พญาแก้วแก้ว
ซึ่งเป็นเจ้าเมืองและเป็นบุตรพญาเสด็จ ได้หนีมาขอความช่วยเหลือจากอยุธยา ทั้งนี้เพราะ
พญาเสด็จเป็นขุนนางของอยุธยา ดังนั้นสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 จึงได้ส่งกองทัพ
มาช่วยพญาแก้วแก้วถึงเมืองน่านคืน

ผลของสงคราม ไม่ทราบว่าผลของสงครามเป็นอย่างไร เพราะเนื้อหา
ของพงศาวดารปรากฏเพียงเท่านั้น แต่สันนิษฐานว่ากรุงศรีอยุธยาคงจะชิงเมืองน่านให้พญา-
แก้วแก้วได้สำเร็จ เพราะในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงพระเจ้าคิลิกราชาได้ออกกองทัพ
มาโจมตีเมืองน่าน เจ้าเมืองน่าน (พญาแก้วแก้ว) ได้หนีมาขอความช่วยเหลือจากอยุธยา

1.2 พระราชพิธีที่ปรากฏในพงศาวดาร

1.2.1 พระราชพิธีโกษกรรม (โกนจุก) สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช^๖ (พ.ศ. 1982)

ในปี พ.ศ. 1982 สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ได้ประสูติเกล้า
เสนาอำมาตย์จัดพระราชพิธีโกษกรรม (โกนจุก) สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระราชโอรส
โดยได้จัดให้มีมหกรรมฉลองอย่างใหญ่โต พร้อมทั้งเฉลิมพระนาม สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชใหม่
เป็น สมเด็จพระราเมศวร บรมไตรโลกนารถบพิตร

^๕ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 11 - 14. ในหน้าปลาช.

^๖ ผู้เขียนสันนิษฐาน เนื่องจากสงครามครั้งนี้ปรากฏในเนื้อหาหลัง จ.ศ. 806.

^๗ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 3 - 4. ในหน้าต้น.

1.2.2 พระราชพิธีแต่งตั้งอุปราชหรือรัชทายาท¹ (พ.ศ. 1984)

ในปี พ.ศ. 1984 สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้พระราชทาน พระราชมนเทียร² เดิมแก่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พร้อมทั้งได้สถาปนาให้สมเด็จพระบรม ไตรโลกนาถสืบราชสมบัติ ทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรมในกรุงศรีอยุธยา

1.3 เหตุการณ์ไฟไหม้ที่ปรากฏในพงสาวดาร

1.3.1 เพลิงไหม้พระราชมนเทียร³ (พ.ศ. 1983)

ในปี พ.ศ. 1983 เกิดเพลิงไหม้พระราชมนเทียร นายจ้าวเคล็ยง⁴ ได้นำช่างเทพรักษามาจับสมเด็จพระบรมราชาธิราชไปประทับที่บ้านกิลชัวคราว แล้วพระองค์ ก็ได้ให้ขุนพิจิตรซ่อมแซมพระราชมนเทียร ใช้เวลาประมาณ 1 ปี ก็แล้วเสร็จ

1.3.2 เพลิงไหม้พระที่นั่งศรีมุก⁵ (พ.ศ. 1984)

ในปี พ.ศ. 1984 ได้เกิดเพลิงไหม้พระที่นั่งศรีมุก ในพระราชวัง

¹ พงสาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์. หน้า 6 - 7. ในหน้าต้น.

² พระราชมนเทียรเดิมในที่นี้ เป็นพระบรมมหาราชวังเก่าที่สร้างในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ซึ่งเป็นเครื่องไม้ ต่อมาสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ทรงอุทิศพระบรมมหาราชวังเดิมให้เป็นวัด ซึ่งปัจจุบันคือวัดพระศรีสรรเพชญ์ ปัจจุบันอยู่ในเขตพระราชวังโบราณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ เล่มเดียวกัน หน้า 4 - 5. ในหน้าต้น.

⁴ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า นายจ้าวเคล็ยงคงจะเป็นควาญช้างประจำช่างเทพรักษา.

⁵ เล่มเดียวกัน. หน้า 5 - 6. ในหน้าต้น.

ฝ่ายเหนือ¹ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ได้ทรงแต่งตั้งให้ขุนพิจิตรซ่อมแซมพระราชวัง
ฝ่ายเหนือและชั้นใน² ใช้เวลาซ่อมแซมประมาณ 1 เดือน แล้วพระองค์จึงได้พระราชทาน
พระราชวังเดิมให้สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

1.4 เหตุการณ์อื่น ๆ ที่ปรากฏ

1.4.1 ขุนราชอาษาถึงแก่กรรม (พ.ศ. 1980)³

ขุนราชอาษาขุนนางอยุธยาถูกคุมขังในเบ็ดอ้ว ที่มีคนนำมาให้กิน
ขุนราชอาษาโอรสเป็นเลือด หลังจากกินเบ็ดอ้วแล้วประมาณสามเดือนก็ถึงแก่กรรม

¹พระราชวังฝ่ายเหนือ ผู้เขียนสันนิษฐานว่าภายหลังจากพระเจ้าอู่ทองสร้าง
พระบรมมหาราชวังที่เป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ในปัจจุบัน รัชกาลต่อ ๆ มาคงจะมีการสร้าง
พระราชวังขึ้นอีก โดยสร้างมาทางด้านแม่น้ำลพบุรี (คูเมือง) ซึ่งอยู่บริเวณทิศเหนือ
ของพระราชวังเก่า ดังนั้นจึงเรียกพระราชวังฝ่ายเหนือ.

²พระราชวังชั้นใน เป็นส่วนของฝ่ายใน (ผู้หญิง) สันนิษฐานว่าคงจะอยู่ติดมา
ทางเหนือ เพราะเมื่อคราวไฟไหม้พระที่นั่งตรีมุข ซึ่งอยู่ในพระราชวังฝ่ายเหนือ สมเด็จพระ
บรมราชาธิราชจึงได้โปรดให้ขุนพิจิตรซ่อมแซมรวมทั้งพระราชวังชั้นในด้วย.

³เล่มเดียวกัน. หน้า 1. ในหน้าต้น.

⁴เป็นการสันนิษฐานของผู้เขียน เนื่องจากเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นก่อนปี จ.ศ. 801
(พ.ศ. 1982) และมีคำว่า "ปีหนึ่งผ่านมามาก" ทำให้สันนิษฐานว่าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้น
ใน พ.ศ. 1980.

1.4.2 สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงแต่งตั้งนายก้อนทองเป็นชนราชอาษา¹
(พ.ศ. 1980)²

หลังจากที่ชนราชอาษาบิดานายก้อนทองถึงแก่กรรม สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 โปรดให้แต่งตั้งนายก้อนทอง บุตรชนราชอาษา อายุ 19 ปี เป็นชนราชอาษาแทนบิดา

1.4.3 สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงอภิเษกพญาบาลเมือง เจ้าเมืองพิษณุโลก³ (พ.ศ. 1984)

ใน พ.ศ. 1984 พญาบาลเมืองเจ้าเมืองพิษณุโลก เดินทางมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราช สมเด็จพระบรมราชาธิราชก็ทรงพระราชทานเครื่องราชูปโภค และอภิเษกพญาบาลเมืองเป็นมหาธรรมราชาธิราช และพระราชทานเครื่องพระสุพรรณบัฏมาราฐูปโภค

1.4.4 เจ้าเมืองพิมายถึงแก่กรรม⁴ (พ.ศ. 1981)⁵

อยู่จำเนียรกาลมา เจ้าเมืองพิมายถึงแก่กรรม ท้าวเทพจึงได้ครองเมืองพิมายแทน ท้าวชมภูน้องท้าวเทพได้ครองเมืองพนมรุ้ง พญากลางได้ครองเมืองพระงาม พทราทานสัททิก

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 1 - 2. ในหน้าต้น.

²อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 4. ในวิกิฮานินพ์ หน้า 63.

³แหล่งเดิม. หน้า 7 - 8. ในหน้าต้น.

⁴แหล่งเดิม. หน้า 2 - 3. ในหน้าต้น.

⁵เป็นการสันนิษฐานของผู้เขียน เนื่องจากเหตุการณ์นี้เกิดก่อน จ.ศ. 801

(พ.ศ. 1982).

1.4.5 พญากลางถึงแก่กรรม^๕ (พ.ศ. 1981)^๕

หลังจากที่พญากลางได้ครองเมืองพระงามพุกทราทานชรัทิก ในปีนั้น
ท่านก็ถึงแก่กรรม ท้าวแก้วได้ครองเมืองแทนพร้อมทั้งได้รับโปรดเกล้าเป็นขุนกำแหงพระอินทร์
อยู่ต่อมาขุนกำแหงพระอินทร์เดินทางมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราช แต่เรือล่มถึง-
แก่กรรม^๖

1.4.6 สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงอภิเษกแม่นางชาชา^๗ (พ.ศ. 1984)

ในปี พ.ศ. 1984 พระราชเทวีในสมเด็จพระบรมราชาธิราชได้
กราบทูลขอให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงอภิเษกแม่นางชาชา พระราชมารดาของพระองค์
สมเด็จพระบรมราชาธิราช ก็ทรงเฉลิมพระนามให้เป็นพระประสิทธิ์ และพระราชทานคานหามทอง
ไม้เท้าทอง และเครื่องราชาประโศก

^๕พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 3. ในหน้าต้น.

^๖ข้างแล้วเหมือนเชิงอรรถที่ 5. ในวิกิพีเดีย หน้า 54.

^๗เดิมคือชวกัน. หน้า 3. ในหน้าต้น.

^๘แหล่งเดิม. หน้า 8 - 9. ในหน้าต้น.

2. ลำดับเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี

ตาราง 3 แสดงลำดับเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
<u>หน้าต้น</u>		
1	-	<u>หน้าี่ชำรุดและลบเลือนมาก¹</u>
2	-	* พอข้ามมาถึงฝั่ง หนึ่งก็ย้ายลูกเกล้า และจัด กระทงเรือ ² ไล่ตีชาวเมืองตาสทอง ฝึพายเรือ ³ ก็วิ่ง ลุยน้ำหนีหมด แต่นายท้ายเรือเอาไม้พายสู้กับหมื่นสมรรถไชย หมื่นสมรรถไชยก็ตีนายท้ายเรือตกน้ำ แล้วนำเรือมาหา ขุนนครไชย
2 - 3	-	* ขุนนครไชยก็ให้คนแจวเรือขึ้นข้างตัวหนึ่งไป แล้วสั่งให้นายทัพนาชกองถอยทัพออกมา พร้อมกับให้ คอยฟังเสียงฆ้อง ถ้าได้ยินเสียงฆ้องก็ให้ยกเข้าโจมตี ซ้ำศึก ถ้าผู้ใดขัดคำสั่งจะถูกลงโทษอย่างหนัก เมื่อสั่ง ความแล้ว ขุนนครไชยก็ถอยทัพเข้าไปข่มอยู่ในชายป่า

¹ ก้างแล้ว หน้า 29.

² กระทงเรือ คือ ไม้ที่วางพาดขวางเรือทางด้านหัวเรือและท้ายเรือ จะมีลิ่มอยู่ด้านข้าง
ซึ่งเอาไว้สำหรับวางกระดานเพื่อให้นักหนึ่ง.

³ ฝึพายเรือ หมายถึง คนพายเรือ.

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
3 - 4	-	* ฝ่ายเจ้าเมืองตาสทองและกอรสหมิงผู้เป็น นายทัพนายกองทั้งหลาย ก็นำช้างม้าไพร่นลนำเรือมาจอด เทียบฝั่ง ขึ้นมาบนฝั่งแล้วขึ้นโจมตีทัพขุนนครไชย ทัพ ขุนนครไชยก็ทำที่เป็นล่าถอย กองทัพชาวเมืองตาสทอง ได้ใจก็ยกกองทัพไล่ติดตามมา
4 - 5	-	* พญาเสด็จและทูลศรีบาทไม่ได้ฟังเสียงร้อง เงี้ยวเสียดูญาน ก็พากันนำทัพเข้าโจมตีที่ศึก ท้าศึกก็แตก พ่ายลงน้ำ ทหารได้ไล่ฆ่ามอดตายประมาณสองร้อย
5	-	* เจ้าเมืองตาสทอง กอรสหมิง และนายกอง ทั้งหลายยังไม่ทันขึ้นช้างอันมา ก็นำช้าง ม้าและเรือลงน้ำ กันเที
5 - 6	-	* ฝ่ายพันหงษาเห็นขลุมนุ่นวาก็หักกลายจำคง แล้วหนีมา ทหารฝ่ายอยุธยาจึงนำพันหงษามาหาขุนนครไชย ขุนนครไชยก็ให้เสื้อผ้าและช้าง 1 เชือก
6 - 7	-	* ขุนนครไชยและแม่ทัพนายกองก็ยกทัพกลับคืน มาเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราช พร้อมทั้งกราบทูล เรื่องการศึกทั้งปวงให้พระองค์ทรงทราบ พระองค์ก็แต่ง ตั้งให้หมื่นสมรไชยเป็น "หัวหมื่นช้าง" พันหงษาเป็น "หัวหมื่นเรือ" ในหมู่เรา แล้วพระราชทานรางวัลเป็น ยศฐาศักดิ์บำเหน็จบำนาญ
7	อยู่ประมาณเดือนหนึ่ง	* สมเด็จพระบรมราชาธิราช ก็เสด็จประพาส ตอนเวลาพระอาทิตย์จะตก พระองค์ท่านก็ทรงช้างพลาย

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
7 - 8	-	<p>ชื้อปุ่น เป็นข้างพระที่นั่ง ส่วนมหาธรรมราชา พญาชเลียง พญารามราช ได้ขี้ข้างของนายทิดตามไปด้วย ที่แรกจะให้นายทิดลงจากข้าง นายทิดไม่ลงเพียงแค่เชอปลงมานั่งกับความขี้ข้าง</p> <p>* สมเด็จพระบรมราชาธิราช ก็เสด็จขึ้น</p> <p>พลับพลาไชย</p>
8	อยู่ประมาณห้าหกวัน	<p>* ท้าวพญาทั้งหลายก็ถวายบังคมลากลับเมือง</p> <p>ส่วนสมเด็จพระบรมราชาธิราช ก็เสด็จกลับกรุงศรี-อยุธยา</p>
8	-	<p>* ส่วนในเมืองหงสาวดี พญารามสวรรค์ พญาพราก็ได้ราชสมบัติ</p>
8 - 9	อยู่จำเนียรมา	<p>* พระราชบุตรท่าน คือ เจ้าพญาพระนครอินทร์ ซึ่งครองราชสมบัติที่กรุงพระนครหลวง ได้ส่งคนมากราบทูลว่า ขุนไสทรงพระอินทร์ผู้เป็นพระพี่เลี้ยงถึงแก่กรรม สมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงโปรดให้นายพรน้องขุนไสทรงพระอินทร์เป็นขุนไสทรงพระอินทร์แทน</p>
9	อยู่มา	<p>* เจ้าฮาคบุตรพระรามเจ้า ซึ่งสมเด็จพระบรมราชาธิราชให้ไปอยู่เมืองจตุรमुख ได้ชักชวนให้ชาวเขมร ก่อกบฏต่อสมเด็จพระนครอินทร์</p>
9 - 10	-	<p>* สมเด็จพระนครอินทร์ได้สั่งให้ขุนไสทรงพระอินทร์ ยกกองทัพไปปราบจนราบคาบ แล้วส่งคนให้มากราบทูล สมเด็จพระบรมราชาธิราชให้ทรงทราบ</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
10 - 11	-	<p>"สมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงโปรดให้จัดทัพไปช่วยโดยได้แต่งตั้งนายทัพนายกองดังรายชื่อต่อไปนี้ไปช่วยปราบกบฏเจ้าฮาดคือ เจ้าพญาแพรก พญาเทพมงคล ขุนนครไชย ขุนศรีบาท ขุนปราบทวีป ขุนศรีพิไชยสงคราม ขุนรามคำแหง ขุนกำแหงพระอินทร์ ขุนเพชรราช ขุนไชยท้าวอ้าว ขุนรัตน ขุนเพชรวิมล ขุนเพชรสาร โดยนำพลไป 150,000 คน ช้าง 100 ม้า 1,000 ตัว ยกไปพระนครหลวง และมีคำสั่งให้พระโอรสคือสมเด็จพระนครอินทร์ ยกกองทัพออกมาทัพหนึ่ง เมื่อกองทัพฝ่ายอยุธยาไปถึงพระนครหลวงแล้ว สมเด็จพระนครอินทร์จึงยกกองทัพไปปราบชนเผ่าพวกรกที่เมืองจัตุมขัณฑ์</p>
11 - 12	-	<p>"ครั้นเจ้าพญาแพรกและนายทัพนายกองซึ่งได้แก่ ขุนนางศัล พญา พระ หลวง ขุน และหมื่น ยกทัพไปถึงกรุงพระนครหลวง สมเด็จพระนครอินทร์ก็ยกกองทัพมาตั้งเป็นทัพหนึ่ง ตามที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงมีพระบัญชา</p>
12	-	<p>"จากนั้นกองทัพสมเด็จพระนครอินทร์และกองทัพอยุธยา ก็ยกไปปราบมหาพวกรกตามรายทางไปจนถึงเมืองจัตุมขัณฑ์ กองทัพฝ่ายพวกรกทั้งหลายแตกกระจัดกระจาย ฝ่ายอยุธยาจับได้เจ้าฮาดและบรรดาขุนนางทั้งหลายด้วย</p>
12 - 13	-	<p>"สมเด็จพระนครอินทร์ทรงประหาร บรรดาเสนาอำมาตย์และพราหมณาจารย์ได้ทำพิธีบูชามหาเคราะห์ที่</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
13 - 14	หลังจากที่สมเด็จพระนคร- อินทร์สวรรคต	<p>สารตี และชกกองทัพทั้งหมดกลับคืน พอเสด็จกลับมาถึงเมือง พิเรน สมเด็จพระนครอินทร์ทรงพระประชวรหนัก เมื่อเดิน- ทางมาถึงพระนครหลวงก็เสด็จสวรรคต</p> <p>*แม่นางเทพธัมและแม่นางคงคาได้เขียนหนังสือ ใส่ใบพลู ใส่ในสำหรับข้าวให้สาวใช้ส่งไปให้เจ้าฮาด พร้อมทั้งสั่งให้เจ้าฮาดค้นดูหนังสือในสำหรับข้าวก่อนสาวใช้ ได้นำความไปบอกเจ้าฮาด เจ้าฮาดค้นดูพบหนังสือก็รู้ว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราช สั่งให้ส่งเจ้าฮาดไปกรุงพระ- นครศรีอยุธยา</p>
14	-	<p>*ขุนศรีไชยก็คุมตัวนำเจ้าฮาดจากเมืองจัตุมุข มาทางเรือ แต่ไม่ได้จงจำ ครั้นมาถึงตำบลสังฆเพล</p>
14 - 15	ออกสู่มาที่กิ่งคืน	<p>*ผู้คุมทั้งหมดหลับแล้ว เจ้าฮาดก็หนีลงน้ำ ลอยคอไปหาขุนพลับพลาไชย ขุนพลับพลาไชยก็ถาม เจ้าฮาดว่าเป็นใคร เจ้าฮาดตอบว่า "ชื่อเจ้าฮาด- บุตรพระราม"</p>
15	-	<p>*ขุนพลับพลาไชยก็ถามว่า "มารดาเจ้าชื่อ อะไร" เจ้าฮาดตอบว่า มารดาชื่อนางอามเพช ขุนพลับพลาไชยจึงเชื่อว่าเจ้าฮาดเป็นลูกของเพื่อน ตนเองจริง</p>
15 - 16	-	<p>*ขุนพลับพลาไชยก็บอกว่าจะส่งเจ้าฮาดให้ ขุนศรีไชยเพื่อนำไปอยุธยา โดยขุนพลับพลาไชยจะเป็น ผู้ประกันความปลอดภัยให้เจ้าฮาด</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
16	-	* เจ้าฮาดก็ว่าถ้าพ่อซึ่งหมายถึงขุนพลบลาไชย จะประกันตัวแล้วจะส่งไปอยุธยาแน่ ให้ขุนพลบลาไชยฆ่าให้ตายเสียที่บ้านนี้เถิด
16	-	* ขุนพลบลาไชยก็จัดหาอาหารให้เจ้าฮาดกิน แล้วจึงส่งเจ้าฮาดไปเป็นแขกของเผ่าพรต ส่วนขุนพลบลาไชยไปอยู่เมืองศรีอยุธยา
16 - 17	ตอนรุ่ง	* กองทัพอยุธยาเมื่อรู้ว่าเจ้าฮาดหายไประมา ก็ถามขุนพลบลาไชย ขุนพลบลาไชยก็บอกไม่ทราบ ถ้าใครรู้ก็ให้มาลี้วักกัน พวกเราจะช่วยกันตามหา
17 - 18	อยู่นานมา	* จึงรู้ว่าเจ้าฮาดหนีออกไปกระมัง นายธรรมราช นายอุช้างทอง นายประชา นายทองเฑาะสงสงสาร นายอุทกเข้าเป็นฝ่ายเขมร หนีจากพระนครหลวงไป สัมทบกับเจ้าฮาด เจ้าฮาดก็ตั้งบุคคลเหล่านั้นเป็น ข້าย ขวา หน้า หลัง
18	ศักราช 805 ปีถุญ เบญจศก (พ.ศ. 1986)	* เจ้าพญาแก้ว พญาไทย และเผ่ามหาพรต ที่ถูกกวาดต้อนมาจากกรุงพระนครหลวง ก็สมัครกับขี้อประชา-โทร คิดจะเป็นกบฏต่อสมเด็จพระบรมราชาธิราช โดยได้ตกลงกันว่าจะให้ขี้อประชาโทรครองกรุงศรีอยุธยา จะส่งพญาแก้ว พญาไทย พร้อมทั้งเครื่องราชูปโภคที่ สมเด็จพระบรมราชาธิราชนำมาจากเขมรนั้นคืนไปกรุงพระนครหลวง

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
19	-	* ผู้ที่จะเข้าร่วมก่อการกบฏครั้งนี้ ฮอดเพชรรัตน์ เพชรนาราภรณ์ เพชรสงคราม พิเศษเพชร ลั่นเป็นทหาร กรมใน ไชยศรีวิจักร ฤกษ์ฤกษ์ศรี ฤกษ์รัตนหมาก นาคคา พระทาน นายจ้าวศรี นายศรีวิไชย นายศรีเทพสุข นายเจดหัว อีกหัวพัน หัวปาก นายวังพญาบาล
20	-	* เมื่อประชุมกันแล้ว ก็แจกผ้า แจกเงินทองกันในกุฎีชัยประชาโหร ที่ประชุมได้ตกลงจะจับสมเด็จพระบรมราชาธิราชในตอนค่ำจะเสด็จไปบางตานิม เสด็จไปทรงบาตร เสด็จไปจันทน์ และเมื่อท่านเสด็จไปประพาสอุทยานสนามจันทร์ โศกเลือกที่จะจับพระองค์เมื่อใด
20 - 21	-	* เนื่องจากเป็นบุญบารมีของสมเด็จพระบรมราชาธิราช จึงทำให้นายเจดหัวเรือ นำทองที่พวกกบฏแบ่งให้ นั้น มาเล่าให้ขุนราชอาษาฟังตอนกลางคืน
21	กลางคืน	* ขุนราชอาษาได้นำนายเจดหัวเรือไปหาขุนมนเทียรบาลในคืนนั้นทันที ขุนมนเทียรบาลก็ไซ้ประคุดวัง นำคนทั้งสองเข้าไปเฝ้าแล้วกราบทูลเรื่องราวให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงทราบ พระองค์จึงโปรดให้ตามพฤตามาศย์ ราชอำมาตย์ทั้งหมด พร้อมทั้งขุนราชศักดิ์ ขุนศรีมาประชุมกัน แล้วสั่งห้ามเคลื่อนย้ายช้าง ม้าและเหล่าทหาร
22	รุ่งขึ้น	* จะไปลงโทษพวกกบฏเหล่านั้น พญาแก้ว พญาไทรรู้ความลับเรื่องการจับกุมก่อน จึงหนีไปซ่อนตัวอยู่

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
22	ศักราชโลกัฏฐุโศทัย	* ทหารทั้งหลายก็ตามจับพวกกบฏได้ทั้งหมด ส่วนพญาแก้วและพญาไทยจับได้หลังพระชาติ
22	คอนสาถ	* จึงได้ทำการไต่สวนปรากฏว่าเป็นจริง จึงให้ จำไว้ส่งกรงไว้ที่บริเวณเสาชิงชัย แล้วสมเด็จพระบรมราชา ธิราชเจ้าได้พระราชทานรางวัล โดยทรงแต่งตั้งให้นาย เจดหัวเรือเป็นขุนอินทมนตรี
23	-	* สำหรับพวกผู้หญิงทั้งหลายและพระสนม และ เหล่าเสนาอำมาตย์ ก็พระราชทานคัลป์เตาปูน ช้องพลู กล่องหมาก เป็นรางวัล ขุนอินทมนตรีได้ของพระราชทาน ไว้ใส่ในกระเชอใหญ่ จึงเอารางวัลเหล่านั้นไปให้พวกกบฏดู
24	อยู่ประมาณสามวัน	* สมเด็จพระบรมราชาธิราชก็ให้ขุนไชยพฤดา และศรีวังคันทน์นำพญาแก้ว พญาไทย ชี้อประชาโหร พร้อมทั้งนักโทษไปประหารชีวิต และเสียบศพประจานไว้ ที่คูขุนนครไชย ซึ่งรวมนักโทษประมาณสามสิบกว่าคน
24	-	* สำหรับเจ้าแก้วฟ้าบุตรพญาแก้วไปอาศัยอยู่ กับภรรยาพระประสภ ไม่รู้ในการกระทำของบิดา ท่านก็ มิได้สั่งประหารชีวิต
25 - 26	อยู่มาประมาณสองสามวัน	* เจ้าแก้วฟ้าก็กราบทูลขอให้สมเด็จพระบรม ราชาธิราชทรงประหารชีวิต เนื่องจากว่าถ้าปล่อยไป ภายนอกก็จะอายผู้คน เพราะเขาจะเรียกว่าบุตรนักโทษ พระองค์ท่านจึงได้ให้ศรีวังคันทน์นำไปประหารชีวิต ศพ นั้นให้ทอดทิ้งศพบิดาไว้

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
26	-	* ค้าวเหตุที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ประหารเฉพาะนักโทษ คนที่ไม่เกี่ยวข้องกับนักโทษก็ไม่ได้สิ่งประหาร
26 - 27	-	ในพงศาวดารได้บันทึกไว้ว่าพระองค์ทรงทศนิกราชธรรม * ส่วนในเมืองน่านนั้น ท้าวแพงและท้าวเหาะพี่น้องร่วมกันทำกบฏต่อพญาแก้วท้าว จึงเอาเมืองน่านโดยได้จับตัวพญาแก้วท้าวชิงไว้
26 - 27	-	* พญาแพงได้แต่งตั้งให้ท้าวเหาะไปครองเมืองลี้ม พญาลี้มได้แนะนำพญาแพงให้ประหารชีวิตพญาแก้วท้าวเสียด แต่พญาแพงไม่ได้ฆ่าได้เพียงแต่ชิงไว้ ครั้นอารมณ์ดีก็ให้ปล่อยพญาแก้วท้าวมากินสุรา อรหารแล้วก็นำไปชิงไว้อย่างเดิม
27 - 28	อู่มา	* พญาแก้วท้าวได้เจรจากับปราชญ์ซึ่งชอบพอกับพญาแก้วท้าว ปราชญ์ให้นายสามอนนำพญาแก้วท้าวไปซ่อนไว้ในเตาไหแห่งหนึ่ง ครั้นพญาแพงรู้ก็ให้คนค้นหาจนทั่วเมืองแต่ไม่พบ จึงให้ตั้งด่านทางตรวจตราทุกตำบล
28	-	* นายสามอนนำพญาแก้วท้าวเดินทางหนีมาถึงเมืองสวาง ทหาหารไม่ได้กินแต่ใบหมากเมาเปลือกไม้ รากไม้
28 - 29	ประมาณสิบวัน	* ก็ถึงเมืองสวาง นายสามอนก็นำพญาแก้วท้าวไปฝากไว้ในกฤนิษะมหาเถรพรม ซึ่งก็ได้ให้ช่วยเหลือ

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
29	-	*พญาเสด็จผู้เป็นขุนพลได้ไปคล้องช้างที่ป่าบริเวณเมืองตรอน ได้ช้างพลายหนึ่งประมาณ 60 เชือก
29	-	*พระมหาเถรพรหมก็ได้ให้ปะชามาส่งข่าวบอกแก่พญาเสด็จถึงที่คล้องช้างถึงเรื่องที่พญาแก่นท้าวบุตรพญาเสด็จหนีมาที่นาศสามคณถึงเมืองสทวงแล้วและอาศัยอยู่ในภูมิมหาเถรพรหม
30	-	*พอพญาเสด็จทราบก็ดีใจมาก ได้สั่งให้เอาช้างไปรับพญาแก่นท้าว ครั้นพญาแก่นท้าวมาถึงก็กราบไหว้พญาเสด็จและได้เล่าเรื่องถึงเรื่องที่พญาแห่งและพญาลุ่มซิงเอาเมืองน่านทุกประการ
31	-	*พญาเสด็จก็นำเอาพญาแก่นท้าวลงมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราช ที่กรุงศรีอยุธยาแล้วพญาเสด็จก็กราบทูลถึงเรื่องพญาแห่งและพญาลุ่มซิงเอาเมืองน่าน และเรื่องพญาแก่นท้าวหนีมาได้ทูลให้พระองค์ทราบทั้งหมด พระองค์จึงได้พระราชทานรางวัลแก่พญาทั้งสอง แล้วพญาทั้งสองก็ลาพระบรมราชาธิราชกลับเมืองชเลียง
32	-	*ในพระนครหลวงนั้น หุดงฆอมคนหนึ่งได้ทราบข่าวว่าสมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ให้ส่งเจ้าฮาดไปอยุธยา และได้ตรวจดูชะตาเจ้าฮาดก็รู้ว่าเจ้าฮาดเป็นผู้มีบุญ

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
<u>หน้า/เลข</u>		
1	-	* เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชสวรรคตแล้ว ควรที่จะให้ใครครองกรุงพระนครหลวง ท้าว พระยา พญา มาตย์ ก็ทูลว่า "กรุงพระนครหลวงเป็นเมืองใหญ่ จะให้เหล่าอำมาตย์ไปปกครองก็ไม่ควร ผู้ที่สมควรคือพญาแพรก"
2	-	* สมเด็จพระบรมราชาธิราช ก็ว่า "ถ้าให้พญาแพรกไปครองเมือง กลัวว่าภายหลังไปข้างหน้าจะเกิดเรื่องวิวาทกัน" เหล่าพญาทั้งหลายก็ว่า "ควรจะให้ขุนศรีปากเป็นขุนพล ให้ขุนทรงพระอินทร์เป็นพี่เลี้ยงและให้ขุนราชศักดิ์และขุนไกรนารายณ์อยู่คอยตักเตือน ทำดังนี้แล้วคงจะไม่มีเรื่องขัดแย้งเกิดขึ้น"
3	-	* สมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงมีพระบัญชาให้ไปติดตามที่เหล่าเสนาอำมาตย์ถวายความเห็น จากนั้นจึงมีพระราชสาส์นตราครุฑว่า เรื่องที่ได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพญาแพรกไปครองราชย์ที่พระนครหลวง และพระราชทานเจ้าแม่ท้าวอินทร์พระราชบุตรไปเป็นมเหสี
3 - 4	อยู่มา	* พระเจ้ากรุงโซฮร ก็ให้ขุนนครไชยเป็นนายกกองทัพยกกองทัพไปรบเจ้าฮาดและบาวีเสด บาวีเสดก็ยกกองทัพไปถึงเปริยงเพระะ ซึ่งที่นั้นเป็นช่องแคบ
4 - 5	-	* ฝ่ายขุนนครไชยก็แต่งคนประมาณ 300 คน ให้ออกไปลาดตระเวนโคชยกออกไปเวลากลางคืน พอถึง

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
5	-	<p>หนทางอากาศหนาวจัด พวกลาดตระเวนเหล่านี้ก็เ็นนอนหลับ ขุนนครไชยก็แต่งคนอีกกลุ่มหนึ่งตามไปดู เมื่อเห็นพล 300 นอนหลับ ก็ให้เก็บเครื่องศาสตราอาวุธสั้น พอพลลาดตระเวนตื่นก็กลับมายังทัพขุนนครไชย ท่านก็ให้ลงโทษและส่งเครื่องศาสตราวุธคืนไป</p> <p>* ขุนนครไชยก็ยกกองทัพไปรบกับเจ้าฮาดที่ช่องแคบนั้น เจ้าฮาดก็แต่งเขมรช่องพระพรตออกโจมตี โดยสกัดยิง ช้าง ชวา หน้า หลัง ทัพขุนนครไชยก็แตกพ่ายและข้างสำเพลิงที่ขุนนครไชยพาครูดกต้นไม้ สึกครั้งนั้นเสียข้างสำเพลิง ทหารชาวเขมรได้ฆ่าทหารฝ่ายขุนนครไชยตายครั้งนั้นมาก</p>
6	-	<p>* ฝ่ายเจ้าฮาดก็ยกกองทัพไปอยู่ที่เมืองเตรอญอาจ</p>
6	ประมาณเดือนหนึ่ง	<p>* เจ้าฮาดก็ยกกองทัพมาตีบ้านสุ่นได้ แล้วก็ยกกองทัพมาเมืองจงเกียบ ขุนกำแหงเพชรเจ้าเมืองป้องกันเมืองได้ เจ้าฮาดสู้ไม่ได้ก็ถอยทัพกลับไป</p>
6 - 7	-	<p>* สมเด็จพระนครหลวง ได้โปรดให้ขุนไกรพลแสนไปช่วยขุนกำแหงเพชรป้องกันเมืองจงเกียบ ชาวเมืองก็วางใจว่าเจ้าฮาดยกทัพไปแล้ว</p>
7	ประมาณเจ็ดแปดวัน	<p>* เจ้าฮาดก็ยกทัพมาอย่างรวดเร็วเข้าปล้นเมืองได้ ขุนไกรพลแสนและขุนกำแหงเพชรหนีรอดมากรุงพระนครหลวงได้ แต่ต้องเสียครอบครัวขุนกำแหงเพชร</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
7 - 8	อยู่มา	*ขุนไกรพลแสนได้กราบทูลแต่สมเด็จพระเจ้ากรุง พระนครหลวงว่า ขุนกำแหงเพชรสมคบกับเจ้าฮาด ส่ง บุตรภรรยาไปก่อน พระองค์ไต่สวนขุนกำแหงเพชรก็ว่า ถ้าตนสมคบกับเจ้าฮาดจริง ขุนไกรพลแสนจะหนีรอดมา ได้หรือ ข้าพเจ้านั้นได้ต่อสู้อย่างเต็มที่จึงรอดมาได้ สมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงพิจารณาบาดแผลเห็นว่า จริง จึงพระราชทานภรรยาให้ใหม่และตั้งให้กลับไปเป็น เจ้าเมืองจงบึงเดิม
8 - 9	อยู่มา	*เจ้าฮาดก็ให้คนมาเจรจากับขุนกำแหงเพชร เรื่องเกี่ยวกับบุตรภรรยาของขุนกำแหงเพชรที่เจ้าฮาด จับไปนั้น ขณะนี้ยังรวบรวมไว้ด้วยกัน ถ้าขุนกำแหงเพชร ไปเฝ้าเจ้าฮาด ท่านก็จะเลี้ยงให้มีความสุข ขุนกำแหงเพชร ไม่ยอมตกลง เจ้าฮาดจึงยกกองทัพมาโจมตีเอาเมือง จงบึงอีกครึ่ง คึกคึกนี้เจ้าฮาดปล้นได้เมืองจงบึง พร้อมทั้งจับตัวขุนกำแหงเพชรได้ เจ้าฮาดก็ส่งบุตรภรรยา ขุนกำแหงเพชรคืนให้ และชุบเลี้ยงขุนกำแหงเพชรเป็น อย่างดี
10	อยู่มา	*เจ้าฮาดให้หญิงทองและนางศรีพินหาไป ชักชวนมหาพรตที่อาศัยอยู่ในป่าสานติ มหาพรตทั้งหลาย ได้ยอมเป็นสมัครพรรคพวกเจ้าฮาด

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
10 - 11	-	<p>* สมเด็จพระนครหลวงก็แต่งตั้งให้ขุนศรีมงคลรัตน ขุนทรงพระอินทร์และขุนราชศักดิ์ ออกกองทัพไปโจมตีญี่ข้างทอง มหาพรรคที่ป่าसानติ ฝ่ายญี่ข้างทองและมหาพรรคสามารถ ต่อสู้จนกองทัพฝ่ายขุนศรีมงคลรัตน แยกพ่ายมาถึงเมือง จักรมข ต้องสูญเสียช้าง ม้า สรรพอาวุธ พ้องไชย และ แครพาทย์จนสิ้น ญี่ข้างทองและมหาพรรคทั้งหลายก็ตาม มาถึงจักรมข</p>
12	-	<p>* ขุนศรีมงคล ขุนราชศักดิ์ก็หนีจากจักรมขมาถึง พระนครหลวง เจ้าชายดงกัณฑ์เรือออกมาสะกัด ได้ผู้คน และเรือมาก ส่วนนายน้อยแจวเรือจูงแขนขุนทรงพระอินทร์ บิดาขุนราชศักดิ์หนีรอด กัณฑ์เรือของเจ้าชายจับได้ขุนเก่าแห่ง บุตร ภรรยา บ่าโหราบาด ส่วนขุนราชศักดิ์และลูกขุนกัณฑ์ รอดมาถึงกรุงพระนครหลวง</p>
13 - 14	-	<p>* ฝ่ายขุนเทพราชซึ่งสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 แต่งตั้งให้ไปครองเมืองสลายนั้น พอทราบข่าวว่าเจ้าชาย สมคบกับมหาพรรคชักชวนชาวเขมรมาโจมตีเมืองต่าง ๆ นั้น ขุนเทพราชและลูกขุนทั้งหลายก็แต่งเครื่องราชบรรณาการ มาถวายสมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวง ครั้นมาถึง ป่าसानติ เจ้าชายก็จับกุมขุนเทพราช ขุนหมื่นและคนใน ครอบครัวของลูกขุนที่มาด้วยนั้น มีแม่นางพระ แม่นางไส แม่นางบุตร แม่นางสน แม่นางอัครราช แม่นางดงราช ซึ่งเห็นบุตรภรรยาขุนหมื่นทั้งหลายนี้มาเป็นภรรยาเจ้าชาย ทั้งหมด และก็นำทรัพย์สินสมบัติที่ยึดมานั้นแจกจ่ายกัน</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
14 - 16	อยู่นอกหนึ่ง	<p>* บาวีเสดก็มาหาเจ้าฮาด ท่านก็ให้แม่นาง คงราชแก่บาวีเสด บาวีเสดก็ทำพิธีอภิเษกเจ้าฮาดให้ เป็นเจ้าพญาฮาดในเมืองบริบูรณ์ ครั้นเจ้าฮาดได้เมือง คือเมืองจตุรमुख เมืองเพชรอินทร์ เมืองละแวก เมืองกำแพงไพศวี เมืองตระพังพลึง เมืองบริบูรณ์ เมืองเกาะ เมืองกตอก โดยให้เศรษฐสังสารครอง เมืองกตอก พญาฮาดครองเมืองเข็องไพ พญาวิเสดครองเมืองนิเรนทร ภูข่างทองครองเมือง จตุรमुख ขุนศัพทากรองเมืองละแวก ขุนเทพราชา ครองเมืองบริบูรณ์ ขุนกำแพงเพชรครองเมืองตระพังพลึง นายธรรมราชาอยู่จ้งเกือบ</p>
17 - 18	-	<p>* ฝ่ายสมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวง ก็ให้ นายลงพัด ส่งคนมากกราบทูลสมเด็จพระบรมราชาธิราช ว่า ขุนนครไชยพล้อยเจ้าฮาด ทำให้เจ้าฮาดคบกับ มหาพรรคทั้งหลายจนเป็นกบฏอยู่นี้ ครั้นคนส่งข่าวมากกราบ ทูลดังนั้น พระองค์ก็มีพระราชโองการไปบอกแก่สมเด็จพระ เจ้ากรุงพระนครหลวงและท้าวพญาทั้งหลายว่า จะมีสงครามในอยุธยา ให้ขุนนครไชยและนายลงพัดกลับ มาลอยุธยา โดยให้ท้าวพญาอยู่ช่วยสมเด็จพระเจ้ากรุง พระนครหลวง สมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงก็ให้ขุน- นครไชยและนายลงพัดกลับอยุธยาตามพระราชโองการ</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
18 - 19	-	* เมื่อขุนนครไชยมาถึงอยุธยา สมเด็จพระบรม- ราชาธิราชก็ให้พญาผาคักไต่สวนพิจารณาปรากฏว่าเป็น จริง พระองค์ท่านก็ตั้งนายลงมัดเป็นขุนพล และให้ขุน กำแพงพระอินทร์และรามชราทำหน้าที่แทนนายลงมัด
19	-	* ส่วนขุนผาวัง ปลัด ขุนพระศรีไใส
19	-	ขุนนครไชยทูลขอช้างพลาย เขื่อนพลฤๅณไปขึ้น สมเด็จพระบรมราชาธิราชก็พระราชทานให้
19 21	ขณะนั้น	* ขุนผาวังทูลว่าช้างชนะงาในนี้ไม่ควรจะให้อยู่ ไกลพระองค์ และขุนนครไชยก็ขอตำแหน่งขุนพล พระองค์ท่านก็เห็นพระพักตร์นี้ ขุนผาวังก็มีได้กราบทูล ในที่สุดแล้ว และไม่ได้บอกให้ขุนเทพศรี จึงส่งช้างไป ให้แก่ขุนนครไชยเอง พระองค์จึงสั่งให้หึงขุนผาวังไว้ ในที่กลวงฟัน แล้วโปรดให้นายศรี บุตรขุนพระศรีเป็น ขุนศรีราชวังเมืองแทน
21	-	* ฝ่ายเจ้าชาดก็นำเอามหาพรรคได้ประมาณ 30,000 เป็น ช้าง ขวา หน้า หลัง แต่งตั้งให้พญา วิเสศเป็นทัพหน้า ทกกองทัพจากเมืองนลกบาลมาถึง โพธิสัตว์ ส่วนขุนทรงพระอินทร์เจ้าเมืองโพธิสัตว์ ก็ยกกองทัพออกมาต่อสู้กับพญาชาดและพญาวิเสศ กองทัพฝ่ายเจ้าชาดก็แตกพ่ายถอยมาเมืองเชียงใหม่
21 - 22	อยู่น้อยหนึ่ง	* พญาชาดและพญาวิเสศจะยกกองทัพ มาโจมตีเมืองโพธิสัตว์อีก

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
22	ขณะนั้น	* ผนววิเสดยกกองทัพมาตั้งทัพที่ตำบลโพธาราม แต่ไม่ได้ตั้งค่าย ส่วนพญาฮาดยกกองทัพมาที่บริเวณ เมืองโพธิ์สัตว์แล้วจัดแจงตั้งค่ายขุดคูและเขื่อนราว ราวแพน ลามรา ทวารหนามตั้งทัพล้อมเมืองโพธิ์สัตว์
22 - 23	ลู่ประมาณ 5 วัน	* เจ้าฮาดยกทัพมาล้อมเมืองโพธิ์สัตว์ได้ ประมาณ 5 วัน ขุนเทพสงครามเจ้าเมืองจันทบุรีก็ยก กองทัพมาถึงโพธิ์สัตว์ ขุนทรงพระอินทร์และขุนเทพสงคราม ก็ตกแต่งกองทัพออกต่อสู้พญาฮาด และผนววิเสด แดกพ่ายไป
23	-	* กองทัพฝ่ายขุนเทพสงครามและขุนทรงพระอินทร์ ก็ไล่ติดตาม
23	ขณะนั้น	* ขุนเทพสงครามที่ข้างพลายภูบาลไล่ตามเข้าศึก ไปคนเดียว ฝ่ายหมื่นเตรดสังสารที่ข้างพลายรัตนบัลลังก์ ซึ่งตัวเล็กกว่าข้างพลายภูบาลมาก เห็นขุนเทพสงครามที่ ข้างไปคนเดียวก็ขี่พลายรัตนบัลลังก์เข้าชน ข้างพลายรัตน- บัลลังก์ได้ที่อยู่ข้างล่างเสียได้คางข้างพลายภูบาลแล้ว เทรดสังสารก็ตีหมื่นเตรดสังสารตกลงไป นายจักรรัต ซึ่งเป็นกลางข้างของหมื่นเตรดสังสารก็แทงถูกตา และ เทรดสังสารสิ้นขุนเทพสงครามขาดตรงคอข้าง
24 - 25	ขณะนั้น	* นายเตรดสังสารถูกปืน 5 เล่ม พญาฮาด ก็ถูกปืนเชิงที่แขนปวดมาก ต้องถอยทัพกลับไปอยู่ที่เมือง บริบูรณ์

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
25 - 26	อยู่มา	<p>*มีผู้มาลักข้างรัตนสิงหาตจากเมืองโพธิสัตว์ไป หมื่นเตรตสงสารได้ข้างเชือกนี้ไว้ โดยหมื่นเตรตสงสาร บอกว่าข้างเชือกนี้คู่ควรกับเจ้าพญาฮาด ฝ่ายเจ้าพญา ฮาดเมื่อรู้ว่าเตรตสงสารได้ข้าง ก็ข้างหลายสพลิงจาก เมืองเชียงไพรมาหาพญาวิเสดที่เมืองระพังพลึง โดยบอก กับพญาวิเสดว่าจะมาขอเปลี่ยนข้าง พญาวิเสดก็ให้ เจ้าพญาฮาดขอเตรตสงสารเอง เจ้าพญาฮาด ก็ให้เตรตสงสารมาพบ เทรตสงสารก็บอกว่า "ข้างนี้ ข้าพเจ้าจะเอาไว้ข้อสาทำน" พญาฮาดก็บอกว่า ที่มาครั้งนี้จะมาเปลี่ยนข้าง เมื่อทำนไม่เปลี่ยนก็ตามใจท่าน" เสร็จแล้วเจ้าพญาฮาดก็กลับเมือง</p>
26 - 27	ลุ่มมา	<p>*พญาฮาดก็วางแผนโดยให้หมื่นเตรตสงสาร ไปพบอีก หมื่นเตรตสงสารจึงไปปรึกษาพญาวิเสด พญาวิเสดห้ามไม่ให้เตรตสงสารไปพบ</p>
27 - 28	อยู่มาน้อยหนึ่ง	<p>*พญาฮาดก็ให้หมื่นเตรตสงสารไปพบอีก หมื่นเตรตสงสารก็ไปปรึกษากับพญาวิเสด พญาวิเสด ก็ห้ามไม่ให้ไป แต่หมื่นเตรตสงสารไม่เชื่อ ให้นำหัวพัน สองคนและพลทหาร 500 คน ไปหาเจ้าพญาฮาด เจ้าพญาฮาดก็ให้จับหมื่นเตรตสงสารและหัวพันทั้งสอง ทิ้งไว้ ส่วนพลทหาร 500 จึงได้ทิ้งใส่สลักไว้ แล้ว เจ้าพญาฮาดก็ได้แต่งคนไปจับพญาวิเสดมาขังไว้ สามวัน</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
28	ได้สามวัน	* แล้วนำพญาวิเสดลงเรือไปประหารที่เมือง จตุรमुख ส่วนหมื่นเตรดสังสารและหัวพันทั้งสองได้ให้ ประหารในเมืองเชียงใหม่ แล้วนำครอบครัวอพยพจาก เมืองจตุรमुखไปอยู่ที่เมืองทวนบาร์ทั้งหมด จากนั้นเจ้ายาด ก็แต่งตั้งนายธรรมราชเป็นหลวงเทพรักษา ส่วนญาติต่างทอง ให้ให้เป็นเจ้าขุนหลวง
28 - 29	-	* ฝ่ายสมเด็จพระบรมราชาธิราชพระราชทาน แม่นางทองแพง บุตรีขุนเทพสงครามเจ้าเมืองจันทบูร คนเก่าให้เป็นภรรยาแก่ญี่ไซ่ พร้อมกับโปรดให้ญี่ไซ่เป็น เจ้าเมืองจันทบูรแทน
29 - 30	อยู่มา	* พญาเทพมงคลซึ่งเป็นพญามาคย์ออกไป อยู่ที่บาลงหิงได้ถึงแก่กรรม สมเด็จพระบรมราชาธิราช ที่ 2 พระราชทานทองคำคั้นหนึ่งในท้องพระคลังไปทำ โกศเผาศพ แล้วพระองค์ท่านก็ให้ขุนศรีบาทบุตรพญา เทพมงคลมาจากกรุงพระนครหลวงรับมรดกของพ่อ ส่วนขุนประชาน้องขุนศรีบาท พระองค์ท่านได้แต่งตั้ง ให้เป็นพญามาคย์แทนพญาเทพมงคล
30	ศักราช 806 ปีชวด นักขัตฤกษ์ เดือนสี่	* สมเด็จพระบรมราชาธิราชโปรดให้คนขึ้นไป บอกให้พญาเสด็จ มหาธรรมราชา พญารามราช และพญาแสนสอยดาวลงมาชิงอยุธยา
30	ขณะนั้น	* พญาเสด็จได้ฝากเมืองสวรรค์โลกให้ เจ้าศรียศ บุตรว่าราชการเมืองแทน

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
31 - 32	-	<p>*พระมหาธรรมราชาฝากเมืองพิษณุโลกให้ พญาเหมราชว่าราชการเมืองแทน</p> <p>*พญารามราชาฝากเมืองสุโขทัยให้พญา ธรรมราชและไตรศูว์ว่าราชการเมืองแทน</p> <p>*พญาแสนสกลท้าวฝากเมืองกำแพงเพชร ให้พญาศรีวิภักดีว่าราชการเมืองแทน แล้วพญา ทั้งหมดก็เดินทางมาอยุธยา ครั้นถึงอยุธยา สมเด็จพระ บรมราชาธิราชก็ให้ประชุมเหล่าพญาเสนาามาคุย ในศาลากลางเป็ญญพทชชาวาส</p> <p>*สมเด็จพระบรมราชาธิราช ก็มีพระราช- โองการแก่พญาทั้ง 4 ว่า ทำอย่างไรจึงจะตีพญา น่านกตกไปจากดินแดนของเราได้" พญาแสนสกลท้าว และพญารามราชได้กราบทูลว่า "เมืองน่านมีชายแดน ต่อจากเมืองขุขันธ์ และขณะนั้นพญาแก่นแก้วก็มาพักอยู่ ที่เมืองนั้น ขอให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชมอบหมาย ให้พญาขุขันธ์ทำหน้าที่นี้และถ้ามีสงครามเกิดขึ้น พวกข้าพเจ้าจะนำกองทัพมาช่วย"</p>
32 - 33	-	<p>*สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงเห็นด้วย พญาขุขันธ์จึงกราบทูลว่า ถ้าเราจาค้วยตีไม่ได้แล้ว จึงจะทำสงคราม พระองค์จะไปรบให้เป็นดังนี้หรือไม่ สมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงตรัสทำอย่างไรจะได้ เมืองน่านก็ไม่ว่าเลย พญาขุขันธ์ก็กราบทูลว่า กำลังทัพของตนนั้นอ่อนแอเอง เพราะชาวแพร์ ชาวน่าน</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

หน้า	ศักราช วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์
34	-	<p>นำกำลังเข้ายึดไพร่พล ช้าง ม้า จนเกือบหมด ถ้าจะตีเมืองน่านให้ได้จะต้องเป็นไปด้วยพระบารมี</p> <p>* สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ตรัสกับพญาทั้งสาม ถ้าพญาเสียงจะยกกองทัพไปโจมตีเมืองน่าน ก็ให้รวบรวมไพร่พล 2,000 คน ช้างเครื่อง 20 ม้า 200 ตัว ให้ทันราชการ ถ้าไม่ทันจะถือว่าไม่จงรักภักดี แล้วทำพญาทั้งหลายก็ลาสมเด็จพระบรมราชาธิราชกลับเมือง ส่วนพญาแสนสอยดาวยังคงรับราชการอยู่ที่อยุธยา</p>
34 - 35	-	<p>* ส่วนพญาเสียงครั้นขึ้นไปถึงเมืองสวรรค์โลกแล้วก็ฝากราชการเมืองแก่ หมื่น หลวง พลทั้งหลาย หมื่น หลวง พลก็ส่งหนังสือไปถึงสองพันทหารกองในเมืองน่าน พันทหารกองในเมืองน่านก็เป็นใจฝายพญาเสียง และได้เขียนหนังสือให้พญาเสียงรีบยกทัพไป พวกประชาชนชาวลาวล้านนาทราบเหตุก็นำความบอกแก่ขุนหมื่นหนองขวาง หมื่นหนองขวางก็เกณฑ์คนได้ประมาณ 6,000 คน พร้อมช้าง ม้า และครีวอพยพเข้าไปอยู่ในเมืองเชียงใหม่</p>
36	-	<p>* ครั้นหนังสือมาถึงหมื่นหลวง หมื่นหลวงก็เอาความนั้นบอกแก่พญาเสียง พญาเสียงก็ให้เตรียมช้าง ม้า และไพร่พล และให้นำหนังสือไปบอกหัวเมืองใหญ่ทั้งสามให้เตรียมไพร่พลเข้ารวมกองทัพ</p>
36	ขณะนั้น	<p>* ชาวคองก็บอกแก่ลิวะ</p>

จากลำดับเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี ซึ่งมีเหตุการณ์ที่ปรากฏเรื่องราวเรียงลำดับกันมา โดยส่วนของหน้าคั้นจะ ต่อจากเนื้อหาที่ปรากฏในหน้าคั้นของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุลลศรี อรรถพันธ์ ซึ่งในส่วนของหน้าคั้นมีเหตุการณ์ปรากฏระยะเวลา 1 ปี พ.ศ. 1986 และในส่วนของหน้าปลาขมีเหตุการณ์ที่ปรากฏในระยะเวลา 1 ปีเช่นกัน สำหรับเรื่องราวที่ปรากฏ นี้ไม่ได้กล่าวถึงสงคราม 7 ครั้ง พระราชพิธี 2 ครั้ง และกบฏ 3 ครั้ง และเหตุการณ์ที่เ็น ๆ¹ ซึ่งพอสรุปรายละเอียดของเหตุการณ์ดังนี้

2.1 สงครามที่ปรากฏในพงศาวดาร

2.1.1 สงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับเมืองตราชอง (พ.ศ. 1984 - พ.ศ. 1986)²

สาเหตุของสงคราม คุรยละเอียดในวิทยานิพนธ์ หน้า 59 - 60³

ผลของสงคราม

กรุงศรีอยุธยาสามารถโจมตีกองทัพเมืองตราชองได้สำเร็จ แต่ใน พงศาวดารส่วนนี้ไม่ได้กล่าวว่า กองทัพอยุธยาสามารถยึดเมืองได้สำเร็จหรือไม่ และไม่ได้ กล่าวว่ายอยุธยาใช้วิธีปกครองเมืองตราชองอย่างไร กล่าวแต่เพียงว่า "กองทัพอยุธยาได้ ไล่สิ่งทหารชาวเมืองตราชองประมาณสองร้อย เจ้าเมืองตราชอง และกอรสหมิงหนีไป กองทัพ

¹สรุปใจความจาก พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.

²สงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับเมืองตราชองปรากฏอยู่ในพงศาวดารส่วนของ อุลลศรี อรรถพันธ์ (หน้าคั้น ในหน้า 12 - 14). และส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี (หน้าคั้นในหน้า 1 - 7). เพื่อความเข้าใจอย่างละเอียดคุณค่าอธิบายเพิ่มเติมในวิทยานิพนธ์ บทที่ 5.

³สงครามระหว่างอยุธยา กับเมืองตราชองปรากฏอยู่ในพงศาวดารฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ทั้งสองส่วน ดังนั้นสาเหตุของสงครามในส่วนของของ อุลลศรี อรรถพันธ์ และส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี จึงเหมือนกัน.

อยุธยาที่ยกทัพกลับ แล้วสมเด็จพระบรมราชาธิราชก็ทรงแต่งตั้งหมื่นสมรรไชยเป็นหัวหน้าช้าง
พันหงษาเป็นหัวหน้าเรือ แล้วพระราชทานรางวัลเป็นยศฐาศักดิ์บำเหน็จบำนาญ¹

2.1.2 สงครามปราบกบฏเจ้าฮาด (พ.ศ. 1985)²

สาเหตุของสงคราม เจ้าฮาดได้ชักชวนชาวเขมรและเผ่าพรก
แข็งเมืองเป็นกบฏต่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ผลของสงคราม

ในครั้งแรกกองทัพฝ่ายอยุธยาสามารถปราบกบฏฝ่ายเจ้าฮาดได้สำเร็จ
เจ้าฮาดถูกจับตัวได้แล้วถูกนำส่งมากรุงศรีอยุธยา แต่ระหว่างกลางทางที่ถูกนำตัวจะส่งไปอยุธยา
เจ้าฮาดได้หลบหนีโดยได้รับความช่วยเหลือจากขุนพลปลับพลาไชยและขุนนครไชย ซึ่งทำให้ในภาย
หลังเจ้าฮาดสามารถรวบรวมกองทัพทำสงครามกับฝ่ายอยุธยาหลายครั้ง แต่ไม่ทราบว่กบฏ-
เจ้าฮาดมีผลเป็นอย่างไรบ้าง เนื่องจากเนื้อหาของพงศาวดารที่บันทึกไว้เหลือเพียงเท่านี้

2.1.3 สงครามระหว่างฝ่ายกรุงพระนครหลวงโดยมีขุนนครไชย เป็นแม่ทัพกับ เจ้าฮาด (พ.ศ. 1986)

สาเหตุของสงคราม เจ้าฮาดเป็นกบฏได้หลบหนีไปและได้รวบรวม
ไพร่พลโดยชักชวนเผ่าพรกร่วมมือกันเป็นกบฏด้วย

ผลของสงคราม

กองทัพฝ่ายขุนนครไชยพ่ายแพ้ ทัพถูกกองทัพฝ่ายเจ้าฮาดฆ่าตายเป็น
มาก และต้องเสียช้างสำเพลิงแก่เจ้าฮาด

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระสมเด็จวิจิตรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.

หน้า 1 - 7. ในหน้าต้น.

² แหล่งเดิม. หน้า 9 - 17. ในหน้าต้น.

³ เหตุการณ์ปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้บันทึกก่อน จ.ศ. 805 (พ.ศ. 1986)

ดังนั้นผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่าเหตุการณ์นี้เกิดในช่วง พ.ศ. 1986.

⁴ เล่มเดียวกัน. หน้า 3 - 5. ในหน้าต้น.

2.1.4 สงครามระหว่างเจ้าชาดกับขุนกำแหงเพชรเจ้าเมืองจงเกือบครั้งที่ 1¹
(พ.ศ. 1986)

สาเหตุของสงคราม

เจ้าชาดเป็นกบฏได้ยกกองทัพมาโจมตีเมืองต่าง ๆ ของฝ่ายกรุง

พระนครหลวง

ผลของสงคราม เจ้าชาดตีบ้านสุ่นได้ แต่ไม่สามารถตีเมืองจงเกือบได้

จึงยกทัพกลับไป

(ก) สงครามระหว่างเจ้าชาดกับขุนกำแหงเพชรเจ้าเมืองจงเกือบครั้งที่ 2² (พ.ศ. 1986)

สาเหตุของสงคราม สืบเนื่องจากสงครามครั้งแรก กองทัพ

ฝ่ายเจ้าชาดตีเมืองจงเกือบไม่สำเร็จ

ผลของสงคราม

1. เจ้าชาดปล้นเมืองจงเกือบสำเร็จและได้ครอบครองของ

ขุนกำแหงเพชร

2. ขุนกำแหงเพชรและขุนไกรพลแสนหนีมากรุงพระนครหลวง

(ข) สงครามระหว่างเจ้าชาดกับขุนกำแหงเพชรเจ้าเมืองจงเกือบครั้งที่ 3³ (พ.ศ. 1986)

สาเหตุของสงคราม

1. ขุนกำแหงเพชรได้กลับมาปกครองเมืองตามเดิม เนื่องจากสงครามครั้งที่ 2 เจ้าชาดปล้นได้แต่เมือง แต่จับตัวขุนกำแหงเพชรไม่ได้

2. เจ้าชาดได้ส่งคนมาชักชวนให้ขุนกำแหงเพชรเข้าร่วมกับ

เจ้าชาด แต่ขุนกำแหงเพชรปฏิเสธเจ้าชาด

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.

หน้า 6 ในหน้าปลาย.

²แหล่งเดิม. หน้า 7 ในหน้าปลาย.

³แหล่งเดิม. หน้า 9 - 10 ในหน้าปลาย.

ผลของสงคราม

ศึกครั้งนี้ เจ้ายาตสามารถปล้นเมืองและจับตัวขุนกำแพงเพชร
ได้ ต่อมาภายหลังได้คืนนครอครวีให้ขุนกำแพงเพชรพร้อมทั้งแต่งตั้งไปครองเมืองตะพังพลิง¹

2.1.5 สงครามระหว่างกองทัพฝ่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับกองทัพ

ฝ่ายเจ้ายาต (พ.ศ. 1986)

สาเหตุของสงคราม

เจ้ายาตได้ก่อการกบฏและได้ส่งคนมาเจรจาชักชวนเผ่ามหายพรค

ที่ป่าสาบติเข้าร่วม

ผลของสงคราม

* กองทัพฝ่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชฝ่ายแพ้ หนีมากรุง

พระนครหลวง

1.1 เสียช้างม้า สรรพอาวุธ ฆ้องไซธ แตรพาทย์

1.2 ขุนทรงพระอินทร์บาดเจ็บ เสียขุนกำแหง บุตร ภรรยา

และบำาโหราบาล

2.1.6 สงครามระหว่างเจ้ายาตกับขุนทรงพระอินทร์เจ้าเมืองโพธิสัตว์

ครั้งที่ 1 (พ.ศ. 1986)

สาเหตุของสงคราม เจ้ายาตก่อการกบฏต้องการรวบรวมตั้งเมือง

ต่าง ๆ เป็นอาณาจักรเพื่อขยายอิทธิพล

ผลของสงคราม กองทัพฝ่ายเจ้ายาตและพญาวิเสดแตกพ่ายไป

เชียงไพร

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี่.

หน้า 16. ในหน้าปลาย.

²แหล่งเดิม. หน้า 11 - 13. ในหน้าปลาย.

³แหล่งเดิม. หน้า 21. ในหน้าปลาย.

(ก) สงครามระหว่างเจ้าชาดกับขุนนางพระอินทร์เจ้าเมืองโพธิสัตว์
ครั้งที่ 2¹ (พ.ศ. 1986)

สาเหตุของสงคราม

สงครามครั้งแรกเจ้าชาดตีเมืองโพธิสัตว์ไม่ได้สำเร็จ จึงยกมา

ครั้งที่ 2

ผลของสงคราม

1. กองทัพฝ่ายเจ้าชาดพ่ายแพ้ต้องถอยไปอยู่เมืองบริบูรณ์
2. เจ้าชาดถูกปืนที่แขนซ้ายให้ส เทรดส่งสารถูกปืน 5 เล่ม

แต่ฝ่ายอยุธยาเสียขุนเทพสงครามซึ่งได้ชนช้างกับเทรดส่งสารและเสียที่เทรดส่งสาร ถูกเทรดส่งสารฟันขาดคอช้าง

2.1.7 สงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับหัวเมืองฝ่ายเหนือ² (พ.ศ. 1987)

สาเหตุของสงคราม

1. เกิดกบฏในเมืองน่าน พญาแก้วท้าวมหามาขอความช่วยเหลือ
2. สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงมีพระราชประสงค์ขยายอาณาเขต

จากอยุธยา

ไปทางทิศเหนือ

ผลของสงคราม

1. กองทัพอยุธยาสามารถตีเมืองไตรดริงห์ได้ โดยให้เจ้าไกรกำแหง

อยู่รักษาเมือง³

2. สำหรับหัวเมืองเหนืออื่น ๆ คือ เมืองน่าน เมืองแพร่ไม่ทราบผล

ว่าเป็นอย่างไร เนื่องจากเนื้อหาต้นฉบับของพงศาวดารเหลือเพียงเท่านี้

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.

หน้า 21 - 25. ในหน้าปลาช.

²แหล่งเดิม. หน้า 34 - 36. ในหน้าปลาช.

³เล่มแก้วกัณ. ส่วนของ คุณดศรี อรรถพันธ์. หน้า 10. ในหน้าปลาช.

2.2 พระราชพิธีที่ปรากฏในพงศาวดาร

2.2.1 พระราชพิธีบวงสรวงหาเคราะห์สารดี^๑ (พ.ศ. 1984 - 1985)^๒

หลังจากเสร็จศึกปราบเจ้าชวดครั้งแรกที่จัดชุมแล้วนั้น สมเด็จพระนครินทรเทวีทรงพระประชวร ท้าวพญาเสนาอำมาตย์พราหมณาจารย์ทั้งหลายก็ตั้งบูชา มหาเคราะห์สารดี แล้วยกทัพกลับคืนกรุงพระนครหลวง ครั้นถึงเมืองพิเรนพระองค์ก็ทรงพระประชวรหนัก ถึงพระนครหลวงก็เสด็จสวรรคต

2.2.2 พระราชพิธีเสวยราชสมบัติของพญาแพรงในกรุงพระนครหลวง^๓

(พ.ศ. 1986)

ภายหลังที่สมเด็จพระนครินทร์ครองราชย์อยู่กรุงพระนครหลวง (อาณาจักรเขมร) ได้เสด็จสวรรคต สมเด็จพระบรมราชาธิราชก็ได้ประชุมพญาพญาตามาตย์ทั้งหลายเกี่ยวกับการที่จะแต่งตั้งให้ใครไปปกครองเขมร ที่ประชุมได้เลือกพญาแพรง สมเด็จพระบรมราชาธิราชก็ตรัสบัญชาตามท้าวพญาทั้งหลาย แล้วพระองค์ก็พระราชทานตราพระครุฑพ่าห์^๔ ไปให้ท้าวพญาทั้งหลายนำเจ้าพญาแพรงขึ้นเสวยราชย์ในกรุงพระนครหลวง และพระราชทานเจ้าแม่ท้าวอินทร์บุรีเป็นนางพญา (มเหสี)

^๑ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.

หน้า 13. ในหน้าต้น.

^๒ เนื่องจากลำดับเหตุการณ์นี้ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของพงศาวดารหลัง จ.ศ. 803 (พ.ศ. 1984) แต่ก่อน จ.ศ. 805 (พ.ศ. 1986) ดังนั้นผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่าเรื่องราวนี้เกิดในช่วง พ.ศ. 1984 - 1985.

^๓ เล่มเดียวกัน. หน้า 1 - 3. ในหน้าปลาย.

^๔ ตรารูปครุฑซึ่งเป็นตราประจำพระองค์ของพระมหากษัตริย์ที่ใช้ประทับพระราชโองการ เช่น พระราชโองการแต่งตั้งขุนนางต่าง ๆ.

2.3 กบฏที่ปรากฏในพงศาวดาร

2.3.1 กบฏเจ้าฮาด^x (พ.ศ. 1985)²

สถานที่เกิดกบฏ เมืองจัตุมขุอาณาจักรกัมพูชา

สาเหตุของกบฏ ผู้เขียนสันนิษฐานว่าเจ้าฮาดคงจะต้องการปกครองกัมพูชา เนื่องจากเจ้าฮาดเป็นพระราชโอรสของกษัตริย์อยุธยาองค์เดิม³ แต่ปรากฏว่าสมเด็จพระบรมราชาที่ราชได้ส่งพระราชโอรสคือ สมเด็จพระนครินทร์ไปปกครอง ซึ่งอาจจะทำให้เจ้าฮาดไม่พอใจ จึงได้ก่อการกบฏขึ้น

การดำเนินการของพวกกบฏ

เจ้าฮาดได้ชักชวนชาว เขมรทั้งเมืองต่อสมเด็จพระนครินทร์ สมเด็จพระนครินทร์ได้แจ้งให้ทางอยุธยาทราบและยกกองทัพมาปราบ ในครั้งแรกเจ้าฮาดได้หลบหนีไปได้ และได้ไปชักชวนชนเผ่าพรกเข้าร่วมเป็นกบฏ เจ้าฮาดได้พยายามยกกองทัพมาโจมตีเมืองสำคัญของอาณาจักรเขมร และยังสามารถแต่งตั้งให้ผู้ที่เข้าร่วมเป็นเจ้าเมืองต่าง ๆ ที่เจ้าฮาดยกทัพไปได้ นอกจากนั้นยังมีการพูดชวนให้เจ้าเมืองฝ่ายพระนครหลวงเป็นกบฏด้วย เช่น เจ้าเมืองจงบ็อบ (ขุนกำแหงเพชร) แต่วิธีการดำเนินงานส่วนใหญ่ของเจ้าฮาดจะใช้การสู้รบเป็นหลัก

วิธีการปราบกบฏ

1. สมเด็จพระนครินทร์ได้แต่งตั้งให้ขุนไสทรงพระอินทร์ยกกองทัพไปปราบ
2. สมเด็จพระนครินทร์ได้ส่งคนไปกราบทูลสมเด็จพระบรมราชาที่ราชที่ 2 ให้ส่งกองทัพมาช่วยปราบกบฏ

2.1 สมเด็จพระบรมราชาที่ราชทรงแต่งตั้งให้เจ้าพญาแพก พญาเทพมงคล ขุนนครไชย ขุนศรีบาท ขุนปราบทวิป ขุนศรีพิไชยสงคราม ขุนรามคำแหง

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนแขก ไมเคิล วิกเคิลวี่.

หน้า 9 - 17. ในหน้าต้น.

² เหตุการณ์กบฏเจ้าฮาดปรากฏอยู่ในเนื้อหาของพงศาวดารก่อน จ.ศ. 805 (พ.ศ. 1986) ผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่าเหตุการณ์นี้คงเกิดขึ้นใน พ.ศ. 1985.

³ เล่มเดียวกัน. หน้า 9. ในหน้าต้น.

ขุนกำแหงพระอินทร์ ขุนเพชรราช ขุนไสยท้าวอ้าว ขุนรัตตะ ขุนเพชรรัตน ขุนเพชรสุสาร
ยกพล 150,000 ช้าง 100 เชือก ม้า 1,000 มากรุงพระนครหลวง

2.2 สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ทรงมีพระบัญชาให้สมเด็จพระนครอินทร์ยกกองทัพไปปราบกบฏที่เมืองจตุรमुखอีกทัพหนึ่ง

ผลของกบฏ

ทางฝ่ายอยุธยาและสมเด็จพระนครอินทร์ สามารถปราบกบฏได้สำเร็จ เจ้าฮาดถูกจับตัวได้และได้ถูกนำตัวส่งอยุธยา ระหว่างทางเจ้าฮาดได้รับความช่วยเหลือจากขุนพลปลลาไชยและขุนศรีไชย หลบหนีไปร่วมกับมหาพรรค แล้วได้ทำสงครามกับฝ่ายสมเด็จพระบรมราชาธิราชอีกหลายครั้ง เสร็จศึกการปราบกบฏเจ้าฮาด สมเด็จพระนครอินทร์ทรงพระประชวร ระหว่างทางทรงพระประชวรหนัก พอเสด็จกลับถึงกรุงพระนครหลวงก็เสด็จสวรรคต

2.3.2 กบฏเจ้าพญาแก้ว พญาไทย (พ.ศ. 1986)

สถานที่เกิดกบฏ กรุงศรีอยุธยา

สาเหตุ สันนิษฐานว่าเจ้าพญาแก้ว พญาไทย ซึ่งเป็นชาวเขมรที่ถูกกวาดต้อนมาอยู่กรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราช เมื่อยกกองทัพไปตีกัมพูชาเมื่อปี พ.ศ. 1974² ทั้งสองท่านต้องการที่จะนำสิ่งของที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชนำมาเมื่อครั้งพระองค์ท่านยกทัพไปตีกัมพูชา กลับอาณาจักรและให้ชียประชาโหรครองกรุงศรีอยุธยา

การดำเนินงานของกบฏ

1. พวกกบฏได้ชักชวนชียประชาโหร และตกลงกันว่าถ้ากระทำการได้สำเร็จจะให้ชียประชาโหรครองกรุงศรีอยุธยา ส่วนเจ้าพญาแก้ว พญาไทย จะกลับพระนครหลวงพร้อมทั้งเครื่องราชูปโภคที่นำมาเมื่อครั้งในปี พ.ศ. 1974 คืนกรุงพระนครหลวง
2. ได้เจรจาชักชวนพวกทหารซึ่งมีรายชื่อ ดังนี้ เพชรรัตน์

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์รี่.

หน้า 18 - 23. ในหน้าต้น.

² "พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์." ประชุมจดหมายเหตุอยุธยา

ตก 1. 2510. หน้า 94.

เพชรนารายณ์ เพชรสงคราม เพชรพิไชย อันเป็นทหารกรมใน ไชยศรีวัชรจักร ฤคฤคาลศรี
 ภูธรรัตนหมาก นายคาพระทาน นายจิวศรี นายศรีวิไชย นายศรีเทพสุข นายเจตหัวเรือ
 หัวพันหัวปาก นายวังพญาบาล

3. ได้ประชุมกันโดยแบ่งผ้าผ่อน และเงินทองในกุฎีขึ้นประชาโหร

4. ได้ตกลงกันว่า จะจับสมเด็จพระบรมราชาธิราช ในขณะที่

พระองค์ท่านเสด็จออกไปที่ใดที่หนึ่ง คือ เสด็จไปบางคานิม เสด็จไปทรงบาตร เสด็จไปจันทน์
 และเสด็จไปประพาสอุทยานสนามจันทร์

ปรากฏว่าพวกกบฏทำงานไม่สำเร็จ เนื่องจากนายเจตหัวเรือได้นำทอง
 ที่พวกกบฏแบ่งให้มาแจ้งให้ขุนราชอาษา (ก๊อนทอง) ทราบ ขุนราชอาษาก็ให้นำนายเจตหัวเรือมา
 เข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราชในตอนกลางคืน และกราบทูลเรื่องราวเกี่ยวกับพวกกบฏให้
 ทรงทราบทุกประการ

วิธีการจับกุมพวกกบฏ

1. สมเด็จพระบรมราชาธิราช โปรดให้ประชุมปรึกษาหารือกับ
 พงศามาตย์ และราชอำมาตย์ทั้งปวงพร้อมทั้งขุนราชศักดิ์ ขุนศรี
2. พระองค์โปรดให้ไปคอยควบคุมดูแลระมัดระวังข้างม้า
3. ในวันรุ่งขึ้นจึงโปรดให้ทหารไปตระเวนจับพวกกบฏ

ผลของกบฏ

1. พวกกบฏทำการไม่สำเร็จถูกจับทั้งหมด แล้วถูกนำไปใส่กรงขังไว้
 ที่เสาชิงช้า¹ หังไว้สามวันก็นำไปประหารชีวิต แล้วนำศพนักโทษเหล่านั้นไปเสียบประจานไว้ที่
 คุยเนนศรีไชย

2. ภายหลังที่จับตัวพวกกบฏได้แล้ว พระองค์ได้พระราชทาน
 รางวัลนายเจตหัวเรือและได้แต่งตั้งให้เป็นขุนอินทมนตรี ส่วนแม่นางพญา แม่นางเจ้าเมือง
 ท้าวสนมผู้ใหญ่และท้าวพญา เสนาทั้งหลายได้รับพระราชทานกลับเต้าปูน ช้องพลู กด่องหมาก

¹ เสาชิงช้าในที่นี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นสถานที่แห่งหนึ่งในเขตพระนครหรือสุโขทัย
 แต่คงจะไม่ใช่ตำบลเสาชิงช้าในเขตอำเภอบางปะหัน เพราะตำบลนี้อยู่ห่างไกลจากพระราชวัง
 มาก ประมาณ 10 - 15 กิโลเมตร เพราะการที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชจับเหล่านักโทษขัง
 ประจานไว้ในกรง สถานที่นั้นน่าจะตั้งอยู่เขตชุมชน.

2.3.3 กบฏชิงเมืองน่าน¹ (พ.ศ. 1986)

สถานที่เกิดกบฏ เมืองน่าน

สาเหตุ สันนิษฐานว่าท้าวแพงและท้าวเหาะต้องการจะเป็นเจ้าเมืองน่าน
การดำเนินงานของพวกกบฏ

1. ท้าวแพงและท้าวเหาะสมคบกันเป็นกบฏชิงเมืองน่านจากพญา-
แก่นท้าวได้สำเร็จ
2. พวกกบฏได้จับพญาแก่นท้าวขังไว้ แต่บางครั้งเมื่อท้าวแพงอารมณ์
ดีก็จะสั่งให้ปล่อยพญาแก่นท้าวออกมากินอาหาร ต่อมาพญาแก่นท้าวสามารถหลบหนีจากที่คุมขัง
ได้โดยได้รับความช่วยเหลือจากปราชญ์และนายสามมอญ นายสามมอญได้พาพญาแก่นท้าวมา
ฝากไว้กับมหาเถรพรหม ซึ่งมหาเถรพรหมนำความแจ้งให้พญาเสด็จบิดาพญาแก่นท้าวได้
ทราบเรื่อง พญาเสด็จได้พาพญาแก่นท้าวลงไปเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราช พระองค์
ก็พระราชทานรางวัล ภายหลังพญาเสด็จพยายามที่จะชิงเมืองน่านคืนให้พญาแก่นท้าว โดย
ทางอุบายได้ให้ความช่วยเหลือ แต่ไม่ทราบผลเพราะเนื้อหาของพงศาวดารเหลือเพียงเท่านี้

ผลของกบฏ

1. ท้าวแพงได้เป็นเจ้าเมืองน่านแทนพญาแก่นท้าว
2. ท้าวแพงได้แต่งตั้งให้ท้าวเหาะไปครองเมืองลี้ม

2.4 เหตุการณ์สั้น ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดาร

2.4.1 สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้เสด็จประพาส² (พ.ศ. 1984 - 1985)

รายละเอียดประกอบ

ภายหลังจากที่เสด็จศึกเมืองตาทองแล้วประมาณเดือนหนึ่ง สมเด็จพระ

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.

หน้า 26 - 31. ในหน้าต้น.

²แหล่งเดิม. หน้า 7. ในหน้าต้น.

³ผู้เขียนสันนิษฐาน เนื่องจากเรื่องราวที่ปรากฏนี้บันทึกอยู่ในช่วงหลัง จ.ศ. 803
(พ.ศ. 1984) และก่อน จ.ศ. 805 (พ.ศ. 1986).

พระบรมราชาธิราช พร้อมด้วย มหาธรรมราชา พญาชเลียง พญารามราช ได้ทรง
 ช้างประพาสเล่น โดยสมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ทรงช้างพลายทรงมเนเป็นช้างพระที่นั่ง
 ส่วนเจ้าเมืองฝ่ายเหนือได้ขี่ช้างของนายทิด โดยพระองค์เสด็จไปประทับในพลับพลา พักอยู่
 ได้ประมาณห้าถึงหกวัน เจ้าเมืองทั้งหลายก็ทูลลากลับเมือง สมเด็จพระบรมราชาธิราช
 จึงเสด็จกลับกรุงศรีอยุธยา

2.4.2 พญารามที่อุยหงสาวดีสวรรคต (พ.ศ. 1984 - 1985)

รายละเอียดประกอบ

ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 1984 - 1985 พญารามเจ้าเมืองหงสาวดี
 ซึ่งเป็นเจ้าเสด็จสวรรคต พญาพรได้ราชสมบัติต่อ

2.4.3 ทนไสทรงพระอินทร์ผู้เป็นพี่เลี้ยงเจ้าพญาพระนครอินทร์ถึงแก่กรรม (พ.ศ. 1985)

รายละเอียดประกอบ

ในช่วงปี พ.ศ. 1985 ทนไสทรงพระอินทร์ผู้เป็นพี่เลี้ยงเจ้าพญา-
 พระนครอินทร์พระราชโอรสสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ซึ่งโปรดให้ไปครองราชสมบัติอยู่ที่
 พระนครหลวงถึงแก่กรรม เจ้าพญาพระนครอินทร์ได้ส่งคนมากราบทูลสมเด็จพระบรมราชาธิราช
 พระองค์ทรงโปรดให้แต่งตั้งนาคพราน้องทนไสทรงพระอินทร์แทน

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.

หน้า 8. ในหน้าต้น.

²แหล่งเดิม. หน้า 8 - 9. ในหน้าต้น.

³ผู้เขียนสันนิษฐาน เนื่องจากเรื่องราวที่ปรากฏนั้นบันทึกก่อน จ.ศ. 805

(พ.ศ. 1986).

2.4.4 สมเด็จพระนครินทร์ทรงประหารและเสด็จสวรรคต^{*} (พ.ศ. 1986)

รายละเอียดประกอบ

ภายหลังจากที่กองทัพจากอยุธยาและกองทัพของสมเด็จพระนครินทร์ยกกองทัพมาปราบกบฏเจ้าชาตในครั้งแรกนั้นได้สำเร็จ สมเด็จพระนครินทร์ทรงพระประชวรที่วพญาเสนามาตย์ พราหมณาจารย์ทั้งหลายก็ตั้งบูชามหาเคราะห์สารดี แล้วยกกองทัพกลับคืนถึงพิเรนสมเด็จพระนครินทร์ทรงประชวรหนัก พอเมื่อกลับมาถึงพระนครหลวงท่ามะก็เสด็จสวรรคต

2.4.5 พญาชเลียงไปคล้องช้างที่ตรอน^{*} (พ.ศ. 1986)

พญาชเลียงได้ไปคล้องช้างที่ตรอน คล้องช้างครั้งนี้ได้ช้างพังพลายประมาณหกสิบช้าง

2.4.6 ท้าวเสดได้ทำการอภิเษกให้เจ้าชาตเป็นเจ้าพญาชาต^{*} (พ.ศ. 1986)

ในปี พ.ศ. 1986 ภายหลังจากที่เจ้าชาตสามารถหนีจากการจับกุมของกองทัพอยุธยาในการปราบปรามกบฏเจ้าชาตครั้งแรกได้นั้น เจ้าชาตได้หนีไปสมคบกับเผ่ามหาพรตและนอกจากนี้ยังมีขุนนาง¹ ได้หนีไปเข้าร่วมกับเจ้าชาต ทำให้เจ้าชาตมีกองกำลังเต็มแฉ่ง จนสามารถยกกองทัพมาโจมตีเมืองที่สำคัญของอาณาจักรเขมร และได้เมืองที่สำคัญหลายเมือง ตั้งแต่นั้นในปี พ.ศ. 1986 ท้าวเสดจึงได้ทำพิธีอภิเษกเจ้าชาตเป็นเจ้าพญาชาตอยู่ที่เมืองบริบูรณ์

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.

หน้า 12 - 13. ในหน้าต้น.

² แหล่งเดิม. หน้า 22. ในหน้าต้น.

³ แหล่งเดิม. หน้า 14 - 15. ในหน้าปลาย.

⁴ ได้แก่ นายธรรมราช นายอุษาทอง นายประชา นายทองเตรดสังสาร นายนิพภาย.

2.4.7 ช้างวัดสิงหนาทช้างเมืองโพธิ์สัตว์ฤๅชโม (พ.ศ. 1986)

ในปี พ.ศ. 1986 มีคนมาลักช้างวัดสิงหนาทจากเมืองโพธิ์สัตว์ไป นายเตรตส่งสารขุนนางของเจ้าฮาดได้ช้างเชือกนี้ไว้ พอเจ้าฮาดทราบจึงได้เดินทางมาขอ เปลี่ยนช้างจากนายเตรตส่งสาร นายเตรตส่งสารได้ปรึกษากับบาวีเสด ตกลงว่าไม่ให้ช้าง เจ้าฮาด ทำให้เจ้าฮาดโกรธและได้วางอุบายให้นายเตรตส่งสารไปพบ และได้จับกุม นายเตรตส่งสารและบาวีเสดแล้วสั่งให้ประหารชีวิตในภายหลัง

2.4.8 สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงแต่งตั้งให้ฤๅไชยครองเมืองจันทบูรณ
(พ.ศ. 1986)

ในปี พ.ศ. 1986 หลังจากที่นายเตรตส่งสารได้ชนช้างกับเจ้าเมืองจันทบูรณ และได้ฟันเจ้าเมืองจันทบูรณถึงแก่กรรม ทำให้ตำแหน่งเจ้าเมืองจันทบูรณว่างลง พระองค์ท่านจึงได้พระราชทานแต่งตั้งให้นายฤๅไชยเป็นเจ้าเมืองแทน และได้พระราชทานแม่นาง-กองแพงบุตรเจ้าเมืองจันทบูรณคนเดิมเป็นภรรยา

2.4.9 พญาเทพมวงคลป่วยถึงแก่กรรม (พ.ศ. 1986)

ในปี พ.ศ. 1986 พญาเทพมวงคลซึ่งเป็นพญาฆาตย์ป่วยและออกไปอยู่บาลงถึงถึงแก่กรรม สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงพระราชทองคำในท้องพระคลังแห่งหนึ่ง ทำโกศสำหรับเผาศพ และได้ให้ขุนศรีบาทที่อยู่ที่กรุงพระนครหลวงมารับมรดก แล้วได้แต่งตั้ง นายประชา น้องขุนศรีบาท รัชราชการเป็นพญาฆาตย์แทน

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.

หน้า 25 - 26. ในหน้าปลาช.

²แหล่งเดิม. หน้า 28 - 29. ในหน้าปลาช.

³แหล่งเดิม. หน้า 29 - 30. ในหน้าปลาช.

สำหรับการศึกษาลำดับเหตุการณ์ของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระสมุควชิรญาณนี้ ผู้เขียนได้แยกศึกษาลำดับเหตุการณ์แต่ละส่วน ซึ่งเหตุการณ์บางเรื่องจะมีเนื้อหาต่อกันทั้งสองส่วน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงควรศึกษาลำดับเหตุการณ์ที่บันทึกไว้ในพงศาวดารฉบับนี้ทั้งสองส่วนพร้อมกัน เพื่อจะได้เข้าใจเนื้อหาในเหตุการณ์ดียิ่งขึ้น

วิเคราะห์รายละเอียดของวันเวลาที่ปรากฏในพงศาวดาร

เรื่องของวันเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารนั้นมีความสำคัญมาก เพราะนักประวัติศาสตร์จะนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเนื้อเรื่องในพงศาวดาร เนื่องจากวันเวลาจะต้องมีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง ถ้าปรากฏว่าวันเวลาไม่สอดคล้องกับเนื้อเรื่องหรือผิดต่อความเป็นจริง นักประวัติศาสตร์จะต้องทำการวิเคราะห์ว่าเนื้อเรื่องหรือวันเวลาที่บันทึกไว้สิ่งใดถูกต้องกว่า ตัวอย่างที่เห็นเด่นชัดเช่น การวิเคราะห์ว่าใครคือผู้แต่งพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระพนรัตน์ เนื่องจากว่าในบางแผนของพงศาวดารกล่าวว่า "ภายหลังจากที่รัชกาลที่ 1 ทรงชำระพงศาวดารใน พ.ศ. 2338 แล้ว สมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพนฯ และสมเด็จพระปรมาธิบดีอินทสิริราชเสวยเรื่องต้น ปลาย และเรียบเรียง"¹ แต่ปรากฏว่าในช่วงเวลาดังกล่าวสมเด็จพระปรมาธิบดีอินทสิริราชเสวยทรงพระเยาว์มาก เพราะพระองค์ประสูติเมื่อ พ.ศ. 2333² จึงเป็นที่เข้าใจว่าพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับสมเด็จพระพนรัตน์นั้นสมเด็จพระพนรัตน์ทรงแต่งผู้เดียว แต่สมเด็จพระปรมาธิบดีอินทสิริราชเสวยจะชำระภายใน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเรื่องของเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารนั้นมีความสำคัญมาก ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาวันเวลาอย่างละเอียดเสียก่อน เพื่อจะได้นำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพงศาวดารต่อไป

สำหรับวันเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารแต่ละฉบับนั้น จะมีปรากฏในเนื้อหาของพงศาวดารมากน้อยต่างกัน ส่วนใหญ่แล้วขึ้นอยู่กับผู้จดบันทึก และผู้สั่งให้จดบันทึกว่าจะให้ความสำคัญของวัน

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับสมเด็จพระพนรัตน์วัดพระเชตุพนฯ. คลังวิทยา, 2515.

หน้า 5. ในคำนำ.

² ญัฐฉัตร สุกตีสงคราม. พระประวัติและงานสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมาธิบดีอินทสิริราชเสวย. 2505. หน้า 1.

เวลามากน้อยเพียงใด ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจก่อนว่าการนับเวลาของไทยในสมัยโบราณจะ
นับเวลาแบบจันทรคติ โดยนับเป็นข้างขึ้น ข้างแรม เดือนก็นับเป็น เดือนอ้าย สี่ สาม สี่
 ห้า หก เจ็ด แปด เก้า สิบ สิบเอ็ด สิบสอง สำหรับปีนับเป็น ปีชวด ฉลู ชาล
 เกาะ มะโรง มะเส็ง มะเมีย มะแม วอก ระกา จอ กุน แล้วก็เริ่มนับปีชวดใหม่
 นอกจากนั้นคนไทยในสมัยก่อนยังใช้วิธีบอกเวลาโดยการสังเกตจากสภาพธรรมชาติ คือ นำ
 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปใช้จดจำควบคู่กับปรากฏการณ์ธรรมชาติ โดยจะบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ
 นั้นว่าเกิดขึ้นในปีที่มีปรากฏการณ์ธรรมชาติอะไรเกิดขึ้น เช่น

... สักราช 936 จอศก (พ.ศ. 2017) น้ำมากนักครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้า
ลูกเธอทรงประชวรทรพิษ¹...

หรือใช้ประมาณเวลากับเหตุการณ์ที่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นประจำโดยที่คนทั่วไปเข้าใจระยะเวลา
 เช่น

... ครั้นเพลาค่ำก็ให้ตกแต่งทัพสรรพ แล้วประมาณเด็กนอนหลับ พญาชเลียง
ก็ยกช้างม้า เข้าเมืองได้²...

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเวลาที่สุดคือโหร เพราะโหรมีหน้าที่คำนวณ
 วันเวลาเพื่อที่จะใช้ในการทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งหลักฐานที่เห็นเด่นชัดในการบันทึกของโหร
 ก็เรียกว่าปุมโหร หรือจดหมายเหตุโหร จะบันทึกเวลาควบคู่กับเหตุการณ์เสมอ ดังตัวอย่าง
 จากจดหมายเหตุโหรอยุธยาว่า

¹พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา (ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์และฉบับกรมพระ-
 ปริมาณพิศฯ) และพงศาวดารเหนือ เล่ม 1. 2504. หน้า 21.

²พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุลลศรี อรรถพันธ์.
 หน้า 7. ในหน้าปลาช.

...ปีมะเส็ง จ.ศ. 283 พ วัน 4 6 ค่ำ เวลารุ่งแจ้ง เกิดพระเจ้าพรหมราช
กษัตริย์ที่ 41 เชียงแสน ซึ่งปราบขอม พ่ายแพ้มาถึงแดนชะเลียง¹...

ซึ่งอ่านและสรุปใจความได้ว่า

"ปีมะเส็ง จุลศักราช 283 (พ.ศ. 1464) วันพุธ แรม 8 ค่ำ เดือน 6 เวลา
รุ่งแจ้ง ได้ประสูติพระเจ้าพรหมราชกษัตริย์พระองค์ที่ 41 แห่งอาณาจักรเชียงแสน ซึ่ง
พระองค์ได้เป็นกษัตริย์ที่ปราบขอม จนขอมได้พ่ายแพ้มาถล่มมาถึงเมืองชะเลียง"

ดังนั้นพงศาวดารฉบับใดที่ได้นำเหตุการณ์ที่บันทึกในจดหมายเหตุของโหรมารวบรวม
จดบันทึก เรียงลำดับเหตุการณ์ พงศาวดารฉบับนั้นจะมีวันเวลาปรากฏอยู่ในเนื้อหาของพงศาวดาร
อย่างละเอียด ลักษณะเนื้อหาของพงศาวดารชนิดนี้จะเห็นเด่นชัดในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับ
หลวงประเสริฐอักษรนิติ์ เพราะในบานแผนกของพงศาวดารมีข้อความกล่าวว่าพงศาวดารฉบับนี้
บันทึกจากเหตุการณ์ที่รวบรวมจากจดหมายเหตุโหรที่มีอยู่แต่เก่ามาเรียงเรียง² ด้วยเหตุนี้จึงทำให้
นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ยอมรับศักราชและวันเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับ
หลวงประเสริฐอักษรนิติ์ว่าถูกต้องและแม่นยำที่สุด

¹"จดหมายเหตุโหร," ประชุมพงศาวดาร ภาค 8. 2507. หน้า 107.

²คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า
ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. 2507. หน้า 443.

1. รายละเอียดของศักราชและวันเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์

เนื่องจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ มีเรื่องราวของเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารเพียงระยะเวลา 5 ปี คือ พ.ศ. 1981¹ 1982 1983 1984 1987² ดังนั้นวันเวลาที่ปรากฏในเนื้อหาจึงน้อยมาก จะเห็นได้จาก ปีศักราชปรากฏเพียง 3 ปี ซึ่งศักราชที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับนี้คือ จุลศักราช³ โดศที่

¹ เนื่องจากว่าพงศาวดารส่วนนี้มีศักราชปรากฏอยู่ 3 ปี คือ จ.ศ. 801, 802 และ 803 ซึ่งเนื้อหาของพงศาวดารที่บันทึกหลัง จ.ศ. 801 แต่ก่อนปรากฏศักราช 802 เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปี จ.ศ. 801 เพราะเนื้อหาของพงศาวดารช่วงนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติซึ่งเป็นพงศาวดารฉบับที่นักประวัติศาสตร์ยอมรับเรื่องความแม่นยำของศักราชก็ตรงกัน ดังนั้นผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่าเรื่องราวที่ปรากฏก่อน จ.ศ. 801 น่าจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในปี จ.ศ. 800 แต่ที่ไม่มี จ.ศ. 800 ปรากฏนั้นเป็นเพราะพงศาวดารส่วนนี้ยังไม่ได้ค้นพบ.

² เนื่องจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ ในหน้าปลาย ที่ต่อจากพงศาวดาร ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี ในหน้าปลาย ในพงศาวดาร ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี ปรากฏ จ.ศ. 806 (พ.ศ. 1987) เป็น จ.ศ. สดท้าย แต่ในพงศาวดารส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ ในหน้าปลาย ไม่มีศักราชปรากฏ ดังนั้นผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่า เหตุการณ์ที่บันทึกในส่วนนี้จะปรากฏอยู่ใน พ.ศ. 1987 ด้วย.

³ ศักราชนี้ตั้งขึ้นในอาณาจักรพุกาม เมื่อสังฆราชบุพโพสรหันปริวิตจากเพศช้ออกชักราชสมบัติเป็นกษัตริย์ลำดับที่ 19 ในวงศ์สมุททกัฏี เมื่อพระพุทธศาสนาว่างได้แล้ว 1182 วัสสา และ 1 ปี เป็นเกณฑ์ทั้งหมด 1181 วัสสา สำหรับบวกลจุศักราชกับพทศกาล (พงศาวดารโยนกฉบับหอสมุดแห่งชาติ. หน้า 123 - 124). สำหรับศักราชชนิดนี้นิยมใช้แพร่หลายในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (ก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) วิธีเขียนศักราชชนิดนี้เมื่อเขียนแล้วจะเขียนตามด้วยปีนักษัตร ซึ่งเป็นชื่อปีของไทยคือบอกเป็นปีชวด ปีฉลู ปีขาล ปีเถาะ ฯลฯ จนครบรอบ 12 ปี จึงทวนขึ้นต้นอีก ด้วยเหตุนี้หากใช้วิธีหา ศักราชก็จะทราบได้ว่าศักราชปีใดตรงกับปีนักษัตรใด โดยถือเกณฑ์ดังนี้คือ

จ.ศ. - 12 เหลือเศษ 1 นับเป็นปีกุน

พ.ศ. - 12 เหลือเศษ 1 นับเป็นปีมะเมีย

ถ้าเหลือเศษอื่น ๆ ก็นับไปตามลำดับ นอกจากปีนักษัตรแล้วจุลศักราชยังคิดตามด้วยศักราชอีกด้วย เช่น ศักราช 804 ปีวอก จัตวาศก เป็นต้น การลงท้ายด้วยศกนี้ ก็ขึ้นอยู่กับเลขตัวท้ายของศักราชคือ 0 สัมฤทธิศก, 1 เอกศก, 2 โทศก, 3 ตรีศก, 4 จัตวาศก, 5 เบญจศก, 6 ฉศก, 7 สัปตศก, 8 อัฐศก, 9 นพศก สำหรับเปลี่ยนจุลศักราชให้เป็น พ.ศ. ให้นำเลข 1181 บวกลจุศักราช เช่น ศักราช 801 ปีมะแม เอกศก คือ พ.ศ. 1982 ปีมะแม เอกศก อ้างจาก ล้อม เฟ็งแก้ว. ปักษะภาษาไทย. 2512. หน้า 20 - 30.

พงศาวดารส่วนนี้มีเนื้อหาทั้งสิ้น 28 หน้า สำหรับศักราชที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้คือ

...ศักราช 801 (พ.ศ. 1982) ปีมะแม เอกศก สมเด็จพระบรมราชาธิเจ้า
ก็ให้ขุมพราหมณาจารย์ แลท้าวพญาเสนามาตย์ทั้งหลายเล่นมทามทรสพ ตั้ง
พระราชพิธีโกษกรกรรมสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชกุมารท่าน แลประสาทพระนาม...
สมเด็จพระราเมศวร บรมไตรโลกนาถบพิตร¹...

...ศักราช 802 (พ.ศ. 1983) (ปี) วอกโทศก เพลิงไหม้ ราชทลเทียร
แลนายจิวเคลียงเอาช้างเทพรักษา อันพญาบาลเมืองถวายนี่นมารับผู้เป็นเจ้า
เสด็จไปอยู่บ้านกิล (ช่ารด) ท่านให้ขุนพิจิตรแต่งพระราชมลเทียรประมาณปีหนึ่ง
ก็แล้วสรรพเสร็จ (ช่ารด) ท่านก็เสด็จยังพระราชมลเทียรประเวศ²...

...ศักราช 803 (พ.ศ. 1984) ปีกาตรี (ศก) เพลิงไหม้ พระที่นั่งตรีมุข
ที่เสด็จออกพระราชพิธีอากาศยุคนั้น (ช่ารด) จึงสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า
ก็ให้ขุนพิจิตรแต่งพระราชวังฝายอุดร และราชมลเทียรในสวัดเกือบเดือนนั้น³...

จากเนื้อหาในพงศาวดารฉบับนี้มีการบันทึกเรื่องราวของเหตุการณ์ก่อนปีศักราช 301
(พ.ศ. 1982) ซึ่งผู้เขียนสันนิษฐานว่า เรื่องราวที่ได้บันทึกในช่วงนี้เกิดขึ้นในปีศักราช 300

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อบลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 3 - 4. ในหน้าต้น.

² แหล่งเดิม. หน้า 4 - 5. ในหน้าต้น.

³ แหล่งเดิม. หน้า 5 - 6.

(1981)¹ สำหรับศักราช 801 และ 802 มีเนื้อเรื่องที่ปรากฏอยู่ค่อนข้างสั้น ส่วนในปี ศักราช 803 (พ.ศ. 1984) จะมีเนื้อหาของเหตุการณ์จนจบหน้าต้นของพงศาวดาร สำหรับในช่วงศักราช 803 นี้ มีเรื่องราวปรากฏอยู่หลายเรื่องแต่ไม่ได้ระบุวันเวลาและเดือนในการเกิด เหตุการณ์ที่แน่นอน เพียงแต่มีค่าที่แสดงลักษณะบรรยาศค่าของเวลาที่ปรากฏเหตุการณ์เชื่อม ข้อความ เช่น อยู่มา จำเนียรกาลมา อันดั้น เป็นต้น ซึ่งค่าที่ใช้บรรยาศลักษณะเวลา ในลักษณะเช่นนี้เป็นการยากที่จะบ่งบอกได้ว่าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในวันและเดือนอะไรของปีที่ได้มีการบันทึกศักราชนั้น เช่น

...อยู่มาพรากร้างในเมืองทวาย ประมุขรัชนสรพหลัน ได้แต่สกรรจ์ประมาณ 5000 แลคร้ว (ชำรุด) อพยพตั้งบ้านอยู่แทบตำบลไชยเวรียน²...

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในปีศักราช 803 (พ.ศ. 1984) ปีระกา ตรีศก แต่เราไม่อาจจะรู้ได้ว่าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในวันและเดือนใดของปี ซึ่งจะแตกต่างจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ เพราะเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ จะกล่าวถึงวันเวลาที่ที่เกิดเหตุการณ์อย่างละเอียด ทำให้ง่ายต่อการตรวจสอบ เช่น

¹พ.ศ. 1981 (จ.ศ. 800) ไม่มีปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้ แต่ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ ได้สันนิษฐานว่าเนื่องจากการบันทึกเหตุการณ์ที่ปรากฏก่อน จ.ศ. 801 (พ.ศ. 1982) ซึ่ง เหตุการณ์ในช่วงนั้นน่าจะเกิดในช่วง พ.ศ. 1981.

²พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์.

...ศักราช 877 กุณศก (พ.ศ. 2068) 3 11 คำ เพลงรุ่งแล้ว 8 ขึ้น
3 ฤกษ์ 9 ฤกษ์ สมเด็จพระรามาชิตีเสด็จไปเมืองน(คร) ล่า(กางได้)
เมือง¹...

ความแตกต่างของการจัดบันทึกวันเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาทั้งสองฉบับ
พอสรุปได้ว่า พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์
เนื้อเรื่องของเหตุการณ์ที่จัดบันทึกอาจจะไม่ได้รวบรวมมาจากกฎหมายเหตุหรือจดหมายเหตุของ
โหร เพราะวันเวลาที่ปรากฏในเนื้อหาของพงศาวดารไม่ละเอียด ส่วนใหญ่จะเป็นคำบรรยาย
ลักษณะเวลาซึ่งอาจหมายความว่าเนื้อเรื่องที่ปรากฏอยู่ในพงศาวดารฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ
อาจเกิดจากการนำคำบอกเล่าสืบต่อกันมาจากการจดจำ ไม่ใช่มาจากการจัดบันทึกของราชสำนัก
เพราะส่วนใหญ่แล้วการบันทึกเหตุการณ์ของฝ่ายราชสำนักจะมีผู้รู้เรื่องเวลา (โหร) เป็นฝ่ายจัด
บันทึกเหตุการณ์เรื่องราวของพระมหากษัตริย์โดยตรง ดังนั้นเรื่องของวันเวลาที่ปรากฏในเนื้อหา
ของพงศาวดารจึงบอกรายละเอียด ซึ่งจะแตกต่างจากคำบอกเล่าซึ่งจดจำกันโดยเล่าปากสู่ปาก
สืบต่อมา ทำให้ลืมเวลาที่เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น ซึ่งจะใช้คำบรรยายลักษณะเวลาเล่าประกอบ
เช่น จำเนียรกาลมา² ออสูมา³ และอันดับนั้น⁴ เป็นต้น

¹ คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า
ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ. 2507. หน้า 453.

² เวลานานต่อมา ใช้บันทึกระหว่างเหตุการณ์สองเหตุการณ์ที่เวลาเกิดขึ้นต่างกันาน
มาก.

³ ถัดจากเวลาก่อนหน้านั้น ใช้บันทึกระหว่างเหตุการณ์สองเหตุการณ์ที่เวลาเกิดขึ้นต่างกั
นาน แต่เวลาต่างกันน้อยกว่าจำเนียรกาล.

⁴ จำดับนั้น ใช้เชื่อมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกัน แต่ใช้กับลำดับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ
เจ้านาย.

2. คำบรรยายลักษณะเวลาที่ปรากฏเหตุการณ์ต่าง ๆ ในพงศาวดารส่วนของ อุลบลศรี
อรรถพันธ์

คำบรรยายลักษณะเวลาที่ปรากฏเหตุการณ์ ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะการบอกเวลาแบบจดจำเรื่องราวที่ปรากฏมาแล้วของคนโบราณ เพราะในสมัยโบราณคนที่อ่านและเขียนหนังสือได้มีน้อย โดยส่วนใหญ่จะมีแต่ พระ ขุนนาง และเจ้านายเท่านั้น ในสมัยนั้นการนับเวลาก็ยังนับแบบจินตคติ คือ บอกเป็นข้างขึ้น ข้างแรม ปฏิทินสำเร็จรูปอย่างปัจจุบันไม่มีใช้ ประกอบกับคนไทยส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของการจดบันทึกเรื่องราว ถ้าหากมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นและผ่านมานานคนไทยก็จะอาศัยการจำ และถ้าหากมีการสอบถามถึงเรื่องราวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาแล้ว คนไทยส่วนใหญ่มักจะจำเวลาที่แท้จริงไม่ได้ก็จะกะหรือประมาณเวลาเอง หรือบอกคู่กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในปีเดียวกัน นอกจากนี้ฤดูกาลของเมืองไทยไม่ค่อยจะเปลี่ยนแปลงแตกต่างอย่างชัดเจน ภูมิอากาศตลอดปีส่วนใหญ่จะคล้ายกัน คือ ร้อนชื้น ดังนั้นคนไทยจึงไม่ให้ความสำคัญในเรื่องของเวลามากนัก แต่จะเป็นการจดจำสิ่งที่เกิดใกล้ตัว เช่น เวลาเช้า สาย บ่าย เย็น หน้าคานา หน้าเกี่ยวข้าว เป็นต้น ทำให้เรื่องของวันเวลาของคนไทยสมัยก่อนจึงเป็นการบอกเวลาอย่างง่าย ๆ เป็นลักษณะคำบรรยายลักษณะเวลา เช่น "...ครั้นเพลาค่ำก็ให้ตกแต่งทัพสรรพเสร็จ..."¹ ซึ่งลักษณะการบอกเวลาเช่นนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการจดจำมากกว่าการบันทึกของโหรา เพราะถ้าเป็นบันทึกของโหราจะบอกวันอะไร (ข้างขึ้น, ข้างแรม) และเดือน เป็นต้น สำหรับเนื้อหาของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุลบลศรี อรรถพันธ์ จะมีคำบรรยายลักษณะเวลาเป็นส่วนใหญ่ ดังนี้ คือ

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุลบลศรี อรรถพันธ์.

2.1 เกือบเดือน¹

...ศักราช 803 ประกา ตรีศก เพลิงไหม้พระที่นั่งตรีมุข... จึง สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าก็ให้ขุนพิจิตรแต่งพระราชวังผ่าฮอตร แลราชมนเทียรในเสรีจเกือบเดือน แลท่านก็เสด็จไปสถิตอยู่ในที่นั้น² ...

เกือบเดือน หมายถึง จนถึง 30 วัน ในที่นี้คงจะใช้เวลาช้อมไม่ถึง 30 วัน เหตุการณ์ในช่วงนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บันทึกอาศัยความจดจำหรืออาจอาศัยจากคำบอกเล่า และผู้จำคงจะจำเวลาได้ไม่แน่นอน หรืออาจเป็นไปได้ว่าผู้บันทึก บันทึกหลังจากเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นแล้ว แต่คงจะบันทึกหลังจากเหตุการณ์ไม่นานนัก เพราะผู้บันทึกสามารถกะประมาณเวลาได้ คือ เกือบเดือน

2.2 ขณะนั้น

ในพงศาวดารส่วนนี้ปรากฏคำนี้ 2 ครั้ง คือ

2.2.1 ...มหาธรรมราชาธิราชก็ลาท่านขึ้นไปเมือง... ครั้นถึง ก็ให้
แต่งการหมามหรสพด้วยฤทธาธิการ ขณะนั้น พญาชเลียง
พญารามราช พญาแสนสอยดาวก็ให้มาช่วยนั้น³ ...

¹ ความหมายของเวลาในพงศาวดารศึกษาจาก พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530. 2531.

² พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์.
หน้า 6. ในหน้าต้น.

³ แหล่งเดิม. หน้า 8. ในหน้าต้น.

2.2.2 ...ท่านก็ (ข้ารูด) ขุนนครไชยถืออาญาสิทธิ์เป็นนายกองข้าง
กรุงอยุธยาไปทัพหนึ่ง และทัพท้าวพญาฝายเหนือทั้งปวง 4 ทัพ...
ครั้นตกแต่งแล้วเสร็จสรรพ ท้าวพญาทั้งหลายก็ถวายบังคมลา
สมเด็จพระบาทผู้เป็นเจ้า ก็ยกไป ขณะนั้น แต่พญาแสนไชย
มิได้ไปด้วย...¹

ขณะนั้น หมายถึง เวลาที่เกิดขึ้นทันทีทันใด ในที่นี้ใช้บันทึกบอกเวลาที่เกิดขึ้น
และเชื่อมเหตุการณ์สองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกัน

2.3 ครั้นเพลาค่ำ

...กัณฑ์กัน (ข้ารูด) เข้าปล้นเมืองก็ให้ฟังเสียงร้องเรา ถ้าผู้ใดละเมิดมีฟัง
(บัญญัติ) ข้าไชยจะให้ลงโทษหนัก ครั้นเพลาค่ำ ก็ให้ตกแต่งทัพสรรพเสร็จ...²

ครั้นเพลาค่ำ หมายถึง เมื่อเวลามีต (ยังไม่ตึก) การบอกเวลาในที่นี้
เป็นการใช้ปรากฏการณ์ธรรมชาติบอกเวลา ซึ่งการใช้คำแสดงเวลาประเภทนี้ผู้เขียน
สันนิษฐานว่าเหตุการณ์ข้างนี้จะเป็นการบันทึกจากการจดจำ หรือเป็นการบอกเล่าต่อกันมา
เพราะไม่สามารถระบุเวลาแน่นอน

2.4 เดิมน้อยมา

...เดิมน้อยมามีผู้เอาเบ็ดอ้วตัวหนึ่งมาให้ขุนราชาษา³...

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 14.

²แหล่งเดิม. หน้า 7. ในหน้าปลาย.

³แหล่งเดิม. หน้า 1. ในหน้าต้น.

เดิมอู่มา หมายถึง เหตุการณ์ที่มาแต่แรก การใช้คำว่าเดิมอู่มาบอกเวลานั้น ผู้เขียนสันนิษฐานว่า เรื่องราวที่ปรากฏในช่วงนี้เป็นการจดบันทึกจากการจดจำ จากคำบอกเล่า สืบต่อกันมา และผู้บอกเรื่องนี้อาจจะไม่ใช่เป็นผู้ที่อยู่ร่วมในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วย เพราะ ลักษณะการใช้ของคำว่า เดิมอู่มา นั้น น่าจะใช้กับคำบอกเล่าที่สืบต่อกันมานาน จนไม่ทราบว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเมื่อใด และการใช้คำว่า เดิม ชยาคำว่าอู่มา นั้นย่อมแสดงว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องเก่า โดยจะใช้เชื่อมเหตุการณ์สองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความเป็นเหตุเป็นผลกัน

2.5 ประมาณเด็กนอนหลับ

...ครั้นเพลาค่ำก็ให้ตกแต่งทัพสรรเสริญ ประมาณเด็กนอนหลับ พญาชเลียงก็ยก โธษาทหารช้างม้าเข้าเมืองได้¹...

ประมาณเด็กนอนหลับ หมายถึง เวลาประมาณ 19.00 - 21.00 น. ในที่นี้ ใช้ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ที่คนทั่วไปรู้หรือกะเวลาถูก ซึ่งเป็นการบอกเวลาของคนสมัยโบราณซึ่งน่าจะเป็นการบอกเวลาของชาวบ้าน เพราะถ้าเป็นราชสำนักคงจะบอกเป็นยาม ซึ่งเป็นการบอกเวลากลางคืนของคนในสมัยนั้น ถ้าพิจารณาให้ตีการบอกเวลาแบบนี้สามารถที่จะอธิบายได้ว่าการบันทึกเหตุการณ์ในตอนนี้น่าจะเป็นการบันทึกจากการจดจำ หรือคำบอกเล่าของทหารที่ร่วมไปในกองทัพของพญาชเลียง

2.6 ประมาณปีหนึ่ง

...ศึกราช 802 ปิวอก โทศก เพลิงไหม้ราชมนเทียร แลนางจันว์เคี้ยงเอาช้าง เทพรักษา... อันพญาบาลเมืองกวายนั้น มารับผู้เป็นเจ้าเสด็จไปบ้านกิล...
 ทำนให้ขุนพิจิตรแต่งพระราชมนเทียร ประมาณปีหนึ่งก็แล้วสรรพเสด็จ²...

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 7. ในหน้าปลาช.

² แหล่งเดิม. หน้า 5. ในหน้าต้น.

ประมาณปีหนึ่ง หมายถึง คะเนว่าใช้เวลา 12 เดือน แต่อาจจะไม่ใช่ 12 เดือนพอดี เพราะเป็นการ "กะเน" (ประมาณ) ในการใช้คำบอกเวลาประเภทนี้ ผู้เขียนสันนิษฐานว่าในที่นี้ผู้เขียนคงจะจำเวลาเริ่มต้นซ่อมแซมไม่ได้ชัดเจน จึงได้กะเนเวลาที่ใช้ในการซ่อมแซมพระราชมนเทียรว่าใช้เวลาประมาณ 1 ปี

2.7 ประมาณสามเดือนมีเศษ

...ขุนราชอาษาที่ไถถึงโลหิตแต่ปาก ประมาณสามเดือนมีเศษ ขุนราชอาษา
ก็ถึงแก่กรรม¹...

ประมาณสามเดือนมีเศษ หมายถึง คะเนเวลาว่าอยู่ในช่วงตั้งแต่ 3 เดือน 1 วัน ถึง 3 เดือน 29 วัน (ในสมัยโบราณ 1 เดือน มี 30 วัน คือ ข้างขึ้น 15 วัน ข้างแรม 15 วัน ยกเว้นเดือนขาด² คือ เดือนนั้นจะมี 29 วัน คือ ข้างขึ้น 15 วัน ข้างแรม 14 วัน)

2.8 สามวัน

...พญาชเลียงก็ให้ตรวจช้าง ม้า ทัพพล ทั้งปวง สามวันเอาพล (ชำระ)
สกออกจัดทัพในหาดทราย³...

สามวัน หมายถึง เวลาผ่านไปสามวัน การเขียนลักษณะเช่นนี้ผู้เขียนสันนิษฐาน

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 1 ในหน้าต้น.

²เป็นลักษณะการเรียกเดือนของไทย โดยในเดือนนั้นจะมี 29 วัน วันแรม 15 ค่ำ จะไม่มีในเดือนนั้น วันพระสิ้นเดือนจะตรงกับ แรม 14 ค่ำ แล้วจะเริ่มนับขึ้น 1 ค่ำของเดือนถัดไปใหม่.

³เล่มเดียวกัน. หน้า 13 ในหน้าปลาย.

ว่าเหตุการณ์ที่ปรากฏอยู่ในช่วงนี้ ผู้บันทึกคงจะบันทึกเหตุการณ์หลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นไม่นานนัก หรือมีการจดบันทึกเหตุการณ์นี้ไว้เนื่องจากผู้เขียนสามารถระบุเวลาได้โดยไม่ต้องประมาณคือ สามวัน หรือไม่ก็ผู้บันทึกได้อยู่ร่วมในเหตุการณ์นั้น และได้จดจำวันเวลาได้

2.9 อันดับนั้น

...ขณะนั้นพญาขี้เลี้ยง พญารามราช พญาแสนสอยดาว ก็ให้มาขอร้องการนั้น
อันดับนั้น พระราชเทวีทุกแต่พระบรมราชาธิราชเจ้า ด้วยจะสมอมหงอกแม่นางชาชา
มารดาและจะขอชื่อให้¹ ...

อันดับนั้น หมายถึง ลำดับนั้น ในที่นี้ใช้เป็นคำขึ้นต้น (ใช้กับเจ้านายหรือ
ขุนนางที่มียศสูง จะไม่ใช้กับคนธรรมดาสามัญ) ของพระราชเทวี (ยศชั้นหนึ่งของมเหสี
พระมหากษัตริย์)

2.10 อยู่จำเนียรกาลมา

...อยู่ปีหนึ่งท่านก็ให้ตกแต่งช้าง ม้า ทัพพลทั้งปางจะออกไปเมืองพนมรุ้ง พิมาย พอ
เจ้าเมืองทั้งหลายมาถวายบังคมพระบาทผู้เป็นเจ้า ๆ ก็ให้... ทรงวัลแล้วคืนไป
ตามภูมิลำเนาเดิม อยู่จำเนียรกาลมา เจ้าเมืองพิมายถึงกรรม ท้าวแก้วได้กิน
เมืองนั้น ส่วนท้าวชมภูผู้น้องไซ้รู้ได้กินเมืองพนมรุ้ง² ...

อยู่จำเนียรกาลมา หมายถึง เวลานานต่อมา ในที่นี้ใช้บันทึกแทนเวลาที่เชื่อม
ระหว่างเหตุการณ์สองเหตุการณ์ โดยเหตุการณ์แรกเกิดมานานแล้ว เหตุการณ์ที่สองจึงได้เกิด

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 8. ในหน้าต้น.

² แหล่งเดิม. หน้า 2. ในหน้าต้น.

ขึ้น ซึ่งการใช้คำนี้อาจเป็นไปได้อีกว่า ผู้บันทึกจำวันเวลาของเหตุการณ์ครั้งที่ 2 ไม่ได้ โดยอาจเป็นการบันทึกหลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นมานานแล้ว หรือไม่ก็เป็นการบันทึกจากคำบอกเล่า

2.11 อยู่ต่อมา

...อยู่จำเนียรกาลมา เจ้าเมืองพินาศถึงกรรม ท้าวเทพไถ่กินเมือง... ท้าวสมบุญ
น้องไซวีไถ่กินเมืองพม่ารุ่ง เบื้องพระงามพทศาทานชรัทิก พญากลางกิน
พญากลางถึงกรรมไซวี ก็ได้สมบัติท้าวแก้วและเรือก (ขุน) กำแหงพระคินทร์
อยู่ต่อมา ขุนกำแหงพระคินทร์ ก็มาถวายบังคมแต่สมเด็จพระบรมราชาธิราช
แลเรือล่มตาย...¹

อยู่ต่อมา หมายถึง ถัดจากเวลานั้น¹ ในที่นี้ใช้บันทึกแทนเวลา เชื่อม
เหตุการณ์สองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อกันในเวลาไม่นานนัก โดยที่เรื่องของเหตุการณ์ทั้งสอง
จะสัมพันธ์ (เวลาห่างกันน้อยกว่าอยู่จำเนียรกาล) ซึ่งลักษณะการใช้คำนี้ผู้เขียนสันนิษฐาน
ว่าเนื้อเรื่องในพงศาวดารตอนนี้ ผู้บันทึกอาศัยจากคำบอกเล่าของผู้อื่น หรือไม่ก็บันทึกหลัง
จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว เพราะผู้บันทึกไม่สามารถจะบอกได้ว่า เหตุการณ์ทั้งสองเกิดขึ้น
เวลาใด

2.12 อยู่มา

ในพงศาวดารส่วนนี้ปรากฏคำนี้ 3 ครั้ง คือ

... อยู่มา พญาบาลเมือง เจ้าเมืองพินาศโลกล่อง มาถวายบังคมสมเด็จพระบาท
ทำน² ...

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ กุศลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 3. ในหน้าต้น.

² แผลงเดิม. หน้า 7.

.... อยู่มา พวานรังในเมืองทวาศ ประมุข^๑ รัชพลสัลดได้แต่สักกรรจาประมาณ
5,000^๑...

.... ส่วนพญาอิมหรือเหมายงก็ทรงราชบรรณาการ คอกไม้เงินทองมาถวายบังคม
พระบาทผู้เป็นเจ้าของปี อยู่(มา) สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าก็ให้บารุงที่างม้า
รัชพลทัพบกทัพ(เรือ) ทั้งปวง^๒...

อยู่มา หมายถึง ถัดมา, ถัดจากเวลาก่อนมาถึงแล้ว^๓ ในที่นี้ส่วนใหญ่ว่าจะใช้
เป็นคำขึ้นต้นเหตุการณ์ใหม่ ซึ่งไม่เกี่ยวกับเหตุการณ์แรก ซึ่งจะต่างกับคำว่าอยู่ต่อมา ซึ่ง
เหตุการณ์สองเหตุการณ์จะสัมพันธ์กันหรือเป็นเรื่องเดียวกัน ทางบันทึกด้วยคำว่าอยู่มา^๓ ผู้เขียน
สันนิษฐานว่าเหตุการณ์ที่ได้รับจดบันทึกในพงศาวดาร ผู้บันทึกคงจะบันทึกตามคำบอกเล่า หรือ
ไม่ก็จดบันทึกหลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นแล้ว ทำให้ไม่มีเวลาบอกเวลาที่เกิดขึ้นได้แน่นอน ทั้งที่
เหตุการณ์^๓ เป็นเหตุการณ์อีกเหตุการณ์หนึ่ง ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์แรก

2.13 อยู่สองวัน

... ครั้นถึงเจ้าฟ้าฟุ้งและเจ้าไกรถำแพงก็มาออกการศึกษาทั้งปวงนั้นแก่พญาแสน
เจ้าศรีวักถักก็ว่าเมืองเท่านั้นจะเอามิได้ แยกจะเอาถิ่นมุ่งไปเกลศ จึงเจ้าฟ้าฟุ้ง
เจ้าไกร(ถำ)แพงก็สกัดทัพเจ้าไปป็น ตำบลแม่ตาดก ไปไกลเมือง (เจ้ารุค) เส้น
อยู่สองวัน ก็สกัดตั้งโศกธารหาเข้าปลอย (ปล้น) เมือง^๓...

^๑ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุบลศรี อารกพันธ์.

หน้า 3.

^๒ แหล่งเดิม. หน้า 12.

^๓ แหล่งเดิม. หน้า 6. ในหน้าปก.

อยู่สองวัน หมายถึง พักอยู่สองวัน การบันทึกบอกเวลาลักษณะเช่นนี้ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า เนื้อของเหตุการณ์ที่บันทึกคงจะบันทึกในเวลาที่เหตุการณ์เกิดขึ้น หรือถ้าเป็นการบันทึกหลังเหตุการณ์ก็บันทึกหลังเหตุการณ์ไม่นาน เพราะผู้บันทึกสามารถจดจำวันเวลาได้อย่างแม่นยำ ไม่มีการประมาณ

2.14 สามวัน

...พญาสีเส็งก็ให้ตราช้าง มา รีดผล ทั้งปวง สามวัน แลพล (ตำรวจ) ชกออก
ตัดทัพในภาคทวาย¹...

ความหมาย

สามวัน หมายถึง เวลาผ่านไปสามวัน การบันทึกบอกเวลาลักษณะเช่นนี้ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า เรื่องราวที่ปรากฏในพงศาวดารตอนนี้เข้าใจว่า ผู้บันทึกเหตุการณ์คงจะบันทึกในเวลาที่เหตุการณ์เกิดขึ้นหรือไม่ก็บันทึกหลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นไม่นานนัก เพราะผู้บันทึกสามารถจดจำเหตุการณ์ได้อย่างแม่นยำ ไม่มีการประมาณ

3. รายละเอียดของศักราชและวันเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเตอร์

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิกเตอร์ มีเรื่องราวของเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารเพียงระยะเวลา 3 ปี คือ พ.ศ. 1985 พ.ศ. 1986 พ.ศ. 1987 ศักราชที่ปรากฏในเนื้อหาของพงศาวดารส่วนนี้ปรากฏเพียง 2 ปี จากจำนวน 68 หน้า ของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนนี้ กล่าวคือ

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ หลบลศรี อรรถพันธ์.

...ศักราช 845 (805) ปีกุน เหนือ(จ)ศก เจ้าพญาแก้ว พญาไทย
 เผ่ามหาพรต อันผู้เป็นเจ้าของส่วนพระองค์พระนครหลวงนั้น ก็เจรจาด้วยที่ประสาภิพรช
 ทำกบฏแก่สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า¹...

...ศักราช 846 (806) ปีชวด นกหัสดี เดือดญี่ สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าก็ให้
 ทัพไปหาพญาชเลียง แลมหาธรรมราช พญารามราช พญาแสนสกลหา²...

สำหรับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนนี้ ไมเคิล วิกเคอรี ได้วิเคราะห์ว่าศักราชที่
 ปรากฏในเนื้อหาทั้งสองปี คือ ศักราช 845 (พ.ศ. 2026) และ 846 (พ.ศ. 2027) นั้น
 ไม่ตรงกับปีนักษัตรที่ปรากฏ เพราะถ้าเป็นศักราช 845 จะต้องตรงกับปีเถาะ ไม่ใช่ปีกุน
 ตามต้นฉบับในพงศาวดาร และปีศักราช 846 จะต้องตรงกับปีมะโรง ไม่ใช่ปีชวดตามต้นฉบับ
 พงศาวดารที่ปรากฏ ดังนั้นวิกเคอรีจึงได้แก้ศักราชเป็น 805 (พ.ศ. 1986) และ 806
 (พ.ศ. 1987) เพื่อให้ตรงกับปีนักษัตร³ ซึ่งการแก้ศักราชที่ปรากฏในพงศาวดารดังกล่าว
 ผู้เขียนได้วิเคราะห์หาความเป็นไปได้ ปรากฏว่ามีความเป็นไปได้สูง เพราะนอกจากจะแก้ไขตรงกับปี
 นักษัตรดังกล่าวแล้ว เนื้อหาที่ปรากฏในพงศาวดารซึ่งกล่าวถึงสมเด็จพระบรมราชาธิราชก็ถูกต้อง
 เพราะถ้าเป็นปี 845, 846 จะไม่ใช่เป็นช่วงการครองราชย์ของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2
 (พ.ศ. 1967-1991) และนอกจากนี้เนื้อเรื่องบางเรื่องมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาในพงศาวดาร
 กรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ เช่นเรื่องเกี่ยวกับพญาแก้ว พญาไทย⁴ เป็นต้น
 ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับ ไมเคิล วิกเคอรีเกี่ยวกับการแก้ศักราชดังกล่าว

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.
 หน้า 18 ในหน้าต้น.

² พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์.
 หน้า 30. ในหน้าปก.

³ Michael Vickery. *op.cit.* p. 50 - 51.

⁴ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา (ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์และฉบับกรมพระ
 ปริมาณโชติ) และพงศาวดารเหนือฉบับพระวิเชียรปรีชา (น้อย) เล่ม 1. 2504. หน้า 5.

4. คำบรรยายลักษณะเวลาที่ปรากฏเหตุการณ์ต่าง ๆ ในพงศาวดารส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์

คำบรรยายลักษณะเวลาที่ปรากฏเหตุการณ์ต่าง ๆ ในพงศาวดารส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์ นี้ จะมีลักษณะคำที่บรรยายลักษณะเวลามากกว่า พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ออบลส์ อร์รอนันท์ เนื่องจากพงศาวดารส่วนนี้มีเนื้อหามากกว่า โดยมิต่ำที่ปรากฏดังนี้

4.1 กลางคืน

... จึงนายเจตหัวเรือก็พกทลงกับไม้กันนั้น มาบอกแก่ขุนเวรอาสาหา กลางคืน ขุนราชอาษาที่เอนนายเจตหัวเรือ มาด้วยแต่กลางคืนก็เรือกชุมมลเทีศรบวาล ๆ ก็ไซประตุพระราชวังเอาขุนทั้งสองเข้าไปกราบทูล¹...

กลางคืน หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่ย่ำค่ำจนถึงสว่าง ในที่นี้ไม่สามารถบอก เวลาชัดเจน เพราะในสมัยโบราณในเวลากลางคืนคนไทยจะมีการบอกเป็นสาม เช่น สาม 1 (18.00 - 21.00 น.) สาม 2 (21.00 - 24.00 น.) เป็นต้น ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนสันนิษฐาน ได้ว่า เรื่องนี้ผู้บันทึกไม่ให้ความสำคัญของเวลา หรือไม่ก็จดตามคำบอกเล่าหรือบันทึกหลังเหตุการณ์ เกิดขึ้นมาแล้ว แล้วผู้บันทึกไม่ได้จดจำว่าสามใด

4.2 ขณะนั้น

คำว่าขณะนั้น มีบันทึกอยู่ในพงศาวดาร 8 ครั้ง ทั้งในหน้าต้น และหน้าปลาย ดังนี้

4.2.1 ... สมเด็จพระนครินทร์ก็ยก... ไปไปราชมหาพรรค
ทั้งหลายจนถึงจักรมุก แลพรรคทั้งหลายก็แตกฉานได้ตัว
เจ้าภาคทั้งท้าวพญาทั้งหลายด้วย และขณะนั้น
พระราชกุมารท่านพระนครินทร์ทรงพระประสูติ²...

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์.

หน้า 21. ในหน้าต้น.

² แหล่งเดิม. หน้า 12. ในหน้าต้น.

- 4.2.2 ...เจ้าฮาดได้แต่งเขมรช่องพรหมออกสกัดยิง ช้าง ขวา หน้า หลัง ขุนนครไชยก็แตกพ่ายมา แลช้างพารุด ไม้ตกก็เสียด ช้างสำเพลิงไปแก่ข้าศึก ช้างกำพฤษไฉ่นพลดตาย ขณะนั้น มาก¹...
- 4.2.3 ...ส่วนขุนผาวังปลัด ขุนพระศรีไใส อาทิเมื่อขุนนครไชย ทูลขอช้างพลายเขียนพลงคนเป็นจำนายนั้น ว่าเป็นเจ้าตรัสว่า ได้แล ขณะนั้นขุนผาวังทูลว่า ช้างอันชนะงาดังนี้มีควรให้ ไกลพระบาท²...
- 4.2.4 ...อยู่น้อยหนึ่งพญาฮาด พญาวิเสดก็ยกทัพม้ารีพล มาเอาโพธิสัตว์เล่า ขณะนั้นพญาวิเสดก็ยกทัพมาตั้งใน ตำบลโพรงมิได้ตั้งค่าย³...
- 4.2.5 ...ขุนทรงพระอินทร์แลขุนเทพสงครามก็ตกแต่งช้างม้า รัพลออกขอพญาฮาด และพญาวิเสดแตกฉาน แลโยธา ทหารทั้งปวงก็ตามตีไป ขณะนั้น ขุนเทพสงครามก็พลายภูบาล ก็รบไล่ข้าศึกได้ตไปแต่ตัวเดียว⁴...
- 4.2.6 ...แลเตรดสังสารก็ฟันขุนเทพสงครามขาดในคอช้าง ขณะนั้นนาศเตรดสังสารต้องปืน 5 เล่ม⁵...

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์.

หน้า 5. ในหน้าปลาย.

²แหล่งเดิม. หน้า 19.

³แหล่งเดิม. หน้า 22.

⁴แหล่งเดิม. หน้า 24.

⁵แหล่งเดิม. หน้า 24.

4.2.7 ...ศักราช 846 (806) ปีชวด นักสัตว์ เดือนถู่ สมเด็จพระบรมราชาธิราชก็ให้ขึ้นไปหาพญาชเลียงแลมหาธรรมราชา พญารามราช พญาแสนสอยดาว ขณะนั้นพญาชเลียง ไขว้เมืองสุวรรณคโศกเจ้าราชศรียศผู้เป็นบุตร¹...

4.2.8 ...ครั้งหนังสือมาถึงหมื่นหลวง ๆ ก็เอาคดีนั้นบอกแก่พญาชเลียง ๆ ก็ให้เทียบข้างม้าวิ่งทั้งปวง แลให้หนังสือไปเร่งเอาพลหัวเมืองใหญ่ทั้งสามเมืองอันจะเข้าตักพัวชนั้น ขณะนั้น ชาวคอกก็บอกแก่สัวะ²...

ขณะนั้น หมายถึง เวลาที่เกิดขึ้นทันทีทันใด

สำหรับคำว่า ขณะนั้น มีลักษณะการใช้คือ เป็นการใช้เชื่อมเหตุการณ์เล็ก ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นเหตุการณ์เรื่องใหญ่ คือเนื้อเรื่องเป็นเรื่องราวเดียวกัน แต่มีเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ประกอบเป็นเรื่องราว ซึ่งผู้บันทึกจะบันทึกโดยใช้คำว่า ขณะนั้น เป็นตัวเชื่อมว่าเหตุการณ์เป็นเรื่องต่อเนื่องกัน ซึ่งถ้าศึกษาให้ละเอียดอาจสรุปได้ว่า เนื้อเรื่องในช่วงนี้ของพงศาวดารผู้บันทึกจะอาศัยจากคำบอกเล่า แล้วบันทึกลงในพงศาวดารโดยเข้าใจว่าเหตุการณ์น่าจะเกิดต่อเนื่องทันทีทันใด แต่ความจริงเหตุการณ์อาจจะไม่ได้เกิดต่อเนื่องกันที่ถึงแม้ว่าจะใช้คำว่า ขณะนั้น เชื่อมก็ตาม อาจจะข้ามวันก็ได้ ซึ่งผู้เล่าอาจจะไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องเวลาอาจจะเล่าเหตุการณ์ต่อเนื่องกันไป เพราะเป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งทำให้ผู้บันทึกเข้าใจผิด

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์รี่.

หน้า 30. ในหน้าปลาย.

²แหล่งเดิม. หน้า 36.

4.3 ครั้นจะใกล้อรโณทัย

...จึงพญาแก้ว พญาไทย ก็รู้ระหัดนั้นจึงหนีไปซ่อนอยู่ ครั้นจะใกล้อรโณทัย
โศกอาหารทั้งหลายก็ไปกระเวนเอาหมักบดทั้งปวงก็ได้สิ้น¹...

ครั้นจะใกล้อรโณทัย หมายถึง เวลาช่วงก่อนที่พระอาทิตย์จะขึ้นในตอนเช้า
(เวลาเช้ามืด) ผู้เขียนสันนิษฐานว่า ช่วงที่เกิดเหตุการณ์นี้ คงจะมีการเตรียมการปราบกบฏ
จนไม่มีผู้รู้เวลาที่แท้จริงเพราะไม่เช่นนั้นคนไทยคงจะบอกว่าเวลาอะไร เนื่องจากในตอนเช้ามืด
คนสมัยโบราณมีการบอกเป็นนวม และเวลาจะใกล้สว่างก็มีการบอกเวลาเป็นต้อยอะไร ดังนั้นการ
บันทึกในช่วงนี้อาจจะบันทึกหลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นไม่นานนัก หรืออาศัยจากคำบอกเล่าซึ่งผู้บอก
คงจะไม่ให้ความสำคัญของเวลานักเป็น เพียงแต่เอาเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นตามธรรมชาติมาเป็น
เครื่องบอกเวลา

4.4 ครั้นสุริยาสายัณฑ์

...อยู่มาประมาณเดือนหนึ่ง สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า ก็เสด็จไปประพาส
ครั้นสุริยาสายัณฑ์ ท่านก็เอาพลายทรงปุนเป็นพระที่นั่ง²...

ครั้นสุริยาสายัณฑ์ หมายถึง เมื่อเวลาเย็น (ตอนพระอาทิตย์ตกดินแล้ว)
ในที่นี้ใช้บรรยายบอกเวลาตอนเย็น (ค่ำ) โดยอาศัยจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นการบอกเวลาที่
คนทั่วไปเข้าใจ

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.

หน้า 22. ในหน้าต้น.

²แหล่งเดิม. หน้า 7.

4.5 ประมาณเจ็ดแปดวัน

... จึงสมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงก็แต่งตั้งขุนไกรพลแสน ให้ไปช่วยขุนกำแหงเพชร
กันเมืองจงบึงนั้น ชาวเมืองทั้งปวง ก็ไว้ใจว่าเจ้าอชาตศิ้นไปแล้วประมาณเจ็ด
แปดวัน เจ้าอชาตศิ้นก็ยก แต่คนเร็วรุดมาปล้นเอาเมืองนั้นได้¹...

ประมาณเจ็ดแปดวัน หมายถึง คะเนว่าเวลาผ่านมาเจ็ดถึงแปดวัน หรือ
ประมาณ 1 สัปดาห์ ในที่นี้ใช้บอกเวลาเรื่องเหตุการณ์สองเหตุการณ์ว่าเวลาเกิดห่างกันนาน
เท่าไร แต่การบอกเวลาโดยใช้การประมาณ นั้นย่อมแสดงว่าเนื้อเรื่องของพงศาวดารช่วงนี้
เป็นการบันทึกตามคำบอกเล่า โดยอาศัยการจดจำ หรือเป็นการบันทึกเหตุการณ์ภายหลังจาก
ที่เหตุการณ์เกิดขึ้นแล้ว แต่คงเกิดขึ้นไม่นานนักเพราะสามารถบันทึกโดยประมาณเป็นหน่วย
เวลาได้

4.6 ประมาณเดือนหนึ่ง

... แล้วเจ้าอชาตศิ้นก็ยกช้างม้ารี้พลไปอยู่ในเขตอยุธยา ประมาณเดือนหนึ่ง ก็มาเข้า
เอาบ้านสุทนต์ไปได้ แล้วก็ยกมา จงบึง²...

ประมาณเดือนหนึ่ง หมายถึง คะเนว่าเวลาผ่านมา 30 วัน ในที่นี้เป็น
การบันทึกบอกเวลาโดยใช้เชื่อมเหตุการณ์สองเหตุการณ์ว่าเกิดห่างกันนานเท่าใด แต่การบอก
เวลาเป็นการประมาณนั้นอาจแสดงว่าเรื่องราวที่บันทึกในช่วงนี้เป็นการบันทึกหลังเหตุการณ์เกิด
ขึ้นแล้ว แต่คงเป็นการบันทึกหลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นไม่นานนักเพราะยังสามารถประมาณช่วง
เวลาเป็นหน่วยเวลาได้

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.

หน้า 7. ในหน้าปลาย.

² แหล่งเดิม. หน้า 6. ในหน้าปลาย.

4.7 ประมาณสิบวัน

... ครั้นแล้วนายสามออกก็เอาพญาแก้วท้าวหนี่มาทางสหัสวง หาโภชนาอาหารกิน มิได้กินแต่ใบ หมากเม่า เปลือกไม้ รากไม้ ประมาณสิบวันก็ถึงเมืองสหัสวง¹...

ประมาณสิบวัน หมายถึง คະเนว่าเวลาผ่านมา 10 วัน ในครั้งนี้ใช้บอก เวลาของเหตุการณ์ แต่เป็นการบอกเวลาที่ไม่นั่นนอน คือไม่แน่ใจและใช้คำว่า ประมาณสิบวัน แสดงว่าผู้บันทึกกะเอา เป็นเวลาเกินกว่า 1 สัปดาห์ แสดงว่าผู้บันทึกเหตุการณ์นี้ บันทึกหลังจากที่เหตุการณ์เกิดขึ้นแล้วหรือบันทึกจากคำจดจำจากคำบอกเล่า แต่ก็เป็นการบันทึก หลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นไม่นานมากนัก เพราะสามารถบอกช่วงเวลาประมาณได้ คือ ประมาณ 10 วัน

4.8 รุ่งขึ้น

...แล้วทำสิ่งให้ประหยัดข้างม้า ทแกล้วทหารทั้งปวงว่า รุ่งขึ้นจะไปเอาพระราชโขน นั้น จึงพญาแก้ว พญาไทยก็รู้ระหัสนั้น จึงหนีไปซ่อนอยู่²...

รุ่งขึ้น หมายถึง เวลาเริ่มต้นวันใหม่ (ในที่นี้คือต้องสว่างแล้ว พระอาทิตย์ขึ้นแล้ว ไม่ใช่หลัง 24 นาฬิกา)

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิตเคอร์¹.

หน้า 28. ในหน้าปลาย.

²แหล่งเดิม. หน้า 22.

4.9 สามวัน

...แล้วเจ้าพญาฮาดก็แต่งให้ไปเอาพญาวิเสดได้ก็ใส่จำ คงไว้สามวัน เอาลงเรือไปถึงจัตุรมุกข์ฟ้าเสีย¹...

สามวัน หมายถึง เวลาผ่านไปสามวัน ในที่นี้ใช้บอกเวลาโดยบันทึกเชื่อมระหว่างเหตุการณ์สองเหตุการณ์ว่า เหตุการณ์ทั้งสองเกิดเวลาต่างกันสามวัน ผู้เขียนสันนิษฐานว่าเนื้อเรื่องของพงศาวดารในช่วงนี้อาจจะมีการบันทึกไว้ หรือผู้จดจำคงจะจดจำวันเวลาได้แน่นอนคือไม่ได้ประมาณเวลา

4.10 อยู่จำเนียรมา

...ส่วนในเมืองหงษาวคินั้น พญารามสุวรรณคตก็ได้ราชสมบัติแก่พญาพร

อยู่จำเนียรมา พระราชบุตรท่านเจ้าพญาพระนครอินทร์ อันเสวยราชย์ในพระนครหลวงนั้น ขุนไสภทรงพระอินทร์...ถึงแก่กรรม ก็ให้มาทูลแต่สมเด็จพระบรมราชาธิราช²...

อยู่จำเนียรมา หมายถึง อยู่ต่อมาเป็นเวลานาน ใช้ขึ้นต้นเหตุการณ์ใหม่ ซึ่งผู้บันทึกจำไม่ได้ว่าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อไร รู้แต่เพียงว่านานมาแล้ว ซึ่งลักษณะเช่นนี้ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า การบันทึกเหตุการณ์ในช่วงนี้ แสดงว่าผู้บันทึก บันทึกเรื่องราวหลังจากที่เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นมานานแล้ว จนผู้บันทึกจำไม่ได้ว่าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อไร โดยอาจจะเป็นการบันทึกจากคำบอกเล่ามากกว่า

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์รี่.

หน้า 23. ในหน้าปลาย.

²แหล่งเดิม. หน้า 8. ในหน้าต้น.

4.11 อยู่น้อยหนึ่ง

คำว่า อยู่น้อยหนึ่ง มีการบันทึกลงในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง คือ

4.11.1 ...เจ้าฮาด ๆ ก็เอาสตรีทั้งหลายนั้นเป็นภรรยา
แล้วก็แจกทรัพย์เงินทองอันได้ไปนั้นแก่ทนต์อาหารทั้งหลาย
อยู่น้อยหนึ่ง บาวีเสดก็มาถึงเจ้าฮาด ๆ ก็ให้แม่นาง
ครองราชแก่บาวีเสด¹...

4.11.2 ...จึงขุทรงพระอินทร์เจ้าเมืองนี้ให้บอกขอพญาฮาด
แลพญา (บาวีเสด) แดกพาสไปถึงเชียงไพร อยู่น้อย
หนึ่ง พญาฮาด พญาวิเสดก็ยกทัพมารัพลมาเอาโพธิสัตว์
เล่า²...

4.11.3 ...อยู่มาพญาฮาดก็ใส่กลให้หาเตรดสังสาร ๆ ก็ให้บอกแก่
พญาวิเสด ๆ ก็ห้ามมิให้เตรดสังสารไป อยู่มาน้อยหนึ่ง พญา
ฮาดก็ให้หาเอาเตรดสังสารรู้ไปบอกแก่พญาวิเสด³...

อยู่น้อยหนึ่ง หมายถึง เวลาผ่านไปไม่นานนัก ในที่นี้ใช้บอกแทนเวลาโดย
เชื่อมเหตุการณ์สองเหตุการณ์ที่เกิดเวลาห่างกันเล็กน้อย แต่บอกด้วยการใช้คำที่เปรียบเทียบ
ไม่ใช่หน่วยเลขนี้เชื่อมแสดงว่าเนื้อเรื่องของพงศาวดารในช่วงนี้เป็นการบันทึกจากการจดจำของ
คำบอกเล่า ซึ่งเป็นการบันทึกหลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นแล้ว แต่คงเป็นการบันทึกหลังจากเหตุการณ์
เกิดขึ้นนานพอสมควร เพราะผู้บอกเล่าไม่สามารถจะจดจำและไม่สามารถจะบอกเป็นหน่วยเวลา
ได้ว่า "น้อยหนึ่งนี้กี่วัน"

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.

หน้า 14. ในหน้าปลาย.

² แหล่งเดิม. หน้า 21.

³ แหล่งเดิม. หน้า 27.

4.12 อยู่ประมาณสักสามวัน

... เป็นรางวัลแก่อินทมนตรี ได้ประมาณกระเชอใหญ่หนึ่ง แล้วก็ให้เอารางวัลนั้น
ไปให้กบฏทั้งปวงดู อยู่ประมาณสักสามวัน ท่านก็ให้ขุนไชยพญาและศรีรังคัน
เอาพญาแก้ว พญาไทยแล ซือประชา และราชโทษทั้งปวง เสียบประจานไว้
ในคชุนนครไชย ด้วยกันทั้งปวง¹...

อยู่ประมาณสักสามวัน หมายถึง คະเนว่าเวลาประมาณสามวัน ในที่นี้ใช้
บันทึกบอกเวลาเพื่อเชื่อมเหตุการณ์สองเหตุการณ์ที่เกิดห่างกันเท่าไร ซึ่งในครั้งนั้นผู้บันทึก
แสดงเวลาอย่างไม่แน่ใจ เป็นการกะเอาแสดงว่า ผู้บันทึก บันทึกหลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้น
แล้ว แต่คงบันทึกหลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นไม่นานนัก โดยเป็นการบันทึกตามความจดจำของ
ผู้บันทึก หรือไม่ก็จดจำจากคำบอกเล่า

4.13 อยู่ประมาณสองสามวัน

... ส่วนบุตรพญาแก้วผู้หนึ่ง ชื่อเจ้าแก้วฟ้า ไปอยู่ด้วยภรรยาในพระประสมมิได้รู้
ด้วยบิดา ท่านก็มีได้ให้ฆ่าเสีย อยู่ประมาณสองสามวัน เจ้าแก้วฟ้าก็ให้กราบทูล
แต่สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า²...

อยู่ประมาณสองสามวัน หมายถึง คະเนว่าเวลาผ่านไปสองหรือสามวัน
ในที่นี้ใช้บันทึกเวลาโดยเชื่อมเหตุการณ์ที่เกิดห่างกันอยู่ คະเนว่าประมาณสองวันถึงสามวัน
ซึ่งลักษณะการบันทึกเช่นนี้แสดงว่า ผู้บันทึกได้บันทึกหลังจากที่เหตุการณ์เกิดขึ้นแล้ว

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์.

หน้า 24. ในหน้าต้น.

² หล่งเดิม. หน้า 28. ในหน้าปลาย.

4.14 อยู่ประมาณ 5 วัน

...พญาอชาตมาล้อมโพธิสัตว์อยู่ประมาณ 5 วัน ขุนเทพสงครามจันทบุรุษ ก็ยก
ข้างม้ารีพลไปถึงโพธิสัตว์¹...

อยู่ประมาณ 5 วัน หมายถึง คະเนว่าเวลาผ่านมา 5 วัน หรือน้อยกว่าหนึ่ง
สัปดาห์ ในที่นี้ใช้บอกเวลาโดยบันทึกเชื่อมระหว่างเหตุการณ์สองเหตุการณ์ว่า เหตุการณ์ทั้งสอง
เกิดเวลาห่างกันคะเนว่า 5 วัน ไม่ถึงสัปดาห์ ซึ่งแสดงว่าเนื้อเรื่องของพงศาวดารในช่วงนี้
บันทึกจากการจดคำหรือคำบอกเล่า โดยบันทึกหลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นแล้ว แต่คงจะบันทึก
หลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นไม่นานนัก เพราะสามารถคะเนเวลาได้

4.15 อยู่ประมาณห้าหกวัน

...สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าก็เสด็จไปประพาส...ทำนาก็เอาพลายทรงบุณ
เป็นพระที่นั่ง.. ผู้เป็นเจ้าก็เสด็จขึ้นมาพลลาไชย อยู่ประมาณห้าหกวัน
ท้าวพญาทั้งหลายก็ถวายบังคมลาพระบาท ผู้เป็นเจ้าขึ้นไปเมือง²...

อยู่ประมาณห้าหกวัน หมายถึง คະเนว่าเวลาผ่านไปห้าหรือหกวัน ในที่นี้ใช้
บันทึกแทนเวลา โดยเชื่อมเหตุการณ์สองเหตุการณ์ ซึ่งเหตุการณ์แรกเกิดขึ้นแล้ว เวลาผ่าน
ไปคะเนว่าประมาณห้าหรือหกวัน เหตุการณ์ที่สองจึงเกิดขึ้น ลักษณะเช่นนี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่า
เนื้อหาของพงศาวดารตอนนี้คัดลอกจากการจดจำหรือคำบอกเล่า ไม่ใช่คัดลอกจากเหตุการณ์
ที่จดบันทึก เพราะผู้บันทึกไม่แน่ใจว่าเหตุการณ์ทั้งสองนี้เกิดห่างกัน 5 วันหรือ 6 วัน

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.

หน้า 22. ในหน้าปลาย.

² แหล่งเดิม. หน้า 8. ในหน้าต้น.

4.16 อยู่มา

คำว่า อยู่มา ในพงศาวดารส่วนนี้มีการบันทึกไว้ 8 ครั้ง ทั้งในหน้าต้นและหน้าปลายของพงศาวดารซึ่งมีดังนี้

- 4.16.1 ...ขุนทรงพระอินทร์ผู้เป็นพี่เลี้ยงถึงแก่กรรม ก็ให้มาทูลแต่สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า ๆ ก็ให้นายพรผู้น้องเป็นขุนไสทรงพระอินทร์แทน อยู่มา เจ้าฮาดบุตรพระรามเจ้าอันผู้เป็นเจ้าให้ไปอยู่จัตุรมุขนั้น ก็ชวนเขมรทั้งหลายตั้งแก่พระราชบุตรท่านพระนครอินทร์...¹
- 4.16.2 ...พญาไม่ฆ่าก็ให้จำพญาแก่นท้าวไว้ ครั้นสบายใจก็ให้ถอดมากินโภชนาหารสุราบาลแล้วก็ให้เอาไปจำไว้แล้ว อยู่มาพญาแก่นท้าวก็เจรจาด้วยปราชญ์...²
- 4.16.3 ...แล้วท้าวให้ตราพระครูท้าวให้ไปหาท้าวพญาทั้งหลายเอาเจ้าพญาแพรทขึ้นเสวยราชย์ในพระนครหลวง แลให้เจ้าแม่ท้าวอินทร์บุตรเป็นนางพญา อยู่มา พระเจ้ากรุงโสรก็ให้ขุนเศรษฐีเป็นนายกองกรียุทธาหารทั้งหลายไปรบเจ้าฮาด...³

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์.

หน้า 9. ในหน้าต้น.

² แหล่งเดิม. หน้า 27.

³ แหล่งเดิม. หน้า 3. ในหน้าปลาย.

- 4.16.4 ... ผู้เป็นเจ้าก็ให้พิจารณาดูบาดเจ็บ ชุนกำแหงเพชรนั้นก็
เห็นจริง ท่านก็ส่งภรรยาอื่นให้ แลให้อยู่ที่ในเมืองจงเกือบคืนแล้ว
อยู่มา เจ้าฮาดก็ให้มาเจรจาปราศัย ด้วยชุนกำแหงเพชร
ล่า¹...
- 4.16.5 ... เจ้าฮาดส่งบุตรภรรยาแลข้าชุนกำแหงเพชรอันได้
ไปแต่ก่อนนั้น ให้คืนสิ้นแลเลี้ยงดูชุนกำแหงเพชรถึงสุข
อยู่มา เจ้าฮาดก็ให้ภูช่างทองและนางศรีพงษาไปเจรจาทปราศัย
ด้วยมหาพรต²...
- 4.16.6 ... ขณะนั้นนายเตรดสงสารต้องเป็น 5 เล่ม ส่วนพญา
ฮาดไชร์ ก็ต้องเป็นในแขนนี้ปวดไม้จะอยู่มิได้ดอเข้าไปในฐาน
บาบร อยู่มา มีผู้มาลักข้างรัตนสิงหาคแต่โพธิสัตว์ไป³...
- 4.16.7 ... พญาฮาดก็ว่าเอามาไชร์ เพราะจะเปลี่ยนช้าง
แลเมื่อท่านมิเปลี่ยนก็ตามใจเทอด พญา(ฮาด) ก็คืนไป
เมือง อยู่มา พญาฮาดก็ใส่กลให้หาเตรดสงสาร⁴...
- 4.16.8 ... จึงสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าก็ให้แม่นางกองแพง
บุตรขุนเทพสงคราม เจ้าเมืองจันทบูรแก่ภูไช ให้ภูไชกินเมือง

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์รี่.

หน้า 8. ในหน้าต้น.

² แหล่งเดิม. หน้า 10. ในหน้าปลาย.

³ แหล่งเดิม. หน้า 25.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 26.

จันทบูรแทน อยุธยา พญาเทพมงคลอันเป็นพฤตามาศย์
 ปวยออกไปอยุธยาจนถึงก็ถึงกรรม¹...

อยุธยา หมายถึง ถัดมา, ถัดจากเวลาก่อนมาถึงเดี๋ยวนี้ สำหรับการใช้คำว่า อยุธยา ในหนังสือส่วนใหญ่จะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอกพระนครศรีอยุธยา เช่น เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเขมร เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนสันนิษฐานว่าอาจเป็นไปได้ว่าเป็นการจดบันทึกจากการเล่าต่อมาของเมืองนั้น ๆ หรือไม่ก็คนที่เป็นเจ้าเมืองใช้มากราบทูลให้พระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยา ทรงทราบ และคงจะไม่ได้กราทูลเรื่องของเวลาที่เหตุการณ์เกิดขึ้นแน่นอน ทำให้ผู้บันทึกพงศาวดารในเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ จะใช้คำว่า อยุธยา คือเป็นเวลาถัดต่อมาไม่นานนักของศักราชในปีนั้น หรืออาจเป็นไปได้ว่าเหตุการณ์ที่ปรากฏนอกราชอาณาจักรที่มีการบันทึกนั้น อาจจะไม่ไ้เรียงตามลำดับเรื่องไหนเกิดขึ้นก่อน อาจจะไม่เรียงตามโดยว่าเมืองใดใช้คนเดินทางมากราบทูลเรื่องให้ทรงทราบก่อน ทางราชสำนักก็จดบันทึกไว้ก่อน ดังนั้นเวลาที่มีการบันทึกลงในพงศาวดาร เรื่องของเมืองที่มากราบทูลที่หลังก็จะจดบันทึกโดยใช้คำว่า อยุธยา เป็นตัวเชื่อมโดยบันทึกต่อที่หลัง

4.17 อยุธยาเที่ยงคืน

... จึงขุนนครไชยก็ส่งเจ้าฮาดเข้ามาแต่จัดมุขโดยทางเรือ มิได้ให้จำจง ครั้นมาถึงตำบลแสงเพลลา อยุธยาเที่ยงคืน คนผู้รักษามานั้นนอนหลับไปสิ้น แลเจ้าฮาดก็ลงน้ำลอสคอไปสู่ขุนพลับพลาไชย²...

อยุธยาเที่ยงคืน หมายถึง เวลาตอนครึ่งคืน (24 นาฬิกา) ในที่นี้ใช้บอกเวลาซึ่งเป็นการบอกเวลาที่แน่นอน คือ เที่ยงคืน

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.

หน้า 29. ในหน้าปลาศ.

² แหล่งเดิม. หน้า 14. ในหน้าคั่น.

4.18 อยู่มาประมาณเดือนหนึ่ง

... ท่านให้หมื่นสมรราชไชยเป็นหัวหน้า... แลพระราชทานรางวัลเป็นยศฐาศักดิ์บำเหน็ด
บำนาญนั้น อยู่มาประมาณเดือนหนึ่ง สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าก็เสด็จไป
ประพาส ครั้นสุริยาสายัณฑ์ ท่านก็เอาพลายทรงบุนเป็นพระที่นั่ง¹...

อยู่มาประมาณเดือนหนึ่ง หมายถึง เป็นการคะเนว่าเวลาผ่านไปมากว่า
คงราว ๆ 1 เดือน ในที่นี้ใช้บันทึกแทนเวลาโดยเชื่อมเหตุการณ์สองเหตุการณ์ คือ
เหตุการณ์แรกเกิดขึ้นแล้วเวลาผ่านไปมาคาดคะเนว่าประมาณ 1 เดือนต่อมาเหตุการณ์ที่สอง
จึงได้เกิดขึ้น

จากการศึกษารายละเอียดของเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารนี้ เป็นเวลาที่คนไทย
สมัยก่อนใช้คาดคะเน ซึ่งปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวัน การศึกษาเรื่องของเวลาที่ปรากฏเป็น
เรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะนอกจากจะสามารถใช้ประกอบการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ
ของพงศาวดารแล้ว การจดบันทึกวันเวลาแต่ละลักษณะในพงศาวดารนี้ยังสามารถที่จะบอกได้ว่า
เนื้อหาของพงศาวดารตอนใดเป็นการบันทึกจากคำบอกเล่า ตอนใดได้จากการจดบันทึกของราชสำนัก
และยังสามารถบอกได้อีกว่า การจดบันทึกเนื้อเรื่องตอนใดได้มีการจดบันทึกตอนที่เหตุการณ์เกิดขึ้น
หรือมีการบันทึกหลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นนานแล้วหรือไม่นาน ซึ่งการวิเคราะห์ลักษณะของเวลา
เช่นนี้เราสามารถนำไปสรุปความน่าเชื่อถือของเนื้อเรื่องของพงศาวดารได้ โดยหากไม่สามารถ
จะหาหลักฐานร่วมสมัยประเภทอื่น ๆ ที่มีการจดบันทึกในเรื่องเดียวกันมาเปรียบเทียบ เราก็อาจ
สามารถคลุ่ลักษณะเวลาจากการจดบันทึก ถ้าหากจดบันทึกหลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นมาก ความน่า
เชื่อถือก็น่าจะน้อยลงตามไปด้วย ดังนั้นเรื่องของการศึกษาวิเคราะห์เวลาที่ปรากฏในพงศาวดาร
จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจะต้องนำมาวิเคราะห์อย่างละเอียดโดยค้นคว้าเปรียบ
เทียบกับเอกสารร่วมสมัย วรรณคดี หรือสุภาษิต เป็นต้น นอกเหนือไปจากการศึกษาเรื่อง
ของเหตุการณ์ หรืออักขรวิธี ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้การวิเคราะห์พงศาวดารสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอวี่.

ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะของค่านามเฉพาะที่ปรากฏในพงศาวดาร

ค่านามคือคำที่ใช้สำหรับเรียกชื่อคน สัตว์และสิ่งของต่าง ๆ¹ ดังนั้นค่านามที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาหรือราชธานีของพระสมุทวชิรญาณ หมายถึง คำที่ใช้เรียกชื่อคน สัตว์และสิ่งของต่าง ๆ ที่เขียนหรือบันทึกขึ้นในเนื้อหาของพงศาวดาร เนื่องจากพงศาวดารฉบับนี้นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่เชื่อว่าเป็นพงศาวดารที่เขียนขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยไม่ได้ผ่านการชำระในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ เพราะฉะนั้นค่านามที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของพงศาวดารฉบับนี้ย่อมเป็นคำเก่า² ยุคเดียวกันด้วย เรื่องของคำหรืออักษรวิจิตรที่ปรากฏในพงศาวดารนี้ถือว่ามีสำคัญพอ ๆ กับเนื้อหาของเหตุการณ์และวันเวลา (ศักราช) เพราะอักษรวิจิตรที่ใช้บันทึกในพงศาวดาร นักประวัติศาสตร์สามารถนำไปเปรียบเทียบกับอักษรวิจิตรที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ร่วมสมัยอื่น ๆ ถ้าปรากฏว่าอักษรวิจิตรที่ใช้บันทึกในพงศาวดารนี้เกิดขัดแย้งกับยุคที่เขียนพงศาวดาร นักประวัติศาสตร์ก็จะต้องทำการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของความขัดแย้งในตัวของเอกสารดังกล่าว เพื่อให้การวิเคราะห์พงศาวดารฉบับของพระสมุทวชิรญาณมีความสมบูรณ์ จึงจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์อักษรวิจิตรที่ปรากฏในพงศาวดารด้วย แต่เนื่องจากข้อจำกัดด้านระเบียบวิธีการวิจัยอักษรวิจิตรและเวลาในการศึกษา ดังนั้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงทำการวิเคราะห์ลักษณะค่านามเฉพาะที่ปรากฏในพงศาวดาร

1. ค่านามเฉพาะที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับของพระสมุทวชิรญาณส่วนของ อุลบลศรี อรรณพโยธ

เนื่องจากพงศาวดารส่วนนี้มีความยาวถึง 28 หน้า ดังนั้นค่านามที่ปรากฏจึงมีหลากหลาย วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะนำค่านามเฉพาะมาศึกษาวิเคราะห์เท่านั้น ผู้เขียนวิทยานิพนธ์มีความเห็นว่า ถ้าศึกษาค่านามเฉพาะ โดยวิเคราะห์ค่านามเฉพาะที่มีปัญหาขัดแย้งกับคำและกลุ่มคำ

¹ พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530. หน้า 280.

² คำเก่าในที่นี้ หมายถึง ลักษณะของคำที่นิยมใช้เขียนในสมัยกรุงศรีอยุธยา.

(ค่านามเฉพาะ) ที่ปรากฏในหลักฐานร่วมสมัยอื่น ๆ อย่างละเอียด ก็สามารถจะสรุปได้ว่า คำที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้มีความสอดคล้องกับความเชื่อของนักประวัติศาสตร์ที่เชื่อว่า พงศาวดารฉบับนี้ไม่ได้ผ่านการชำระในสมัยกรุงธนบุรีหรือรัตนโกสินทร์ ซึ่งจะทำให้พงศาวดารนี้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ค่านามเฉพาะที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาโดยแยกออกเป็นประเภท คือ ชื่อเมืองและสถานที่ ชื่อบุคคล ชื่อสัตว์ และชื่อพระราชพิธีต่าง ๆ โดยแยกศึกษาลงในตาราง ดังนี้

1.1 รายชื่อเมืองและสถานที่ต่าง ๆ

ตาราง 4 แสดงรายชื่อเมืองและสถานที่ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>กิล</u> (บ้าน)	บ้านกิลปรากฏชื่อในพงศาวดาร 1 ครั้ง คือเมื่อ พ.ศ. 1983 ได้เกิดไฟไหม้พระราชมนเทียร นายจั่วเคื่อง (สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นความพินาศแห่งเทพรักษา) ได้นำช่างเทพรักษา ซึ่งเป็นช่างที่พยาบาลเมืองนำมาถวาย มารับสมเด็จพระบรมราชาธิราชไปประทับอยู่ที่บ้านกิล <u>ปัจจุบัน</u> ไม่ทราบที่ตั้งอยู่ที่ใด	<u>หน้าต้น</u> หน้า 5 บรรทัด 1

ตาราง 4 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>กำแพงเพชร</u> ¹ (เมือง)	เมืองกำแพงเพชรปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งจากเนื้อหาที่ปรากฏ สันนิษฐาน ได้ว่าเมืองกำแพงเพชรเป็น 1 ใน 4 ของหัวเมือง ใหญ่ ทางฝ่ายเหนือที่มีความสำคัญ เจ้าเมืองคือ พญาแสนสอยดาว ปัจจุบัน คือ พื้นที่ตั้งของจังหวัดกำแพง- เพชร ซึ่งอยู่ทางภาคเหนือของไทย	หน้าต้น หน้า 12 บรรทัด 4 หน้าปลาย หน้า 1 บรรทัด 4 หน้า 2 บรรทัด 3
<u>เชียงใหม่</u> (เมือง) (เหมปู้) ²	เมืองเชียงใหม่ปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งจากเนื้อหาที่ปรากฏ สันนิษฐาน ได้ว่า เมืองนี้คงจะเป็นเมืองชายแดนที่มีอาณาเขต ติดต่อกับอาณาจักรอยุธยาด้านตะวันตก ในระยะนั้น คงจะขึ้นอยู่กับอาณาจักรล้านนา และเมื่อครั้งกองทัพ อยุธยายกทัพไปโจมตีหัวเมืองทางเหนือ เมืองเชียงใหม่ คงจะถูกกองทัพอยุธยาโจมตีด้วย ปัจจุบัน ไม่ทราบว่าเมืองนี้ตั้งอยู่ที่ไหน แต่จากเนื้อหาในพงศาวดาร สันนิษฐานว่าเมืองนี้ คงจะตั้งอยู่ที่ใกล้จังหวัดตาก	หน้าปลาย หน้า 4 บรรทัด 5

¹ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ในช่วงอยุธยาตอนต้น เรียกชื่อเมืองนี้ว่า "ซำกักราว" ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ประพัฒน์ ศรีณรงค์. ศึกษาและเที่ยวในเมืองไทย. 2502. หน้า 46 - 62.

²สินชัย กระบวนแสง. ประวัติศาสตร์สุโขทัย. 2520. หน้า 38.

ตาราง 4 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>เชียงใหม่</u> ¹ (เมือง)	เมืองเชียงใหม่ปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งจากเนื้อหาที่ปรากฏสันนิษฐานได้ ว่า <u>เมืองเชียงใหม่</u> คงจะเป็นเมืองใหญ่ เพราะมี เมืองบริวาร มีเจ้าเมืองปกครองโดยทางกรุงศรี- อยุธยา เรียกเจ้าเมืองเชียงใหม่ว่า "มหाराช" ในการที่อยุธยาส่งกองทัพไปโจมตีหัวเมืองเหนือ เมืองเชียงใหม่คงถูกอยุธยาโจมตีด้วย แต่เนื่อง จากว่าพงศาวดารฉบับนี้เนื้อหาไม่ครบ ทำให้ ไม่ทราบรายละเอียดแน่ชัด ปัจจุบัน เมืองนี้ตั้งอยู่บริเวณที่เป็นจังหวัด เชียงใหม่ ตั้งอยู่ภาคเหนือของไทย	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 5 บรรทัด 2
<u>ไชยเวริย</u> (หมู่บ้าน)	หมู่บ้านไชยเวริยปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งจากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ว่า <u>หมู่บ้านไชยเวริย</u> เป็นชื่อหมู่บ้านหนึ่ง ตั้งอยู่ใกล้เมือง ทวาย เมืองตะนาวศรี และเมืองคยาทอง แต่คง จะอยู่ใกล้เมืองทวายมากที่สุด เพราะภายหลังจากที่ พญาอัมรินทร์เรมางได้ยกทัพมาตีทัพพราณระวังได้ สำเร็จ พญาอัมรินทร์เรมางได้ขออนุญาตสมเด็จพระ พระบรมราชาธิราชตั้งหมู่บ้านไชยเวริยเป็นเมือง- ไชยเวริยและขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา พร้อมทั้งส่ง เครื่องราชบรรณาการมาถวาย	<u>หน้าต้น</u> หน้า 9 บรรทัด 5 หน้า 10 บรรทัด 5, 6 หน้า 11 บรรทัด 2

¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ธเนศวร์ เจริญเมือง และดวงจันทร์ อภาวชิรวัฒน์.
700 ปีเมืองเชียงใหม่. 2529.

ตาราง 4 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ตะนาวศรี</u> ¹ (เมือง)	<p><u>ปัจจุบัน</u> ไม่ทราบว่าเมืองนี้ตั้งอยู่ที่ใด แต่สันนิษฐานว่าจะตั้งอยู่ในประเทศสหพันธ์-สหภาพพม่า</p> <p>เมืองตะนาวศรีปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งจากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ว่า <u>เมืองตะนาวศรี</u> เป็นเมืองหนึ่งทางทิศตะวันตก ตั้งอยู่ใกล้เมืองทวาย</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศเมียนมาร์ทางทิศใต้</p>	<p>หน้าต้น</p> <p>หน้า 10 บรรทัด 1</p>
<u>ตายนทอง</u> ² (เมือง)	<p>เมืองตายนทองปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งจากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ว่า <u>เมืองตายนทอง</u> เป็นเมืองทางทิศตะวันตกที่ติดต่อกับชายแดนของอยุธยา บริเวณที่ตั้งเมืองอยู่แถบเมืองทวาย และเมืองตะนาวศรี และในช่วงนั้นเมืองตายนทองจะเป็นเมืองอิสระ ไม่ปรากฏชื่อเจ้าเมืองทราบแต่เพียงว่าพญาอิมหรินเหมายกพลมาจาก</p>	<p>หน้าต้น</p> <p>หน้า 10 บรรทัด 1</p> <p>หน้า 13 บรรทัด 1</p> <p>หน้า 14 บรรทัด 4</p>

¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ไพโรจน์ โพธิ์ไทร. สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย. 2517. หน้า 122 - 124.

² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน อุบลศรี อรรถพันธ์. "พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เลขที่ 222, 2/ก 104 จ.ศ. 801 - 803," ข้อมูลประวัติศาสตร์ในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2520 - 2530). 2530. หน้า 91.

ตาราง 4 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<p><u>ตรีมุข</u> (พระที่นั่ง)</p>	<p>เมืองตยทองมาโจมตีพรวนระวังที่บ้านไชเวริช ซึ่งพอจะสันนิษฐานได้ว่าพญาอิมหริหเรมาง อาจจะเป็นเจ้าเมืองหรือไม่ก็เป็นเจ้านายหรือขุนนางที่มีความสำคัญของเมืองตยทอง จึงสามารถรวบรวมไพร่พลมารบพรวนระวังได้ ภายหลังจากพญาอิมหริหเรมางได้อยู่เมืองทวาศ ปรากฏว่าต่อมาภายหลังกรุงศรีอยุธยาได้ยกกองทัพมาโจมตีเมืองตยทอง สาเหตุของการทำสงครามครั้งนี้ไม่ทราบแน่ชัด¹ ผลปรากฏว่าทางกองทัพอยุธยาสามารถตีทัพเมืองตยทองแตก แต่ไม่ทราบว่าอยุธยาได้เมืองตยทองหรือไม่ เพราะในเนื้อหาของคำวิจารณ์ไม่ได้ระบุเอาไว้ชัดเจน</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้สันนิษฐานว่าคงจะตั้งอยู่ในประเทศสหพันธ์สหภาพพม่า</p> <p>พระที่นั่งตรีมุขปรากฏชื่อในพงศาวดาร 1 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ว่า <u>พระที่นั่งตรีมุข</u> นี้ได้เกิดเพลิงไหม้ใน พ.ศ. 1984 สมเด็จพระบรมราชาธิราช ได้ทรงแต่งตั้งให้ขุนพิจิตรซ่อมแซมให้เวลาซ่อมแซมประมาณ 1 เดือน สำหรับพระที่นั่งนี้มีไว้ใช้สำหรับ พระมหากษัตริย์เสด็จออกพระราชพิธีอาสภุสและพระที่นั่งองค์นี้คงจะตั้งอยู่ในเขตพระราชวังฝ่ายเหนือ ผู้เขียนสันนิษฐานว่าพระที่นั่งองค์นี้</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 5 บรรทัด 4</p>

¹ ดูรายละเอียดในวิทยานิพนธ์ หน้า 59.

ตาราง 4 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
ไตรตรึงส์ ² (เมือง)	<p>น่าจะสร้างเพิ่มเติมภายหลัง เพราะในครั้งเมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) สร้างกรุงศรีอยุธยาไม่มีชื่อพระที่นั่งองค์นี้ปรากฏ¹</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> พระที่นั่งตรีมุขที่ปรากฏในปัจจุบัน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของพระราชวัง องค์พระที่นั่งเดิมถูกไฟไหม้เมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา พระที่นั่งที่เห็นในปัจจุบันนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างขึ้นเพื่อใช้ประกอบพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกที่พระราชวังโบราณ อยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2450</p> <p>เมืองไตรตรึงส์ปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งจากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ว่า เมืองนี้ในช่วงหนึ่งคงจะขึ้นกับเมืองเชียงใหม่ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวลาว³ (ลาวล้านนา) ในครั้งที่กรุงศรีอยุธยาขกกองทัพมาตีเมืองน่านคืนให้พญาแก้วท้าวปรากฏว่ากองทัพอยุธยาได้ตีเมืองไตรตรึงส์ได้ก่อน ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นเมืองไตรตรึงส์ต้องเป็นเมืองราชทางก่อนที่จะถึงเมืองน่าน เป็นที่น่าสังเกตว่าเมือง</p>	<p>หน้าปลาย</p> <p>หน้า 2 บรรทัด 1</p> <p>หน้า 2 บรรทัด 2</p> <p>หน้า 10 บรรทัด 4</p>

¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระจักรพรรดิพงษ์ (จาด) เล่ม 1. 2532. หน้า 1.

² ธนิต อยู่โพธิ์. เมืองไตรตรึงส์ อู่ทอง และอโยธยา. 2499. หน้า 13 - 14.

³ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์. หน้า 35.

ตาราง 4 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
ทวาย ² (เมือง)	<p>ไตรตรึงส์อยู่ลุ่มน้ำปิงฝั่งตะวันตก ส่วนเมืองน่าน อยู่ลุ่มน้ำน่าน อยู่ทางทิศตะวันออก ซึ่งไม่เข้าเป็นไปได้ว่า การเดินทางของอยุธยาไปตีเมืองน่านจะต้องต้องยกกองทัพผ่านเมืองไตรตรึงส์¹ ในพงศาวดารกล่าวว่าอยุธยาสามารถโจมตีเมืองไตรตรึงส์ได้สำเร็จโดยได้แต่งตั้งให้เจ้าไกรกำแหงครองเมืองไตรตรึงส์</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง ตรงข้ามกับตัวจังหวัดกำแพงเพชร</p> <p>เมืองทวายนี้ปรากฏในพงศาวดาร 2 ครั้ง ซึ่งจากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ว่า <u>เมืองทวาย</u> เป็นเมืองชายแดนของกรุงศรีอยุธยา และคงจะตั้งอยู่ใกล้เมืองตะนาวศรี ภายหลังที่พราณระวังในเมืองทวายอพยพผู้คนมาตั้งแทบตำบลไชยเวริส พญา-อิมหริหเรมางก็ยกทัพมาโจมตีได้สำเร็จก็เข้าไปอยู่เมืองทวาย พราณระวังต้องหนีไปตะนาวศรี จะเห็นได้ว่าพญาหริหเรมางตีกองทัพพราณระวังแตกแล้ว ได้เขียนหนังสือมาขอเป็นขอบขัณฑสีมา และส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทองต่อกรุงศรีอยุธยา นั้นย่อม</p>	<p><u>หน้าต้น</u></p> <p>หน้า 9 บรรทัด 3, 4</p> <p>หน้า 10 บรรทัด 2</p>

¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในวิชานินพนธ์ บทที่ 5.

² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ไพโรจน์ โพธิ์ไทร. เล่มเดิม. หน้า 142 - 147.

ตาราง 4 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>น่าน</u> ² (เมือง)	<p>แสดงว่า เมืองทวายและพรานระวังแต่เดิมต้องขึ้นตรงต่ออยุธยา¹ เพราะภายหลังพญาอัมรินทร์เรมางตีเมืองได้ และครองเมืองทวาย จึงกลัวกองทัพอยุธยาจะยกกองทัพมาปราบ จึงรีบส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทองแก่กรุงศรีอยุธยา</p> <p>ปัจจุบัน เมืองทวายตั้งอยู่ทางตอนใต้ประเทศสหพันธ์สหภาพพม่า</p> <p>เมืองน่าน³ ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งจากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ว่า พญาเสด็จได้นำกำลังจะยกกองทัพมาตีเมืองน่านเพื่อช่วยพญาแก่นท้าวชิงเมืองคืน โดยก่อนจะนำทัพมาโจมตี ได้เขียนหนังสือถรมถึงเสล่านาขทหารในเมืองน่านถึงความรู้สึกอย่างไรกับพญาแก่นท้าวในการจะให้พญาแก่นท้าวกลับมาครองเมืองดั้งเดิม นาขทหารเหล่านั้นเต็มใจ พญาเสด็จจึงได้ให้หมอพรหมโคตรทำนายว่า ถ้าพระองค์ยก</p>	<p>หน้าปลาย</p> <p>หน้า 11 บรรทัด 3</p> <p>หน้า 12 บรรทัด 5</p>

¹ ดูรายละเอียดใน พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กับ พระจักรพรรดิวงศ์ (จาด). 2507. หน้า 2 และ หน้า 502.

² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน กรมศิลปากร. เมืองน่าน : โบราณคดี ประวัติศาสตร์ และศิลปะ. 2530.

³ ดูชื่อสรุปเมืองน่านในพงศาวดารส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี ประกอบด้วย.

ตาราง 4 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
	<p>กองทัพไปตีเมืองน่านจะได้หรือไม่ หมอพรหมโคตรก็ว่าจะได้ พญาขี้เส็งจึงได้เตรียมกองทัพขึ้นไปโดยสั่งให้เจ้าศรียศ หมั่นใจขวาง ขุนนครไชย และนักพฤกษคอกขลุแผลเมือง พร้อมทั้งคนประมาณ 3,000 คน คอยช่วยขลุแผลเมือง และได้กำชับสั่งไว้อีกว่า ถ้ากองทัพจากหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งสามมาถึงให้รีบยกกองทัพตามไป โดยให้พระมหาธรรมราชา อยู่ขลุแผลเมืองไม่ต้องตามขึ้นไปด้วย</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองน่านคือพื้นที่ตั้งจังหวัดน่านในปัจจุบัน อยู่ทางภาคเหนือของไทย</p>	
<p><u>ปลอก</u> (เมืองปลอก)</p>	<p>เมืองปลอก ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง คือในครั้งที่พญาอัมรินทร์เรมางทูลขอสมเด็จพระบรมราชาธิราช ตั้งบ้านไชยเวริสเป็นเมืองและขอขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยาแล้ว พระองค์ก็ทรงแต่งตั้งให้ญาติพี่น้องของพญาอัมรินทร์เรมาง คือ ฉรินทรวงษาครองเมืองปลอก</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> ไม่ทราบว่าเมืองนี้ตั้งอยู่ที่ใด แต่สันนิษฐานว่าตั้งอยู่ในบริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 11 บรรทัด 3 หน้า 11 บรรทัด 5</p>
<p><u>เปลา</u> (เมือง)</p>	<p>เมืองเปลา ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง คือในครั้งที่พญาอัมรินทร์เรมางทูลขอสมเด็จพระบรมราชาธิราช ตั้งบ้านไชยเวริสเป็นเมืองและขอขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยาแล้ว พระองค์</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 11 บรรทัด 3 หน้า 11 บรรทัด 5</p>

ตาราง 4 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<p><u>พระงาม</u> <u>พุทราทาน</u> <u>ชรัทิก</u> (เมือง)</p>	<p>ก็ตั้งทรงแต่งตั้งให้ญาติพี่น้องของพญาอิมทริทเรมาง คือ <u>หงหรา</u> <u>ชาครอง</u> <u>เมืองเปลา</u> <u>ปัจจุบัน</u> ไม่ทราบที่ตั้งอยู่ที่ใด ในบริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก</p> <p>เมืองนี้ปรากฏชื่อในพงศาวดาร 1 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ว่า <u>เมืองพระงาม-</u> <u>พุทราทาน</u> <u>ชรัทิก</u> มีเจ้าเมือง คือ พญากลาง ภายหลังพญากลางถึงแก่กรรม ท้าวแก้ว ซึ่ง สันนิษฐานว่าคงจะบุตรพญากลางได้เป็นเจ้าเมือง แทนและได้รับตำแหน่งเป็น ชุนก้าแห่งพระอินทร์ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์สันนิษฐานว่าเมืองนี้แต่เดิม คงจะเป็นเมืองบริวารของเมืองพิมายและเมือง พนมรุ้ง เพราะภายหลังที่เจ้าเมืองพิมายคนเก่า ถึงแก่กรรม เมืองพระงามพุทราทานชรัทิก พญากลาง จึงได้เป็นเจ้าเมือง นั้นแสดงว่า แต่เดิมเจ้าเมืองพิมายคงจะปกครองเมืองนี้ด้วย เมืองนี้ไม่ทราบที่ตั้งแน่นอน เข้าใจว่าคงจะตั้ง อยู่ในพื้นที่แถบเมืองพิมาย และเมืองพนมรุ้ง</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> ไม่ทราบว่าตั้งอยู่ที่บริเวณใด</p>	<p>หน้าต้น หน้า 3 บรรทัด 2</p>

ตาราง 4 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
พินาย ¹ พนมรุ้ง ² (เมือง)	<p>เมืองนี้ปรากฏชื่อในพงศาวดาร 2 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ว่า <u>เมืองพินาย พนมรุ้ง</u> แต่เดิมคงจะไม่ได้ขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา ภายหลังที่สมเด็จพระบรมราชาธิราช เสรี่ยมจะยกกองทัพไปโจมตี พ่อเจ้าเมืองทั้งหลายทราบก็ได้เดินทางมาขอมขอลออ่อนน้อม พระองค์จึงพระราชทานรางวัลให้ และโปรดให้เจ้าเมืองเหล่านี้ไปปกครองเมืองตามเดิม สำหรับเมืองนี้ภายหลังที่เจ้าเมืองถึงแก่กรรม ท้าวเทพได้เป็นเจ้าเมืองพินาย ท้าวชมภูได้เป็นเจ้าเมืองพนมรุ้ง ผู้เขียนวิทยานิพนธ์สันนิษฐานว่า แต่เดิมเมืองพินาย พนมรุ้ง คงจะเป็นเมืองที่มีเจ้าเมืองปกครองคนเดียว โดยที่เจ้าเมืองคงจะประทับอยู่ที่เมืองพินาย เพราะชื่อเมืองที่ปรากฏในพงศาวดารครั้งแรกเรียกว่า เมือง "พินาย พนมรุ้ง" แต่พอภายหลังเจ้าเมืองพินายถึงแก่กรรม ท้าวเทพได้เป็นเจ้าเมืองพินาย และท้าวชมภูน้องท้าวเทพได้เป็นเจ้าเมืองพนมรุ้ง ดังนั้นเมืองพนมรุ้งคงจะแยกเมืองออกมาเป็นอิสระ ภายหลังที่เจ้าเมืองพินายคนเดิมถึงแก่กรรม</p>	<p>หน้าต้น หน้า 2 บรรทัด 3 หน้า 3 บรรทัด 2</p>

¹ ดูเพิ่มเติมใน มานิต วิลลิโกลม. นำเที่ยวพินายและโบราณสถานในจังหวัดนครราชสีมา. 2505. หน้า 78 - 114. และ ภิตา สารายา. เมืองพินาย. 2523.

² สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ. จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2521. หน้า 1 - 11.

ตาราง 4 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
พิษณุโลก ¹ (เมือง)	<p>ปัจจุบัน เมืองพิษณุโลกสันนิษฐานว่าน่าจะตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นอำเภอพิษณุโลก ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมา และปัจจุบันยังมีซากปราสาทพิษณุโลกปรากฏให้เห็น</p> <p>เมืองพนมรุ้ง สันนิษฐานว่าน่าจะตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นปราสาทเขาพนมรุ้ง ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์</p> <p>เมืองนี้² ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ว่า เมืองพิษณุโลก มีเจ้าเมืองคือพญาบาลเมือง ภายหลังพญาบาลเมืองได้เดินทางมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่อยุธยา (คงจะมาทางเรือ) พระองค์ก็พระราชทานนามให้ใหม่ว่า "มหาธรรมราชา" พร้อมเครื่องราชูปโภค</p> <p>ปัจจุบัน เมืองนี้ตั้งอยู่บริเวณที่ตั้งของจังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน ซึ่งตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนล่างของไทย</p>	หน้าต้น หน้า 7 บรรทัด 1, 2

¹ ดูเพิ่มเติมใน ประภัสสร ศรีมุกข์. ประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก. ปริญาณิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536.

² ดูข้อสรุปเมืองพิษณุโลกในพงศาวดารส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์รี่ ประกอบด้วย.

ตาราง 4 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>เมะลาลัง</u> ¹ (เมือง)	เมืองเมะลาลังนี้มีชื่อปรากฏอยู่ในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งจากเนื้อหาพอสรุปได้ว่า <u>เมืองเมะลาลัง</u> เป็นเมืองชั้นของไทยในครั้งที่กองทัพอยุธยาจะยกกองทัพไปตีเมืองตาสทอง ได้ยกกองทัพผ่านเมืองเมะลาลัง <u>ปัจจุบัน</u> เมืองเมะลาลังตั้งอยู่บริเวณชายทะเลด้านตะวันตก ติดกับทะเลอันดามัน ที่ตั้งปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตประเทศสหพันธ์สหภาพพม่า	<u>หน้าต้น</u> หน้า 14 บรรทัด 3
<u>แม่ตาก</u> ² (หมู่บ้าน)	<u>หมู่บ้านแม่ตาก</u> นี้มีชื่อปรากฏอยู่ในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งจากเนื้อหาพอสรุปได้ว่า หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่เป็นทางผ่านของกองทัพอยุธยาจะยกขึ้นไปโจมตีเมืองไตรตรึงส์ ³ <u>ปัจจุบัน</u> หมู่บ้านตากในปัจจุบันผู้เขียนวิทยานิพนธ์สันนิษฐานว่าน่าจะอยู่ในอาณาเขตจังหวัดตากในปัจจุบัน	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 6 บรรทัด 4

¹ เมืองเมะลาลังนี้ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และฉบับพระจักรพรรดิพงษ์ (จาด) ปรากฏชื่อเมืองในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดี 1 ว่าเป็น 1 ใน 16 เมือง ที่เป็นประเทศราชของอยุธยา.

² ดูเพิ่มเติมใน ศรี อมาตยกุล. เมืองเหนือเมืองใต้. 2513. หน้า 266 - 318.

³ หมู่บ้านแม่ตากอยู่เหนือเมืองไตรตรึงส์ แต่ทำไมกองทัพอยุธยาจึงเดินทางผ่านหมู่บ้านแม่ตาก ก่อนที่จะไปตีเมืองไตรตรึงส์ ดูเพิ่มเติมในวิทยานิพนธ์ บทที่ 5.

1.2 รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ

ตาราง 5 แสดงรายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับ
หอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ออบลส์ อร์รคัพพ์

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>กลาง</u> (พญา)	พญากลางปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>พญากลาง</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าอาจจะเป็นน้องชายหรือไม่ก็เป็น ขุนนางผู้ใหญ่ของเจ้าเมืองพินาศคนเก่า ภายหลัง จากที่เจ้าเมืองพินาศถึงแก่กรรมก็ได้รับแต่งตั้งให้ ครองเมืองพระงามพทราทานชรัทิก ซึ่งครองเมือง ได้ไม่นานก็ถึงแก่กรรม	<u>หน้าต้น</u> หน้า 3 บรรทัด 2, 3
<u>ก้อนทอง</u> (นาย)	นายก้อนทองปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>นายก้อนทอง</u> เป็นบุตรขุนราชอาษา เมื่ออายุได้ 19 ปี ขุนราชอาษาผู้เป็นบิดาถูกคุมไสยถึงแก่กรรม สมเด็จพระบรมราชาธิราช จึงได้แต่งตั้งนายก้อนทอง ให้เป็นขุนราชอาษาแทนบิดา	<u>หน้าต้น</u> หน้า 2 บรรทัด 1
<u>ท้าวแหงพระอินทร์</u> (ขุน)	ท้าวแก้วหรือขุนท้าวแหงพระอินทร์ปรากฏ ชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุป รายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>ท้าวแก้วหรือขุนท้าวแหง-</u> <u>พระอินทร์</u> สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นบุตรพญากลาง เจ้าเมืองพระงามพทราทานชรัทิก เพราะภายหลัง ที่พญากลางถึงแก่กรรม ท้าวแก้วก็ได้รับราชสมบัติ	<u>หน้าต้น</u> หน้า 3 บรรทัด 3, 4, 5

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>แก่นท้าว</u> ¹ (พญา)	เป็นเจ้าเมืองแทน และได้รับแต่งตั้งให้เป็นขุน- กำแหงพระอินทร์ ภายหลังได้เดินทางมาเข้าเฝ้า สมเด็จพระบรมราชาธิราช และมาเรือล่มถึงแก่ กรรม พญาแก่นท้าวปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 3 ครั้ง ดังปรากฏรายละเอียดดังนี้คือ <u>พญาแก่นท้าว</u> เป็นเจ้าเมืองน่าน ภายหลังเมือง น่านเกิดการกบฏ พญาชเลียงได้มาช่วยกู้บ้านเมือง คืนให้พญาแก่นท้าว	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 11 บรรทัด 3, 4 หน้า 12 บรรทัด 1
<u>แก้ว</u> (ท้าว)	ท้าวแก้วปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ท้าวแก้ว</u> สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นบุตรพญากลางเจ้าเมือง พระงามพุทธาทานชรัทิก เพราะภายหลังที่พญา- กลางถึงแก่กรรม ท้าวแก้วก็ได้รับราชสมบัติ เป็น เจ้าเมืองแทน และได้รับแต่งตั้งให้เป็นขุนกำแหง- พระอินทร์ ภายหลังได้เดินทางมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระ บรมราชาธิราช และมาเรือล่มถึงแก่กรรม	<u>หน้าต้น</u> หน้า 3 บรรทัด 2

¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในคำอธิบายในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิลเคอร์
ในวิกิซันนิทัศน์ หน้า 225.

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ไกรกำแพง</u> (หมื่น)	หมื่นไกรกำแพงหรือเจ้าไกรกำแพงปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 9 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า <u>หมื่นไกรกำแพงหรือเจ้าไกรกำแพง</u> น่าจะเป็นขุนนางหรือแม่ทัพเจ้าชายของกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากคำแรกที่เขียนเป็นหมื่นไกรกำแพง คำที่ปรากฏหน้าต่อไปจะเขียนเจ้าไกรกำแพงทั้งสิ้น เจ้าไกรกำแพงน่าจะมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับเจ้าฟ้าผิง เพราะปรากฏว่าการไปราชการสงครามแต่ละครั้ง ทั้งสองพระองค์จะได้คุมทัพไปด้วยกันเสมอ แต่เจ้าฟ้าผิงอาจจะมีอาวุโสกว่า เพราะทุกครั้งที่เอ่ยพระนามจะกล่าวชื่อเจ้าฟ้าผิงก่อนเสมอ คือ กล่าวว่ "เจ้าฟ้าผิง และเจ้าฟ้าไกรกำแพง"	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 1 บรรทัด 5 หน้า 2 บรรทัด 1, 5 หน้า 4 บรรทัด 4 หน้า 5 บรรทัด 4 หน้า 6 บรรทัด 1, 3, 4 หน้า 8 บรรทัด 3, 5
<u>คำคอน</u> (หมื่น)	หมื่นคำคอนปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>หมื่นคำคอน</u> เป็นความข้างของเจ้าไกรกำแพง	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 8 บรรทัด 3, 5
<u>จ้าว</u> (เจ้า)	จ้าวปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ เข้าใจว่า <u>จ้าว</u> เป็นทหารในกองบังคับของพญาเชลียง	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 9 บรรทัด 6 หน้า 10 บรรทัด 1, 2

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>จ้าวเคล็ยง</u> (นาย)	นายจ้าวเคล็ยงปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า <u>นายจ้าวเคล็ยง</u> คงจะเป็นผู้ดูแลข้างพระเจ้าแผ่นดิน หรือไม่ก็เป็นความทุกข์ประจำข้างเทพรักษา เพราะใน พ.ศ. 1893 ได้เกิดไฟไหม้พระราชมนเทียร นายจ้าวเคล็ยงได้นำข้างเทพรักษามารับพระเจ้าแผ่นดิน และพาพระองค์เสด็จไปประทับที่บ้านกิล	<u>หน้าต้น</u> หน้า 4 บรรทัด 5
<u>ชเล็ยง</u> ¹ (พญา)	พญาชเล็ยงปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 23 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ <u>พญาชเล็ยง</u> เป็นเจ้าเมืองสวรรค์โลก ซึ่งน่าจะเป็นเมืองชั้นของกรุงศรีอยุธยา เพราะได้ช่วยกองทัพไปตีเมืองน่านโดยฝากเมืองไว้กับเจ้าศรีศุภบุตรให้ดูแลเมืองสวรรค์โลก พญาชเล็ยงมีความเก่งในด้านการรบ จะเห็นได้จากที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชจะไปทำสงคราม ณ ที่ใด ส่วนใหญ่แล้วจะให้พญาชเล็ยงคุมทัพไปด้วย และการทำสงครามหลายอาณาเขตขึ้นไปทางเหนือ พญาชเล็ยงก็ได้เป็นแม่ทัพใหญ่ให้คุมทัพ โดยสมเด็จพระบรมราชาธิราชให้หัวเมืองฝ่ายเหนืออีก 3 เมือง	<u>หน้าต้น</u> หน้า 12 บรรทัด 5 <u>หน้าปลาย</u> หน้า 3 บรรทัด 5 หน้า 4 บรรทัด 1, 3, 4 หน้า 5 บรรทัด 5 หน้า 7 บรรทัด 1, 5 หน้า 9 บรรทัด 3, 4, 5 หน้า 10 บรรทัด 2, 3, 5

¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในคำอธิบายในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์รี่ ในวิกิพีเดีย หน้า 226.

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
	สังทหารไปช่วยพญาชเลียงทำสงคราม	หน้า 11 บรรทัด 1 หน้า 12 บรรทัด 1, 2 หน้า 12 บรรทัด 3, 4 หน้า 13 บรรทัด 1, 4 หน้า 14 บรรทัด 2, 5
<u>ชมภู</u> (ท้าว)	ท้าวชมภูปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>ท้าวชมภู</u> เป็นเจ้าเมืองพนมรุ้งและเป็นบุตรเจ้าเมืองพิมายคนเก่าภายหลังจากเจ้าเมืองพิมายคนเก่าผู้เป็นบิดาถึงแก่กรรม ท้าวเทพพี่ชายได้เป็นเจ้าเมืองแทน ส่วนท้าวชมภูผู้เป็นน้องได้รับตำแหน่งเจ้าเมืองพนมรุ้ง	หน้าต้น หน้า 3 บรรทัด 1
<u>บรมเชษฐาธิราช</u> (สมเด็จพระ)	สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช</u> คือพระนามเดิมของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เป็นพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ของสมเด็จพระบรมราชาธิราชกับพระราชเทวี ต่อมาในปี พ.ศ. 1982 สมเด็จพระบรมราชาธิราชให้จัดพระราชพิธีโกษรกรรม (โกนจุก) มี	หน้าต้น หน้า 4 บรรทัด 3

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
นครไชย ¹ (ขุน)	<p>การเล่นมหรสพสมโภชน์และทรงประสาทพระนามใหม่ ว่า "สมเด็จพระราเมศวร บรมไตรโลกนารถ" ต่อมา ปี พ.ศ. 1984 เกิดเพลิงไหม้พระที่นั่งตรีมุข สมเด็จพระ พระบรมราชาธิราช ให้ขุนพิจิตต์พร้อมพระราชวังฝาย เหนือ และพระราชมนเทียรที่นั่น แล้วพระองค์ เสด็จไปประทับที่พระราชวังใหม่ ส่วนพระราชวัง เดิม สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงพระราชทาน ให้สมเด็จพระบรมไตรโลกนารถประทับ</p> <p>ขุนนครไชยปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ ขุนนครไชย เป็นขุนนางกรุงศรีอยุธยา และคงจะมีความสามารถ ในด้านการรบบนช้าง เพราะครั้งศึกกรุงศรีอยุธยา ไปตีเมืองคายทอง ได้รับแต่งตั้งให้ถืออาญาสิทธิ์ เป็นนายกองช้างอยุธยา ยกทัพขึ้นไปร่วมกับกองทัพ หัวเมืองฝายเหนือทั้ง 4 เมือง และในครั้งสงคราม พม่าอาณาเขตไปทางเหนือของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมี พญาเลียงเป็นแม่ทัพใหญ่ ขุนนครไชยก็ได้รับ แต่งตั้งให้อยู่ดูแลเมืองสวรรค์โลกกับเจ้าราชศรียศ และหมื่นใจขวาง</p>	<p>หน้าต้น</p> <p>หน้า 13 บรรทัด 3</p> <p>หน้าปลาย</p> <p>หน้า 13 บรรทัด 5</p>

¹ ดูรายละเอียดคำอธิบายเพิ่มเติมในคำอธิบายในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ
ไมเคิล วิกเคอร์รี่ ประกอบในวิทยานิพนธ์ หน้า 195.

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>ฉวีทรวงษา</u> (เจ้าเมือง)	ฉวีทรวงษาปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ผู้เขียนสันนิษฐานว่า <u>ฉวีทรวงษา</u> น่าจะเป็นพระญาติของพญาอิมทริทเรมางที่ติดตามพญาอิมทริทเรมางมาช่วยรบกับพญานระวัง เมื่อเสด็จศึกแล้ว พญาอิมทริทเรมางได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองไซยเวรีย ฉวีทรวงษาจึงได้รับแต่งตั้งให้ครองเมืองบวิวารคือ เมืองปลอก	<u>หน้าต้น</u> หน้า 11 บรรทัด 5
<u>ดาวทอง</u> (หมื่น)	หมื่นดาวทองปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ ผู้เขียนสันนิษฐานว่าหมื่นดาวทองน่าจะเป็นขุนนางของกรุงศรีอยุธยา ได้เป็นทหารในกองทัพของเจ้าศรีวักดิ์ และคงจะเป็นทหารคนสนิทของเจ้าศรีวักดิ์ที่มีความสามารถ เพราะภายหลังจากชนะศึกได้พระราชทานเครื่องพกหมากของเขลยให้กับภรรยาของหมื่นดาวทอง	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 8 บรรทัด 5
<u>ดาวทอง</u> (ภรรยาหมื่น)	ภรรยาหมื่นดาวทองปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ ภรรยาหมื่นดาวทอง ได้รับเครื่องพกหมากของเขลยจากสงครามตีเมืองไตรตรึงส์จากเจ้าศรีวักดิ์	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 8 บรรทัด 5
<u>เทพ</u> (ท้าว)	ท้าวเทพปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ สันนิษฐานว่า <u>ท้าวเทพ</u> น่าจะเป็นบุตรเจ้าเมืองพินายคนเก่า	<u>หน้าต้น</u> หน้า 3 บรรทัด 1

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>นางพญา</u> (มเหสี)	เพราะภายหลังที่เจ้าเมืองถึงแก่กรรม ท้าวเทพก็ได้เป็นเจ้าเมืองพินายแทน นางพญาปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ นางพญาเป็นพระมเหสีของสมเด็จพระบรมราชาธิราช และเป็นพี่สาวของมหาธรรมราชาธิราชเจ้าเมืองพิษณุโลก ในครั้งนี้ได้กราบทูลขอให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงพระราชทานพระนามให้พระมารดาของพระองค์	หน้าต้น หน้า 8 บรรทัด 3 หน้า 9 บรรทัด 3
<u>บรมราชาธิราช</u> (สมเด็จพระเจ้า)	สมเด็จพระบรมราชาธิราชปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 8 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ พระองค์เป็นกษัตริย์ของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาครองราชสมบัติระหว่างปี พ.ศ. 1967 - 1991 ¹	หน้าต้น หน้า 2 บรรทัด 1 หน้า 8 บรรทัด 5 หน้า 4 บรรทัด 1 หน้า 5 บรรทัด 5 หน้า 8 บรรทัด 3,4 หน้า 10 บรรทัด 5 หน้า 12 บรรทัด 3 หน้าปลาย หน้า 1 บรรทัด 1

¹ ถนอม อานามวัฒน์ และคณะ. ประวัติศาสตร์ไทยยุคก่อนประวัติศาสตร์ไทยถึงสิ้นอยุธยา. 2528. หน้า 146.

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>บาลเมือง</u> ¹ (พญา)	พญาบาลเมืองปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ พญาบาลเมืองครองเมืองพิษณุโลก และมีศักดิ์เป็นน้องพระราชเทวีในสมเด็จพระบรมราชาธิราช ท่านได้เคยถวายช้างเทพรักษาแด่สมเด็จพระบรมราชาธิราช ซึ่งถือว่าเป็นเจ้านายฝ่ายเมืองเหนือ ใน พ.ศ. 1984 พญาบาลเมืองได้เสด็จจากเมืองพิษณุโลก มาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่อสุทธยา สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้พระราชทานเครื่องราชาประภค และพระราชทานพระยศเป็นมหาธรรมราชาธิราช และพระองค์คงจะมีความสามารถในด้านการรบ เพราะในสงครามอสุทธยาแต่ละครั้ง พระองค์ท่านจะได้รับการแต่งตั้งให้ไปรบร่วมกับเจ้าเมืองที่สำคัญเสมอ	<u>หน้าต้น</u> หน้า 5 บรรทัด 1 หน้า 7 บรรทัด 1
<u>บุญไกร</u> (พิน)	พินบุญไกรปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ พินบุญไกรผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นทหารในกองทัพพญาแสนสอยดาว และคงจะมีหน้าที่ส่งข่าว หรือไม้เท้าเป็นม้าเร็ว เพราะพญาแสนสอยดาวจะใช้ไม้เท้าส่งข่าวเรื่องการศึกกับพญาชเลียง ในสงครามตีเมืองไตรตรึงส์	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 3 บรรทัด 3, 5 หน้า 4 บรรทัด 2, 3

¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในคำอธิบายในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์ ในวิกิตอนิกซ์ หน้า 234.

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ประสิทธิ์</u> (พระ)	พระประสิทธิ์ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ คือ <u>พระประสิทธิ์</u> เดิมชื่อแม่นางชาชาเป็นชายาของพญาไสลือไทยกษัตริย์กรุงสุโขทัยและเป็นพระราชมารดาของพระราชเทวีในสมเด็จพระบรมราชาธิราช ภายหลังที่มีอายุมาก (ชรา) พระราชเทวีทูลขอให้สมเด็จพระบรมราชาธิราช ทรงพระราชทานพระนามให้ใหม่ว่า พระประสิทธิ์ พร้อมทั้งพระราชทานเครื่องราชูปโภค พร้อมทั้งคานหาบทองและไม้เท้าทอง	<u>หน้าต้น</u> หน้า 8 บรรทัด 1 หน้า 9 บรรทัด 2
<u>พรหมโคตร</u> (หมอ)	หมอพรหมโคตรปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า <u>หมอพรหมโคตร</u> น่าจะเป็นพราหมณ์ หรือเป็นโหรหลวงประจำเมืองของพญาสี่เลียง เพราะในครั้งศึกเมืองน่าน พญาสี่เลียงให้ตามหมอพรหมโคตร มาทำนายว่า พญาสี่เลียงยกทัพเข้าตีเมืองน่านจะได้เมืองหรือไม่	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 12 บรรทัด 4, 5
<u>พระราชเทวี</u> (มเหสี)	พระราชเทวีปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>พระราชเทวี</u> เป็นตำแหน่งมเหสีของสมเด็จพระบรมราชาธิราช พระราชเทวีเป็นพระราชธิดาพญาไสลือไทยกับพระประสิทธิ์ (แม่นางชาชา) และเป็นพระพี่นางของพญาบาลเมือง เจ้าเมืองพิษณุโลก	<u>หน้าต้น</u> หน้า 8 บรรทัด 3

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>พิจิตร</u> (ขุน)	ขุนพิจิตรปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ ขุนพิจิตร เป็นขุนนางอุษุกยาและคงจะมีหน้าที่ควบคุมทหารก่อสร้าง หรืออาจจะเป็นตัวหน้าช่าง เพราะภายหลังที่ไฟไหม้พระราชมนเทียร ในปี พ.ศ. 1893 ขุนพิจิตรได้รับแต่งตั้งให้ซ่อมแซมพระราชมนเทียรใหม่ และในครั้งไฟไหม้พระที่นั่งตรีมุข ในปี พ.ศ. 1894 ขุนพิจิตรก็ได้รับแต่งตั้งให้ซ่อมแซมอีกเช่นกัน	<u>หน้าต้น</u> หน้า 3 บรรทัด 2 หน้า 5 บรรทัด 5
<u>พิมาย</u> (เจ้าเมือง)	เจ้าเมืองพิมายปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง พอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>เจ้าเมืองพิมาย</u> คงจะเป็นเจ้าเมืองที่อยู่ในวิชัยรา ภายหลังถึงแก่กรรม ท้าวเทพซึ่งเข้าใจว่าเป็นบุตรได้เป็นเจ้าเมืองแทน	<u>หน้าต้น</u> หน้า 2 บรรทัด 5
<u>ฟุ้ง</u> (เจ้าฟ้า)	เจ้าฟ้าฟุ้งปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 7 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>เจ้าฟ้าฟุ้ง</u> คงจะเป็นเจ้านายของกรุงศรีอยุธยา หรือไม่ก็เป็นบุตรเจ้าเมืองใดเจ้าเมืองหนึ่ง แต่คงจะมีอายุไม่มากนัก เพราะถ้ามีอายุมาก พระมหากษัตริย์น่าจะแต่งตั้งเป็นแม่ทัพ เพราะเป็นเจ้านายไม่ใช่ขุนนาง แต่อย่างไรก็ดี เจ้าฟ้าฟุ้งมีความสามารถในการรบ เพราะในครั้งที่กรุงศรีอยุธยาชลาอาณาเขตไปทางทิศเหนือ เจ้าฟ้าฟุ้งได้รับแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพ	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 1 บรรทัด 4, 5 หน้า 2 บรรทัด 1 หน้า 2 บรรทัด 4, 5 หน้า 4 บรรทัด 4, 5 หน้า 5 บรรทัด 4

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<p><u>มหาธรรมราชาธิราช</u> (เจ้าเมือง)</p>	<p>หน้าคุยกับเจ้าไกรกำแพง</p> <p>มหาธรรมราชาปรากฏชื่อในพงศาวดาร นี้ 6 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ พระมหาธรรมราชาธิราชมีพระนามเดิมว่า <u>พญา-</u> <u>บาลเมือง</u> เป็นพระราชโอรสของพญาไสลือไทยกับ พระประสิทธิ์ (แม่นางซาซา) ครองอยู่เมืองพิษณุโลก เป็นพระอนุชาในพระมหาลีของสมเด็จพระบรมราชา- ธิราช พระองค์ท่านได้เคยนำช้างเทพรักษามาถวาย สมเด็จพระบรมราชาธิราช ใน พ.ศ. 1984 พระองค์ ท่านได้เดินทางมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราช ที่อยุธยา สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ทรงพระราช- ทานเครื่องราชูปโภค และพระราชทานพระยศ เป็นมหาธรรมราชาธิราช</p>	<p>หน้า 6 บรรทัด 1 หน้า 6 บรรทัด 3</p> <p><u>หน้าต้น</u> หน้า 7 บรรทัด 3 หน้า 9 บรรทัด 2 หน้า 12 บรรทัด 5</p> <p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 1 บรรทัด 5 หน้า 3 บรรทัด 2 หน้า 14 บรรทัด 4</p>
<p><u>มหाराช</u> (เจ้าเมือง)</p>	<p>มหाराชปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ <u>มหाराช</u> เป็นชื่อที่คนกรุงศรีอยุธยาใช้เรียกชื่อเจ้าเมือง เชียงใหม่ว่า "มหाराช" ในสมัยนั้นเชียงใหม่ ยังไม่ได้เป็นเมืองขึ้นกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระ บรมราชาธิราชได้ยกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 5 บรรทัด 1, 2</p>

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ระวัง</u> (พราณ)	พราณระวังปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ <u>พราณระวัง</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่า พราณระวังแต่เดิมคงจะเป็นพราณป่า ภายหลังคงจะตั้งหมู่บ้านขึ้นจนได้เป็นหัวหน้าหมู่บ้าน และคงจะเป็นผู้ที่มีความสามารถมาก เพราะสามารถรวบรวมผู้คนอพยพมาตั้งบ้านเมืองใหม่ได้ ภายหลังพราณระวังได้ถูกพญาลิมทริทเรมาง นำพลเมืองตาสทองมารบ พราณระวังต้องหนีไปอยู่เมืองตะนาวศรี	<u>หน้าต้น</u> หน้า 9 บรรทัด 3 หน้า 10 บรรทัด 1
<u>ราชอาษา</u> (ขุน)	ขุนราชอาษาปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>ขุนราชอาษา</u> เป็นขุนนางของอยุธยา ถูกคุมไสย ไอลจนเป็นโหดและถึงแก่กรรมต่อมา	<u>หน้าต้น</u> หน้า 1 บรรทัด 4, 5
<u>รามราช</u> ¹ (พญา)	พญารามราชปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 4 ครั้ง พอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ คือ <u>พญารามราช</u> เป็นเจ้าเมืองฝ่ายเหนือของกรุงศรีอยุธยาที่มีความสำคัญ เพราะจะเห็นได้จากครั้งกรุงศรีอยุธยาจะทำสงครามกับเมืองตาสทอง สมเด็จพระบรมราชาธิราชก็จึงเสด็จขึ้นมาเมือง	<u>หน้าต้น</u> หน้า 12 บรรทัด 5 หน้า 14 บรรทัด 3 <u>หน้าปลาย</u> หน้า 1 บรรทัด 3 หน้า 13 บรรทัด 3

¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในคำอภิธานในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี ในวิกิตำนาฉบับหน้า 229.

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
	<p>เหนือ เพื่อมาปรึกษาหารือการศึกษาคั้งนี้ ส่วนสงครามที่จะไปตีเมืองไตรตรึงส์ พญารามราชก็ได้เป็นแม่ทัพร่วมไปด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพญารามราชเป็นเจ้าเมืองที่มีความสามารถในด้านการรบ และเมืองที่พญารามราชครองคือเมืองสุโขทัย</p>	
<p><u>รามเศวตบรมไตรโลกนาถ- บพิตร</u>¹ (สมเด็จพระ)</p>	<p>สมเด็จพระรามเศวตบรมไตรโลกนาถ-บพิตร ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ <u>สมเด็จพระรามเศวตบรมไตรโลกนาถบพิตร</u> มีพระนามเดิมว่า สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เป็นพระราชโอรสองค์โตของสมเด็จพระบรมราชาธิราชกับพระราชเทวี เป็นพระนัดดาของพญาไสลือไทย กษัตริย์กรุงสุโขทัย ภายหลังพระองค์ได้ขึ้นครองราชสมบัติเป็นกษัตริย์อยุธยาต่อจากสมเด็จพระบรมราชาธิราชครองราชย์อยู่ในช่วง พ.ศ. 1991 - 2031²</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 4 บรรทัด 4 หน้า 6 บรรทัด 2, 3</p>
<p><u>ราชศรียศ</u> (เจ้า)</p>	<p>เจ้าราชศรียศปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอจะสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>เจ้าราชศรียศ</u> เป็นบุตรพญาขลิบ ในครั้ง</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 13 บรรทัด 5 หน้า 14 บรรทัด 2</p>

¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในคำอธิบายสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชในวิกิยานิพนธ์ หน้า 157.

² สมเด็จพระวันรัต. บทความประกอบการศึกษาทางสังคมวัฒนธรรมศาสตร์ : 2477 -

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ศรีวิภักดี</u> (เจ้า)	สงคราม ซึ่งเมืองน่านได้รับหน้าที่ให้เฝ้าเมือง สุวรรณคโลกแทนพญาสีเส็ง เจ้าศรีวิภักดีปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 7 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>เจ้าศรีวิภักดี</u> เข้าใจว่าน่าจะเป็นเจ้านายของกรุง ศรีอยุธยา ที่มีความสามารถในด้านการรบเพราะ ในครั้งศึกเมืองไตรตรึงส์ ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็น แม่ทัพหน้าไปรบด้วย	หน้าปลาย หน้า 1 บรรทัด 4 หน้า 2 บรรทัด 1 หน้า 2 บรรทัด 4 หน้า 5 บรรทัด 4 หน้า 6 บรรทัด 2 หน้า 8 บรรทัด 4 หน้า 9 บรรทัด 1
<u>ชาธา</u> ¹ (แม่นาง)	แม่นางชาธาปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วน นี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ คือ <u>แม่นางชาธา</u> เป็นพระชายาพญาสีเส็งไทยกษัตริย์ กรุงสุโขทัยและเป็นพระราชมารดาของพระราชเทวี ในสมเด็จพระบรมราชาธิราชและมหาธรรมราชา ในปี พ.ศ. 1984 พระราชธิดาคือ พระราชเทวี ทูลขอให้สมเด็จพระบรมราชาธิราช พระราชทานชื่อ ให้เนื่องจากทรงชราภาพแล้ว สมเด็จพระบรมราชา- ธิราชทรงพระราชทานให้ชื่อ พระประสิทธิ์ พร้อมทั้ง เครื่องราชูปโภค คานหามทองและไม้เท้าทอง เมื่อ พ.ศ. 1984	หน้าต้น หน้า 8 บรรทัด 4 หน้า 9 บรรทัด 2

¹ ดูเพิ่มเติมในรายละเอียดอธิบายประกอบ พระประสิทธิ์ ในวิกิยานิพนธ์ หน้า 158.

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>แสนสอยดาว</u> (พญา)	พญาแสนสอยดาวปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 17 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ พญาแสนสอยดาวเป็นเจ้าเมืองกำแพงเพชร ซึ่งเป็นหัวเมืองฝ่ายเหนือที่มีความสำคัญเป็น 1 ใน 4 ของหัวเมืองใหญ่ฝ่ายเหนือ พญาแสนสอยดาวน่าจะมีความเก่งสามารถในด้านการรบไม่แพ้พญาชเลียง เพราะจะเห็นจากที่ในครั้งแรกพญาแสนสอยดาวได้ประทับอยู่อยุธยา มิได้เสด็จไปทำการศึกษาพร้อมกับเจ้าเมืองใหญ่ฝ่ายเหนือทั้งสาม พญาชเลียงจึงได้มีหนังสือส่งมาตามให้พญาแสนสอยดาวไปช่วยการศึกษา และพญาชเลียงและพญาแสนสอยดาวจะมีหนังสือปรึกษาหารือเรื่องสงครามอยู่เสมอ	<p style="text-align: center;"><u>หน้าต้น</u></p> หน้า 14 บรรทัด 2 <p style="text-align: center;"><u>หน้าปลาย</u></p> หน้า 1 บรรทัด 1, 2, 3 หน้า 2 บรรทัด 3 หน้า 3 บรรทัด 1, 2, 3, 5 หน้า 4 บรรทัด 3, 4 หน้า 5 บรรทัด 5 หน้า 6 บรรทัด 2 หน้า 7 บรรทัด 1 หน้า 9 บรรทัด 3, 4 หน้า 10 บรรทัด 1, 2 หน้า 13 บรรทัด 3
<u>หงษราชา</u> (เจ้าเมือง)	หงษราชาปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>หงษราชา</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่า หงษราชาน่าจะเป็นพระญาติของพญาอิมทริทเรมวง ที่ติดตามพญาอิมทริทเรมวงมาช่วยรบกับพญานระวัง	<p style="text-align: center;"><u>หน้าต้น</u></p> หน้า 11 บรรทัด 5

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>หนองขวาง</u> (หมื่น)	หมื่นหนองขวางปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ <u>หมื่นหนองขวาง</u> เป็นขุนนางเมืองไตรตรึงส์ ภายหลังที่กองทัพพญาชเลียงตีเมืองไตรตรึงส์ได้แล้ว หมื่นหนองขวางได้พาภรรยาที่ห่างหนี แต่ถูกกองทัพพญาชเลียงจับได้	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 8 บรรทัด 1, 2, 4
<u>อรสหมิง</u> (นายทัพหรือนายกอง)	อรสหมิงปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า <u>อรสหมิง</u> น่าจะเป็นนายทัพนายกองของเมืองคายทอง เพราะศึกครั้งที่กรุงศรีอยุธยา ยกทัพไปตีเมืองคายทองนั้น อรสหมิงได้นำกองทัพมาต่อสู้กับกองทัพฝ่ายอยุธยา	<u>หน้าต้น</u> หน้า 14 บรรทัด 4
<u>อิมทริทเรมาง</u> (พญา)	พญาอิมทริทเรมางปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 4 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>พญาอิมทริทเรมาง</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเจ้านายหรือขุนนางที่มีความสำคัญของเมืองคายทอง เพราะหลังจากพรวนระวังในเมืองทวายได้นำผู้คนมาตั้งเมืองที่ตำบลไชยเวริช พญาอิมทริทเรมางก็นำพลจากเมืองคายทองมาสู้รบกับไล่พรวนระวัง	<u>หน้าต้น</u> หน้า 9 บรรทัด 5 หน้า 10 บรรทัด 1, 2 หน้า 11 บรรทัด 2 หน้า 12 บรรทัด 1

ตาราง 5 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
อู่ (พัน)	<p>ไปได้ ภายหลังที่ขับไล่พราหมณ์ระวิงไปแล้ว พญา-อิมหริหเรมางก็ขอตั้งตำบลไชยเวริสเป็นเมือง โดยขออนุญาตจากสมเด็จพระบรมราชาธิราชเป็นเมืองขึ้นแห่งกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระบรมราชาธิราชก็พระราชทานให้ และได้แต่งตั้งญาติพี่น้องของพญาอิมหริหเรมางครองเมืองบริวาร ส่วนพญา-อิมหริหเรมางก็ส่งเครื่องราชบรรณาการต่อกรุงศรี-อยุธยาทุกปี</p> <p>พันอู่ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ พันอู่ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นทหารในกองทัพของพญาแสนสอยดาวและคงจะมีหน้าที่ส่งข่าวหรือไม้เท้าเป็นมาเร็ว เพราะพญาแสนสอยดาวจะใช้นำส่งข่าวเรื่องการศึกในสงครามตีเมืองไตรตรึงส์คู่กับพันบุญไกร</p>	<p>หน้าปลาย</p> <p>หน้า 3 บรรทัด 3, 4</p> <p>หน้า 4 บรรทัด 2</p>

1.3 ชื่อสัตว์

ชื่อสัตว์ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนนี้มีปรากฏชื่อเพียงสัตว์ชนิดเดียวคือ ช้าง ซึ่งเป็นที่เข้าใจแล้วว่า ช้างในสมัยโบราณเป็นสัตว์ชั้นสูงโดยเฉพาะช้างเผือก ซึ่งถือว่าเป็นช้างคู่บุญบารมีของพระมหากษัตริย์ ซึ่งถ้ามีการจับช้างเผือกมากในรัชกาลใดถือว่าในรัชกาลนั้น พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีบุญญาธิการมาก เช่นในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิมีการจับช้างเผือกได้ถึง 7 เชือก จนพระองค์ได้รับสมญานามว่า พระเจ้าช้างเผือก สำหรับช้างที่ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้คือ ช้างเทพรักษา ผู้เขียนสันนิษฐานว่าช้างเชือกนี้คงจะเป็นช้างเผือกมากกว่าเป็นช้างธรรมดา ซึ่งมีรายละเอียดพอสรุปดังนี้

ตาราง 6 แสดงชื่อสัตว์ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุลลศรี อรรถพันธ์

ชื่อสัตว์	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>เทพรักษา</u>	เป็นช้างทรงของสมเด็จพระบรมราชาธิราช ญาณบาลเมือง (มหาธรรมราชาธิราช) เจ้าเมืองพิษณุโลกเป็นผู้นำมาถวาย ในครั้งที่เกิดไฟไหม้พระราชมณเฑียร ใน พ.ศ. 1983 นายจิวเคลียงได้นำช้างเทพรักษามารับสมเด็จพระบรมราชาธิราช เสด็จไปอยู่บ้านเกิด ผู้เขียนสันนิษฐานว่า สาเหตุที่นายจิวเคลียงนำช้างเทพรักษามารับสมเด็จพระบรมราชาธิราช ช่วงที่ไฟไหม้อาจเป็นเพราะชื่อช้างเชือกนี้เป็นมงคลคือ "เทพรักษา"	<u>หน้าต้น</u> หน้า 4 บรรทัด 5

1.4 ชื่อพระราชพิธีต่าง ๆ

พระราชพิธีต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนนี้ มีอยู่ 2 พระราชพิธี คือ พระราชพิธีโกษรกรรม (โกนจุก) และพระราชพิธีอาสุช พระราชพิธีที่ปรากฏในรัชสมัยนี้ ถึงแม้ว่านักประวัติศาสตร์จะไม่สามารถระบุได้ว่าพระราชพิธีนี้มีมาครั้งแต่เมื่อใดหรืออาจจะเริ่มปฏิบัติในรัชกาลนี้ แต่เราก็สามารถสรุปได้ว่า พระราชพิธีทั้งสองนี้ได้มีมาแล้วตั้งแต่ในสมัยพระบรมราชาธิราช ซึ่งพระราชพิธีทั้งสองพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ คือ

ตาราง 7 แสดงชื่อพระราชพิธีต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุลลศวี อรรถพันธ์

ชื่อพระราชพิธีต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>โกษรกรรม (โกนจุก)</u>	พระราชพิธีโกษรกรรมถ้าเป็นพิธีสำหรับสามัญชน เรียกว่าพิธีโกนจุกเด็ก ถิ่นเด็ก (อายุประมาณ 13 - 15 ปี) คนใดได้ทำพิธีโกนจุกแล้วในสมัยโบราณถือว่าเด็กคนนั้นมีอายุพ้นสภาพการเป็นเด็กแล้ว ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงพ่อแม่ก็จะเริ่มให้หัดเรียนงานบ้าน งานครัว พร้อมทั้งจะมีครอบครัวต่อไป สำหรับในพงศาวดารส่วนนี้ได้กล่าวไว้ใน พ.ศ. 1982 สมเด็จพระบรมราชาธิราช ได้จัดให้มีพระราชพิธีโกษรกรรมในสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช และจัดให้มีมหรสพสมโภชน์ และได้ทรงพระราชทานพระนามใหม่ให้แก่สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชว่า "สมเด็จพระราเมศวร บรมไตรโลกนารถ"	หน้าต้น หน้า 4 บรรทัด 2, 3

ตาราง 7 (ต่อ)

ชื่อพระราชพิธีต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>พิธีอาสาสูช</u>	<p>พระราชพิธีนี้ในพงศาวดารฉบับนี้กล่าวว่า พระมหากษัตริย์ทรงกระทำที่พระที่นั่งตรีมุข แต่ในคำให้การชาวกรุงเก่าได้กล่าวถึงพระราชพิธี 12 เดือน ซึ่งในเดือน 11 นั้น มีพระราชพิธีอาสาสูช ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพระราชพิธีเดียวกัน เพียงแต่จะมีการตัดแปลงบ้างในภายหลัง ในคำให้การชาวกรุงเก่ากล่าวว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาทรงเรือพระที่นั่งกิ่งลำหนึ่ง พระอัครมเหสีทรงลำหนึ่ง แข่งเรือกัน แล้วโปรดให้เสนาอำมาตย์ทั้งหลายแข่งเรือกันโดยอันดับ ทำพระราชพิธีนี้ตั้งแต่วันขึ้น 14 ค่ำ จนถึงแรม 1 ค่ำ รวม 3 วัน พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาทรงเครื่องขาว พระมหามงกุฎก็ทำด้วยเงิน 2. เวลากลางคืนพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาเสด็จลงลอยพระประทีปอุทิศถวายเป็นพุทธบูชาแล้วเสด็จลงเรือพระที่นั่งกิ่งประทับขึ้นไปในเรือ พร้อมด้วยเรือเสนาอำมาตย์อันประดับด้วยประทีปแห่งเสด็จรอบพระนคร 3. มีการเลี้ยงพระราชทานแก่ลูกขุนและข้าราชการ 4. เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกรฐินตามพระอารามในกรุง ส่วนพระอารามตาม 	หน้าต้น หน้า 5 บรรทัด 4

ตาราง 7 (ต่อ)

ชื่อพระราชพิธีต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ -	หน้า บรรทัด
	หัวเมืองนั้น พระราชทานไปให้เจ้าเมืองกรมการ ทอล ¹	

2. ค่านามที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล
วิกเคอร์

พงศาวดารส่วนนี้มีความยาวมากกว่าพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ
ส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ ถึง 40 หน้า คือ พงศาวดารส่วนนี้มีจำนวนเนื้อหากถึง 68 หน้า
เนื่องจากว่านักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าพงศาวดารทั้งสองส่วนเป็นพงศาวดารฉบับ
เดียวกัน และแม้ว่าศักราชที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับนี้จะไม่ตรงกับปีนักษัตรก็ตาม แต่น่าจะมี
การวิเคราะห์เรื่องของค่านามในพงศาวดารทั้งสองส่วนว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ และมี
การที่ค่านามลักษณะในชุดเดียวกันหรือไม่ ซึ่งในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเปรียบเทียบเฉพาะค่านาม
ที่เรียกชื่อเมืองและสถานที่ ชื่อสัตว์ และชื่อพระราชพิธีต่าง ๆ ซึ่งมีค่านามดังกล่าวปรากฏดัง
ต่อไปนี้คือ

¹คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า
ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. 2507. หน้า 267 - 268.

2.1 รายชื่อเมืองและสถานที่ต่าง ๆ

ตาราง B แสดงรายชื่อเมืองและสถานที่ต่าง ๆ ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุด
วชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>กตอก (เมืองกรกอร์)</u> (เมือง)	เมืองกตอกปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏในพงศาวดารพอสรุป ได้ว่า <u>เมืองกตอก</u> เป็นเมืองที่อยู่ในความควบคุมของ เจ้าชาย เพราะในเนื้อหาในพงศาวดารได้กล่าว ถึงรายชื่อเมืองที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าชาย ซึ่งมีเมืองกตอกรวมอยู่ด้วย โดยเจ้าชายได้แต่ง ตั้งให้เตรดส่งสารครองเมืองนี้ <u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของทะเลสาบพีเรน ¹	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 15 บรรทัด 5 หน้า 16 บรรทัด 1
<u>กำแพงไพศวี</u> (เมือง)	เมืองกำแพงไพศวีปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 1 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏในพงศาวดาร พอสรุปได้ว่า <u>เมืองกำแพงไพศวี</u> เป็นเมืองที่อยู่ใน ความควบคุมของเจ้าชาย เพราะเนื้อหาใน พงศาวดารได้กล่าวถึงรายชื่อเมืองที่อยู่ในความ ควบคุมของเจ้าชาย ซึ่งรายชื่อเมืองนั้นมีเมือง กำแพงไพศวีรวมอยู่ด้วย <u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 15 บรรทัด 4

¹ จันทรฉาย กักคชิตม. เล่มเดิม. หน้า 53.

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>กำแพงเพชร</u> ¹ (เมือง)	เมืองกำแพงเพชรปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 1 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏในพงศาวดาร พอสรุปได้ว่า <u>เมืองกำแพงเพชร</u> เป็น 1 ใน 4 ของ หัวเมืองฝ่ายเหนือที่สำคัญของอยุธยา มีพญาแสน- สอยดาวเป็นเจ้าเมือง ในช่วงที่กรุงศรีอยุธยาทำ สงครามทวายอาณาเขตไปทางทิศเหนือ พญา- แสนสอยดาวได้เดินทางลงมาปรึกษาหารือที่กรุงศรี- อยุธยาได้ฝากให้พญาศรีวักดีว่าราชการเมืองแทน <u>ปัจจุบัน</u> เป็นจังหวัดหนึ่งทางภาคเหนือ ของประเทศไทย	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 31 บรรทัด 2
<u>เกอะ</u> (เมือง)	เมืองเกอะปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 1 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏในพงศาวดาร พอสรุปได้ว่า <u>เมืองเกอะ</u> เป็นเมืองที่ขึ้นตรงต่อ เจ้ายาด เพราะในเนื้อหากล่าวถึงรายชื่อเมือง ที่อยู่ในความควบคุมของเจ้ายาด ซึ่งมีเมือง เกอะรวมอยู่ด้วย <u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 15 บรรทัด 5
<u>ขุนละครไชย</u> (คุ)	ขุนละครไชยปรากฏชื่อในพงศาวดารนี้ 1 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ดังนี้คือ <u>ขุนละครไชย</u>	<u>หน้าต้น</u> หน้า 24 บรรทัด 3

¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สุภภรณ์ ตันสถาธิรักษ์, บรรณาการ. สัมมนาประวัติศาสตร์
ท้องถิ่นกำแพงเพชร - สโขทัย. 2523.

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>จงเกือบ</u> (เมือง)	<p>เป็นชื่อคลองบริเวณนอกเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา สมเด็จพระบรมราชาที่ราชได้รับสั่งให้ประหารชีวิต พญาแก้ว พญาไทย ขี้นประชาโทรง และนักโทษ ทั้งหลายที่ร่วมกันทำกบฏในครั้งนั้น แล้วให้นำศพไป เสียบประจานที่คชูนละครไชย</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> คือ คลองบริเวณเหนือวัด- พุทธไสวรรคทางทิศตะวันตกของเกาะเมือง</p> <p><u>เมืองจงเกือบ</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 5 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ว่า</p> <p>เมืองนี้ขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยาหรือกรุงพระนครหลวง โดยมีเจ้าเมืองคือขุนแก้วแพงเพชร ซึ่งวิเคราะห์ จากชื่อตำแหน่งเจ้าเมืองแล้ว น่าจะเป็นขุนนางของ ไทย เมืองนี้ในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าเจ้าชาย ได้ยกกองทัพมาตีหลายครั้ง ครั้งหลังสุดโจมตีได้ สำเร็จ และได้แต่งตั้งให้นายธรรมราชเป็น เจ้าเมืองแทน</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> สันนิษฐานว่าเมืองนี้คงตั้งอยู่ ในประเทศกัมพูชา</p>	<p><u>หน้าปลาย</u></p> <p>หน้า 6 บรรทัด</p> <p>2, 5</p> <p>หน้า 8 บรรทัด 5</p> <p>หน้า 9 บรรทัด 4</p> <p>หน้า 16 บรรทัด 3</p>
<u>จักรมข</u> (เมือง)	<p><u>เมืองจักรมข</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 8 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดตามเอกสารได้ดังนี้</p> <p>ว่า เมืองจักรมขตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของเมือง ละแวก เมืองบริบูรณ์ ซึ่งแต่เดิมเมือง</p>	<p><u>หน้าต้น</u></p> <p>หน้า 9 บรรทัด 4</p> <p>หน้า 11 บรรทัด 5</p> <p>หน้า 14 บรรทัด 4</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
	<p>เมืองจะขึ้นอยู่กับอยุธยา เพราะเป็นเมืองที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้เชิญเจ้าชายบุตรของสมเด็จพระบรมราชาธิราชศรีอยุธยาไปประทับอยู่ที่เมืองนี้ ต่อมาภายหลังเมืองนี้คงก่อการกบฏต่อกรุงศรีอยุธยา โดยกษัตริย์ของเจ้าชาย ได้ชักชวนชาวเขมรและชนเผ่าพวกร่วมกบฏด้วย ซึ่งทำให้กรุงศรีอยุธยาและทางกรุงพระนครหลวงต้องส่งกองทัพไปปราบหลายครั้ง นอกจากนี้เมืองนี้ยังเป็นเมืองที่เจ้าชายได้ส่งให้นางญาวิเสศไปประหารชีวิต ซึ่งเป็นแม่ทัพคนสนิทของท่าน เนื่องจากเหตุการณ์แย่งชิงรัตนสิงหาค</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมื่อสอบถามชาวกัมพูชา เมืองจตุรमुख หมายถึงกรุงพนมเปญ ดังนั้นผู้ที่ทำวิทยานิพนธ์จึงสันนิษฐานแต่เพียงว่าเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 11 บรรทัด 4 หน้า 15 บรรทัด 3 หน้า 16 บรรทัด 2 หน้า 17 บรรทัด 2, 3</p>
<p><u>จันทบูรณ</u>¹ (เมือง)</p>	<p><u>เมืองจันทบูรณ</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือเมืองนี้ขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา มีขุนเทพสงครามเป็นเจ้าเมือง เมืองนี้ในเนื้อหาพงศาวดารกล่าวไว้ว่า ขุนเทพสงครามเจ้าเมืองจันทบูรณได้ไปช่วย</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 22 บรรทัด 5 หน้า 29 บรรทัด 1</p>

¹ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ศรี อมาตยกุล. ประวัติเมืองจันทบุรี และอักษรานุกรม
ภูมิศาสตร์ จังหวัดจันทบุรี. 2500.

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<p><u>ชเลียง</u> (เมือง)</p>	<p>ราชการสงครามที่เมืองโพธิสัตว์ และได้ขึ้นข้าง กับเศรษฐสงสาร ถูกเศรษฐสงสารพันชาติคอง้าง สมเด็จพระบรมราชาธิราช จึงโปรดเกล้าฯ ให้ ผู้ไซเป็นเจ้าเมืองจันทบูรณแทน โดยพระราชทาน แม่นางทองแดงบุตรของทองขุนเทพสงครามเป็น ภรรยา</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองจันทบูรณคือจังหวัดจันทบุรี ของไทย</p> <p><u>เมืองชเลียง</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ เมืองนี้เป็น 1 ใน 4 ของหัวเมืองฝ่ายเหนือที่ สำคัญของกรุงศรีอยุธยา เนื้อหาในพงศาวดาร กล่าวว่า พญาชเลียงเป็นเจ้าเมืองสวรรค์โลก เป็นไปได้ว่าเนื่องจากว่าเมืองสวรรค์โลกก็มี เจ้าเมืองคือพญาชเลียงทำให้บางครั้งอาจเรียก ชื่อเมืองชเลียง หรือไม้ก็เมืองชเลียงอาจจะเป็น เมืองคู่แฝดกับเมืองสวรรค์โลก</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในเขตจังหวัด สุโขทัย</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 32 บรรทัด 1</p> <p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 32 บรรทัด 2</p>
<p><u>เชียงไพร</u> (เมือง)</p>	<p><u>เมืองเชียงไพร</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 4 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 16 บรรทัด 1</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>เชียงใหม่</u> (เมือง)	<p>เมืองนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าฮาด ตั้งอยู่ในประเทศเขมรโดยเจ้าฮาดได้ประทับอยู่ที่เมืองนี้ นอกจากนี้เนื้อหาในพงศาวดารยังกล่าวถึงว่าในครั้งที่เตรดส่งสารไม่ยอมให้ข้างรัตนสิงหาแก่เจ้าฮาด เจ้าฮาดโกรธและได้จับเตรดส่งสาร และหัวหน้า 2 คน มาฆ่าที่เชียงไพร</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา</p> <p><u>เมืองเชียงใหม่</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ เมืองนี้เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา ซึ่งมีพรมแดนติดกับกรุงศรีอยุธยา ภายหลังอยุธยาได้ยกกองทัพไปช่วยพญาแก้วท้าวชิงเมืองน่าน ทำให้อยุธยาไม่เรื่องกระทบกับเชียงใหม่ด้วย เพราะเชียงใหม่มีอิทธิพลทางการเมืองเหนือดินแดนแถบนี้ อยุธยาเรียกเจ้าผู้ครองเมืองว่า "มหाराช"</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน</p>	<p>หน้า 21 บรรทัด 5 หน้า 25 บรรทัด 5 หน้า 28 บรรทัด 3</p> <p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 36 บรรทัด 1</p>
<u>ตรอน</u> (เมือง)	<p><u>ตรอน</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ ตรอนตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอยุธยาและคงจะเป็นสถานที่ที่มีช้างป่ามาก เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 29 บรรทัด 3</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ตระพังพลึง</u> (เมือง)	<p>พญาขี้เส็งได้มาคล้องช้างที่นี้ พระมหาเถรพรหม จึงส่งปะชวามาราชงานข่าวเรื่องพญาแก่นแก้ว บุตรพญาขี้เส็งหนีภุมมาอาศัยอยู่นี้ <u>ปัจจุบัน</u> ตรอนเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัด อุตรดิตถ์ ตั้งอยู่ทางภาคเหนือของไทย</p> <p><u>เมืองตระพังพลึง</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 4 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ เมืองนี้เป็นเมืองที่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้า- ฮาด ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา แต่เดิมเมืองนี้ใน ในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า เจ้าฮาดให้ขุน- กำแพงเพชรเป็นเจ้าเมือง แต่เนื้อหาในหน้า 26 ได้กล่าวว่าพญาวิเสดอยู่ เมืองนี้ภายหลังอีก ดังนั้น ผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่าขุนกำแพงเพชร เจ้าเมืองเก่า ตั้งแต่เดิมเป็นทูลนางของอสุทธยา อาจจะกลับไป อ่อนน้อมต่ออสุทธยาอีก</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา</p>	<p><u>หน้าปลาช</u> หน้า 15 บรรทัด 4 หน้า 16 บรรทัด 3 หน้า 25 บรรทัด 5 หน้า 26 บรรทัด 1</p>
<u>คายนทอง</u> ¹ (เมือง)	<p><u>เมืองคายนทอง</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 2 บรรทัด</p>

¹ คำอธิบายรายละเอียดประกอบเมืองนี้ควรดูประกอบกับคำอธิบายประกอบในพงศาวดาร
ส่วนทอง อุลลศรี อรรณพันธ์ คัวย.

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ไตรตรึงส์</u> (เมือง)	<p>เมืองนี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่าเป็นเมืองชายแดนด้านตะวันตกที่มีอาณาเขตติดกับอยุธยา ภายหลังจากอยุธยาอาจต้องการจะขยายอาณาเขต เพราะในช่วงนี้ในเนื้อหาของพงศาวดารได้กล่าวว่ายุทธยาได้เมืองทวายแล้ว ดังนั้นเมื่อยุทธยามีฐานกำลังทางด้านนี้ทำให้ยุทธยาคิดยกกองทัพมาโจมตีหัวเมืองชายทะเลด้านตะวันตกเพื่อขยายอาณาเขต</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะตั้งอยู่ในประเทศสหพันธ์สหภาพพม่า</p> <p><u>เมืองไตรตรึงส์</u>นี้ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือเมืองนี้ในขณะนั้นเข้าใจว่าเมืองไตรตรึงส์ขึ้นตรงหรือมีความสัมพันธ์กับเมืองเชียงใหม่ เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าในช่วงที่กองทัพกรุงศรีอยุธยายกทัพขึ้นมาช่วยพญาแก้วท้าวขึงเมืองน่านคืน กองทัพอยุธยาจึงได้อธิโอกาสยกทัพมาตีเมืองไตรตรึงส์ด้วย ทหารหนองขวาง แม่ทัพเมืองไตรตรึงส์รู้ข่าวจึงได้อพยพผู้คนเข้าไปอยู่ในเมืองเชียงใหม่</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> สันนิษฐานว่าเมืองไตรตรึงส์อาจจะเป็นเมืองร้างที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดกำแพงเพชร</p>	<p>3, 4 หน้า 5 บรรทัด 2</p> <p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 35 บรรทัด 4</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>นอกบาล</u> (เมือง)	<p><u>เมืองนอกบาล</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ เมืองนี้ตั้งอยู่ในเขมร และคงอยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าฮาด ผู้เขียนสันนิษฐานว่าเมืองนอกบาลนี้คงจะตั้งอยู่ใกล้เมืองโพธิสัตว์ เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าในครั้งที่พญาวิเสดชกกองทัพไปโจมตีเมืองโพธิสัตว์ พญาวิเสดได้ชกกองทัพมาจากเมืองนอกบาล</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 21 บรรทัด 3</p>
<u>น่าน</u> (เมือง)	<p>เมืองน่านปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 6 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>เมืองน่าน</u>นี้เป็นเมืองชายแดนทางเหนือของกรุงศรีอยุธยาและแต่เดิมมีพญาแก่นท้าวเป็นเจ้าเมืองขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา ภายหลังท้าวแพง ท้าวเหาะสองพี่น้องทำกบฏต่อพญาแก่นท้าวได้สำเร็จ ท้าวแพงได้เป็นเจ้าเมืองน่านและแต่งตั้งให้ท้าวเหาะไปครองเมืองลี้ม ภายหลังพญาแก่นท้าวได้หนีจากที่คุมขังได้ และได้หนีมาพบกับพญาสีเสียด ผู้เป็นบิดาพญาสีเสียดจึงพาพญาแก่นท้าวลงมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราช สมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงเรียกประชุม 4 หัวเมืองฝ่ายเหนือที่สำคัญของอยุธยา</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 26 บรรทัด 4, 5 หน้า 30 บรรทัด 5 หน้า 31 บรรทัด 3 <u>หน้าปลาย</u> หน้า 34 บรรทัด 2 หน้า 35 บรรทัด 2</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ไนเตรอญ</u> (เมือง)	<p>โดยแต่งตั้งพญาชเลียงเป็นแม่ทัพใหญ่ ยกกองทัพไปถึงเมืองน่านคืน ผลของสงครามไม่ทราบ เนื่องจากเนื้อหาพงศาวดารมีปรากฏเพียงเท่านั้น</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองน่านอยู่ในเขตที่ตั้งจังหวัดน่านในปัจจุบัน</p> <p>เมืองไนเตรอญมีปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ เมืองนี้ตั้งอยู่ในเขมร และอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าฮาด เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าเมืองนี้เจ้าฮาดเคยหนีไปช่องส้มกองทหารและยกมาที่บ้านสัน</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา</p>	<p><u>หน้าปลาช</u> หน้า 6 บรรทัด 1</p>
<u>บาบัวร์</u> (บริบูรณ์) (เมือง)	<p><u>เมืองบริบูรณ์</u>มีปรากฏชื่ออยู่ในพงศาวดารนี้ 4 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ เมืองนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าฮาดตั้งอยู่ในเขมร เจ้าฮาดได้แต่งตั้งให้ขุนเทพราชเป็นเจ้าเมือง นอกจากนี้ในเนื้อหาของพงศาวดารยังกล่าวว่าเมืองนี้ พญาวิเสดเคยแต่งตั้งให้เจ้าฮาดเป็นเจ้าพญาฮาด</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา</p>	<p><u>หน้าปลาช</u> หน้า 15 บรรทัด 2, 5 หน้า 16 บรรทัด 2 หน้า 25 บรรทัด 2</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>บางตานิม</u> (ตำบล)	<p>ตำบลบางตานิมปรากฏชื่อในพงศาวดาร^๕ 1 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ว่า <u>บางตานิม</u> คงจะเป็นตำบลหนึ่งในเขตกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ พญาแก้ว พญาไทย คิดจะทำกบฏ ได้ตกลงกันว่า จะจับสมเด็จพระบรมราชาธิราชในขณะที่พระองค์ เสด็จไปบางตานิม</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นสถานที่ เดียวกับตำบลบางตานิม ในเขตอำเภอบางปะหัน</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 20 บรรทัด 3</p>
<u>บาลจิง</u> (สถานที่)	<p>บาลจิงปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วน^๕ 1 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ว่า <u>บาลจิง</u>นี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่า บาลจิงน่าจะตั้ง อยู่ในเขมร เพราะในเนื้อหาพงศาวดารกล่าวว่า พญาเทพมงคล ซึ่งเป็นพญามาตย์ปวยและถึงแก่-กรรมที่บาลจิง โดยสมเด็จพระบรมราชาธิราช ให้ขุนศรีบาทผู้เป็นบุตรมาแต่พระนครหลวงมารับ มรดก และโปรดให้ขุนประสา น้องขุนศรีบาทเป็น พญามาตย์แทน และพระราชทานทองคำแท่งหนึ่ง ทำโกฏเฝ้าศพพญาเทพมงคล</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> สันนิษฐานว่า ตั้งอยู่ในประเทศ กัมพูชา</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 29 บรรทัด 3</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>เป็รียงเพระ</u> (สถานที่)	เป็รียงเพระปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 1 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏพอสรุปได้ว่า เป็รียงเพระ คงจะเป็นชื่อช่องแคบเพราะเนื้อหาของ พงศาวดารกล่าวว่า ชนนครไชยไชยยกกองทัพ ไปชุมนุมอยู่ที่เป็รียงเพระเพราะภูมิประเทศเป็น ช่องแคบ	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 4 บรรทัด 1
<u>พระธาตุ</u> (วัด)	หลังพระธาตุปรากฏชื่อในพงศาวดาร นี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดไว้ดังนี้คือ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า <u>หลังพระธาตุ</u> น่าจะเป็นหลัง วัดมหาธาตุ เพราะวัดมหาธาตุในช่วงอยุธยา ตอนต้นเป็นวัดใหญ่ที่มีความสำคัญ สำหรับเนื้อหา ในพงศาวดารปรากฏว่า ในครั้งที่พญาแก้ว พญาไทยทำกบฏต่อสมเด็จพระบรมราชาธิราช แต่กระทำไม่สำเร็จ ภายหลังที่พญาแก้ว พญาไทย รู้ว่าสมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงทราบเรื่องและ ให้ตามจับ จึงได้หนีไปซ่อนพอดอนสายเหล่าทหาร จับตัวได้ที่หลังพระธาตุ ปัจจุบัน ผู้เขียนสันนิษฐานว่า หลัง- พระธาตุ น่าจะเป็นหลังพระปรารักษ์วัดพระมหาธาตุ ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ที่วัดมหาธาตุ (อยุธยา)	<u>หน้าต้น</u> หน้า 22 บรรทัด 4

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>พระนครหลวง</u> (เมือง)	<p><u>เมืองพระนครหลวง</u>ปรากฏชื่ออยู่ในพงศาวดารนี้ 14 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ เมืองนี้เป็นชื่อเมืองหลวงของเขมรในปี พ.ศ. 1974 เป็นเมืองขึ้นของไทย โดยสมเด็จพระบรมราชาธิราชได้โปรดให้สมเด็จพระนครินทร์ไปเป็นกษัตริย์เขมร และภายหลังสมเด็จพระนครินทร์สวรรคตแล้ว สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้โปรดให้พญาแพรกไปเป็นกษัตริย์ปกครองเขมร พร้อมทั้งพระราชทานแม่ทัพอินทร์ พระราชบุตรให้ไปเป็นพระมเหสี</p> <p>ปัจจุบัน เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา อยู่ในจังหวัดเสียมเรียบ</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 9 บรรทัด 1 หน้า 11 บรรทัด 1, 3 หน้า 12 บรรทัด 1 หน้า 13 บรรทัด 2, 3 หน้า 18 บรรทัด 1, 3 หน้า 19 บรรทัด 8 หน้า 32 บรรทัด 2</p> <p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 1 บรรทัด 2, 3 หน้า 3 บรรทัด 3 หน้า 6 บรรทัด 4 หน้า 12 บรรทัด 1 หน้า 30 บรรทัด 1</p>
<u>พิษณุโลก</u> ¹ (เมือง)	<p><u>เมืองพิษณุโลก</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง เนื้อหาพอสรุปได้คือ เมืองนี้เป็น 1 ใน 4 ท้องหัวเมืองฝ่ายเหนือที่มีความสำคัญ</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 30 บรรทัด 5</p>

¹ ดูรายละเอียดคำอธิบายประกอบเมืองนี้ในวิทยานิพนธ์ หน้า 149 ประกอบด้วย.

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<p><u>พิเรน</u> (ทะเลสาบ)</p>	<p>ของลยฺชยา มีพญาบาลเมืองหรือมหาธรรมราชา- อิราชเป็นเจ้าเมือง ในครั้งที่สมเด็จพระบรม- ราชาอิราชให้เจ้าเมืองหัวเมืองฝ่ายเหนือมา ปรึกษาหาหรือเรื่องชิงเมืองน่านคือ มหาธรรมราชา ได้ฝากเมืองไว้กับพญาเหมโดยให้พญาเหมว่าราชการ เมืองแทน</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้เป็นจังหวัดหนึ่งตั้งอยู่ บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย</p> <p>พิเรนปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏพอสรุปได้ว่า<u>พิเรน</u>น่าจะ เป็นชื่อเมืองในเขมร หรือไม่ก็เป็นชื่อหมู่บ้าน แต่ ไมเคิล วิกเคอรี กล่าวว่าพิเรนคือชื่อทะเลสาบ ของเขมร¹ เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ภายหลังที่สมเด็จพระนครอินทรีกษัตริย์เมือง พระนครหลวงสภทไฟไปปราบกบฏเจ้ายาดและพวก พวกของพรรคที่เมืองจตุรมุขแล้ว ครั้นพอปราบ กบฏเจ้ายาดเสร็จ พอพระองค์จะเสด็จกลับกรุง พระนครหลวง พระองค์ท่านก็ทรงประสูติ พอถึง พิเรนพระองค์ท่านก็ประสูติหนึ่ก พอเสด็จถึงกรุงพระ- นครหลวง พระองค์ท่านก็เสด็จสวรรคต พิเรนเน่ง</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 13 บรรทัด 2</p>

¹ จันทรฉาย ภักคธิตม. เล่มเดิม. หน้า 53.

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>พิเรนทร</u> (เมือง)	จะตั้งอยู่ระหว่างเมืองพระนครหลวงและเมืองจัตุมุข <u>ปัจจุบัน</u> สถานที่ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา <u>เมืองพิเรนทร</u> ปรากฏชื่ออยู่ในพงศาวดาร ส่วนที่ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ เมืองนี้ เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในเขมร จากเนื้อหาในพงศาวดาร ปรากฏว่าเมืองนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้ายาต โดยเจ้ายาตได้แต่งตั้งให้พญาวิเสศครองเมืองนี้ <u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 16 บรรทัด 1
<u>เพชรอินทร์</u> (เมือง)	<u>เมืองเพชรอินทร์</u> ปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนที่ 1 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ เมืองนี้ ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา และอยู่ภายใต้การควบคุม ของเจ้ายาต ภายหลังเจ้ายาตได้แต่งตั้งให้หมื่นนร เป็นเจ้าเมือง <u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 15 บรรทัด 4
<u>โพรง</u> ¹ (หมู่บ้าน)	<u>หมู่บ้านโพรง</u> ปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนที่ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ หมู่บ้านนี้คงจะตั้ง อยู่ที่เมืองโพธิสัตว์ เพราะในเนื้อหาของพงศาวดาร	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 22 บรรทัด 2

¹หมู่บ้านนี้ ไมเคิล วิกเตอร์ ได้วิเคราะห์ว่าน่าจะเป็นหมู่บ้านโพรงพ้าว เพราะอยู่ใกล้เมืองโพธิสัตว์.

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
โพธิสัตว์ (เมือง)	<p>กล่าวว่า ในครั้งที่กองทัพเจ้าชายและพญาวิเสด ยกกองทัพมาโจมตีเมืองโพธิสัตว์ พญาวิเสดได้ยก กองทัพมาตั้งที่บ้านโพรง</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา ผู้เขียนสันนิษฐานว่าคงจะตั้งอยู่ใกล้เมืองโพธิสัตว์</p> <p><u>เมืองโพธิสัตว์</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 6 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ เมืองที่ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา เป็นเมืองที่ขึ้น ตรงกรุงพระนครหลวง โดยมีขุนทรงพระอินทร์ เป็นเจ้าของ เมืองนี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่าเมือง นี้ น่าจะเป็นเมืองที่มีความสำคัญของชาวเขมร เพราะ เจ้าชายดพชยามที่จะยกกองทัพมาโจมตีเมืองนี้ หลายครั้ง และนอกจากนั้นในเนื้อหาของพงศาวดาร ยังกล่าวถึงช้างรัตตสิงหนาด ซึ่งเป็นช้างประจำเมือง ด้วย</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา</p>	<p><u>หน้าปลาย</u></p> <p>หน้า 21 บรรทัด 4</p> <p>หน้า 22 บรรทัด</p> <p>1, 3, 4</p> <p>หน้า 13 บรรทัด 1</p> <p>หน้า 25 บรรทัด 3</p>
ละแวก ¹ (เมือง)	<p><u>เมืองละแวก</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ</p>	<p><u>หน้าปลาย</u></p> <p>หน้า 15 บรรทัด 4</p>

¹ เมืองละแวกในที่นี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่า น่าจะเมืองเดียวกันกับเมืองละแวกในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช.

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ลัม</u> (เมือง)	เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา และเป็นเมืองที่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าชาย เมืองนี้เจ้าชายได้แต่งตั้งให้ขุนศรภาพเป็นเจ้าเมือง <u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศกัมพูชา เมืองลัมปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ เมืองนี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่าเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ไม่ไกลเมืองน่าน เพราะภายหลังที่ท้าวแพงและท้าวเหาะทำกบฏชิงเมืองน่านได้สำเร็จจากพญาแก่นท้าว ท้าวแพงได้ครองเมืองน่านแทนพญาแก่นท้าว และท้าวแพงก็ได้แต่งตั้งให้ท้าวเหาะไปครองเมืองลัม <u>ปัจจุบัน</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าเมืองลัมคงจะตั้งอยู่ทางภาคเหนือของไทย และคงตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดน่าน	หน้า 16 บรรทัด 8 <u>หน้าต้น</u> หน้า 27 บรรทัด 1
<u>ศรีอยุธยา</u> ¹ (เมือง, กรุง)	<u>กรุงศรีอยุธยา</u> ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 10 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏในบ้างครั้งจะเรียกอยุธยา กรุงศรีอยุธยาในช่วงนี้มีสมเด็จพระบรมราชาธิราชเป็นพระมหากษัตริย์ <u>ปัจจุบัน</u> กรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่บริเวณที่เป็นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและบริเวณพระราชวังหลวงในสมัยนั้นคือ พระราชวังโบราณ หรือวังโบราณ	<u>หน้าต้น</u> หน้า 8 บรรทัด 3 หน้า 14 บรรทัด 3 หน้า 16 บรรทัด 1 หน้า 18 บรรทัด 5 หน้า 31 บรรทัด 2 หน้า 38 บรรทัด 3

¹ ดูเพิ่มเติมใน ถนอม อานามวัฒน์. เล่มเดิม. 2528.

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>สนามจันทร์</u> (อุทยาน)	<p>ในปัจจุบัน</p> <p>อุทยานสนามจันทร์ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ ผู้เขียนสันนิษฐานว่าอุทยานสนามจันทร์น่าจะเป็นอุทยานหรือสวนดอกไม้ในเขตพระนครหรือในเขตพระราชวังในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ในครั้งที่พญาแก้ว พญาไทยคิดจะทำกบฏ อดยได้ตกลงว่าจะจับสมเด็จพระบรมราชาธิราชในครั้งที่พระองค์เสด็จไปอุทยานสนามจันทร์ที่หนึ่ง</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าอุทยานสนามจันทร์อาจจะเป็นอุทยานของพระราชวังหลวงซึ่งคงจะอยู่ใกล้ ๆ กับพระที่นั่งตรีมุขในปัจจุบัน</p>	<p><u>หน้าปลาย</u></p> <p>หน้า 18 บรรทัด 1, 4</p> <p>หน้า 31 บรรทัด 3</p> <p>หน้า 34 บรรทัด 5</p> <p><u>หน้าต้น</u></p> <p>หน้า 20 บรรทัด 4, 5</p>
<u>สลาย</u> (เมือง)	<p><u>เมืองสลาย</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง พอสรุปรายละเอียดได้คือ เมืองนี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่าคงจะเป็นเมืองชายแดนของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า เมืองนี้สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้</p>	<p><u>หน้าปลาย</u></p> <p>หน้า 12 บรรทัด 1</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>สุวรรณโลก</u> (เมือง)	<p>โปรดแต่งตั้งให้ขุนเทพราชไปเป็นเจ้าของเมือง <u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ไม่ทราบที่ตั้งอยู่ที่ใด</p> <p>เมืองสุวรรณโลกนี้ปรากฏชื่อในพงศาวดาร มี 2 ครั้ง รายละเอียดสรุปได้ดังนี้คือ เมือง สุวรรณโลกเป็น 1 ใน 4 ท้องหัวเมืองฝ่ายเหนือ ของอยุธยา มีพญาชเลียงเป็นเจ้าของจากเนื้อหา ของพงศาวดารกล่าวว่าในครั้งที่สมเด็จพระบรม- ราชาธิราชได้เรียกให้เจ้าเมืองฝ่ายเหนือมาประชุม เรื่องการศึกชิงเมืองน่านคืน พญาชเลียงได้เดินทาง มาอยุธยาโดยได้ฝากเมืองให้ขุนศรียศ ผู้เป็นบุตร ว่าราชการแทน</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้เป็นอำเภอหนึ่งใน จังหวัดสุโขทัย</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 30 บรรทัด 4 หน้า 34 บรรทัด 5</p>
<u>สทวาง</u> (เมือง)	<p><u>เมืองสทวาง</u>นี้ปรากฏชื่อในพงศาวดารนี้ 3 ครั้ง ในเนื้อหาของพงศาวดารปรากฏว่าเมืองนี้ เป็นเมืองที่นายสามออนพาพญาแก่นท้าวหนีมาจาก เมืองน่าน ภายหลังที่ท้าวแพงและท้าวเหาะทำกบฏ ชิงเมืองน่านได้สำเร็จ โดสนายสามออนได้พา พญาแก่นท้าวมาฝากไว้ที่ภูมิตระมทาเดทรพทม ผู้เขียนสันนิษฐานว่าเมืองสทวางคือ เมืองฝาง</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัด</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 28 บรรทัด 4 หน้า 29 บรรทัด 3, 5</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<p><u>सानติ</u> (ป่า)</p>	<p>อุตรดิตถ์ตั้งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย</p> <p><u>ป่าसानติ</u>ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏพอสรุปได้ว่า ป่าसानติ เป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่เป็นที่อยู่อาศัยของพวกมหา-พรรค¹ ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่คอยช่วยเหลือเจ้าชาย ในการทำสงครามกับกองทัพกรุงศรีอยุธยาและ กองทัพกรุงพระนครหลวง ไมเคิล วิคเคอรี ได้วิเคราะห์ว่า ป่าसानติเป็นสถานที่แห่งหนึ่งใน กัมพูชาตะวันตก²</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เป็นสถานที่แห่งหนึ่งในประเทศ กัมพูชา</p>	<p><u>หน้าปลาย</u></p> <p>หน้า 10 บรรทัด 4</p> <p>หน้า 11 บรรทัด 2</p> <p>หน้า 13 บรรทัด 5</p>
<p><u>สุโขทัย</u>³ (เมือง)</p>	<p><u>เมืองสุโขทัย</u>นี้ปรากฏชื่อในพงศาวดาร นี้ 1 ครั้ง รายละเอียดสรุปได้ดังนี้คือ <u>เมืองสุโขทัย</u>ในช่วงนี้เป็น 1 ใน 4 ของหัวเมืองฝ่ายเหนือของอยุธยา มีพญารามราชเป็นเจ้าเมือง จากเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าในครั้งที่</p>	<p><u>หน้าปลาย</u></p> <p>หน้า 31 บรรทัด 1</p>

¹ คำอธิบายในเรื่องราชชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับ หลพพระสมุควชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี ในวิทยานิพนธ์ หน้า 224.

² จันทรฉาย ภัคชิตคม. เล่มเดิม. หน้า 52.

³ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สิ้นชัย กระบวนแสง. ประวัติศาสตร์สุโขทัย. 2519.

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
	<p>สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ได้เรียกให้ เจ้าเมืองฝักเเท้มาประชุมเรื่องการศึกชิง เมืองน่านเค้น ในครั้งนั้นพญารามราชได้ให้ พญาธรรมราชและไตรศวร ว่าราชการเมือง แทน</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นจังหวัด สุโขทัยในปัจจุบัน</p>	
<u>สุน</u> (บ้าน)	<p>บ้านสุนปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ว่า <u>บ้านสุน</u> อาจจะเป็นชื่อหมู่บ้าน หรือเป็นเมืองเล็กที่ขึ้นตรงต่อ กรุงพระนครศรีอยุธยา และบ้านสุนคงจะตั้งอยู่ระหว่าง เมืองไทรน้อยและเมืองจระเข้ เพราะใน เนื้อหาพงศาวดารกล่าวว่า เจ้าฮาดได้ยกทัพจาก ไทรน้อยมาตีบ้านสุน แล้วก็ยกมาเมืองจระเข้ <u>ปัจจุบัน</u> บ้านสุนคงจะตั้งอยู่ในประเทศ กัมพูชา</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 6 บรรทัด 2</p>
<u>แสงเพล</u> (ตำบล)	<p>ตำบลแสงเพลปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 1 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏสรุปได้ว่า <u>ตำบลแสงเพล</u>นี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะตั้งอยู่ บริเวณชายแดนของกรุงศรีอยุธยาหรือพื้นที่ชายแดน ของเขมร แต่คงจะตั้งอยู่ริมน้ำเพราะขุนนครไชย</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 14 บรรทัด 5</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>เสาชิงชัย</u> 7	<p>ได้คุมเจ้าชาวมากรุงศรีหรือสุทธามาทางเรือโดยผ่าน ตำบลสังฆเพลลา</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> ตำบลนี้ไม่ทราบที่ตั้งอยู่ที่ใด แต่ ไมเคิล วิกเคอร์¹ ได้สันนิษฐานว่าจะอยู่ที่เขต บางคล้า¹ (จังหวัดฉะเชิงเทรา) ในปัจจุบัน</p> <p>เสาชิงชัยปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า <u>เสาชิงชัย</u> น่าจะตั้งอยู่ เขตพระนครหลวงหรือในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าว ว่า ในครั้งพญาแก้ว พญาไทยก่อนการกบฏ สมเด็จพระ บรมราชาธิราชทรงทราบเรื่องก่อน จึงได้สั่งให้ จับเหล่าพวกกบฏ ingsใส่กรงไว้ที่บริเวณเสาชิงชัย</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าคงจะ ตั้งอยู่บริเวณเกาะเมืองพระนครศรีหรือสุทธา</p>	<p>หน้าต้น หน้า 22 บรรทัด 5</p>
<u>โสธร</u> (กรุง)	<p>กรุงโสธรปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง จากเนื้อหาที่ปรากฏพอสรุปได้ว่า <u>กรุงโสธร</u> หมายถึงกรุงพระนครหลวง เพราะในเนื้อหาแล้วว่า</p>	<p>หน้าปลาย หน้า 3 บรรทัด 4</p>

¹ จันทรเจ้าส กักอติคม. "พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา : ในทรงระณะของ
นายไมเคิล วิกเคอร์," ใน ข้อมูลประวัติศาสตร์ในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2520 - 2530).
2530. หน้า 52 - 53.

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อเมือง สถานที่ต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
หงสาวดี ¹ (เมือง)	<p>เจ้ากรุงโสรธรได้ให้ยกทัพไปปราบเจ้าฮาด ดังนั้นกรุงโสรธรเป็นการเรียกชื่อเจ้าผู้ครองพระนครหลวงว่า "เจ้ากรุงโสรธร" ซึ่งมาจากชื่อเต็มว่า กรุงโสรธรปุระ</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในจังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา</p> <p><u>เมืองหงสาวดี</u>นี้ปรากฏชื่อในพงศาวดาร ผู้ 1 ครั้ง รายละเอียดสรุปได้ดังนี้คือ เมืองหงสาวดี เป็นอาณาจักรที่มีความสำคัญเช่นกัน เพราะถ้าไม่เช่นนั้นแล้ว ทางอยุธยาคงจะไม่เขียนเรื่องของ การเปลี่ยนกษัตริย์ไว้ในพงศาวดารคือ พญารามกษัตริย์ องค์แก้วสวรรค์ พญาพรโได้เป็นกษัตริย์สืบราชสมบัติต่อ</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> เมืองนี้ตั้งอยู่ในประเทศเมียนมาร์ และคงตั้งอยู่บริเวณเมืองพะโค</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 8 บรรทัด 3</p>

¹เมืองหงสาวดี เป็นเมืองเดียวกับเมืองหงสาวดีที่เป็นเมืองหลวงของพม่าในสมัยช่วงหลัง.

2.2 รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี นี้มีรายชื่อขุนนางและบุคคลต่างมากกว่าพงศาวดารส่วนของ อูบลศรี อรรถพันธ์ เนื่องจากพงศาวดาร ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี มีความยาวถึง 68 หน้า แต่รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ บางชื่อจะเหมือนกับพงศาวดารส่วนของ อูบลศรี อรรถพันธ์ ดังนั้นผู้ที่ศึกษาวิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงควรที่จะศึกษาคำอธิบายประกอบของพงศาวดารทั้งสองส่วนไปพร้อมกัน เพื่อจะทำให้เข้าใจเนื้อหา รายละเอียดมากขึ้น และเพื่อจะได้ตรวจสอบพงศาวดารทั้งสองส่วนได้ว่าเป็นพงศาวดารฉบับเดียวกันหรือไม่ สำหรับรายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ ที่ปรากฏมีรายชื่อในตารางดังนี้

ตาราง 9 แสดงรายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>กรุงโสธร</u> (พระเจ้า)	พระเจ้ากรุงโสธรปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>พระเจ้ากรุงโสธร</u> เป็นพระนามของสมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงอีกพระนามหนึ่ง เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า พระเจ้ากรุงโสธรได้แต่งตั้งให้ขุนนครไชยยกกองทัพไปปราบเจ้าฮาด และพญาวิเสดที่เป็รียงเพรละ	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 3 บรรทัด 4
<u>กองแพง</u> (แม่นาง)	แม่นางกองแพงปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ <u>แม่นางกองแพง</u> เป็นบุตรธิดาของขุนเทพสงครามเจ้าเมืองจันทบูรณ ภายหลังจากขุนเทพสงครามได้ไปช่วยราชการ	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 29 บรรทัด 1

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<p><u>กัณฑ์พระอินทร์</u> (ขุน)</p>	<p>ศึกที่เมืองโพธิสัตว์ และได้ชนช้างกับนายทองเตรด- สังสาร ปรากฏว่าขุนเทพสงครามถูกฟันขาดบนคอช้าง ทำให้พระบรมราชาธิราชต้องแต่งตั้งเจ้าเมือง จันทบุรีใหม่คือให้ไชยเป็นเจ้าเมืองจันทบุรีแทน และพระราชทานแม่นางทองแดงให้เป็นภรรยา</p> <p>ขุนกัณฑ์พระอินทร์ปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ <u>ขุนกัณฑ์-</u> <u>พระอินทร์</u> เป็นขุนนางของกรุงศรีอยุธยา ในเนื้อหา ในพงศาวดารกล่าวว่า ได้รับแต่งตั้งร่วมกับขุนนาง ผู้อื่นไปปราบกบฏเจ้าฮาดครั้งแรก ภายหลังสมเด็จพระ บรมราชาธิราชได้ทรงทราบที่ "ขุนนครไชย ปล่อยเจ้าฮาดจึงได้สั่งให้ประหารชีวิตขุนนครไชย และได้แต่งตั้งนายลงพืดทำหน้าที่แทนขุนนครไชย โดยได้แต่งตั้งให้ขุนกัณฑ์พระอินทร์ ทำหน้าที่แทน นายลงพืดด้วย"</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 10 บรรทัด 4 <u>หน้าปลาย</u> หน้า 19 บรรทัด 2, 3</p>
<p><u>กัณฑ์เพชร</u> (ขุน)</p>	<p>ขุนกัณฑ์เพชรปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 15 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ แต่เดิม<u>ขุนกัณฑ์เพชร</u>เป็นขุนนางฝ่ายกรุงพระนคร- หลวง โดยเป็นเจ้าเมืองจ่งเกือบ ต่อมาเจ้าฮาด ได้ยกกองทัพมาโจมตีเมืองจ่งเกือบหลายครั้ง ขุนกัณฑ์เพชรพยายามต่อสู้ป้องกันเมือง ต่อมา ภายหลังสมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงได้ส่งขุน- ไกรพลแสนมาช่วยป้องกันเมืองแต่ไม่สามารถ</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 6 บรรทัด 2, 5 หน้า 7 บรรทัด 2, 3, 4, 5 หน้า 8 บรรทัด 1, 4 หน้า 9 บรรทัด</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
	<p>ป้องกันเมืองได้ กองทัพเจ้าชายสามารถตีเมือง จงเกือบได้ และได้จับคนภายในครอบครัวของ ขุนกำแหงเพชรไปเป็นตัวประกัน และเจ้าชายก็ได้ ส่งคนมาพูดให้ขุนกำแหงเพชรยอมเข้าร่วมกับเจ้าชาย ขุนกำแหงเพชรไม่ยอม ดังนั้นเจ้าชายจึงได้ยกกองทัพ มาโจมตีเมืองจงเกือบอีกครั้ง ซึ่งศึกครั้งนี้เจ้าชาย สามารถจับตัวขุนกำแหงเพชร และได้คืนบุตรภรรยา ของขุนกำแหงเพชรและแต่งตั้งขุนกำแหงเพชรครอง เมืองตระพังปลั่ง</p>	<p>1, 2, 3, 5 หน้า 10 บรรทัด 1, 2 บรรทัด 26 บรรทัด 2, 3</p>
<p><u>แก่นท้าว</u> (พญา)</p>	<p>พญาแก่นท้าวปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 16 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ พญาแก่นท้าว เป็นเจ้าเมืองน่านคนเก่าและเป็นบุตรพญาชเลียง ภายหลังถูกท้าวแพงและท้าวเหาะสองพี่น้องก่อการ กบฏชิงเมืองน่านได้สำเร็จ พญาแก่นท้าวถูกจับ คุมขังไว้แต่ภายหลังได้รับความช่วยเหลือจาก ปราชญ์และนายสามอานพาหนีมาฝากไว้ที่ มหาเถรพรม ที่สว่างบุรี ซึ่งในช่วงนั้นพญา- ชเลียงผู้บิดาพญาแก่นท้าวได้มาคล้องช้างอยู่ที่ วังข้างในตรอน มหาเถรพรมได้ส่งข่าวโดย ให้พี่ปะทาวไปแจ้งเรื่อง พญาชเลียงได้ส่งคน มารับ และพาเอาพญาแก่นท้าวไปเข้าเฝ้า</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 26 บรรทัด 5 หน้า 27 บรรทัด 1, 2, 3, 4 หน้า 28 บรรทัด 2, 4 หน้า 29 บรรทัด 1, 5 หน้า 30 บรรทัด 3, 5 หน้า 31 บรรทัด 1, 3, 5</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>แก้ว</u> (เจ้าพญา)	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่กรุงศรีอยุธยา พระองค์ก็พระราชทานรางวัลให้พญาทั้งสอง และภายหลังสมเด็จพระบรมราชาธิราชก็ได้ปรึกษาทหารกับเจ้าเมืองเหนือทั้ง 4 จะให้ช่วยยกกองทัพไปชิงเมืองน่านคืนให้พญาแก่น้าว	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 32 บรรทัด 3
	เจ้าพญาแก้วปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 6 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>เจ้าพญาแก้ว</u> เป็นเจ้านายฝ่ายเขมร ซึ่งมีเชื้อชาติเผ่าพรก ผู้เขียนสันนิษฐานว่าแต่เดิมคงจะประทับอยู่ที่กรุงพระนครหลวง เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้นำเจ้าพญาแก้วและพญาไทยเข้ามาแต่พระนครหลวง ภายหลังเจ้าพญาแก้วกับพญาไทยได้คิดก่อการกบฏโดยร่วมกับขี้ประช้าโหร และเหล่าทหารทั้งหลายในกรุงศรีอยุธยา แต่ความแตกเสียก่อน ทำให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงทราบเรื่องก่อน จึงสามารถจับพวกก่อการกบฏได้ทั้งหมด แล้วให้ประหารชีวิตและนำศพไปเสียบประจานที่คูขันธ์นครไชย	<u>หน้าต้น</u> หน้า 18 บรรทัด 2 หน้า 19 บรรทัด 1 หน้า 22 บรรทัด 1, 3, 4 หน้า 24 บรรทัด 2 หน้า 26 บรรทัด 1
<u>แก้วฟ้า</u> (เจ้า)	เจ้าแก้วฟ้าปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>เจ้าแก้วฟ้า</u> เป็นบุตรพญาแก้ว ซึ่งเป็นเจ้านายเขมรที่ถูกจับมา	<u>หน้าต้น</u> หน้า 24 บรรทัด 4 หน้า 25 บรรทัด 1

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
ไกรนารายณ์ (ขุน)	<p>ลู่ที่กรุงศรีอยุธยา¹ ต่อมาพญาแก้วและเจ้า-พญาไทยได้สมคบคิดจะก่อการกบฏต่อสมเด็จพระบรมราชาธิราช ซึ่งในช่วงดังกล่าวเจ้าแก้วฟ้าได้ไปประทับอยู่กับภรรยาพระประสภ ไม่รู้เรื่องการกบฏของพ่อ ดังนั้นสมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงไม่ได้สั่งให้ประหารชีวิตเจ้าแก้วฟ้าเหมือนกับบิดา แต่ต่อมาภายหลัง 2 - 3 วัน เจ้าแก้วฟ้าก็ได้ขอพระราชทานให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชสั่งประหารชีวิต สืบเนื่องมาจากเจ้าแก้วฟ้าคิดว่า ถ้าอยู่ต่อไป บุคคลอื่นก็จะเรียกตนเองว่าบุตรนักโทษ สมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงได้สั่งให้ศรีรั้งคันท่านำเจ้าแก้วฟ้าไปประหารชีวิต แล้วนำศพไปทอดไว้ที่เท้าบิดา</p> <p>ขุนไกรนารายณ์ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ <u>ขุนไกรนารายณ์</u> เป็นขุนนางอยุธยา สมเด็จพระบรมราชาธิราชโปรดเกล้าฯ ให้ไปอยู่ที่กรุงพระนครหลวง โดยมีหน้าที่คอยว่ากล่าวตักเตือน และช่วยเหลือราชการ</p>	หน้าปลาช หน้า 2 บรรทัด 2

¹ ลึกครั้งที่มีการกวาดต้อนเจ้านายเขมรเข้ามาประทับที่กรุงศรีอยุธยานั้น ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นศึกครั้งที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชเสด็จยกกองทัพไปตีเขมร เมื่อ พ.ศ. 1974 คูรายละเอียดเพิ่มเติมใน คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. 2507. หน้า 447.

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>ไกรพลแสน</u> (ขุน)	<p>เจ้าพญาแพรก ในครั้งที่ทรงแต่งตั้งให้ไปครองเมืองเขมร</p> <p>ขุนไกรพลแสนปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 4 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ <u>ขุนไกรพลแสน</u> เป็นขุนนางของกรุงพระนครหลวง สมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงได้ทรงแต่งตั้งให้ไปช่วยขุนกำแพงเพชรป้องกันเมืองจกเกือบ แต่ก็ไม่สามารถป้องกันเมืองได้ในที่สุด เจ้าฮาดได้ยกกองทัพมาโจมตีเมืองจกเกือบ ครั้งนั้นขุนไกรพลแสนและขุนกำแพงเพชรสามารถหนีไปกรุงพระนครหลวงได้ แต่ต่อมาในภายหลังขุนไกรพลแสนได้กราบทูลสมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงว่า ขุนกำแพงเพชรเป็นกบฏ แต่ไต่สวนแล้วไม่เป็นจริง</p>	<p><u>หน้าปลาย</u></p> <p>หน้า 6 บรรทัด 4, 5</p> <p>หน้า 7 บรรทัด 2, 3</p> <p>หน้า 8 บรรทัด 2</p>
<u>คจราช</u> (แม่นาง)	<p>แม่นางคจราชปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>แม่นางคจราช</u> ผู้ที่คนสันนิษฐานว่าแม่นางคจราช คงจะเป็นบุตรหรือเป็นภรรยาของเหล่าขุนนางเมืองสลาย เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ในครั้งที่ขุนเทพราชเจ้าเมืองสลายได้แต่งเครื่องราชบรรณาการไปถวายสมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวง ระหว่างทางถูกเจ้าฮาดโจมตีขบวนส่งเครื่องราชบรรณาการ</p>	<p><u>หน้าปลาย</u></p> <p>หน้า 14 บรรทัด 2</p> <p>หน้า 25 บรรทัด 1</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
	<p>และจับเหล่าผู้คนที่ตามขบวนมาด้วย ซึ่งผู้คนที่มาในขบวนนั้นมีแม่นางคงราช ผู้ซึ่งเป็นบุตรหรือภรรยาเหล่าขุนนางเมืองสลาย ซึ่งเมื่อเจ้าชายจับได้แล้วได้นำแม่นางคงราชไปเป็นภรรยา ภายหลังบาวีเสดได้มาเข้าเฝ้าเจ้าชาย พร้อมได้สถาปนาให้เจ้าชายเป็นเจ้าพญาฮาด เจ้าชายจึงมอบแม่นางคงราชให้แก่บาวีเสด</p>	
<p><u>คาพระทาน</u> (นาย)</p>	<p>นายคาพระทานปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนที่ 1 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>นายคาพระทาน</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่านายคาพระทานน่าจะเป็นชาวเขมรที่ถูกกวาดต้อนมาพร้อมกับเจ้าพญาแก้ว พญาไทย เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารได้กล่าวว่า นายคาพระทานเป็นคนที่ได้คบคิดกับเจ้าพญาแก้ว พญาไทย ก่อนการกบฏต่อสมเด็จพระบรมราชาธิราช</p>	<p>หน้าต้น หน้า 10 บรรทัด 4</p>
<p><u>จิวศรี</u> (นาย)</p>	<p>นายจิวศรีปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนที่ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>นายจิวศรี</u> เป็นคนหนึ่งที่คบคิดกับเจ้าพญาแก้ว พญาไทย ก่อนการกบฏ</p>	<p>หน้าต้น หน้า 19 บรรทัด 4</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>เจ้าขุนหลวง</u> ?	<p>เจ้าขุนหลวงปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งปรากฏรายละเอียดดังนี้ <u>เจ้าขุนหลวง</u> มีชื่อเดิมว่าญี่ข้างทอง เป็นขุนนางของเจ้ายาต แต่เดิมคงจะเป็นขุนนางเขมรในกรุงพระนครหลวง เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ภายหลังที่ญี่ข้างทองทราบข่าวว่าเจ้ายาตหนีจากการจับกุม ก่อนที่จะถูกส่งตัวไปอยุธยาได้ นายญี่ข้างทองพอทราบข่าวก็หนีจากกรุงพระนครหลวงไปสมทบกับเจ้ายาต ภายหลังเจ้ายาตได้แต่งตั้งให้ไปอยู่เมืองจตุรุมท และหลังจากที่เจ้ายาตได้สั่งประหารพญาวิเสศและนาสทองเตตรดสังสาร แล้วเจ้ายาตก็ได้แต่งตั้งให้ญี่ข้างทองดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าขุนหลวง</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 28 บรรทัด 5</p>
<u>เจด</u> (นาย)	<p>นายเจดปรากฏชื่อในพงศาวดาร 4 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดคือนายเจดเป็นขุนนางอยุธยา ผู้เขียนสันนิษฐานว่านายเจดน่าจะมีหน้าที่เป็นผีพายและประจำหัวเรือหลวงเวลากษัตริย์เสด็จทางชลมารค เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารเรียก <u>นายเจดหัวเรือ</u> ในครั้งแรก นายเจดก็ได้เข้าร่วมพวกกบฏ แต่ภายหลังกลับใจนำความลับมาบอกเกี่ยวกับเรื่องราวพวกกบฏให้ขุนราช-อาษาทราบ แล้วขุนราชอาษาก็ให้นายเจดหัวเรือไป</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 19 บรรทัด 5 หน้า 20 บรรทัด 5 หน้า 21 บรรทัด 2 หน้า 23 บรรทัด</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
ชเลียง (พญา)	<p>เข้าเฝ้า กราบทูลเรื่องราวให้สมเด็จพระบรมราชา- ธิราชทรงทราบ ภายหลังสามารถจับกบฏได้ทั้งหมด พระองค์ท่านได้พระราชทานนายเจดหัวเรือเป็น ขุนอินทมนตรี</p> <p>พญาชเลียงปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 17 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>พญาชเลียง</u> เป็นเจ้าของเมืองสวรรคโลกหรือเมืองชเลียง ซึ่งใน ขณะนั้นเป็น 1 ใน 4 ของหัวเมืองใหญ่ฝ่ายเหนือ ที่สำคัญของกรุงศรีอยุธยา และพญาชเลียงคง จะเป็นนักรบที่เก่งกล้าสามารถมาก เพราะการทำ สงครามส่วนใหญ่พญาชเลียงจะเป็นแม่ทัพใหญ่ ทุกครั้ง ในช่วงที่สมเด็จพระบรมราชาธิราช ต้องการจะช่วยเหลือพญาแก่นท้าวชิงเมืองน่านคืน พญาชเลียงก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพใหญ่ โดยมี หัวเมืองใหญ่ฝ่ายเหนือนำกำลังมาสมทบ</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 4 บรรทัด 3, 4 หน้า 7 บรรทัด 4 หน้า 29 บรรทัด 2, 3, 4 หน้า 30 บรรทัด 2, 4, 5 หน้า 31 บรรทัด 1, 2</p> <p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 30 บรรทัด 3, 4 หน้า 32 บรรทัด 4 หน้า 33 บรรทัด 1, 3 หน้า 34 บรรทัด 1, 5 หน้า 36 บรรทัด 3</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ชื่อยุทธพร</u> (นักบวช)	ชื่อยุทธพรปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 3 ครั้ง ทั้งสรุปรายละเอียดคือ <u>ชื่อยุทธพร</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพวก พราหมณ์ (โยท) หรือนักบวช เพราะใน เนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ชื่อยุทธพร อาศัยอยู่ที่ภูมิจำป๋าน ในครั้งที่เจ้าพญาแก้ว และพญาไทยคบคิดที่จะก่อกบฏต่อสมเด็จพระ บรมราชาธิราชนั้น ชื่อยุทธพรได้คบคิดด้วย โดยพวกกบฏได้ตกลงกันว่าจะให้ชื่อยุทธพร เป็นกษัตริย์ครองกรุงศรีอยุธยา แต่ผลปรากฏว่า พวกกบฏทำไม่สำเร็จถูกจับได้เสียก่อน สมเด็จพระ บรมราชาธิราชจึงได้สั่งให้นำชื่อยุทธพร และพวกกบฏทั้งหมดไปประหารชีวิต และนำศพไป เสียบประจานไว้ที่คูขุนละครไชย	<u>หน้าต้น</u> หน้า 18 บรรทัด 5 หน้า 20 บรรทัด 2 หน้า 24 บรรทัด 2
<u>ไชยพญา</u> (ขุน)	ไชยพญาปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ <u>ไชยพญา</u> เป็นขุนนางอยุธยา ผู้เขียนสันนิษฐานว่าไชยพญา น่าจะมีหน้าที่เป็นเพชรฆาตคู่กับศรีรังคัน เพราะใน เนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ในครั้งที่สมเด็จพระบรม- ราชาธิราชได้จับพวกที่คิดจะทำกบฏร่วมกับเจ้าพญา แก้ว พญาไทย ได้ครบแล้ว พระองค์ท่านได้รับ สั่งให้ไชยพญาและศรีรังคันนำนักโทษเหล่านี้ไป ประหารชีวิต แล้วนำศพไปเสียบไว้ที่คูขุนละครไชย	<u>หน้าต้น</u> หน้า 24 บรรทัด 1

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ไชศรีจักร</u> (ชื่อคน)	ไชศรีจักรปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ไชศรีจักร</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นขุนนางของเขมรที่ถูกกวาดต้อนมาพร้อมกับเจ้าพญาแก้ว พญาไทย เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวถึงในครั้งที่เจ้าพญาแก้ว พญาไทย คิดจะทำกบฏต่อสมเด็จพระบรมราชาที่ราชได้มีทหารในกรมของไชศรีจักรร่วมคบคิดด้วยแต่ไม่ทราบว่าไชศรีจักรร่วมคบคิดด้วยหรือไม่	<u>หน้าต้น</u> หน้า 19 บรรทัด 3, 4
<u>ฤคฤคาสรี</u> (ชื่อคน)	ฤคฤคาสรีปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ฤคฤคาสรี</u> เป็นขุนนางเขมรที่ถูกกวาดต้อนมาพร้อมกับเจ้าพญาแก้วและพญาไทย เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ฤคฤคาสรีเป็นอีกคนหนึ่งที่คบคิดกับเจ้าพญาแก้ว พญาไทย ก่อการกบฏต่อสมเด็จพระบรมราชาที่ราช ภายหลังสันนิษฐานลงจะถูกประหารชีวิตร่วมกับนักโทษอื่น ๆ ที่คบคิดก่อการกบฏ	<u>หน้าต้น</u> หน้า 19 บรรทัด 4
<u>ญี่ข้างทอง</u> (นาม)	นายญี่ข้างทองปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 7 ครั้ง ซึ่งปรากฏรายละเอียดดังนี้ <u>นายญี่ข้างทอง</u> แต่เดิมคงจะเป็นขุนนางเขมรในกรุงพระนครหลวง เพราะในเนื้อหาของพงศาวดาร	<u>หน้าต้น</u> หน้า 17 บรรทัด 4 <u>หน้าปลาย</u> หน้า 10 บรรทัด 3

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
	<p>กล่าวว่าภายหลังที่ภูซ่างทองทราบข่าวว่าเจ้าฮาดหนีจากการจับกุมก่อนที่จะส่งไปอยุธยาได้ นาย-ภูซ่างทองพอทราบข่าวก็หนีจากกรุงพระนครหลวงไปสมทบกับเจ้าฮาด ภายหลังเจ้าฮาดได้แต่งตั้งให้ไปอยู่เมืองจัตุมุขและภายหลังที่เจ้าฮาดได้สั่งประหารชีวิตพญาวิเสศและนายทองเตตรดส่งสารแล้ว เจ้าฮาดก็ได้แต่งตั้งให้ภูซ่างทองดำรงตำแหน่งเป็น เจ้าขุนหลวง</p>	<p>หน้า 11 บรรทัด 1, 2, 5 หน้า 16 บรรทัด 1, 2 หน้า 27 บรรทัด 5</p>
<p><u>ญิไชย</u> (เจ้าเมือง)</p>	<p>ญิไชยปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ญิไชย</u> เป็นขุนนางอยุธยา เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าภายหลังที่ขุนเทพสงครามถึงแก่กรรมทำให้ตำแหน่งเจ้าเมืองจันทบูรณว่างลง สมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ญิไชยเป็นเจ้าเมืองจันทบูรณแทน และพระราชแม่นางทองแดงบุตรขุนเทพสงครามเป็นภรรยา</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 29 บรรทัด 2</p>
<p><u>ญิกัม</u> (นาย)</p>	<p>นายญิกัมปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งปรากฏรายละเอียดดังนี้ <u>นายญิกัม</u> เป็นบุตรของขุนนครไชย ภายหลังขุนนครไชยถูกนำตัวไปประหารที่วัดในฐานะที่ปล่อยเจ้าฮาดจากการจับกุมทำให้นายญิกัมผู้บุตรขุนนครไชยถูกประหารชีวิตด้วย</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 19 บรรทัด 1</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ญิกาย</u> (นาย)	นายญิกายปรากฏชื่อในพงศาวดาร 1 ครั้ง ซึ่งปรากฏรายละเอียดดังนี้ <u>นายญิกาย</u> สันนิษฐานว่าน่าจะเป็ขุนนางเขมร เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ภายหลังที่นายญิกายทราบข่าวเจ้าฮาดหนีจากการจับกุมได้ นายญิกายก็หนีจากกรุงพระนครหลวง ไปสมทบกับเจ้าฮาด	<u>หน้าต้น</u> หน้า 17 บรรทัด 4
<u>ญีธรรมขันหมาก</u> (นาย)	ญีธรรมขันหมากปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ญีธรรมขันหมาก</u> สันนิษฐานว่าน่าจะเป็ชาวเขมร ที่ถูกกวาดต้อนมาพร้อมกับเจ้าพญาแก้ว พญาไทย เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ญีธรรมขันหมากเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้คบคิดกับเจ้าพญาแก้วและพญาไทยทำกบฏต่อสมเด็จพระบรมราชาธิราช	<u>หน้าต้น</u> หน้า 19 บรรทัด 4
<u>นครไชย</u> (ขุน)	ขุนนครไชยปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 23 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ คือ <u>ขุนนครไชย</u> เป็นขุนนางของกรุงศรีอยุธยา ทำหน้าที่เป็นขุนนางเกี่ยวกับการทหารโดยตรง ในเนื้อหาของพงศาวดารส่วนใหญ่กล่าวว่าขุนนครไชยจะได้รับแต่งตั้งเป็นแม่ทัพนายกองของอยุธยาเสมอ และเป็นขุนนางที่มีความสำคัญของอยุธยา ซึ่งจะเห็นได้	<u>หน้าต้น</u> หน้า 2 บรรทัด 4 หน้า 3 บรรทัด 3 หน้า 4 บรรทัด 2 หน้า 5 บรรทัด 1, 2 หน้า 10 บรรทัด 3

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
	จากมีชื่อคลองขุนเจะครไชย ¹ เป็นคลองหนึ่งที่อยู่ภาย นอกเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา เทนือวัดพุทไธ- สวรรค์ ใ้หม่อมเป็นหลักฐานแสดงว่าขุนนครไชย จะต้องมีไพร่พลมากพอสมควร จึงสามารถนำไพร่พล ไปขุดคลองได้ แต่ภายหลังมีส่วนเกี่ยวข้องในการ ปล่อยเจ้าyard สมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงได้ สั่งให้นำขุนนครไชยไปประหารชีวิต	หน้า 14 บรรทัด 3 <u>หน้าปลาย</u> หน้า 3 บรรทัด 4, 5 หน้า 4 บรรทัด 2, 3, 4 หน้า 5 บรรทัด 1, 2, 4 หน้า 16 บรรทัด 5 หน้า 18 บรรทัด 1, 3, 4 หน้า 19 บรรทัด 1, 2, 3 หน้า 20 บรรทัด 2
<u>ฉวี</u> (หมื่น)	หมื่นฉวีปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ <u>หมื่นฉวี</u> เป็นขุนนางฝ่ายเจ้าyard เพราะในเนื้อหาของ	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 15 บรรทัด 3

¹ การเรียกชื่อคลองตามชื่อขุนนางหรือเจ้านาย ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นการเรียก
ตามผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าขุด ตัวอย่างเช่น คลองพญาบรรลือ ที่ตั้งอยู่อำเภอลาดบัวหลวง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น.

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>ตายทอง</u> (เจ้าเมือง)	<p>พงศาวดารกล่าวว่า เจ้ายาตได้แต่งตั้งให้หมื่นเจ้าครองเมืองเพชรอินทร์</p> <p>เจ้าเมืองตายทองปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ</p> <p><u>เจ้าเมืองตายทอง</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเมืองเล็กที่อยู่ติดกับชายแดนอาณาจักรอยุธยา ภายหลังกรุงศรีอยุธยาคงจะขยายอาณาเขตจึงได้ยกกองทัพไปโจมตี และเมืองตายทองนี้พลเมืองเป็นชาวมอญ เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า กองทัพอยุธยาได้ฆ่าฟันชาวเมง (ชาวมอญ) ตายประมาณสองร้อย เจ้าเมืองตายทองในเนื้อหาไม่มีชื่อตัวปรากฏ เรียกแต่ว่าเจ้าเมืองตายทอง</p>	<p>หน้าต้น</p> <p>หน้า 3 บรรทัด 3, 4</p> <p>หน้า 5 บรรทัด 2</p>
<u>ไทรสวรรค์</u> (ชื่อคน)	<p>ไทรสวรรค์ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ไทรสวรรค์</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นบุตรพญารามราชเจ้าเมืองสุโขทัย เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าในครั้งนี้ พญารามราชได้เดินทางมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่กรุงศรีอยุธยา พญารามราชได้ให้พญาธรรมราชและไทรสวรรค์ช่วยกันว่าราชการเมืองแทน ดังนั้นจึงน่าจะเป็นไปได้ว่าไทรสวรรค์คือบุตรของพญารามราช เพราะพญารามราชไว้ใจให้ว่าราชการเมืองแทน แต่</p>	<p>หน้าปลาย</p> <p>หน้า 31 บรรทัด 1</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ทรงพระอินทร์</u> (ขุน)	<p>อาจจะอาวโส เพราะพญารามราชได้ให้พญา- กรรมราชช่วยว่าราชการเมืองแทนด้วย ซึ่งคล้ายกับ เจ้าศรียศบุตรพญาชเลียง ที่พญาชเลียงไว้ใจให้ ว่าราชการเมืองแทน</p> <p>ขุนทรงพระอินทร์ปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 5 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ ขุนทรงพระอินทร์เป็นขุนนางอยุธยา และเป็นเจ้า- เมืองโพธิสัตว์ ภายหลังจากที่สมเด็จพระบรม- ราชาธิราชได้ทรงแต่งตั้งให้เจ้าพญาแพรกไป ครองราชสมบัติที่กรุงพระนครหลวง ซึ่งในครั้งนั้น ได้ทรงแต่งตั้งให้ขุนทรงพระอินทร์เป็นพี่เลี้ยงของ เจ้าพญาแพรกซึ่งอยู่ที่กรุงพระนครหลวง นอกจากนี้ นี้ในเนื้อหาของพงศาวดารยังได้กล่าวว่า ขุนทรง- พระอินทร์ยังได้เคยทำการสู้รบกับเจ้าฮาด ในครั้งที่ เจ้าฮาดยกกองทัพมาโจมตีเมืองโพธิสัตว์ และขุนทรง พระอินทร์ยังเป็นบิดาของขุนราชศึกอีกด้วย</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 2 บรรทัด 3, 4 หน้า 11 บรรทัด 1 หน้า 12 บรรทัด 3 หน้า 21 บรรทัด 4 หน้า 23 บรรทัด 1</p>
<u>ทองเตรดสังสาร</u> (นาย)	<p>นายทองเตรดสังสารปรากฏชื่อใน พงศาวดาร 17 ครั้ง ซึ่งปรากฏรายละเอียด ดังนี้ <u>นายทองเตรดสังสาร</u> สันนิษฐานว่าคงจะเป็น ขุนนางเขมรในกรุงพระนครหลวง เพราะเนื้อหา ในพงศาวดารกล่าวว่า นายทองเตรดสังสารได้</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 17 บรรทัด 5 <u>หน้าปลาย</u> หน้า 15 บรรทัด 2, 5</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
	<p>หนีจากกรุงพระนครหลวงไปสมทบกับเจ้าชาย ซึ่งหนีจากการจับกุมได้สำเร็จ นายทองเตรด- สังสารเป็นคนที่มีความสามารถในด้านการรบ จะเห็นได้ว่านายเตรดสังสารได้ช่วยเจ้าชายทำ สงครามกับกองทัพอยุธยาที่ยกกองทัพมาปราบเจ้าชาย หลายครั้ง สงครามครั้งสำคัญคือ นายเตรดสังสาร ได้ชนช้างกับขุนเทพสงคราม เจ้าเมืองจันทบุรีของ อยุธยา ในสงครามที่ฝ่ายเจ้าชายยกกองทัพมาโจมตี เมืองโพธิ์สัตว์ นายทองเตรดสังสารสามารถหนี ขุนเทพสงครามขาดคอช้างได้ แต่เตรดสังสารก็ ถูกปืน 5 เล่ม ภายหลังจากนายทองเตรดสังสารได้ ช้างวัดนสิงหาค เจ้าชายก็ได้เดินทางมาจาก เชียงใหม่เพื่อมาขอเปลี่ยนช้างกับนายทองเตรด- สังสาร แต่นายทองเตรดสังสารไม่ยอมเปลี่ยน ต่อมาเจ้าชายมีหนังสือให้นายทองเตรดสังสาร ไปเข้าเฝ้าที่เมืองเชียงใหม่ พอนายเตรดสังสาร มาเข้าเฝ้า เจ้าชายก็จับตัวและขังไว้ 3 วัน จึงนำไปประหารชีวิตที่เมืองเชียงใหม่</p>	<p>หน้า 23 บรรทัด 4 หน้า 24 บรรทัด 2, 3, 4, 5 หน้า 25 บรรทัด 3, 4 หน้า 26 บรรทัด 2, 3 หน้า 27 บรรทัด 1, 2, 3, 5 หน้า 28 บรรทัด 2</p>
ทิด (นาย)	<p>นายทิดปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ <u>นายทิด</u> สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเจ้าของช้าง เพราะใน เนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ในครั้งที่สมเด็จพระ พระบรมราชาธิราชเสด็จประพาสป่า เอาช้าง</p>	<p>หน้าต้น หน้า 7 บรรทัด 4, 5</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>เทพมวงคล</u> (พญา)	<p>พลาททรงบุนเป็นข้างพระที่นั่ง เหล่าเจ้าเมือง เหนือทั้ง 4 ก็ตามเสด็จโดยได้ข้างของนายทิด</p> <p>พญาเทพมวงคลปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>พญาเทพมวงคล</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ของ อยุธยา เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า พญาเทพมวงคลเป็นพญาตามาศย์ ภายหลังได้ไปอยู่ ที่บางจันทิงและได้ไปถึงแก่กรรมที่นั่น ซึ่งสมเด็จพระ บรมราชาธิราชยังได้พระราชทานทองคำให้ ไปทำโกศสำหรับใส่ศพ พญาเทพมวงคลมีบุตรคือ ขุนศรีบาทและขุนประชา</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 10 บรรทัด 2 <u>หน้าปลาย</u> หน้า 29 บรรทัด 2</p>
<u>เทพราช</u> (ขุน)	<p>ขุนเทพราชปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 4 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>ขุนเทพราช</u>แต่เดิมผู้เขียนสันนิษฐานว่าคงจะเป็น ขุนนางของกรุงศรีอยุธยา เพราะเนื้อหาใน พงศาวดารกล่าวว่าขุนเทพราชนั้น สมเด็จพระบรม- ราชาธิราชทรงแต่งตั้งให้ไปครองเมืองสลาย ภาย หลังขุนเทพราชทราบว่าย้ายคบกับพวกพวกรกก่อ การกบฏต่อสมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวง ขุนเทพราช จึงได้แต่งเครื่องราชบรรณาการมาถวายเจ้ากรุง- พระนครหลวง ครั้นมาถึงป่าसानติ ขุนเทพราชถูก กองทัพเจ้าฮาดจับกุมได้ เจ้าฮาดได้จับครอบครัว</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 13 บรรทัด 1, 3, 5 หน้า 16 บรรทัด 2</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>เทพราชา (หลวง)</u>	<p>และรับทรัพย์สินสมบัติของขุนเทพราชาไปหมดสิ้น ผู้เขียนสันนิษฐานในช่วงนี้ เจ้าชายคงจะเกลี้ยกล่อมให้ขุนเทพราชาเข้าเป็นพรรคพวกด้วย เพราะภายหลังเจ้าชายได้แต่งตั้งให้ขุนเทพราชาครองเมืองบาบัวร์ (บริบูรณ์)</p> <p>หลวงเทพราชาปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>หลวงเทพราชา</u> เป็นชาวเขมร เดิมชื่อ นายธรรมราชเป็นขุนนางของกรุงพระนครหลวงเพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่านายธรรมราชได้หนีออกจากกรุงพระนครหลวงไปสมทบกับเจ้าชาย เพราะทราบว่าเจ้าชายได้หนีจากการจับกุมจากกองทัพอยุธยา ภายหลังกองทัพเจ้าชายได้ยกกองทัพไปตีเมืองต่าง ๆ ของเขมร ทำให้เจ้าชายมีพื้นที่ควบคุมกว้างขวาง และได้แต่งตั้งพรรคพวกครองเมืองต่าง ๆ ซึ่งในที่นี้รวมทั้งนายธรรมราชด้วย เจ้าชายได้แต่งตั้งให้ไปครองเมืองจ่งเกือบ และภายหลังได้แต่งตั้งให้ยศเป็นหลวงเทพราชา</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 28 บรรทัด 5</p>
<u>เทพสงคราม (ขุน)</u>	<p>ขุนเทพสงครามปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 7 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>ขุนเทพสงคราม</u> เป็นเจ้าเมืองจันทบุรีที่ขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา จากเนื้อหาในพงศาวดารกล่าวว่า</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 22 บรรทัด 5 หน้า 23 บรรทัด 1, 3, 5</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ไทย</u> (พญา)	<p>ในศึกครั้งเจ้าชายดชกกองทัพมาล้อมโพธิสัตว์ ขุนเทพสงครามได้ยกกองทัพไปช่วยขุนทรงพระอินทร์ รบกับเจ้าชายที่โพธิสัตว์ โดยขุนเทพสงครามได้ พลายภูบาล และได้ชกเข้ากับเศรคสงสารซึ่ง พลายรัตนบรรลิ่ง ขุนเทพสงครามเสียที่ถูกหมิ่น- เศรคสงสารฟันขาดคอข้าง</p> <p>พญาไทยปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 4 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ พญาไทย เป็นเจ้านายฝ่ายเขมร สันนิษฐานว่าแต่เดิมคงจะ อยู่ที่กรุงพระนครหลวง ภายหลังที่สมเด็จพระบรม ราชาธิราชชกกองทัพไปตีเขมรได้ในปี พ.ศ. 1974 ได้นำเจ้าพญาแก้ว พญาไทย มาเป็นประกัน ไว้ที่กรุงศรีอยุธยา ภายหลังได้คิดก่อการกบฏ โดยได้ชักชวนกับขี้อัฒพรหมและเหล่าทหารใน กรุงศรีอยุธยา แต่ความแตกเสียก่อน สมเด็จพระ บรมราชาธิราชทรงทราบเรื่องก่อน จึงสามารถ จับพวกกบฏได้ทั้งหมด และได้สั่งประหารชีวิตโดย นำศพไปเสียบประจานไว้ที่คูขลุระไซธ</p>	<p>หน้า 24 บรรทัด</p> <p>4, 5</p> <p>หน้า 29 บรรทัด 1</p> <p><u>หน้าต้น</u></p> <p>หน้า 18 บรรทัด 2</p> <p>หน้า 19 บรรทัด 1</p> <p>หน้า 22 บรรทัด 2</p> <p>หน้า 24 บรรทัด 2</p>
<u>ธรรมราช</u> (พญา)	<p>พญาธรรมราชปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ พญา- ธรรมราช ผู้เขียนสันนิษฐานว่าพญาธรรมราช น่าจะเป็นขุนนางผู้ใหญ่ หรือแม่ทัพระญาติของ</p>	<p><u>หน้าปลาย</u></p> <p>หน้า 31 บรรทัด 1</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<p><u>ธรรมราช</u> (นาย)</p>	<p>พญารามราชเจ้าเมืองสุโขทัย เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ในครั้งที่พญารามราชได้เดินทางมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่กรุงศรีอยุธยา ท่านได้แต่งตั้งให้พญาธรรมราชและไตรศรว่าราชการเมืองสุโขทัยแทน</p> <p>นายธรรมราชปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>นายธรรมราช</u> เป็นขุนนางเขมรในกรุงพระนครหลวง เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า นายธรรมราชได้หนีออกจากกรุงพระนครหลวงไปสมทบกับเจ้าชายภายหลังเมื่อทราบว่าเจ้าชายหนีจากการจับกุมได้สำเร็จ แล้วนำกองทัพไปตีเมืองต่าง ๆ ของเขมร ทำให้อาณาเขตของเจ้าชายใหญ่โต ภายหลังเจ้าชายได้แต่งตั้งให้นายธรรมราชครองเมืองจงบ็อบและแต่งตั้งให้เป็นหลวงเทพราชาต่อมา</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 17 บรรทัด 4</p> <p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 28 บรรทัด 4</p>
<p><u>น้อย</u> (นาย)</p>	<p>นายน้อยปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง พอสรุปได้คือ <u>นายน้อย</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าคงจะเป็นทหารในกองทัพของขุนทรงพระอินทร์ เพราะเมื่อครั้งที่ขุนทรงพระอินทร์ยกกองทัพไปโจมตีพวกพรรคที่ป่าसानติ กองทัพฝ่ายขุนทรงพระอินทร์</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 11 บรรทัด 3</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>บาวีเสด</u> (พญา)	<p>พ่ายแพ้ นายน้อยได้แจวเรือ และช่วยเหลือพยุขแห่ง ขุนทรงพระอินทร์ หนีรอดมาถึงกรุงพระนครหลวง</p> <p>พญาวิเสดปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 10 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ <u>พญาวิเสด</u> เป็น ขุนนางของเจ้ายาด เพราะในเนื้อหาของพงศาวดาร กล่าวว่าพญาวิเสดได้ช่วยเจ้ายาดทำสงครามกับ กองทัพของฝ่ายกรุงพระนครหลวง ผู้เขียนสันนิษฐาน ว่าในครั้งแรกพญาวิเสดคงจะเป็นนักบวช เพราะใน เนื้อหาของพงศาวดารในหน้าต้น ๆ จะเรียก <u>บาวีเสด</u> และผู้นี้ได้ทำพิธีสถาปนาเจ้ายาดเป็นเจ้าพญายาด ซึ่งภายหลังคงจะมาอยู่กับกิจของฆราวาสมากขึ้น จนเจ้ายาดได้ตั้งเป็นพญาวิเสด พร้อมทั้งยกแม่นาง คงราชให้ แล้วให้ไปครองเมืองพิเรนธ ภายหลัง เจ้ายาดไม่ไว้วางใจพญาวิเสด ในเรื่องที่ทำให้คำ ปรึกษานายทองเตรดส่งสารไม่ให้ช้างรัตพลิงหาด เจ้ายาดจึงได้จับพญาวิเสดขังไว้สามวันแล้วนำลงเรือ ไปประหารที่จัตุรมุข</p>	<p><u>หน้าปลาย</u></p> <p>หน้า 14 บรรทัด 5</p> <p>หน้า 15 บรรทัด 1</p> <p>หน้า 21 บรรทัด 2</p> <p>หน้า 22 บรรทัด 1, 2</p> <p>หน้า 23 บรรทัด 2</p> <p>หน้า 26 บรรทัด 1</p> <p>หน้า 27 บรรทัด</p> <p>1, 3</p> <p>หน้า 28 บรรทัด 1</p>
<u>บรมราชาธิราช</u> (สมเด็จพระ)	<p>สมเด็จพระบรมราชาธิราชปรากฏชื่อ ในพงศาวดารส่วนนี้ 20 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>สมเด็จพระบรมราชาธิราช</u> เป็นกษัตริย์กรุงศรี-</p>	<p><u>หน้าต้น</u></p> <p>หน้า 7 บรรทัด 1, 2</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
	อยุธยา พ.ศ. 1967 ถึง พ.ศ. 1991	หน้า 9 หน้า 2 หน้า 10 บรรทัด 1, 2 หน้า 18 บรรทัด 4 หน้า 22 บรรทัด 5 หน้า 25 บรรทัด 1, 2 หน้า 31 บรรทัด 2, 4 หน้า 32 บรรทัด 1 <u>หน้าปลาย</u> หน้า 2 บรรทัด 1 หน้า 3 บรรทัด 1 หน้า 16 บรรทัด 5 หน้า 17 บรรทัด 3 หน้า 18 บรรทัด 4, 5 หน้า 28 บรรทัด 5 หน้า 29 บรรทัด 4 หน้า 30 บรรทัด 3 หน้า 32 บรรทัด 5 หน้า 34 บรรทัด 1

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>บุตร</u> (แม่นาง)	แม่นางบุตรปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>แม่นางบุตร</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าแม่นางบุตร คงจะเป็นบุตรหรือเป็นภรรยาของเหล่าขุนนางเมืองสลาย เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าในครั้งที่ขุนเทพราชเจ้าเมืองสลายได้แต่งเครื่องราชบรรณาการไปถวายสมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงระหว่างทางถูกเจ้ายาตโฆมตีขบวนส่งเครื่องราชบรรณาการและจับเหล่าผู้คนที่ตามขบวนมาด้วย ซึ่งผู้คนที่มาในขบวนนั้นมีแม่นางบุตร ผู้ซึ่งเป็นบุตรหรือภรรยาเหล่าขุนนางเมืองสลาย ซึ่งเมื่อเจ้ายาตจับได้แล้ว ได้นำแม่นางบุตรไปเป็นภรรยา	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 14 บรรทัด 1
<u>ประชา</u> (ขุน)	ขุนประชาปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>ขุนประชา</u> เป็นบุตรพญาเทพมงคล ซึ่งเป็นพญามาตย์ของกรุงศรีอยุธยา ภายหลังจากพญาเทพมงคลถึงแก่กรรมที่เมืองบางจิง ขุนประชาได้รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นพญามาตย์แทนพญาเทพมงคลผู้เป็นบิดา	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 30 บรรทัด 1
<u>ปราบทวีป</u> (ขุน)	ขุนปราบทวีปปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>ขุนปราบทวีป</u> เป็นขุนนางกรุงศรีอยุธยา ที่สมเด็จพระ-	<u>หน้าต้น</u> หน้า 10 บรรทัด 3

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ปราณชาติ</u> (พระ)	<p>บรมราชาธิราชได้ทรงแต่งตั้งให้เข้าร่วมยกกองทัพไปปราบเจ้าฮาดร่วมกับกองทัพ สมเด็จพระนครินทร์ในการปราบเจ้าฮาดครั้งแรก</p> <p>ปราณชาติปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ ปราณชาติ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า <u>ปราณชาติ</u> น่าจะเป็นพระหรือนักบวช เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ปราณชาติได้ไปพูดคุยกับพญาแก้วแก้ว และปราณชาติก็ได้ช่วยวางแผนพาพญาแก้วแก้วหนี โดยให้มาสวมอ้อนเป็นคนพาหนี ปราณชาติได้ใช้คำแทนตนเองว่า <u>อาตมา</u> แทนตัวเอง</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 5 บรรทัด 1</p>
<u>ประสภ</u> (พระ)	<p>ภรรยาพระประสภปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ภรรยาพระประสภ</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าพระประสภคงจะเป็นขุนนางอยุธยา และภรรยาพระประสภน่าจะเป็นญาติหรือมีความสนิทกับเจ้าแก้วฟ้า เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ในช่วงที่เจ้าพญาแก้วและพญาไทยคิดจะก่อการกบฏ เจ้าแก้วฟ้าบุตรเจ้าพญาแก้วได้ไปอาศัยอยู่กับภรรยาพระประสภ ทำให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชไม่ได้สั่งให้ประหารชีวิต เจ้าแก้วฟ้าในฐานะที่เป็นบุตรนักโทษ</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 24 บรรทัด 3</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>ผาวัง</u> (ขุน)	ขุนผาวังปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 4 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ ขุนผาวังเป็นขุนนางกรุงศรีอยุธยา ภายหลังขุนผาวังมีความผิดในฐานะที่ไม่ได้บอกให้ขุนพระศรีนำช้าง-พลายเข็ญผลผูกพันไปให้ขุนนครไชย สมเด็จพระบรมราชาธิราช จึงสั่งให้จำไว้ในทลวงฟัน	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 19 บรรทัด 3 หน้า 20 บรรทัด 1, 3, 5
<u>พโร</u> (พญา)	พญาพโรปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ พญาพโรเป็นเจ้าเมืองหงสาวดี สันนิษฐานว่าเมืองหงสาวดีน่าจะเป็นเมืองเดียวกันกับเมืองหงสาวดีที่เป็นเมืองหลวงของพม่าในยุคหลัง	<u>หน้าต้น</u> หน้า 8 บรรทัด 1
<u>พร</u> (นาย)	นายพรปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ นายพรเป็นน้องขุนไส-ทรงพระอินทร์ที่เป็นพี่เลี้ยงสมเด็จพระนเรศวรมหาราชอยู่ที่กรุงพระนครหลวง ภายหลังขุนไสทรงพระอินทร์ถึงแก่กรรม สมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้นายพรเป็นขุนไสทรงพระอินทร์แทนพี่ชาย	<u>หน้าต้น</u> หน้า 9 บรรทัด 2
<u>พรรคหรือมหาพรรค</u> ?	พรรคหรือมหาพรรคปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 14 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ พรรคเป็นกลุ่มชนเผ่าหนึ่ง ไมเคิล วิกเคอรี ได้สันนิษฐาน	<u>หน้าต้น</u> หน้า 11 บรรทัด 4 หน้า 12 บรรทัด

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
	<p>ว่า เป็นกลุ่มที่มีเชื้อชาติมอญเขมร มีดินแดนอยู่บริเวณหนึ่งในกัมพูชาตะวันตก หรือบริเวณหัวเมืองไทยที่ดินแดนติดต่อกับกัมพูชา โดยสันนิษฐานจากการศึกษาเส้นทางของเจ้าชาย เมื่อทรงพบชนเผ่าพรรคเป็นครั้งแรกบนเส้นทางจากจัตุรมุขไปกรุงศรีอยุธยา¹ ภายหลังพวกมหาพรรคนี้ได้เข้ามาสมทบกับเจ้าชายก่อนการยกทัพต่อสมเด็จพระบรมราชาธิราช และเจ้ากรุงพระนครหลวง</p>	<p>2, 3 หน้า 16 บรรทัด 5 หน้า 18 บรรทัด 2, 3 <u>หน้าปลาย</u> หน้า 10 บรรทัด 3, 4 หน้า 11 บรรทัด 2, 3, 5 หน้า 13 บรรทัด 2 หน้า 17 บรรทัด 1 หน้า 21 บรรทัด 2, 3</p>
พรหม (มหาเถร)	<p>มหาเถรพรหมปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ มหาเถรพรหมผู้เขียนสันนิษฐานว่ามหาเถรพรหมน่าจะเป็นพระภิกษุ เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า นายสามอนันได้พาพญาแก่น้ำมาท้าวหนีมายังสทรวง แล้วได้นำพญาแก่น้ำไปฝากไว้ที่ภูเขามหาเถรพรหม แล้วพระมหาเถรพรหมก็ได้ใช้ประชาชนไปแจ้งให้พญาเสด็จทราบที่ตรอน</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 29 บรรทัด 2, 4 หน้า 30 บรรทัด 1</p>

¹ จันทรเจ้าชาย ภัคชิตคม. เล่มเดิม. หน้า 52.

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>พระ</u> (แม่นาง)	แม่นางพระปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ แม่นางพระเป็นบุตรหรือเป็นภรรยาของเหล่าขุนนางเมืองสลาย เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าในครั้งที่ขุนเทพราชเจ้าเมืองสลายได้แต่งเครื่องราชบรรณาการไปถวายสมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงระหว่างทางถูกเจ้าฮาดโถมตีขบวนส่งเครื่องราชบรรณาการ และจับเหล่าผู้คนที่ตามขบวนมาด้วย ซึ่งผู้คนที่มาในขบวนนั้นมีแม่นางพระผู้ซึ่งเป็นบุตรหรือภรรยาเหล่าขุนนางเมืองสลาย ซึ่งเมื่อเจ้าฮาดจับได้แล้ว ได้นำแม่นางพระไปเป็นภรรยา	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 14 บรรทัด 1
<u>พระศรี</u> (ชน)	ขุนพระศรีปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>ขุนพระศรี</u> เป็นขุนนางกรุงศรีอยุธยา ผู้เขียนสันนิษฐานว่าขุนพระศรีน่าจะมีหน้าที่ควบคุมช้างพระที่นั่ง เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชโปรดเกล้าให้ขุนผาวังไปบอกเรื่องช้างพลายเขียนพลงูแลแก่ขุนพระศรี แต่ขุนผาวังไม่ได้บอกขุนพระศรี จึงส่งช้างไปให้ขุนนครไชยเอง ทำให้ขุนผาวังถูกจับขังไว้ และขุนพระศรีมีบุตรชื่อนายศรี	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 19 บรรทัด 4 หน้า 20 บรรทัด 4 หน้า 21 บรรทัด 1

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<p><u>พระนครหลวง</u> (สมเด็จพระ)</p>	<p>สมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 7 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>สมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวง</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าเป็นชื่อของพระยาแพก ภายหลังจากที่ขึ้นครองราชสมบัติที่กรุงพระนครหลวง เพราะชื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวง และชื่อสมเด็จพระญาณนครหลวง มีปรากฏ หลังจากพระยาแพกขึ้นครองราชสมบัติที่กรุงพระนครหลวงแล้ว</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 6 บรรทัด 4 หน้า 7 บรรทัด 4, 5 หน้า 10 บรรทัด 5 หน้า 13 บรรทัด 4 หน้า 16 บรรทัด 4 หน้า 17 บรรทัด 4, 5 หน้า 18 บรรทัด 3</p>
<p><u>พระนครอินทร์</u> (สมเด็จพระ)</p>	<p>สมเด็จพระนครอินทร์ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 6 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>สมเด็จพระนครอินทร์</u> เป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระบรมราชาธิราช ครองราชสมบัติอยู่ที่กรุงพระนครหลวง ภายหลังจากเจ้าฮาดก่อการกบฏ พระองค์ได้กราบทูลให้พระราชบิดายกกองทัพมาปราบ และพระองค์ก็ยกกองทัพไปสมทบด้วย หลังจากปราบพวกกบฏครั้งแรกได้สำเร็จ พระองค์ก็เสด็จกลับกรุงพระนครหลวง ระหว่างทางทรงพระประชวรพอลงถึงกรุงพระนครหลวง พระองค์จึงเสด็จสวรรคต</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 8 บรรทัด 1 หน้า 9 บรรทัด 5 หน้า 11 บรรทัด 3 หน้า 12 บรรทัด 1 หน้า 13 บรรทัด 2 <u>หน้าปลาย</u> หน้า 1 บรรทัด 1</p>
<p><u>พลับพลาไชย</u> (ขุน)</p>	<p>ขุนพลับพลาไชยปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 7 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 13 บรรทัด</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
	<p>ขุนพลับพลาไชยเป็นขุนนางกรุงศรีอยุธยา จากเนื้อหาในพงศาวดารกล่าวว่า ขุนพลับพลาไชยมีส่วนช่วยเจ้าyardหนีไปร่วมกับพวกพรรคก่อกบฏต่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งสาเหตุที่ขุนพลับพลาไชยช่วยเจ้าyard เพราะในเนื้อหาพงศาวดารยังกล่าวอีกว่า ขุนพลับพลาไชยเป็นเพื่อนกับนางอามเกษ ซึ่งเป็นพระมารดาของเจ้าyard</p>	<p>1, 3, 4, 5 หน้า 16 บรรทัด 3, 5 หน้า 17 บรรทัด 2</p>
<p><u>พจนานุกรม</u> (หมื่น)</p>	<p>หมื่นพจนานุกรมปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง สรุปรายละเอียดได้คือ สันนิษฐานว่าหมื่นพจนานุกรมเป็นขุนนางของเมืองไตรตรึงส์ เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ในครั้งที่อยุธยาได้ยกกองทัพขึ้นมาช่วยพญาแก้วท้าวเมืองน่านคืน พกทางฝ่ายหมื่นพจนานุกรมทราบข่าวแล้วอยุธยาจะยกกองทัพมาโจมตีเมืองไตรตรึงส์ หมื่นพจนานุกรมจึงอพยพไพร่พลชาวลาวที่เป็นชาวเมืองอพยพเข้าไปสู่เมืองเชียงใหม่</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 35 บรรทัด 4 หน้า 36 บรรทัด 1</p>
<p><u>เพชรนารายณ์</u> (ชื่อคน)</p>	<p>เพชรนารายณ์ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพลสรุปรายละเอียดได้คือ <u>เพชรนารายณ์</u> เป็นบุคคลหนึ่งที่คบคิดกับเจ้าพญาแก้วพญาไทย ก่อกบฏต่อสมเด็จพระบรมราชาธิราช</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 19 บรรทัด 3</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>เพชรรัตน์</u> (ชื่อนคน)	เพชรรัตน์ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>เพชรรัตน์</u> ในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า เพชรรัตน์เป็นบุคคลหนึ่งที่คบคิดกับเจ้าพญาแก้ว พญาไทย ก่อการกบฏต่อสมเด็จพระบรมราชาธิราช	<u>หน้าต้น</u> หน้า 19 บรรทัด 2
<u>เพชรรัตน์</u> (ขุน)	ขุนเพชรรัตน์ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ คือ <u>ขุนเพชรรัตน์</u> เป็นขุนนางกรุงศรีอยุธยา ที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ทรงแต่งตั้งให้เข้าร่วมยกกองทัพไปปราบเจ้าฮาดร่วมกับสมเด็จพระเจ้าพญาพระนครอินทร์ ในการยกกองทัพไปปราบเจ้าฮาดครั้งแรก	<u>หน้าต้น</u> หน้า 10 บรรทัด 5
<u>เพชรราช</u> (ขุน)	ขุนเพชรราชปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ขุนเพชรราช</u> เป็นขุนนางกรุงศรีอยุธยา ที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ทรงแต่งตั้งให้เข้าร่วมไปในกองทัพเพื่อออกไปปราบเจ้าฮาดครั้งแรก โดยไปร่วมกับกองทัพสมเด็จพระเจ้าพระนครอินทร์ ที่กรุงพระนครหลวง	<u>หน้าต้น</u> หน้า 10 บรรทัด 4
<u>เพชรสาร</u> (ขุน)	ขุนเพชรสารปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ขุนเพชรสาร</u> เป็นขุนนางกรุงศรีอยุธยา ที่สมเด็จพระบรมราชาธิราช	<u>หน้าต้น</u> หน้า 10 บรรทัด 5

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>แพง</u> (ท้าว)	ได้ทรงแต่งตั้งให้เข้าร่วมไปในกองทัพเพื่อออกไปปราบ เจ้าฮาดครั้งแรก โดยออกไปร่วมกับกองทัพสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่กรุงพระนครหลวง ท้าวแพงปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 7 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>ท้าวแพง</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นขุนนางหรือไม้มัก พระญาติของเจ้าเมืองน่าน (พญาแก่นท้าว) เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ท้าวแพง ได้ทำกบฏต่อพญาแก่นท้าวเจ้าเมืองน่านได้สำเร็จ และได้ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองน่านแทน	<u>หน้าต้น</u> หน้า 26 บรรทัด 4 หน้า 27 บรรทัด 1, 2 หน้า 28 บรรทัด 2, 3 หน้า 30 บรรทัด 4 หน้า 31 บรรทัด 3
<u>แพรก</u> (เจ้าพญา)	เจ้าพญาแพรกปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 4 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า <u>เจ้าพญาแพรก</u> น่าจะเป็น พระบรมวงศานุวงศ์ ¹ ที่สำคัญ เพราะในเนื้อหา ของพงศาวดารกล่าวว่า ภายหลังที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช อันทร์ กษัตริย์กรุงพระนครหลวง (พระราชโอรสของ สมเด็จพระบรมราชาธิราช) เสด็จสวรรคต	<u>หน้าต้น</u> หน้า 10 บรรทัด 2 หน้า 11 บรรทัด 5 <u>หน้าปลาย</u> หน้า 1 บรรทัด 5 หน้า 3 บรรทัด 3

¹ใน พงศาวดารเขมร. กล่าวว่า เจ้าพญาแพรกเป็นพระราชโอรส พระศรีธรรมโศก
เจ้าเมืองนครหลวงองค์ก่อน แต่ใน พงศาวดารเมืองละแวก. กล่าวว่า เจ้าพญาแพรก
เป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระบรมราชาธิราช.

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>มุลเทียรบาล</u> (ขุน)	<p>สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ปรึกษาเหล่าเสนาอำมาตย์ เรื่องการเลือกบุคคลที่จะไปปกครองเขมร ที่ประชุมได้ตกลงเลือกเจ้าพญาแพรงไปดำรงตำแหน่งเป็นกษัตริย์กรุงพระนครหลวง และพระองค์ท่านยังได้พระราชทานแม่นางท้าวอินทร์พระราชธิดาให้ไปเป็นมเหสีของพญาแพรง</p> <p>ขุนมุลเทียรบาลปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ ขุนมุลเทียรบาลเป็นขุนนางกรุงศรีอยุธยา ผู้เขียนสันนิษฐานว่าขุนมุลเทียรบาลน่าจะมีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยในเขตพระราชมนเทียร เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ในครั้งเจ้าพญาแก้วและพญาไทย คิดจะก่อการกบฏต่อสมเด็จพระบรมราชาธิราช แต่ในครั้งนั้นนายเจดได้นำความลับเรื่องกบฏมาบอกแก่ขุนราชอาษา ขุนราชอาษาจึงได้นำนายเจดมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราชในตอนกลางคืนนั้นโดยได้มาบอกให้ขุนมุลเทียรบาลเปิดประตูวังให้ในคืนนั้น</p>	<p>หน้าต้น</p> <p>หน้า 21 บรรทัด 2, 3</p>
<u>มหาธรรมราชา</u> (เจ้าเมือง)	<p>มหาธรรมราชาปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดดังนี้ <u>มหาธรรมราชา</u> เป็นเจ้าเมืองพิษณุโลกที่ขึ้นอยู่กับกรุง</p>	<p>หน้าต้น</p> <p>หน้า 7 บรรทัด 3, 4</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
	ศรีอโยธยา เป็น 1 ใน 4 ของหัวเมืองฝ่ายเหนือของอโยธยา เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าในครั้งที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชมีพระราชประสงค์จะช่วยพญาแก้วท้าวซิงเมืองน่านคืนได้ให้มหาธรรมราชาเดินทางมาเข้าเฝ้าพระองค์ที่อโยธยา โดยในครั้งนั้นมหาธรรมราชาได้ฝากให้พญาแก้วว่าราชการเมืองแทน	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 30 บรรทัด 3, 5
<u>รัตน</u> (ขุน)	ขุนรัตนปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>ขุนรัตน</u> เป็นขุนนางกรุงศรีอโยธยาที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ทรงแต่งตั้งให้เข้าร่วมไปในกองทัพเพื่อยกไปปราบเจ้าชายครั้งแรก โดยยกไปร่วมกับกองทัพสมเด็จพระเจ้านครอินทร์ที่กรุงพระนครหลวง	<u>หน้าต้น</u> หน้า 10 บรรทัด 5
<u>ราชศักดิ์</u> (ขุน)	ขุนราชศักดิ์ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>ขุนราชศักดิ์</u> เป็นขุนนางกรุงศรีอโยธยา ในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวถึงในครั้งเรื่องกบฏเจ้าพญาแก้ว พญาไทย ซึ่งพอสเด็จพระบรมราชาธิราชทราบเรื่อง ก็สั่งให้ขุนราชศักดิ์และขุนศรีไปควบคุมดูแลช้างม้า อ้อ่าให้พวกกบฏนำไปให้ได้	<u>หน้าต้น</u> หน้า 21 บรรทัด 5

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ราชศรียศ</u> (เจ้า)	เจ้าราชศรียศปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ ในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า <u>เจ้าราชศรียศ</u> เป็นบุตรพญาเสียง ผู้เขียนสันนิษฐานว่าคงจะ รับราชการอยู่เมืองสุวรรณโคโลก เพราะในศักราช 846 ปีชวด พญาเสียงได้เดินทางมาเข้าเฝ้า สมเด็จพระบรมราชาธิราช ที่กรุงศรีอยุธยา พญาเสียงได้ให้เจ้าราชศรียศว่าราชการเมือง แทน	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 30 บรรทัด 5
<u>ราชธำมา</u> (ก้อนทอง) (ขุน)	ขุนราชธำมาปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ขุนราชธำมา</u> เป็นขุนนางอยุธยา เพราะในเนื้อหา ของพงศาวดารกล่าวว่า ในครั้งที่เจ้าพญาแก้ว พญาไทยคิดจะทำกบฏต่อสมเด็จพระบรมราชาธิราช นายเจดทรมศต่อพวกกบฏนำความลับเรื่องการกบฏ มาบอกแก่ขุนราชธำมา ขุนราชธำมาจึงได้นำนาย เจดมาเข้าเฝ้ากราบทูลเรื่องราวให้สมเด็จพระบรม ราชาธิราชทรงทราบ	<u>หน้าต้น</u> หน้า 21 บรรทัด 1, 2
<u>ราม</u> (พญา)	พญารามปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>พญาราม</u> เป็นเจ้าของเมืองหงสาวดีคนเก่า เมื่อพญาราม	<u>หน้าต้น</u> หน้า 8 บรรทัด 4

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>รามคำแหง</u> (ขุน)	กษัตริย์เมืองหงสาวดีเสด็จสวรรคต พญาพโรได้เป็นเจ้าเมืองหงสาวดีแทน ขุนรามคำแหงปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ขุนรามคำแหง</u> เป็นขุนนางอยุธยา เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ทรงแต่งตั้ง ขุนรามคำแหง เข้าร่วมกับทหารอื่น ๆ ยกกองทัพไปปราบเจ้ายาตครั้งแรก ร่วมกับสมเด็จพระเจ้าพญาพระนครอินทร์	<u>หน้าต้น</u> หน้า 10 บรรทัด 4
<u>รามเจ้า</u> (พระ)	พระรามเจ้าปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ <u>พระรามเจ้า</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าพระรามเจ้าในที่นี้คงหมายถึง สมเด็จพระบรมราชา กษัตริย์กรุงศรีอยุธยา ที่ภายหลังถูกสมเด็จพระนครอินทร์ ซึ่งเสด็จมาขึ้นครองราชสมบัติที่กรุงศรีอยุธยา โดยสมเด็จพระนครอินทร์ได้อัญเชิญสมเด็จพระบรมราชาไปครองเมืองปัตตานี ¹ เพราะในเนื้อหาของพงศาวดาร	<u>หน้าต้น</u> หน้า 9 บรรทัด 3

¹ คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>รามราช</u> (พญา)	<p>กล่าวคำว่า <u>พระรามเจ้า</u> คำนี้จะหมายถึงพระมหากษัตริย์ และในเนื้อหาของพงศาวดารยังกล่าวว่าสมเด็จพระรามราชามีราชโอรสคือเจ้าชาย ผู้ซึ่งกษัตริย์กรุงศรีอยุธยา (สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2) ให้ไปครองเมืองจัตุมุข</p> <p>พญารามราชปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ พญารามราชเป็นเจ้าเมืองสุโขทัยเป็น 1 ใน 4 ของหัวเมืองใหญ่ฝ่ายเหนือที่มีความสำคัญของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา สุโขทัยในสมัยนั้นได้ยอมรับอำนาจอยุธยาแล้ว เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าพญารามราชเจ้าเมืองสุโขทัยได้เดินทางมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่กรุงศรีอยุธยา</p>	<p>หน้าต้น</p> <p>หน้า 7 บรรทัด 4</p> <p>หน้าปลาย</p> <p>หน้า 31 บรรทัด 1</p> <p>หน้า 32 บรรทัด 2</p>
<u>รามช</u> (ขุน)	<p>ขุนรามชปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ ขุนรามชเป็นขุนนางกรุงศรีอยุธยา เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ภายหลังที่ได้สั่งประหารชีวิตขุนนครไชย สมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงได้ทรงแต่งตั้งให้นายลงนียดเป็นขุนพลแทนขุนนครไชย และได้แต่งตั้งให้ขุนรามชและขุนกำแพงพระอินทร์ทำหน้าที่แทนนายลงนียด</p>	<p>หน้าปลาย</p> <p>หน้า 19 บรรทัด 3</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ลงพัด</u> (นาย)	นายลงพัดปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>นายลงพัด</u> เป็นขุนนางในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ให้นายลงพัดไปกราบทูลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เรื่องขุนนครไชยพล้อยเจ้าฮาดไป ทำให้เจ้าฮาดก่อนการกบฏอีก ภายหลังที่กษัตริย์ส่วนพิจารณาคดีแล้วปรากฏว่าขุนนครไชยพล้อยเจ้าฮาดไปจริง สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงได้สั่งให้ประหารชีวิตขุนนครไชย และได้แต่งตั้งให้นายลงพัดเป็นขุนพลแทนขุนนครไชย	<u>หน้าต้น</u> หน้า 18 บรรทัด 1 หน้า 19 บรรทัด 2, 3
<u>ลิม</u> (พญา)	พญาลิมปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>พญาลิม</u> เป็นน้องพญาแพงและมีชื่อเดิมว่าท้าวเหาะ ภายหลังท้าวแพงและท้าวเหาะได้คบคิดกันทำกบฏต่อพญาแก้วท้าว ซึ่งเมืองน่านได้สำเร็จ ท้าวแพงได้เป็นเจ้าเมืองน่านแทนพญาแก้ว และได้แต่งตั้งให้ท้าวเหาะไปครองเมืองลิม จึงได้ชื่อพญาลิมตามชื่อเมืองที่ไปปกครอง	<u>หน้าต้น</u> หน้า 27 บรรทัด 2 หน้า 30 บรรทัด 4 หน้า 31 บรรทัด 3
<u>ศพญา</u> (ขุน)	ขุนศพญาปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ขุนศพญา</u> เป็นขุนนางของเจ้าฮาด เพราะในเนื้อหา	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 16 บรรทัด 2

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<p><u>ศรี</u> (ขุน)</p>	<p>พงศาวดารกล่าวว่า เจ้าฮาดได้แต่งตั้งให้ขุนสพญาไปครองเมืองละแวก</p> <p>ขุนศรีปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดคือ ขุนศรีเป็นขุนนาง อยุธยา ในพงศาวดารกล่าวถึงเรื่องกบฏเจ้าพญาแก้ว พญาไทย ซึ่งพอสมเด็จพระบรมราชาธิราชทราบเรื่อง พระองค์ท่านก็ได้สั่งให้ขุนราชศักดิ์และขุนศรีไปควบคุม ดูแลข้างม้า อย่าให้พวกกบฏนำไปใช้ได้</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 21 บรรทัด 5</p>
<p><u>ศรี</u> (นาย)</p>	<p>นายศรีปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดคือ <u>นายศรี</u> เป็นบุตรขุนพระศรี ภายหลังสมเด็จพระบรมราชาธิราชสั่งให้จับขุนผาวัง ทิ้งไว้ในเรื่องของช้างพลายเทียมพญาลน พระองค์ ก็ได้แต่งตั้งให้นายศรีเป็นขุนศรีราชวัง ทำหน้าที่แทน ขุนผาวัง</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 20 บรรทัด 3</p>
<p><u>ศรีเทพสุข</u> (นาย)</p>	<p>นายศรีเทพสุขปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>นายศรีเทพสุข</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นชาวเขมรที่ถูกกวาด ต้อนมาพร้อมกับเจ้าพญาแก้ว พญาไทย เพราะ ในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่านายศรีเทพสุขได้ คบคิดก่อการกบฏร่วมกับเจ้าพญาแก้ว พญาไทย</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 19 บรรทัด 5</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ศรีบาท</u> (ขุน)	<p>ขุนศรีบาทปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 4 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ขุนศรีบาท</u> เป็นขุนนางอยุธยา เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ขุนศรีบาทเป็นบุตรพญาเทพมงคล (ผู้เป็นพญามาศย์ อยู่ที่บาลนทิง) ขุนศรีบาทได้รับแต่งตั้งให้ไปสงครามหลายครั้ง ได้แก่ สงครามเมืองตาสทอง สงครามปราบกบฏเจ้าฮาดครั้งแรก ซึ่งผู้เขียนสันนิษฐานว่าขุนศรีบาทน่าจะเป็นขุนนางที่มีความเก่งกล้าสามารถในการรบมาก เพราะภายหลังได้รับแต่งตั้งให้ไปเป็นขุนพลในกรุงพระนครหลวงในการช่วยพญาแพรกรักษากรุงพระนครหลวง (ภายหลังที่พญาแพรกได้รับแต่งตั้งให้ไปครองกรุงพระนครหลวง)</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 4 บรรทัด 4 หน้า 10 บรรทัด 3 <u>หน้าปลาย</u> หน้า 2 บรรทัด 3 หน้า 29 บรรทัด 5</p>
<u>ศรีพงษา</u> (นาง)	<p>นางศรีพงษาปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>นางศรีพงษา</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นภรรยาพิฆาตทองซึ่งเป็นพรรคพวกของเจ้าฮาด เพราะเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า เจ้าฮาดได้สั่งให้พิฆาตทองและนางศรีพงษาไปชักชวนให้ชนเผ่าพรรคเข้าร่วมกับเจ้าฮาดก่อการกบฏ</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 10 บรรทัด 3</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>ศรีพิไชยสงคราม</u> (ขุน)	ขุนศรีพิไชยสงครามปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ ขุนศรีพิไชยสงครามเป็นขุนนางอยุธยา เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ในสงครามปราบกบฏเจ้าฮาดครั้งแรก ขุนศรีพิไชยสงครามได้รับแต่งตั้งจากสมเด็จพระบรมราชาธิราช ให้ร่วมยกทัพไปปราบเจ้าฮาดด้วยร่วมกับกองทัพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช	<u>หน้าต้น</u> หน้า 10 บรรทัด 3, 4
<u>ศรีมงคลรัตน์</u> (ขุน)	ขุนศรีมงคลรัตน์ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ ขุนศรีมงคลรัตน์เป็นขุนนางของกรุงพระนครหลวง เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้แต่งตั้งให้ขุนศรีมงคลรัตน์ ขุนทรงพระอินทร์ ขุนราชศักดิ์ยกกองทัพไปรบกับญี่เข่งทองและมหาพรรคที่ป่าสามต้น ปรากฏว่าศึกครั้งนั้นกองทัพฝ่ายกรุงพระนครหลวงพ่ายแพ้ แต่เหล่าขุนนาง แม่ทัพหน้ากรุงพระนครหลวงได้	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 10 บรรทัด 5 หน้า 11 บรรทัด 2, 3, 5
<u>ศรีรังคัน</u>	ศรีรังคันปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ศรีรังคัน</u> เป็นขุนนางอยุธยาสันนิษฐานว่าน่าจะมีหน้าที่เป็นเพชรฆาต เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าในครั้งที่เกิดกบฏเจ้าพญาแก้ว พญาไทย	<u>หน้าต้น</u> หน้า 24 บรรทัด 2 หน้า 25 บรรทัด 5

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ศรีราชวัง</u> (ขุน)	<p>สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงจับพวกกบฏได้หมด และได้ให้ศรีรังคันและขุนไชยพญา นำพวกกบฏไปประหารชีวิต และนำศพเสียบประจานไว้ที่คุุณละครไชย</p> <p>ขุนศรีราชวังปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดคือ <u>ขุนศรีราชวัง</u> เป็นขุนนางอยุธยา เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ขุนศรีราชวังแต่เดิมชื่อนายศรี เป็นบุตรขุนพระศรี ภายหลังจากที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้จับขุนผาวังขังไว้ พระองค์ก็ได้ทรงแต่งตั้งนายศรีเป็นขุนศรีราชวังแทน</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 20 บรรทัด 3 หน้า 21 บรรทัด 1</p>
<u>ศรีวิภักดี</u> (พญา)	<p>พญาศรีวิภักดีปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ พญา<u>ศรีวิภักดี</u> สันนิษฐานว่าเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ของเมืองกำแพงเพชร เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ในครั้งที่พญาแสนสอยดาวเจ้าเมืองกำแพงเพชรเดินทางมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่กรุงศรีอยุธยา พญาแสนสอยดาว ท่านได้แต่งตั้งให้พญาศรีวิภักดีว่าราชการแทน</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 31 บรรทัด 2</p>
<u>ศรีวิไชย</u> (นาย)	<p>นายศรีวิไชยปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>นายศรีวิไชย</u></p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 19 บรรทัด 5</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<p><u>สน</u> (แม่นาง)</p>	<p>ผู้เขียนสันนิษฐานว่านายศรีวิไชยน่าจะเป็นชาวเขมรที่ถูกกวาดต้อนมาพร้อมกับเจ้าพญาแก้ว พญาไทย เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่านายศรีวิไชยเป็นผู้หนึ่งที่คบคิดกับเจ้าพญาแก้ว พญาไทย ก่อกบฏต่อสมเด็จพระบรมราชาธิราช</p> <p>แม่นางสนปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ แม่นางสนเป็นบุตรหรือเป็นภรรยาของเหล่าขุนนางเมืองสลาย เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าในครั้งที่ขุนเทพราชเจ้าเมืองสลายได้แต่งเครื่องราชบรรณาการไปถวายสมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงระหว่างทางถูกเจ้าฮาดโถมตีขบวนส่งเครื่องราชบรรณาการ และจับเหล่าผู้คนที่ตามขบวนมาด้วย ซึ่งผู้คนที่มาในขบวนนั้นมีแม่นางสน ผู้ซึ่งเป็นบุตรหรือภรรยาเหล่าขุนนางเมืองสลาย ซึ่งเมื่อเจ้าฮาดจับได้แล้ว ได้นำแม่นางสนไปเป็นภรรยา</p>	<p>หน้าปลาย</p> <p>หน้า 14 บรรทัด 2</p>
<p><u>สมรรถไชย</u> (หมื่น)</p>	<p>หมื่นสมรรถไชยปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ <u>หมื่นสมรรถไชย</u> เป็นขุนนางอยุธยา เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าในครั้งสงครามเมืองตาสทองหมื่นสมรรถไชยได้รับแต่งตั้งให้เข้าร่วมไปในกองทัพ</p>	<p>หน้าต้น</p> <p>หน้า 2 บรรทัด 3, 4</p> <p>หน้า 6 บรรทัด 4</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>สองถ้วน</u> (นาย)	ด้วย และได้ต่อสู้กับพวกชาวตายเป็นอย่างเด็ดเดี่ยว เสรีจศึกครั้งนี้หมื่นสมรรถไชยมีความดี ความชอบ สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ทรงแต่งตั้งให้หมื่น- สมรรถไชยเป็นหัวหมื่นข้าง นายสองถ้วนปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>นายสองถ้วน</u> เป็นบุตรขุนนครไชย ภายหลังที่สมเด็จพระบรม- ราชาธิราชได้สั่งให้ประหารชีวิตขุนนครไชย ในฐานะ ที่ปล้นเจ้าชายไปก่อนการกบฏนั้น พระองค์ท่านได้ สั่งให้ประหารชีวิตนายสองถ้วนด้วย	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 19 บรรทัด 1
<u>สามออน</u> (นาย)	นายสามออนปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>นายสามออน</u> ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นขุนนางเมืองน่าน ที่ยังจงรักภักดีต่อพญาแก้วเจ้าเมืองน่านคนเก่า เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่านายสามออน ได้พาพญาแก้วหนีจากที่คุมขังที่ท้าวแพงและท้าว เหาะผู้เป็นกบฏชิงเมืองน่าน ไปซ่อนอยู่ที่เตาไหแห่ง หนึ่ง แล้วได้พาหนีมาทางเมืองสทรวงคบุรี และได้ นำมาฝากไว้กับพระมหาเถรพรหม จนพญาแก้ว ได้มาพบพญาไชยผู้เป็นบิดาที่ตรอน	<u>หน้าต้น</u> หน้า 28 บรรทัด 1, 4 หน้า 30 บรรทัด 1

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>ไส</u> (แม่นาง)	แม่นางไสปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ แม่นางไสเป็นบุตรหรือเป็นภรรยาของเหล่าขุนนางเมืองสลาย เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าในครั้งที่ขุนเทพราชเจ้าเมืองสลายได้แต่งเครื่องราชบรรณาการไปถวายสมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงระหว่างทางถูกเจ้าฮาดโถมตีขบวนส่งเครื่องราชบรรณาการและจับเหล่าผู้คนที่ตามขบวนมาด้วย ซึ่งผู้คนที่มาในขบวนนั้นมีแม่นางพระผู้ซึ่งเป็นบุตรหรือภรรยาเหล่าขุนนางเมืองสลาย ซึ่งเมื่อเจ้าฮาดจับได้แล้ว ได้นำแม่นางไสไปเป็นภรรยา	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 14 บรรทัด 1
<u>ไสทรงพระอินทร์</u> (ขุน)	ขุนไสทรงพระอินทร์ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ขุนไสทรงพระอินทร์</u> เป็นขุนนางอยุธยาที่ประจำอยู่ที่กรุงพระนครหลวง เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ขุนไสทรงพระอินทร์ผู้เป็นพี่เลี้ยงสมเด็จพระนครอินทร์ที่ครองราชย์อยู่ที่กรุงพระนครหลวงถึงแก่กรรม พระองค์ท่านก็ส่งคนให้มากราบทูลให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงทราบ สมเด็จพระบรมราชาธิราชก็ได้ทรงแต่งตั้งให้นายพร น้องขุนไสทรงพระอินทร์คนเก่าเป็น	<u>หน้าต้น</u> หน้า 9 บรรทัด 3, 5

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>ไสยท้าวอ้าว</u> (ขุน)	<p>ขุนไสยทรงพระอินทร์แทน และในครั้งที่เจ้าฮาดก่อการกบฏครั้งแรก สมเด็จพระนครอินทร์ก็ได้แต่งตั้งให้ขุนไสยทรงพระอินทร์ ยกกองทัพไปปราบด้วย</p> <p>ขุนไสยท้าวอ้าวปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ขุนไสยท้าวอ้าว</u> เป็นขุนนางอสุทธยา เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ขุนไสยท้าวอ้าวเป็นขุนนางคนหนึ่งที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงแต่งตั้งให้เข้าร่วมในกองทัพยกไปปราบกบฏเจ้าฮาดครั้งแรกโดยยกทัพไปร่วมปราบกับกองทัพของสมเด็จพระนครอินทร์</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 10 บรรทัด 4, 5</p>
<u>หฺดงขอม</u> (ชื่อน)	<p>หฺดงขอมปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ <u>หฺดงขอม</u> เป็นชาวเขมร ในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ในครั้งที่เจ้าฮาดถูกจับกุมตัวและจะถูกส่งมาอสุทธยา หฺดงขอมผู้นี้ได้ตรวจดูดวงชะตาของเจ้าฮาด ปรากฏว่าชะตาของเจ้าฮาดเป็นผู้มีบุญ</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 32 บรรทัด 2, 4</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>หงษา</u> (พิน)	พินหงษาปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 3 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>พินหงษา</u> ในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ในครั้งสงคราม ที่กรุงศรีอยุธยาตกกองทัพมาโจมตีเมืองดาบของ ระหว่างการสู้รบ พินหงษาเห็นว่าวุ่นวาย ก็หักฉวย จำคงเสี้ยนแล้ววิ่งมาหากองทัพอยุธยาหาขุนนครไชย ภายหลังเสร็จศึก สมเด็จพระบรมราชาธิราช ทราบเรื่องการศึกจึงให้พินหงษาเป็นหัวหน้าเรือใน หมู่เรา	<u>หน้าต้น</u> หน้า 5 บรรทัด 3, 4 หน้า 6 บรรทัด 1, 4
<u>หารกอง</u> (พิน)	พินหารกองปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>พินหารกอง</u> ในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า พญาเซ็ลียงได้ ลอบส่งหนังสือให้พินหารกองในเมืองน่านเกี่ยวกับ การชิงเมืองน่านคืนให้พญาแก่นแก้ว พินหารกองก็ สมคบกับพญาเซ็ลียง และให้พญาเซ็ลียงรีบยกกองทัพ เข้ามาโจมตี	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 35 บรรทัด 1, 2
<u>เหม</u> (พญา)	พญาเหมปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ <u>พญาเหม</u> สันนิษฐาน ว่าเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ของเมืองพิษณุโลก เพราะ ในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าในครั้งที่พญา	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 30 บรรทัด 5

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>เหาะ</u> (ท้าว)	<p>ธรรมราชาเจ้าเมืองพิษณุโลกได้เดินทางมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่กรุงศรีอยุธยา พญาธรรมราชาได้ไว้ใจให้พาเหาะ ว่าราชการแทน</p> <p>ท้าวเหาะปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>ท้าวเหาะ</u> เป็นน้องพญาแพง ภายหลังได้คบคิดกับพญาแพงซึ่งเป็นพี่ชาย เป็นกบฏชิงเมืองน่านจากพญาแก้วท้าวได้สำเร็จ พญาแพงได้ครองเมืองน่านต่อจากพญาแก้วท้าว และได้แต่งตั้งให้ท้าวเหาะไปครองเมืองลี้ม ซึ่งทำให้ท่านมีชื่อพญาลี้มอีกชื่อหนึ่งตามเมืองที่ไปครอง</p>	<p><u>หน้าต้น</u></p> <p>หน้า 26 บรรทัด 4</p> <p>หน้า 27 บรรทัด 1</p>
<u>โหราবাদ</u> (โหร)	<p>โหราবাদปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปได้คือ <u>โหราবাদ</u> เป็นโหรประจำเมืองกรุงพระนครหลวง เพราะในครั้งศึกที่สมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงให้ขุนศรีมังคลรัตน์ ขุนทรงพระอินทร์ ขุนราชศักดิ์ สกกลงทัพไปปราบพรรคกองทัพอ้ายของกรุงพระนครหลวงพ่ายแพ้ ฝ่ายกองทัพอ้าย (พวกพรรค) จับได้ขุนกำแหง บุตรภรรยา พร้อมทั้งโหราবাদ</p>	<p><u>หน้าปลาย</u></p> <p>หน้า 12 บรรทัด 4</p>
<u>ฮาด</u> (เจ้า)	<p>เจ้าฮาดปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 59 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>เจ้าฮาด</u></p>	<p><u>หน้าต้น</u></p> <p>หน้า 9 บรรทัด 3</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
	เป็นบุตรพระรามเจ้า ¹ และแม่นางอามพเกษ	หน้า 12 บรรทัด 4
	ได้รับโปรดเกล้าให้ไปเป็นเจ้าเมืองประทับอยู่ที่	หน้า 13 บรรทัด 3
	เมืองจัตุมุข ภายหลังได้รวบรวมชาวเขมรคิด	หน้า 14 บรรทัด
	ก่อการกบฏต่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทำให้ทางกรุง	1, 3, 4
	ศรีอยุธยาต้องส่งกองกำลังมาช่วยปราบ ในการ	หน้า 15 บรรทัด
	ปราบครั้งแรกสามารถจับตัวเจ้าฮาดได้ แต่ระหว่าง	1, 2, 4
	ทางคุมตัวมาอยุธยา เจ้าฮาดได้รับความช่วยเหลือ	หน้า 16 บรรทัด
	จากขุนนครไชยและขุนพลปลาวงศ์ ทำการหลบหนี	1, 2, 4
	มาได้ เจ้าฮาดก็ได้ชักชวนพวกเผ่าพรรคก่อการ	หน้า 17 บรรทัด
	กบฏอีกและมีขุนนางเขมรได้หลบหนีจากกรุงพระนคร-	1, 4
	หลวงไปช่วยเจ้าฮาดด้วย ทำให้ทางกรุงศรีอยุธยา	หน้า 17 บรรทัด
	และกรุงพระนครหลวงต้องร่วมมือกัน ยกกองทัพมา	1
	ปราบอีกหลายครั้ง ในระยะหลังเจ้าฮาดสามารถตี	หน้า 32 บรรทัด
	เมืองในเขมรได้หลายเมือง ส่วนพระองค์ประทับ	3, 4
	อยู่ที่เมืองเชียงใหม่ สำหรับผลการปราบกบฏของ	<u>หน้าปลาย</u>
	อยุธยากับเจ้าฮาดไม่ทราบผลแน่นอน เพราะเนื้อหา	หน้า 3 บรรทัด 5
	ของพงศาวดารเหลือปรากฏเพียงเท่านั้น	หน้า 5 บรรทัด 2
		หน้า 6 บรรทัด
		1, 3
		หน้า 7 บรรทัด
		1, 5

¹พระราม ในที่นี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กษัตริย์กรุงศรีอยุธยา.

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและ บุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
		หน้า 8 บรรทัด 2, 5
		หน้า 9 บรรทัด 1, 2, 3, 4
		หน้า 10 บรรทัด 1, 3, 5
		หน้า 12 บรรทัด 4
		หน้า 13 บรรทัด 2, 5
		หน้า 14 บรรทัด 3, 5
		หน้า 15 บรรทัด 1, 2
		หน้า 16 บรรทัด 1
		หน้า 17 บรรทัด 1
		หน้า 21 บรรทัด 1, 5
		หน้า 22 บรรทัด 3
		หน้า 23 บรรทัด 2
		หน้า 25 บรรทัด 1, 4, 5
		หน้า 26 บรรทัด 2
		หน้า 27 บรรทัด

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้าบรรทัด
<u>อัคร</u> (แม่นาง)	<p>แม่นางอัครปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>แม่นางอัคร</u> เป็นบุตรหรือเป็นภรรยาของเหล่าขุนนางเมืองสลาย เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่าในครั้งที่ขุนเทพราชเจ้าเมืองสลายได้แต่งเครื่องราชบรรณาการไปถวายสมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวงระหว่างทางถูกเจ้าฮาดใจมตีขบวนส่งเครื่องราชบรรณาการและจับเหล่าผู้คนที่ตามขบวนมาด้วย ซึ่งผู้คนที่มาในขบวนนั้นมีแม่นางพระผู้ซึ่งเป็นบุตรหรือภรรยาเหล่าขุนนางเมืองสลาย ซึ่งเมื่อเจ้าฮาดจับได้แล้ว ได้นำแม่นางอัครไปเป็นภรรยา</p>	<p>1, 2 หน้า 28 บรรทัด 1, 4 <u>หน้าปลาย</u> หน้า 14 บรรทัด 2</p>
<u>อินทร์</u> (เจ้าแม่ท้าว)	<p>เจ้าแม่ท้าวอินทร์ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>เจ้าแม่ท้าวอินทร์</u> เป็นพระราชธิดาของสมเด็จพระบรมราชาธิราช หลังจากสมเด็จพระนครอินทร์ เจ้ากรุงพระนครหลวงสวรรคต สมเด็จพระบรมราชาธิราช และที่ประชุมเหล่าเสนาอำมาตย์ได้พร้อมใจกันให้เจ้าพญาแพรงไปครองกรุงพระนคร</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 3 บรรทัด 4</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

รายชื่อขุนนางและบุคคลต่าง ๆ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>อินทมนตร์</u> (ขุน)	<p>หลวงแทนสมเด็จพระนครินทร์ สมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงได้พระราชทานเจ้าแม่ท้าวอินทร์ไปเป็นพระมเหสีเจ้าพญาพรก</p> <p>ขุนอินทมนตร์ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนที่ 2 ครั้ง ซึ่งปรากฏรายละเอียดนี้</p> <p>ขุนอินทมนตร์มีนามเดิมว่า นายเจด มีหน้าที่เป็นพี่ชายประจำหัวเรือหลวง ในเนื้อหาพงศาวดารจะเรียกว่านายเจดหัวเรือ ในเรื่องกบฏเจ้าพญาแก้ว พญาไทย ในครั้งแรกนายเจดได้เข้าร่วมกับพวกกบฏ แต่ภายหลังกลับใจ นำความลับเรื่องกบฏมาบอกกับขุนราชอาษาทราบ ขุนราชอาษาได้นำนายเจดหัวเรือไปเข้าเฝ้า กราบทูลเรื่องราวให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงทราบ ทำให้ภายหลังจับพวกกบฏได้ทั้งหมด พระองค์ท่านจึงได้พระราชทานยศให้นายเจดหัวเรือเป็นขุนอินทมนตร์</p>	<p>หน้าต้น</p> <p>หน้า 23 บรรทัด 2, 4</p>
<u>อามเกษ</u> (นาง)	<p>นางอามเกษปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนที่ 1 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>นางอามเกษ</u> เป็นมารดาของเจ้าฮาด และเป็นชายาของสมเด็จพระรามราชา ผู้เขียนสันนิษฐานว่า นางอามเกษคงจะไม่ใช้เป็นตำแหน่งมเหสี เพราะถ้าเป็นมเหสีส่วนใหญ่จะเรียกนางพญา หรือเรียก เจ้าแม่ท้าว</p>	<p>หน้าต้น</p> <p>หน้า 15 บรรทัด 4</p>

2.3 ชื่อสัตว์

ชื่อสัตว์ที่ปรากฏในเนื้อหาของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี นั้น เป็นสัตว์ประเภทเดียวกันกับสัตว์ที่ปรากฏในส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ คือ ช้าง เพราะเป็นที่ทราบกันว่า ช้างนอกจากจะเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญโดยตรงกับพระมหากษัตริย์แล้ว ช้างยังเปรียบเสมือนแรดถึงของทหารในปัจจุบัน สำหรับช้างที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้จะมียุขมากกว่าพงศาวดารส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี เนื่องจากพงศาวดารส่วนนี้ เนื้อหามากกว่า และเนื้อหาส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องของสงคราม ซึ่งพอสรุปรายชื่อช้างได้ดังในข้อ

ตาราง 10 แสดงชื่อช้างที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี

ชนิดสัตว์	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ช้าง</u> <u>เขียนผลญวน</u>	หลายเขียนผลญวนปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>หลายเขียนผลญวน</u> เป็นช้างทรงของสมเด็จพระบรมราชาธิราช ที่เป็นช้างชนะเงา ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นช้างคู่บุญบารมีของสมเด็จพระบรมราชาธิราช ภายหลังขุนนครไชยได้ทูลช้างเชือกนี้จากสมเด็จพระบรมราชาธิราช	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 19 บรรทัด 4, 5
<u>รัตนสิงหาค</u>	ช้างรัตนสิงหาคปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ช้างรัตนสิงหาค</u> เป็นช้างคู่บ้านคู่เมืองโพธิสัตว์	<u>หน้าปลาย</u> หน้า 25 บรรทัด 2, 3

ตาราง 10 (ต่อ)

ชนิดสัตว์ ชื่อ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>สพฺฉง</u>	<p>ภายหลังถูกขโมยไป นายทองเตรดส่งสารได้ครอบครอง ความทราบถึงเจ้าพระยาอดอยากได้ ได้ชี้ข้างพลายสพฺฉงมาเปลี่ยน นายทองเตรดส่งสารไม่ยอมเปลี่ยน ทำให้เจ้าฮาดไม่พอใจ ภายหลังเจ้าพญาฮาดได้ให้นายทองเตรดส่งสารมาเข้าเฝ้า แล้วสั่งจับนายทองเตรดส่งสารขังไว้ 3 วัน จึงนำประหารชีวิตที่เมืองเชียงใหม่</p> <p>ข้างสพฺฉงปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>ข้างสพฺฉง</u> เป็นข้างทรงของเจ้าพญาฮาด เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า เจ้าฮาดได้ชี้ข้างสพฺฉงมาจากเชียงใหม่ เพื่อขอลงข้างรัตนสิงหนาดจากนายทองเตรดส่งสาร</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 25 บรรทัด 5</p>
<u>สำเพฉง</u>	<p>ข้างสำเพฉงปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ <u>ข้างสำเพฉง</u> เป็นข้างของขุนนครไชย ในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ขุนนครไชยได้ยกกองทัพไปโจมตีเจ้าฮาดที่เป็รียงเพระะ สึกครั้งนั้นกองทัพขุนนครไชยพ่ายแพ้ ขุนนครไชยตกจากช้าง สึกครั้งนั้นขุนนครไชยเสียข้างสำเพฉง</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 5 บรรทัด 4</p>

ตาราง 10 (ต่อ)

ชนิดสัตว์ ชื่อ	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>ทรงขุน</u>	<p>พลายทรงขุนปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 1 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ ข้างพลายทรงขุนเป็นข้างทรงของพระมหากษัตริย์ (อสุทธยา) เพราะเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ครั้งหนึ่งสมเด็จพระบรมราชาธิราชได้เสด็จ ประพาสโดยทรงข้างพลายทรงขุน</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 7 บรรทัด 3</p>
<u>ภูบาล</u>	<p>พลายภูบาลปรากฏชื่อในพงศาวดาร 3 ครั้ง ซึ่งพอสรุปรายละเอียดได้คือ <u>พลายภูบาล</u> เป็นข้างทรงของขุนเทพสงคราม เจ้าเมืองจันทบุรี ภายหลังขุนเทพสงครามได้ยกกองทัพไปช่วยรักษา เมืองโพธิ์สัตว์ และในศึกครั้งนั้นขุนเทพสงครามได้ ชนข้างกับนายทองเตรดสังสาร ซึ่งที่ข้างพลาย- รัตนบรรลิ่ง</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 23 บรรทัด 4, 5 หน้า 24 บรรทัด 2</p>
<u>รัตนบรรลิ่ง</u>	<p>พลายรัตนบรรลิ่งปรากฏชื่อในพงศาวดาร ส่วนนี้ 2 ครั้ง ซึ่งสรุปรายละเอียดได้คือ ข้าง- <u>พลายรัตนบรรลิ่ง</u> เป็นข้างของนายทองเตรดสังสาร เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า ในครั้ง ศึกที่เจ้าฮาด พญาวิเสดและหมื่นทองเตรดสังสาร ยกกองทัพมาโจมตีเมืองโพธิ์สัตว์ หมื่นทองเตรดสังสาร ได้ที่ข้างพลายรัตนบรรลิ่ง ชนกับข้างพลายภูบาล ที่ขุนเทพสงครามขึ้นมา ผลปรากฏว่าขุนเทพสงคราม ถูกหมื่นทองเตรดสังสารฟันขาดคอข้าง</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 23 บรรทัด 5 หน้า 24 บรรทัด 1, 2</p>

2.4 พระราชพิธีต่าง ๆ

พระราชพิธีที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์รี่ มีอยู่ 2 พระราชพิธี คือ พระราชพิธีบูชามหาเคราะห์สารัตถ์ และพระราชพิธีเสวยราชย์สมบัติของพญาแพรกในกรุงพระนครหลวง ซึ่งพระราชพิธีทั้งสองพอสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

ตาราง 11 แสดงพระราชพิธีต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์รี่

ชื่อพระราชพิธี	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
<u>บูชามหาเคราะห์สารัตถ์</u>	<p><u>พระราชพิธีบูชามหาเคราะห์สารัตถ์</u> ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง จากเนื้อหาของพงศาวดารสรุปได้ว่า พระราชพิธีนี้บรรดาท้าวพญาเสนาอำมาตย์พราหมณาจารย์ได้แต่งบูชามหาเคราะห์สารัตถ์ เนื่องจากสมเด็จพระนครอินทร์ทรงพระประชวร ผู้เขียนสันนิษฐานว่าพระราชพิธีนี้คงจะคล้ายกับพิธีสะเดาะห์เคราะห์ทั่วไป เพราะผู้ที่มีการเจ็บป่วยส่วนใหญ่นักไทยจะถือว่าบุคคลคนนั้นดวงตกหรือมีเคราะห์ต้องทำบุญต่ออาสูในราชที่ป่วยหนักมาก ๆ หรือทำพิธีขมาลาโทษแก่พระภูมิเจ้าที่ เพราะบางครั้งคนเจ็บอาจจะไปล่วงเกินพระภูมิเจ้าที่โดยไม่รู้ตัวทำให้ไม่สบายได้</p>	<p><u>หน้าต้น</u> หน้า 13 บรรทัด 1</p>
<u>เสวยราชย์สมบัติ</u>	<p><u>พระราชพิธีเสวยราชย์สมบัติ</u> ปรากฏชื่อในพงศาวดารส่วนนี้ 1 ครั้ง จากเนื้อหาของพงศาวดารสรุปได้ว่า พระราชพิธีเสวยราชย์สมบัติของพญา-</p>	<p><u>หน้าปลาย</u> หน้า 3 บรรทัด 3</p>

ตาราง 11 (ต่อ)

ชื่อพระราชพิธี	รายละเอียดประกอบ	หน้า บรรทัด
	<p>แพรกก ซึ่งสมเด็จพระบรมราชาธิราชพระองค์ทรงแต่งตั้งให้พญาแพรกกไปครองกรุงพระนครหลวง แทนสมเด็จพระนครอินทร์ที่ทรงประหารและสวรรคต ในพงศาวดารนี้ไม่ได้บอกรายละเอียดเกี่ยวกับพระราชพิธี เพียงแต่บอกว่าสมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงประชุมเหล่าเสนาอำมาตย์และคัดเลือกพร้อมทั้งให้มีพระครูพญาแห่งแต่งตั้งให้เจ้าพญาแพรกกไปครองราชสมบัติที่กรุงพระนครหลวง ซึ่งผู้เขียนสันนิษฐานว่า สาเหตุที่ไม่มีพระราชพิธีอะไรมากนักอาจเป็นเพราะว่าช่วงนี้เป็นช่วงศึกสงครามและเป็นเรื่องที่ทำเร่งด่วน นอกจากนั้นกรุงพระนครหลวงก็เป็นเพียงประเทศราชด้วย</p>	

ลักษณะของคำที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณนี้ ผู้เขียนได้ทำการศึกษาเฉพาะคำนาม ประเภทคำนามเฉพาะ คือ ศึกษาชื่อเมืองและสถานที่ ชื่อบุคคล ชื่อสัตว์ และชื่อพระราชพิธีต่าง ๆ โดยแยกศึกษาเป็นส่วน 2 ส่วน คือ ศึกษาในส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี และส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ จากการศึกษพบว่า ในส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ ที่ปรากฏว่ามี 28 หน้า นั้น รายชื่อเมืองและสถานที่พบในเนื้อหาของพงศาวดารส่วนใหญ่กล่าวถึงเมืองทางเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน เมืองทางทิศตะวันตกซึ่งเป็นเมืองของชาวมอญ และกล่าวถึงเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้แก่ เมืองพินาย เมืองพนมรุ้ง ส่วนเมืองทางภาคใต้ไม่มีการกล่าวถึง สำหรับชื่อเมืองที่กล่าวถึงในพงศาวดารส่วนนี้ บางเมืองในปัจจุบันไม่ทราบว่าตั้งอยู่ที่ใด เช่น เมืองตายทอง เมือง

ปลอก เมืองเปลา เป็นต้น ส่วนในด้านชื่อเมืองและสถานที่ที่ปรากฏในเนื้อหาของ ไมเคิล วิคเคอรี ซึ่งเป็นส่วนที่มีเนื้อหาบอกว่าส่วนของ อูบลศรี ปรากฏชื่อเมืองซ้ำบ้างกับส่วน อูบลศรี เช่น เมืองตาสทอง และสี่หัวเมืองเหนือของอูชญา นอกจากนี้ยังกล่าวถึงหัวเมืองทาง ตะวันออก เช่น เมืองจันทบูรณ์ และเมืองในประเทศกัมพูชา ซึ่งเมืองในกัมพูชาส่วนใหญ่ ไม่ทราบที่ตั้งที่แน่นอน เช่น เมืองเกาะ เมืองจบกอบ ฯลฯ สำหรับเรื่องราวชื่อบุคคล และขุนนางที่ปรากฏนั้นในส่วนของ อูบลศรี อรรถพันธ์ และส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงรายชื่อของเจ้าเมือง ที่มีรายชื่อเมืองปรากฏอยู่ พร้อมทั้งรายชื่อขุนนาง ของอูชญา เช่น ขุนนครไชย ขุนราชอาษา เป็นต้น ส่วนรายชื่อของพระราชพิธีที่ปรากฏ นั้น ส่วนของ อูบลศรี อรรถพันธ์ กล่าวถึงพระราชพิธีโกษกรรรม และพระราชพิธีอาสาสุช ส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี ถึงแม้จะมีเนื้อหามากกว่าแต่กล่าวถึงพระราชพิธี 2 พิธี คือ พระราชพิธีบูชามหาเคราะห์สารติ และพระราชพิธีเสวยราชย์สมบัติของพญาแพรท สำหรับ รายชื่อสัตว์นั้น มีเพียงรายชื่อสัตว์เพียงชนิดเดียวที่ปรากฏชื่อคือ ช้าง ผู้เขียนสันนิษฐานว่า เนื่องจากช้างในสมัยก่อนมีความสำคัญมากโดยเฉพาะในด้านการสงคราม และนอกจากนั้น ช้างเผือก ถือว่าเป็นสัตว์คู่บุญบารมีของพระมหากษัตริย์ จึงทำให้มีการตั้งชื่อช้างเผือก เช่น ช้างเทพรักษา ซึ่งเป็นช้างที่พญาบาลเมืองถวายให้สมเด็จพระบรมราชาธิราช ในครั้งที่ ๒ ไปให้พระเจ้าราชวัง นายจิวเคล็งซังก็ได้นำช้างเชือกนี้มารับเสด็จพระองค์ไปอยู่บ้านกิล เป็นต้น

ผู้ทำวิทยานิพนธ์พบว่าเท่าที่ศึกษาคำนามเฉพาะ คือ ชื่อเมือง สถานที่ ชื่อบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งขุนนางตำแหน่งต่าง ๆ ชื่อพระราชพิธี และสัตว์ที่ปรากฏอยู่ในพงศาวดาร ฉบับนี้ ได้แก่ ชื่อช้างเชือกต่าง ๆ สอดคล้องกันทั้งส่วนของ อูบลศรี อรรถพันธ์ และ ไมเคิล วิคเคอรี และเป็นชื่อร่วมสมัย ซึ่งอาจลงความเห็นได้ในระดับหนึ่งว่าพงศาวดาร กรุงศรีอยุธยาฉบับหอสมุดวชิรญาณน่าจะเขียนขึ้นในสมัยของอูชญา แต่ทว่าถ้าจะลงความเห็นให้ ตัดเจนจะต้องทำการศึกษอักขรวิธีโดยละเอียดก่อน

วิเคราะห์ภาพรวมพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณเป็นพงศาวดารที่เพิ่งมีการค้นพบใน พ.ศ. 2514 และ พ.ศ. 2521¹ ซึ่งแม้ว่าจะเป็นพงศาวดารฉบับปลีกที่มีเนื้อหาของเหตุการณ์ ในระยะเวลาเพียง 8 ปี² ก็ตาม แต่นักประวัติศาสตร์บางท่านมีความเชื่อว่า พงศาวดารฉบับนี้ ยังไม่ได้ผ่านการชำระ ทำให้พงศาวดารฉบับนี้มีคุณค่าในฐานะที่เป็นเอกสารชั้นต้น การศึกษา พงศาวดารฉบับนี้อย่างละเอียด โดยแยกศึกษารายละเอียดของเหตุการณ์ สักราช วันเวลาที่ปรากฏ และศึกษาเรื่องของค่านามเฉพาะที่ปรากฏในพงศาวดารในบทที่ 1 - 4 ของ วิทยานิพนธ์ ปรากฏว่าเมื่อนำรายละเอียดที่ได้จากศึกษาไปตรวจสอบกับเอกสารร่วมสมัยโดยใช้ วิธีการเปรียบเทียบ ทำให้ทราบว่าเนื้อหาของเหตุการณ์บางเรื่องที่มีความแตกต่างกับหลักฐาน ร่วมสมัยอื่น ๆ เช่น ปัญหาในเรื่องสมเด็จพระรามาธิบดี ภายหลังที่พระองค์ถูกถอดออกจาก ราชสมบัติ เมื่อ พ.ศ. แล้วพระองค์ประทับอยู่ที่ใด เพราะในพงศาวดารฉบับนี้กล่าวไว้ว่า พระองค์ประทับอยู่ที่เมืองจตุรุมฏ³ ส่วนในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ กล่าวไว้ว่า พระองค์ประทับอยู่ที่เมืองปทาคูจาม⁴

¹ เนื่องจากว่าพงศาวดารฉบับนี้เป็นพงศาวดารฉบับปลีก และปัจจุบันมีการค้นพบแล้ว 2 ส่วน ในเวลาต่างกัน โดย ไมเคิล วิกเคอรี ค้นพบส่วนแรกในปี พ.ศ. 2514 และ อูบลศรี อรรถพันธ์ ค้นพบส่วนที่สองใน พ.ศ. 2521 ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในวิทยานิพนธ์ หน้า 19 และหน้า 24.

² อ้างแล้วในวิทยานิพนธ์ หน้า 49.

³ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี. หน้า 9. ในหน้าต้น.

⁴ คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัดและพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. 2507. หน้า 446.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จากตัวอย่างที่ยกมา เป็นการยากสำหรับนักประวัติศาสตร์รุ่นหลังที่จะเลือกพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับใดมาอ้างอิงแล้วทำให้งานวิจัยประวัติศาสตร์นั้นมีความเชื่อถือมากที่สุด จากปัญหาดังกล่าวนี้ จึงทำให้เห็นความจำเป็นของการตรวจสอบและวิเคราะห์พงศาวดารฉบับหอพระสมุดวชิรญาณว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด เพราะการนำหลักฐานชั้นต้นมาอ้างอิงนั้น จำเป็นต้องมีการตรวจสอบก่อน โดยเฉพาะหลักฐานชั้นต้นที่เป็นลายลักษณ์อักษร

1. วิเคราะห์พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ ในส่วนของหน้าต้นจะเป็นส่วนเริ่มต้นของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ และในส่วนหน้าปลายจะไปต่อกับส่วนของหน้าปลายของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี ซึ่งเป็นส่วนสุดท้ายของพงศาวดารฉบับนี้ สำหรับพงศาวดารส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ นี้ถึงแม้ว่านักประวัติศาสตร์บางท่านจะยอมรับว่าเอกสารส่วนนี้เป็นเอกสารชั้นต้นก็ตาม แต่ก็เป็นที่น่าสนใจว่าเอกสารฉบับนี้ เนื้อเรื่องบางตอนให้ข้อมูลที่แตกต่างไปจากหลักฐานอื่น ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วย่อมก่อให้เกิดปัญหาในการนำหลักฐานส่วนนี้มาใช้อ้างอิง เพื่อที่จะหาแนวทางในการสรุปความแตกต่างของพงศาวดารส่วนนี้กับหลักฐานอื่น ผู้เขียนจึงได้ทำการวิเคราะห์พงศาวดารส่วนนี้ โดยแยกเป็นวิเคราะห์เหตุการณ์ที่ปรากฏ เวลา และค่านามเฉพาะ โดยแยกวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1.1 วิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์

สำหรับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในเนื้อหาของพงศาวดารส่วนนี้ ผู้เขียนได้วิเคราะห์เฉพาะเหตุการณ์ที่ขัดแย้งกับหลักฐานอื่น ๆ และวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ที่ยังไม่ได้ปรากฏในหลักฐานร่วมสมัยอื่น ๆ เพื่อที่จะหาแนวทางสรุปความน่าเชื่อถือของเนื้อหาของพงศาวดารดังกล่าว

1.1.1 วิเคราะห์เหตุการณ์หรือเรื่องราวที่แตกต่างกับหลักฐานอื่น

ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุลศรี อรรถพันธ์ ปรากฏว่ามีเนื้อเรื่องที่แตกต่างกับหลักฐานอื่นคือ

(ก) เรื่องสมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงมีพระราชโอรสและพระราชธิดาหรือไม่

ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวันวลิต ซึ่งเป็นหลักฐานร่วมสมัยกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณได้กล่าวถึงสมเด็จพระบรมราชาธิราชว่าไม่มีพระราชโอรสและพระราชธิดา ส่วนสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นพระอนุชาของพระองค์ ดังในข้อความพงศาวดารกล่าวว่า

...พระองค์¹ เสวยราชย์อยู่ 20 ปี และสิ้นพระชนม์ โดยไม่มี พระราชโอรสหรือพระราชธิดาเลย พระองค์ทรงมีชีวิตอยู่อย่างรุ่งเรือง² ...

บันทึกทองเขเรเม็สส์ วันวลิต ขัดแย้งกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณซึ่งได้กล่าวถึงสมเด็จพระบรมราชาธิราชว่ามีพระราชโอรสและพระราชธิดา ดังข้อความที่ปรากฏในพงศาวดารคือ³

...ศักราช 802 (พ.ศ. 1892) ปีมะแม เอกศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชกาเรเจ้า ก็ให้ขุมพราหมณาจารย์ แลท้าวพญาเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย เล่นมทามหรสพ ตั้งพระราชพิธีโกษ(ร)...กรรม สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชกุมารท่าน แลประสาทพระนามสมเด็จพระราเมศวรบรมไตรโลกนาถบิตร³ ...

¹ พระองค์ในที่นี้คือ สมเด็จพระบรมราชาธิราช.

² พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวันวลิต. หม่อมราชวงศ์ ศักดิ์วิมล เกษมศรี แปล 2519. หน้า 14.

³ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุลศรี อรรถพันธ์. หน้า 3 - 4 ในหน้าต้น.

...อยู่จำเนียรมาพระราชบุตรท่าน เจ้าพญาพระนครอินทร์ อันเสวยราชย์ใน
พระนครหลวง ขุนไสทรงพระอินทร์ผู้เป็นพี่เลี้ยงถึงแก่กรรม ก็ให้มาทูลแต่
สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า¹...

...เมื่อพระราชกุมารท่านพระนครอินทร์สวรรคต...แล้วท่านให้ตราพระครุฑพ่าห์
ไปหาท้าวพญาทั้งหลายเอาเจ้าพญาแพรภขึ้นเสวยราชย์ในพระนครหลวง
และให้เจ้าแม่ท้าวอินทรบุตร เป็นนางพระสา²...

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ได้สนับสนุนพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ
ได้แก่ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติที่มีเนื้อหา ดังนี้

...ศักราช 810 (พ.ศ. 1991) มะโรงศก สมเด็จพระบรมราชาธิราช-
เจ้านิภาพาน จึงพระราชกุมารท่านสมเด็จพระราเมศวรเจ้าเสวยราชสมบัติ
ทรงพระนามสมเด็จพระบรมไตรโลกเจ้า³...

และนอกจากนี้พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และฉบับพระจักรพรรดิพงษ์
(จาด) กล่าวว่า

...ศักราช 796 (พ.ศ. 1977) ปีกาล ฉศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า
เสด็จสวรรคต อยู่ในราชสมบัติ 16 ปี สมเด็จพระราเมศวรเจ้า ผู้เป็นพระราช-

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์รี่.
หน้า 8 - 9. ในหน้าต้น.

² แหล่งเดิม. หน้า 1 - 3 ในหน้าปลาย.

³ "พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ," ประชุมจดหมายเหตุอยุธยา
ภาค 1. หน้า 95.

กุมารขันเสวยราชสมบัติทรงพระนามว่าชื่อพระบรมไตรโลกนาถ¹...

สำหรับข้อมูลที่แตกต่างของพงศาวดารในเรื่องนี้ พอที่จะสรุปได้ว่าหลักฐานพงศาวดารประเภทอื่น ๆ คือ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาด) และฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) มีใจความที่ตรงกันกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวันวลิต มีเนื้อหาที่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า แม้ว่าพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวันวลิตจะเป็นพงศาวดารร่วมสมัยก็ตาม แต่วันวลิตเขียนขึ้นจากคำบอกเล่า ดังนั้นย่อมมีความคลาดเคลื่อนบ้างโดยเฉพาะเรื่องราวในช่วงนี้ ห่างจากเวลาที่วันวลิตจดบันทึกถึง 200 กว่าปี

หลักฐานพงศาวดารที่นำมาอ้างอิง อาจเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับพระบรมราชาธิราชที่ 2 ชัดเจนขึ้นว่า พระองค์มีพระราชโอรส ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และสมเด็จพระนครอินทร์ มีพระราชธิดา ทรงพระนามว่า เจ้าแม่ท้าวอินทร์

1.1.2 วิเคราะห์รายละเอียดของข้อมูลใหม่และข้อมูลเพิ่มเติมทางประวัติศาสตร์

สำหรับพงศาวดาร ส่วนของ อุลลศรี อรรถพันธ์ ถึงแม้ว่าจะเป็นพงศาวดารฉบับปลีกที่บันทึกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เพียง 6 ปี แต่เนื้อหาบางส่วนได้ให้ข้อมูลใหม่ทางประวัติศาสตร์ และข้อมูลเพิ่มเติมบางเรื่อง ซึ่งไม่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับอื่น ๆ เช่น พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) เป็นต้น ได้แก่

¹พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาด). 2507. หน้า 121 และ 510 - 511. สำหรับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาทั้งสองฉบับนี้ แม้ว่าทางประวัติศาสตร์นิพนธ์แล้วถือว่าไม่ใช่เป็นเอกสารชิ้นต้นก็ตาม แต่พงศาวดารทั้งสองฉบับนี้เพียงแต่ได้รับการชำระในสมัยหลังเท่านั้น ดังนั้นรายละเอียดของข้อมูลเดิมน่าจะยังคงอยู่บ้าง จึงทำให้ผู้ที่ทำวิทยานิพนธ์นำหลักฐานนี้มาเปรียบเทียบ.

(ก) การขยายอิทธิพลของอาณาจักรอยุธยาบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้

เหตุการณ์นี้เป็นข้อมูลใหม่ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีปรากฏเฉพาะในเนื้อหาของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์ุเท่านั้น ปัญหาในเรื่องนี้คืออยุธยาได้ขยายอิทธิพลเข้าไปในดินแดนบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้จริงหรือไม่ ซึ่งในเนื้อหาของพงศาวดารในส่วนนี้ได้กล่าวถึงเหตุการณ์เกี่ยวกับการขยายอิทธิพลของอาณาจักรอยุธยาบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ พอสรุปได้ว่า "ใน พ.ศ. 1981¹ สมเด็จพระบรมราชาธิราชแห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงเตรียมกองทัพจะยกไปโจมตีเมืองพิมาย เมืองพนมรุ้ง แต่เมื่อเจ้าเมืองเหล่านั้นได้ทราบข่าวก็พากันมาสวามิภักดิ์ต่อพระองค์ สมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงพระราชทานสิ่งของ แล้วโปรดให้เจ้าเมืองเหล่านั้นกลับไปปกครองเมืองตามเดิม"² ดังข้อความที่ปรากฏในพงศาวดารกล่าวว่า

...อยู่ปีหนึ่งท่านก็ให้ตกแต่งช้าง ม้า ีฬ ทั้งปวง จะยกไปเมืองพิมาย พนมรุ้งนั้นไว้
พอเจ้าเมืองทั้งหลาย (มา) ถวายบังคมพระบาทผู้เป็นเจ้า ๆ ก็ให้พระราชทานรางวัล
แล้วคืนไปอยู่ตามภูมิลำเนา³...

จากข้อความที่บันทึกเหตุการณ์ในพงศาวดารฉบับดังกล่าว ผู้เขียนได้ทำการตรวจสอบกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับอื่น ๆ คือ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาด) และพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ซึ่งเนื้อหาของเหตุการณ์ในพงศาวดารเหล่านี้ปรากฏตามลำดับดังนี้คือ

¹พ.ศ. 1981 ไม่ได้ปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้ ผู้เขียนวิเคราะห์จากเหตุการณ์ในช่วงนี้ซึ่งได้บันทึกก่อน จ.ศ. 801 (พ.ศ. 1982) ซึ่งเข้าใจว่าเหตุการณ์นี้ น่าจะเกิดใน พ.ศ. 1981.

²พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์ุ.

หน้า 2. ในหน้าต้น.

³แหล่งเดิม.

...ศักราช 793 (พ.ศ. 1974) สมเด็จพระบรมราชาเจ้าเสด็จไปเอาเมือง-
นครหลวงได้ แลท่านจึงให้พระราชกุมารท่านพระนครอินทเจ้าเสวยราชสมบัติ
ณ เมืองนครหลวงนั้น ครั้นนั้นท่านจึงให้พญาแก้ว พญาไท เอาแลรูปภาพทั้งปวง
มายังพระนครศรีอยุธยา¹...

...ศักราช 783 ปีฉลู ตรีศก (พ.ศ. 1964) สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า
เสด็จไปเอาเมืองนครหลวงได้ ท่านจึงให้พระราชกุมารท่าน พระนครอินทร์เจ้า
เสวยราชสมบัติ ณ เมืองนครหลวง ท่านจึงให้เอา พญาแก้ว พญาไท
และครอบครัวกับทั้งรูปพระโค รูปสิ่งทั้งปวงมาด้วย ครั้นถึงพระนครศรีอยุธยา
จึงให้เอารูปสัตว์ทั้งปวงไปบูชาไว้ ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุบ้าง...²

...ศักราช 783 (พ.ศ. 1964) ปีฉลู ตรีศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า
เสด็จไปเอาเมืองนครหลวงได้ ท่านจึงได้พระราชกุมารท่าน พระนครอินทร์เจ้า
เสวยราชสมบัติ ณ เมืองนครหลวง ท่านจึงให้เอา พญาแก้ว พญาไท
และครอบครัวกับรูปพระโค รูปสิ่งสัตว์ทั้งปวงมาด้วย ครั้นถึงพระนครศรีอยุธยา
จึงให้เอารูปสัตว์ทั้งปวงไปบูชาไว้ ณ วัดพระศรีมหาธาตุบ้าง ไว้วัดพระศรีสรรเพชญ์
บ้าง..."³

จะเห็นได้ว่าในต้นรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2
(พ.ศ. 1974) พระองค์ได้ยกกองทัพไปโจมตีเมืองพระนครของอาณาจักรเขมร แล้วจึง
โปรดให้พระนครอินทร์พระราชโอรสปกครอง ในครั้งนั้นโปรดให้นำเจ้านายเขมร คือ
พญาแก้ว พญาไท และประติมากรรมรูปสัตว์มาไว้ที่อยุธยา

¹"พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์," ประชุมจดหมายเหตุอยุธยา
ภาค 1. 2510. หน้า 93.

²พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาด) กับพระราชพงศาวดาร
กรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). 2507. หน้า 11.

³แหล่งเดิม. หน้า 511.

จากหลักฐานที่ยกมาดังกล่าวสามารถหาแนวทางสรุปได้ คือ กรุงศรีอยุธยาที่มีอำนาจเหนืออาณาจักรเขมรมาตั้งแต่ต้นรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราช (พ.ศ. 1974) ดังนั้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้แก่ เมืองพิมาย เมืองพนมรุ้ง เป็นต้น อาจแยกตัวเป็นอิสระ ต่อมากรุงศรีอยุธยา จึงเตรียมยกกองทัพไปปราบ แต่พอเจ้าเมืองเหล่านี้ทราบข่าวก็เกิดกลัวเกรงพระราชอำนาจ ของสมเด็จพระบรมราชาธิราช เลยกษัตริย์มาขอสวามิภักดิ์ เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1981 ซึ่งเป็นเวลา 7 ปี ภายหลังจากที่อยุธยาปกครองเขมรในฐานะประเทศราช

(ข) รายละเอียดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศรีอยุธยาและ
พินธุโลกทางด้านเครือญาติ

ภายหลังจากที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ได้สถาปนากรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. 1893 นั้น ทางตอนเหนือของอยุธยามีอาณาจักรของคนไทยตั้งขึ้นมาก่อนแล้วคือ อาณาจักรสุโขทัย แต่อย่างไรก็ตามในช่วงระยะเวลาดังกล่าว อาณาจักรสุโขทัยหลังจากรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เริ่มเสื่อมลงตั้งจะเห็นได้จาก ในปี พ.ศ. 1962 เมื่อพระยาไสลือไทยสวรรคตได้เกิดจลาจลขึ้นที่หัวเมืองฝ่ายเหนือ สมเด็จพระอินทราชาที่ 1 (พ.ศ. 1952 - 1967) แห่งกรุงศรีอยุธยาต้องเสด็จขึ้นไป เมืองพระบาง (นครสวรรค์) พญาบาลเมืองและพญารามออกมากวายนังคม¹ เหตุการณ์ในครั้งนั้นสมเด็จพระอินทราชาที่ 1 ทรงไกล่เกลี่ยโดยแบ่งอาณาจักรสุโขทัยออกเป็น 2 ส่วน ให้พญารามหรือพญารามราชครองกรุงสุโขทัย ส่วนพญาบาลเมืองได้ครองเมืองพินธุโลก (พ.ศ. 1962 - 1971) ทรงพระนามว่า สมเด็จพระสุริยวงศ์บรมपालธรณิราช (พระมหาธรรมราชาที่ 4)² หลังจากทีพระมหาธรรมราชาที่ 4 สวรรคตแล้ว พระราชโอรสคือ พญาบาลเมือง ได้ปกครองเมืองพินธุโลกสืบมา มีข้อความปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์ กล่าวว่า พญาบาลเมือง เจ้าเมืองพินธุโลกได้ลงมาเข้าเฝ้า

¹ คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. 2507. หน้า 446.

² สิ้นชัย กระบวนแสง. ประวัติศาสตร์สุโขทัย. 2520. หน้า 14.

สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่กรุงศรีอยุธยา ได้รับพระราชทานเครื่องราชูปโภคและพระนาม เป็น "มหาธรรมราชาธิราช" จารึกในสุพรรณบัตร ดังเรื่องที่ปรากฏในเหตุการณ์ปี พ.ศ. 1984 (จ.ศ. 803) ว่า

... อยู่มาพญาบาลเมือง เจ้าเมืองพิษณุโลกล่องมาถวายบังคมสมเด็จพระบาท
 ทาน ๆ ก็ให้พระราชทานเครื่องราชาูปโภค* แล้วให้ชื่อ มหาธรรมราชาธิราช ๆ
 ก็ลาทำนุขึ้นไปเมืองนั้นแลรับเครื่องพระสุพรรณบัตรรัตนมาลาราชาูปโภคไปด้วย
 ครั้นถึงก็ให้แต่งการมหามหรสพด้วยฤกษ์คาถาการ¹...

นอกจากนี้พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์ ยังให้
 รายละเอียด ซึ่งทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์อันเครือญาติระหว่างเมืองพิษณุโลกและกรุงศรีอยุธยา
 กล่าวคือ สมเด็จพระบรมราชาธิราช พระโอรสของสมเด็จพระอินทราชาที่ 1 แห่งอยุธยา
 ทรงเป็นพระขามาดา (บุตรเขย) ของเมืองพิษณุโลก ส่วนพญาบาลเมืองเป็นพระอนุชาใน
 พระราชเทวีของสมเด็จพระบรมราชาธิราช ความว่า

... อันคืบนั้น พระราชเทวีทูลแต่พระบรมราชาธิราชเจ้า ด้วยจะข้อมหงอก แม่นางชา
 ข้ามารดา และขอชื่อให้ สมเด็จพระผู้เป็นเจ้าก็ประสาทคานหามทอง ไม้เท้าทอง
 และเครื่องราชาูปโภค ให้นำมกรชื่อพระประสิทธิ์ แม่นางชาข้า พระราชมารดา
 นางพญาแลมหาธรรมราชาธิราชนั้น²...

*พิมพ์ตามต้นฉบับ.

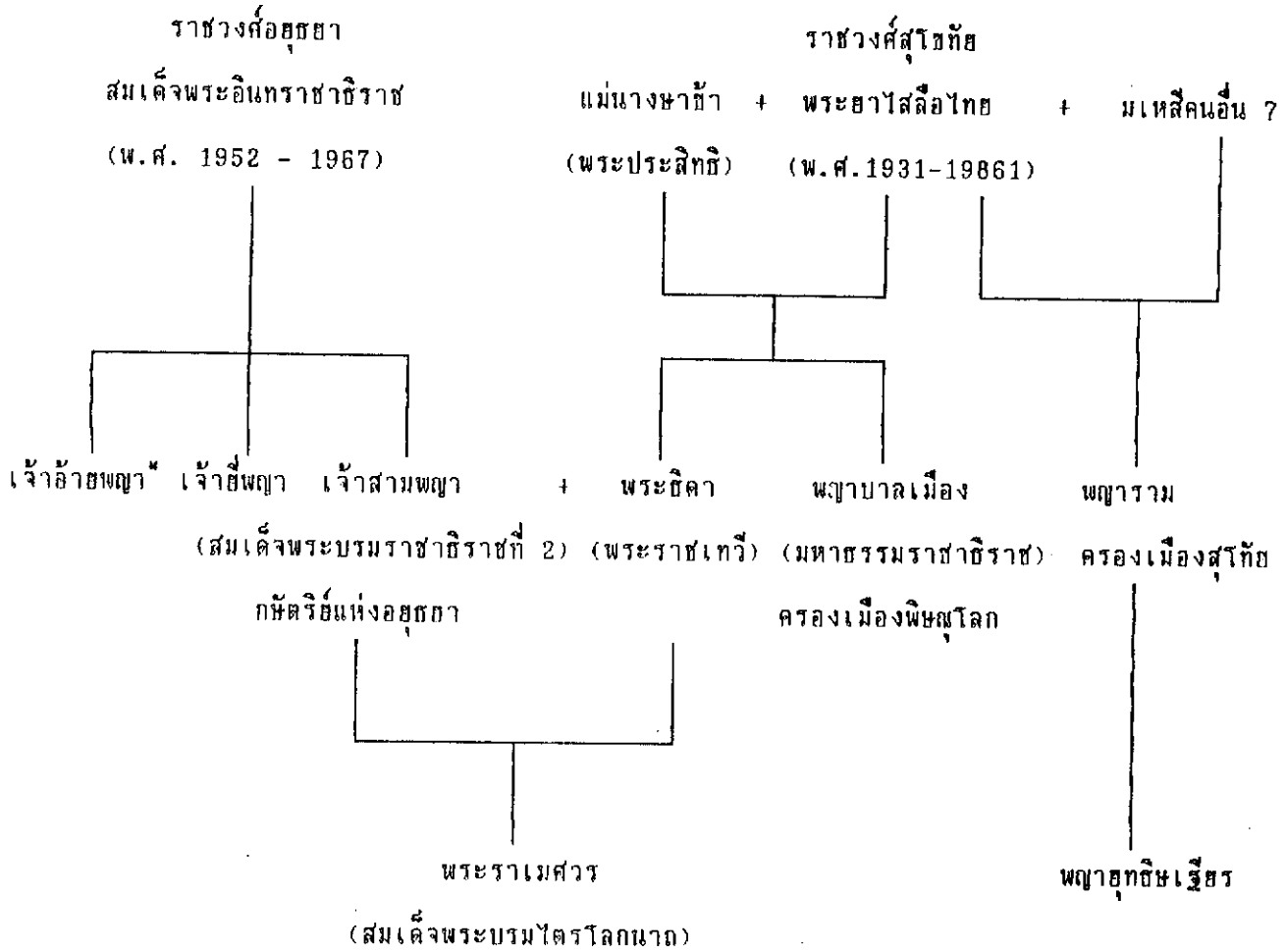
¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 7. ในหน้าต้น.

² แหล่งเดิม. หน้า 8 - 9. ในหน้าต้น.

ความสัมพันธ์ด้านเครือญาติระหว่างกรุงศรีอยุธยาและพิษณุโลก

จึงสามารถเขียนเป็นแผนผังได้ดังนี้¹

¹ปรับปรุงจาก สิ้นชัย กระบวนแสง. ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย. 2520. หน้า 13. และดูเรื่องราวที่เกี่ยวข้องใน แหล่งเดิม. หน้า 13 - 16.

* เขียนตามอักษรวิชัยในสมัยอยุธยา.

ข้อความที่ขกมกล่าววนนอกจากจะทำให้ทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยากับพิษณุโลกแล้ว ยังเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์เรื่องราวประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ที่ว่า ในปี พ.ศ. 1985 สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ยกกองทัพขึ้นไปเชียงใหม่¹ เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากที่พญาบาลเมือง เจ้าเมืองพิษณุโลก ลงมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่กรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1984) เพียงปีเดียว ดังนั้นจึงวิเคราะห์ได้ว่าเมื่อเจ้าเมืองพิษณุโลกยอมสวามิภักดิ์ต่ออยุธยาแล้ว อยุธยาจึงใช้พิษณุโลกเป็นฐานทัพขึ้นไปเชียงใหม่

(ค) การขยายอาณาเขตอาณาจักรอยุธยาเข้าไปในบริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก

ในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาด) ได้กล่าวถึงเมืองพญาประเทศราชที่ขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยา 16 เมือง ซึ่งใน 16 เมืองนั้นมีหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตกรวมอยู่ด้วย 4 เมือง คือ เมืองทวาย เมืองตะนาวศรี เมืองมะแฉะตะมะ และเมืองมะละล้าเลิง² จากหลักฐานดังกล่าวทำให้ทราบว่าเมืองบริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกขึ้นอยู่กับอยุธยามาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น นอกจากนี้ในกฎหมายตราสามดวงได้ปรากฏชื่อเมือง ใต้ทอง ซึ่งเป็น 1 ใน 20 เมืองที่จะต้องส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทองแก่กรุงศรีอยุธยาในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พ.ศ. 1893 - 1912)³

¹ คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัดและพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. หน้า 447.

² พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาด). 2507. หน้า 2 และ 502.

³ กรมศิลปากร. กฎหมายตราสามดวง. 2521. หน้า 34.

ไมเคิล วิกเคอรี ได้สันนิษฐานว่า เมืองไต้ทอง อาจหมายถึง เมืองตายทอง¹ แต่อย่างไรก็ตามในกฎหมายตราสามดวงก็ไม่ได้ระบุว่าเมืองไต้ทองตั้งอยู่ที่ไหน

หลักฐานที่นำมาอ้างอิงนั้น บันทึกไว้แต่เฉพาะชื่อเมืองที่ขึ้นกับอยุธยาในสมัยอยุธยาตอนต้น แต่พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของอุบลศรี อรรถพันธ์ ได้กล่าวถึงการขยายอาณาเขตของอาณาจักรอยุธยาเข้าไปในบริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก ทั้งนี้ศึกษาได้จากการทำสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับเมืองตายทอง หลักฐานที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้ สรุปได้ว่าในช่วง พ.ศ. 1984 - 1985 (จ.ศ. 803 - 804) พราณรังเมืองทวายได้รวบรวมผู้คนอพยพครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านไชยเวริช ต่อมาภายหลังพญาอิมหริหเรมาง² จากเมืองตายทองได้ยกกองทัพมาโจมตีพราณรัง พราณรังสู้ไม่ได้หนีไปอยู่เมืองตะนาวศรี พญาอิมหริหเรมางจึงได้ครองเมืองทวายแล้วส่งเครื่องราชบรรณาการมาถวายสมเด็จพระบรมราชาธิราช เพื่อขอตั้งตำบลไชยเวริชเป็นเมือง และขอเป็นขอบเขตที่สาม รวมทั้งขอพระราชทานอนุญาตให้ญาติพี่น้องครองเมืองบริวาร³ พญาอิมหริหเรมางได้ส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทองให้แก่อยุธยาทุกปี ต่อมาภายหลังไม่ทราบว่ามีสาเหตุใดกรุงศรีอยุธยาจึงได้ยกกองทัพไปตีเมืองตายทอง ดังข้อความที่ปรากฏใน

¹เมืองนี้ไม่ทราบว่าตั้งอยู่ที่ใด ไมเคิล วิกเคอรี สันนิษฐานว่าอาจหมายถึงเมืองไต้ทอง ในกฎมณเฑียรบาลซึ่งเป็นเมืองหนึ่งใน 20 เมือง ที่ต้องส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทองแก่กรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 และ อุบลศรี อรรถพันธ์ สันนิษฐานว่าเมืองนี้คงจะตั้งอยู่ไม่ไกลจากเมืองเมะลาลังเท่าใดนัก เพราะในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่ากองทัพอยุธยาเดินทัพผ่านเมืองเมะลาลังก่อน แล้วจึงยกไปโจมตีเมืองตายทอง อ้างจากอุบลศรี อรรถพันธ์. "พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เลขที่ 222, 2/ก 104. จ.ศ. 801 - 803," ข้อมูลประวัติศาสตร์ในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2520 - 2530). 2530. หน้า 91.

²พญาอิมหริหเรมาง ผู้เขียนสันนิษฐานว่าอาจจะเป็นเจ้านายหรือขุนนางที่สำคัญของเมืองตายทอง ภายหลังอาจจะมีเรื่องขัดแย้งกับเจ้าเมืองตายทอง จึงได้พาครอบครัวอพยพมาโจมตีพราณรังและตั้งบ้านเมืองใหม่.

³เมืองบริวารในที่นี้ที่ปรากฏคือ เมืองปลอก เมืองเปลา.

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ หน้าต้นในส่วนของ อุลบลศรี อรรณพณ์¹ และหน้าต้นส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี² สาเหตุของสงครามครั้งนั้น อุลบลศรี อรรณพณ์ ได้สันนิษฐานว่า "อาจเกิดจากพญาอิมหริหเรมางแห่งเมืองไม้ออมส่งเครื่องราชบรรณาการ ให้อุชชยา จึงทำให้สมเด็จพระบรมราชาที่ราชยกกองทัพมาตี"³ แต่ผู้เขียนสันนิษฐานว่า พญาอิมหริหเรมางอาจจะไม่ใช่เจ้าเมืองตาทอง คงจะเป็นเจ้านายหรือขุนนางที่เกิดการขัดแย้ง กับเจ้าเมืองตาทอง แล้วรวบรวมพลเมืองอพยพมาโจมตีพรวนรัง เพื่อที่จะชิงเมืองและตั้ง บ้านเมืองใหม่ หลังจากที่พญาอิมหริหเรมางจับได้พรวนรังได้แล้ว พญาอิมหริหเรมางได้ครอง เมืองทวาย⁴ และบ้านไชยเวริชโดยยอมเป็นเมืองขอขบถที่สืมาของอุชชยาและได้ขอพระราชทาน ตั้งญาติพี่น้องครองเมืองบรีวาร และส่งเครื่องราชบรรณาการ พร้อมส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทอง ให้อุชชยาทุกปี⁵ สำหรับในช่วงที่เกิดสงครามระหว่างกรุงศรี

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุลบลศรี อรรณพณ์.
หน้า 9 - 12. ในหน้าต้น.

² พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี.
หน้า 1 - 7. ในหน้าต้น.

³ อุลบลศรี อรรณพณ์. "พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เลขที่ 222, 2/ก. จ.ศ. 801 - 803," ข้อมูลประวัติศาสตร์ในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2520 - 2530). 2531. หน้า 86.

⁴ เป็นที่น่าแปลกใจว่า เมื่อพญาอิมหริหเรมางยกกองทัพมาโจมตีพรวนรัง ที่บ้านไชยเวริชแล้ว กลับไปครองเมืองทวาย ไม่ได้อยู่ที่บ้านไชยเวริช ดังนั้นผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่า เมืองทวายน่าจะตั้งอยู่ไม่ไกลบ้านไชยเวริช และการที่พญาอิมหริหเรมางตีบ้านไชยเวริชแล้วไม่ได้ประทับอยู่นั้น อาจเป็นเพราะการตั้งเมืองใหม่ วังที่ประทับคงยังไม่พร้อม หรืออาจเพราะเมืองทวายเป็นเมืองเก่าและเป็นศูนย์กลางของเมืองแถบนี้ ทำให้พญาอิมหริหเรมางจึงเลือกที่จะไปอยู่ที่เมืองทวาย.

⁵ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุลบลศรี อรรณพณ์.
หน้า 12. ในหน้าต้น.

อยุธยา กับเมืองตาสทองนั้น สงครามเกิดในช่วงระหว่าง พ.ศ. 1984 - 1985¹ ซึ่งในเนื้อหาพงศาวดารฉบับนี้กล่าวว่า ญาอิมหริหเรมางส่งเครื่องราชบรรณาการ พร้อมทั้งดอกไม้เงินดอกไม้ทอง "ทุกปี" จึงทำให้วิเคราะห์ได้ว่าไม่น่าจะเป็นไปได้ว่าในเมื่อส่งเครื่องราชบรรณาการและดอกไม้เงินดอกไม้ทองทุกปี เป็นการแสดงความสวามิภักดิ์ แล้วญาอิมหริหเรมางอาจตั้งเมือง อย่างไรก็ตามเนื้อหาของพงศาวดารส่วนนี้ค่อนข้างสับสน เพราะเนื้อหาในช่วงแรกกล่าวว่า ญาอิมหริหเรมางยกทัพมาจากเมืองตาสทองมาขับไล่พราณระวังและขอตั้งบ้านไชยเวริยเป็นเมืองขึ้นของอยุธยา แล้วส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทองทุกปี แต่เมื่อตรวจสอบในช่วงที่เกิดสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยา กับเมืองตาสทองนั้น กับช่วงญาอิมหริหเรมางส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทองทุกปีจะเป็นช่วงเดียวกัน ดังนั้นจึงไม่น่าเป็นไปได้ว่าญาอิมหริหเรมางจะตั้งเมือง และนอกจากนั้นในบันทึกเรื่องสงครามระหว่างเมืองตาสทองและอยุธยาไม่ได้ปรากฏชื่อญาอิมหริหเรมางเลย ปรากฏแต่ชื่อเจ้าเมืองตาสทอง (ซึ่งในพงศาวดารฉบับนี้กล่าวว่าญาอิมหริหเรมางครองเมืองทวาย) และกอรสมิงเท่านั้น ชื่อเจ้าเมืองบิวิารของญาอิมหริหเรมางก็ไม่มีปรากฏคือ ฌรินทรวงษาและหงษราชา ก็ไม่ได้ปรากฏชื่อในสงครามเช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้เขียนจึงเข้าใจว่าเมื่อสมเด็จพระบรมราชาธิราชได้เมืองทวายและเมืองไชยเวริยแล้ว พระองค์อาจจะมีการส่งเครื่องราชบรรณาการที่จะชยสาอาณาเขตออกมาทางชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก (เนื่องจากมีเมืองทวายเป็นฐานที่สำคัญทางด้านนี้แล้ว) จึงได้ยกกองทัพมาโจมตีเมืองตาสทอง ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า เมื่อครั้งที่ญาอิมหริหเรมางขัดแย้งกับเจ้าเมืองตาสทอง ต่อมาภายหลังเมื่อญาอิมหริหเรมางพ่ายแพ้มาอยู่ที่ไชยเวริยแล้ว และขอตั้งเป็นเมืองโดยขึ้นตรงต่อสมเด็จพระบรมราชาธิราชแล้ว ญาอิมหริหเรมางอาจจะยังดำเนินเคืองต่อเจ้าเมืองตาสทองจึงอาจจะทูลแนะนำให้สมเด็จพระบรมราชาธิราช ยกกองทัพมาโจมตีเมืองตาสทองก็ได้ อย่างไรก็ตามการทำสงครามครั้งนี้ทำให้นักประวัติศาสตร์ทราบถึงความปรารถนาของกษัตริย์อยุธยาที่จะชยสาอาณาเขตออกไปทางชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 5. ในหน้าต้น. เนื่องจากเหตุการณ์นี้เกิดหลัง จ.ศ. 803 (พ.ศ. 1984) และก่อน จ.ศ. 805 (พ.ศ. 1986) ดังนั้นผู้เขียนวิทยานิพนธ์จึงสันนิษฐานว่าเหตุการณ์นี้น่าจะเกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 1984 - 1985.

สำหรับเหตุการณ์เกี่ยวกับการขยายอาณาเขตของอัสซุชเข้าไปในบริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกนี้ สอดคล้องกับเนื้อหาในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระจักรพรรดิหงส์ (จาด) เพราะในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาทั้งสองฉบับได้กล่าวถึงประเทศราช 16 เมืองของอัสซุชในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ซึ่งมีชื่อเมืองใหญ่ทางด้านชายทะเลของฝั่งตะวันตก คือ เมืองทวาย เมืองเมาะตะมะ เมืองตะนาวศรี เมืองเมาะล่าเลิง ดังที่กล่าวมาแล้ว ข้อมแสดงว่าดินแดนบริเวณแถบนี้อยู่ภายใต้อิทธิพลของอัสซุชอยู่แล้ว ซึ่งข้อความส่วนนี้ยังสอดคล้องกับเนื้อหาในพงศาวดารที่ผู้ทำวิทยานิพนธ์กำลังศึกษา กล่าวคือพญาอิมหริหเรมางมาปกครองตั้งเมืองไซสเวรีย ยังต้องขออนุญาตจากอัสซุชโดยขอมขอเป็นเมืองขอบัณฑสีมา¹ ส่งเครื่องราชบรรณาการทุกปี แต่เหตุโดยอัสซุชจึงยกกองทัพมาตีเมืองตาสทองซึ่งเป็นเมืองที่ตั้งในบริเวณนี้

ผู้เขียนจึงสันนิษฐานโดยอาศัยข้อมูลจากการเดินทางของอัสซุชที่เดินทางมาโจมตีเมืองตาสทองโดยจะต้องเดินทางผ่านเมืองเมาะล่าเลิง² เมืองเมาะล่าเลิงเมื่อดูจากแผนที่ประวัติศาสตร์โบราณของศาสตราจารย์เซเดส์อยู่ส่วนบนใกล้ปากอ่าวเมาะตะมะซึ่งถ้าเป็นไปตามข้อมูลการเดินทางของอัสซุชดังกล่าว เมืองตาสทองน่าจะตั้งอยู่เหนือเมืองเมาะล่าเลิง ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่า เมืองตาสทองนี้เป็นเมืองที่อยู่ชายแดนของอัสซุชมาตั้งแต่ตั้งอยู่ไกลจากราชธานีอัสซุชมาก ประกอบกับพลเมืองของชาวตาสทองเป็นชาวมอญ ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่าเจ้าเมืองตาสทองอาจจะต้องการเป็นอิสระ ซึ่งทำให้เกิดการขัดแย้งกับบรรดาญาติและขุนนาง (พญาอิมหริหเรมาง) ซึ่งยังต้องการอยู่ภายใต้การคุ้มครองของอัสซุช ความขัดแย้งนี้ทำให้พญาอิมหริหเรมางต้องอพยพครอบครัวมาตั้งเมืองใหม่ และยังคงอ่อนน้อมต่ออัสซุชโดยส่งเครื่องราชบรรณาการทุกปี ดังข้อความที่กล่าวแล้วข้างต้น ดังนั้นเรื่องรายละเอียดข้อมูลใหม่ของพงศาวดารฉบับนี้ เนื้อเรื่องตอนนี้จึงมีความน่าจะเป็นไปได้

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ออบลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 10. ในหน้าต้น.

² แหล่งเดียวกัน. หน้า 14.

(ง) การขยายอาณาเขตเข้าไปในเมืองไตรตริงส์¹

เรื่องการขยายอิทธิพลทางการเมืองเข้าไปในเมืองไตรตริงส์ ปรากฏข้อความอยู่ในพงศาวดารส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี² และพงศาวดารส่วนของ อุลสรี อรรถพันธ์³ โดยเนื้อหาในส่วนของ อุลสรี อรรถพันธ์ หน้าปลายจะไปต่อส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี ในหน้าปลาย เมืองไตรตริงส์ในช่วงนั้นขึ้นตรงต่อเชียงใหม่ และประชาชนชาวเมือง ส่วนใหญ่จะเป็นชาวลาว⁴ สาเหตุที่อุษุทธายกกองทัพไปโจมตีเมืองไตรตริงส์ครั้งนี้ ข้อความในพงศาวดารฉบับนี้กล่าวว่า "เพราะสมเด็จพระบรมราชาธิราชต้องการที่จะให้พญาน่าน (พญาแก่นท้าว) กลับไปปกครองเมืองตามเดิม"⁵ สำหรับเรื่องราวละเอียดของสงครามนั้นพอจะสรุปจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณว่า "พ.ศ. 1987 สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้เรียก 4 เจ้าเมืองฝ่ายเหนือที่สำคัญ คือ พญาชเลียง เจ้าเมืองสุวรรณคโลก พญารามราช เจ้าเมืองสุโขทัย พญาแสนสอยดาว เจ้าเมืองกำแพงเพชร และมหาธรรมราชา เจ้าเมืองพิษณุโลก ประชุมปรึกษาราชการถึงเรื่องการสงครามขยายอาณาจักรอยุธยาขึ้นไปทางเหนือและให้พญาแก่นท้าวถึงเมืองน่านคืน ที่ประชุมตกลงให้พญาชเลียงเป็นแม่ทัพใหญ่ โดย

¹ เมืองไตรตริงส์สันนิษฐานว่าคงอยู่ทางภาคเหนือของไทย อยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิงทางทิศตะวันตก ตั้งอยู่ทางเหนือของเมืองนครสวรรค์ แต่อยู่ใต้เมืองกำแพงเพชร คูใน ธนิก อยู่โพธิ์. "เมืองไตรตริงส์," ในเมืองไตรตริงส์ อู่ทอง และอโยธยา. 2499. หน้า 13 - 14.

² พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี. หน้า 30 - 36. ในหน้าปลาย.

³ แหล่งเดิม. ส่วนของ อุลสรี อรรถพันธ์. หน้า 1 - 11. ในหน้าปลาย.

⁴ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี. หน้า 35. ในหน้าปลาย. และชาวลาวในที่นี้ หมายถึง ชาวลาวล้านนา ที่อาศัยอยู่บริเวณทางภาคเหนือของประเทศไทย.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 32. ในหน้าปลาย. ผู้เขียนสันนิษฐานว่าในช่วงนี้เมืองน่านและเมืองไตรตริงส์ คงจะขึ้นตรงต่อล้านนาไทยเช่นกัน ทำให้กรุงศรีอยุธยาต้องยกกองทัพตีเมืองไตรตริงส์ด้วย.

เจ้าเมืองทั้งสามจะยกกองกำลังมาช่วยรบ ผลของสงครามครั้งนี้กองทัพอยุธยาสามารถตีเมือง ไตรตรังส์ได้ และพญาเสียงได้แต่งตั้งให้เจ้าไกรกำแพงครองเมืองไตรตรังส์

สำหรับการขยายอาณาเขตเข้าไปเมืองไตรตรังส์ เป็นที่น่าสังเกตว่าเมืองไตรตรังส์ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิงอยู่ใต้เมืองกำแพงเพชร เมืองสุโขทัย เมืองพิษณุโลก เมืองสวรรคโลก การที่อยุธยาต้องการขยายอาณาเขตไปทางตอนเหนือและยกทัพไปตีเมืองไตรตรังส์ จึงทำให้ข้อความที่บันทึกในพงศาวดารเรื่องนี้มีปัญหาว่าเป็นได้หรือไม่ เพราะเมืองกำแพงเพชร เมืองสุโขทัย เมืองสวรรคโลก เมืองพิษณุโลก ซึ่งเป็นเมืองใหญ่ อยู่ทางทิศเหนือของเมืองไตรตรังส์ยังยกม่อ่น้อมต่อกรุงศรีอยุธยาแล้วทำไมเมืองไตรตรังส์ซึ่งเป็นเมืองเล็กกว่ายังขึ้นตรงต่อเมืองเชียงใหม่

เนื้อหาในเรื่องการขยายอาณาเขตเข้าไปในเมืองไตรตรังส์ ถ้าหากพิจารณาจากข้อความข้างต้น เนื้อเรื่องตอนนี้เป็นไปได้ยาก แต่ในเนื้อหาของพงศาวดาร กล่าวอีกว่า การเดินทางไปโจมตีเมืองไตรตรังส์ครั้งนี้กองทัพอยุธยาได้เดินทางผ่านตำบลแม่ตาก¹ แล้วเมืองไตรตรังส์อยู่ไกลออกไปอีก ในเนื้อหาของพงศาวดารบอกระยะทางเป็นเส้นว่า เมืองไตรตรังส์อยู่ห่างจากตำบลแม่ตาก ประมาณ...เส้น² ตัวเลขที่บอกระยะทางข้างรุคทำให้ไม่สามารถทราบว่ามีเมืองไตรตรังส์อยู่ห่างตำบลแม่ตากเท่าไร นอกจากนี้ในเนื้อหาของพงศาวดาร ยังกล่าวอีกว่า พกทัพหน้าของอยุธยาขึ้นไปถึงเชียงทอง³ ชาวเมืองไตรตรังส์ทราบข่าวก็อพยพเข้าไปอยู่ในเมืองเชียงใหม่ จากลักษณะการเดินทางของอยุธยาที่ผ่านตำบลแม่ตาก ผ่านเชียงทอง แล้วจึงจะยกทัพไปถึงเมืองไตรตรังส์ เป็นที่น่าเสียดายว่าเนื้อหาระยะทางจากเมืองไตรตรังส์กับแม่ตากลบเลือนเสีย ไม่เช่นนั้นคงจะคาดคะเนที่ตั้งของเมืองไตรตรังส์ที่พงศาวดารฉบับนี้กล่าวถึงว่าอยู่บริเวณใด จึงสมควรที่จะมีการตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

¹ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์.

หน้า 6. ในหน้าปลาย.

² แหล่งเดิม. หน้า 6.

³ คู่มือเมืองเชียงทอง ในหน้า 141.

(จ) การส่งกองทัพไปช่วยรบที่เมืองน่านและแพร่

เมืองน่านและเมืองแพร่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองพิษณุโลก แต่เดิมเมืองน่านและเมืองแพร่เป็นหัวเมืองของอาณาจักรสุโขทัยดังปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกหลักที่ 1 ว่า "เบื้องคั้นนอน ฮอดเมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองน..."¹ ภายหลังจากอาณาจักรสุโขทัยเสื่อม เมืองแพร่ เมืองน่าน แยกตัวเป็นอิสระ ในพงศาวดารส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์ ได้กล่าวถึงเรื่องเมืองน่าน ความว่า "ได้เกิดกบฏในเมืองน่าน" เจ้าเมืองน่านคือพญาแก่นท้าวได้หลบหนีมาหาพญาเชลียง และพญาเชลียงได้นำพญาแก่นท้าวมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่อยุธยา เพื่อขอกำลังไปช่วยปราบ สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้เรียกเจ้าเมืองฝ่ายเหนือมาประชุม และที่ประชุมตกลงให้พญาเชลียงผู้ซึ่งเป็นบิดาของพญาแก่นท้าวยกกองทัพไปตีหัวเมืองเหนือ (คือเมืองไตรตรึงส์) หลังจากเสร็จศึกเมืองไตรตรึงส์แล้วพญาเชลียงได้มอบหนังสือให้เหล่าขุนนางเมืองน่านที่ยังจงรักภักดีต่อพญาแก่นท้าวว่าท่านจะยกกองทัพไปชิงเมืองน่านคืน ขุนนางเหล่านั้นก็มีความยินดี พญาเชลียงก็นำกองทัพจะไปโจมตีโดยให้ 3 เจ้าเมืองฝ่ายเหนือยกกองกำลังมาช่วย"² สำหรับผลของสงครามครั้งนี้ไม่ทราบ เพราะเนื้อหาของพงศาวดารเหลือเพียงเท่านั้น แต่ผู้เขียนเข้าใจว่ากองทัพฝ่ายอยุธยาคงจะตีเมืองแพร่ เมืองน่านได้และชิงเมืองให้พญาแก่นท้าวสำเร็จเพราะในพงศาวดารเมืองน่านได้กล่าวว่าภายหลังพญาแก่นท้าว (เจ้าอินตะแก่นท้าว) ได้ไพบรพจากพญาเชลียงมาช่วยตีเมืองน่านและได้เมืองน่านคืน³ ซึ่งข้อความในพงศาวดารของเมืองน่านสอดคล้องกับเนื้อหาในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ เพราะในช่วงหลังต่อมาอาณาจักรอยุธยาได้ทำสงครามกับเชียงใหม่หลายครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชกาลสมเด็จพระบรม-

¹ ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1. 2521. หน้า 26.

² พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี. หน้า 26. ในหน้าต้น.

³ สรุปใจความจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี. หน้า 26 - 32. ในหน้าต้น. และ 30 - 36. ในหน้าต้น. และ ส่วนของ อุดลศรี อรรถพันธ์. หน้า 11 - 14. ในหน้าปลาย.

⁴ "พงศาวดารเมืองน่าน," ในประชุมพงศาวดาร เล่ม 4. 2509. หน้า 306.

ไตรโลกนาถ (โอรสของสมเด็จพระบรมราชาธิราช) พระองค์ต้องเสด็จไปประทับ ณ เมืองพิษณุโลก เพื่อทำสงครามกับเชียงใหม่¹ ซึ่งเป็นที่มาของวรรณกรรมร่วมสมัยเรื่องหนึ่ง คือ ลิลิตยวนพ่าย ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่แต่งขึ้นในสมัยอยุธยา เนื้อเรื่องเป็นเรื่องราวของการทำสงครามระหว่างอยุธยา (สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ) และเชียงใหม่ (สมเด็จพระเจ้า-คิโลกราช)² ดังนั้นเนื้อเรื่องที่ปรากฏในพงศาวดารช่วงนี้ จึงพอที่จะน่าเชื่อถือได้ เพราะถึงแม้ว่าจะเป็นรายละเอียดของข้อมูลใหม่ แต่เนื้อเรื่องก็สอดคล้องกับหลักฐานอื่น ๆ

1.2 วิเคราะห์วันเวลาที่ปรากฏในพงศาวดาร

วันเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณนี้ ส่วนใหญ่จะคล้ายกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับอื่น ๆ ทั่วไป คือมีการบอกเวลาเป็นจุลศักราชตามแบบที่นิยมกันในสมัยนั้น ซึ่งคล้ายกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ต่างกันตรงรายละเอียดของเวลา³ คือจะบอกรายละเอียดของเวลาน้อยกว่า ส่วนใหญ่เมื่อกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปีศักราชอะไร เหตุการณ์อื่น ๆ ตามมาในปีนั้นจะใช้คำบรรยายลักษณะเวลาแทน จะไม่มีการบอกเป็น วันจันทร์ วันอังคาร ฯลฯ ข้างขึ้น ข้างแรม และเดือนอ้าย ยี่ ฯลฯ ต่อมาอย่างละเอียด ทำให้นักประวัติศาสตร์รุ่นหลังไม่ทราบปีเหตุการณ์ที่บันทึกนี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่เท่าไร เวลาใดของปีนั้น จึงเพียงแต่จะแน่ใจว่าเหตุการณ์ที่มีการจดบันทึกในปีนั้น

¹"พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์," ประชุมจดหมายเหตุอยุธยา ภาค 1. หน้า 95.

²"ลิลิตยวนพ่าย," วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 1. 2529. หน้า 5 - 9.

ในค่าน่า.

³รายละเอียดของเวลาในต้นคือในสมัยหลังต่อมาเรื่องของเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารจะบอกเป็น วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ ฯลฯ บอกข้างขึ้น ข้างแรม และบอกด้วยว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเดือนอ้าย ยี่ สาม สี่ ฯลฯ ของปีศักราชอะไร ซึ่งทำให้เราสามารถทราบได้ว่าเหตุการณ์ที่จดบันทึกนี้เกิดขึ้นในช่วงใดของปีนั้น จึงสามารถนำไปเปรียบเทียบกับหลักฐานอื่นเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้.

น่าจะเกิดก่อนเหตุการณ์ที่บันทึกเป็นลำดับต่อกันมา ซึ่งความจริงแล้วผู้ทำวิทยานิพนธ์พบว่า การคะแนนแบบดังกล่าวไม่น่าจะถูกตั้งนัก เพราะถ้าหากเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นนอกอาณาจักร ไกลเมืองหลวง เมื่อมีเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น เมืองต่าง ๆ ก็จะแจ้งเรื่องราว ส่งมาเมืองหลวง เรื่องราวของเมืองไหนถูกส่งมาถึงเมืองหลวงก่อน จึงเป็นไปได้ว่าเมืองหลวง น่าจะจดบันทึกไว้ก่อน ซึ่งถ้าเป็นดังนี้ การเรียงลำดับในพงศาวดารฉบับนี้อาจจะไม่สามารถที่จะสรุปได้ว่า เรื่องราวของเหตุการณ์ที่มีการจดบันทึกในพงศาวดารฉบับนี้ในปีหนึ่ง ๆ เรื่องราวใดเกิดขึ้นก่อนหลัง ดังนั้นจึงต้องตรวจสอบกับหลักฐานอื่น ๆ อย่างรอบคอบ

สำหรับเรื่องคำบรรยายลักษณะเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับนี้ จะมีคำบรรยายลักษณะเวลาปรากฏอยู่ในเนื้อหาค่อนข้างมาก ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้อาจจะพอสรุปได้ว่า ลักษณะการบอกเวลาดังกล่าวเป็นการบอกเวลาของคนโบราณ เพราะถ้าเป็นสมัยรุ่นหลังต่อมา เรื่องราวของเวลาที่ปรากฏจะบอกค่อนข้างละเอียด เช่นลักษณะของเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ เป็นต้น ดังนั้นพงศาวดารฉบับนี้จึงค่อนข้างมีการบอกเวลาแบบเก่า ซึ่งผู้เขียนสันนิษฐานว่าเป็นการบอกเวลาของการจดบันทึกในสมัยก่อน การจดบันทึกของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์

นอกจากนี้ในเรื่องของเหตุการณ์ที่บันทึกในพงศาวดารส่วนของ อุลบลศรี อรรถพันธ์ุ สักราชของเหตุการณ์ที่บันทึกไม่ตรงกับสักราชของเหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และฉบับพระจักรพรรดิพงษ์ (จาด) คือในเนื้อหาของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กล่าวว่

...สักราช 802 (พ.ศ.1983) ป็วอก โทศก เพลิงไหม้ ราชมนเทียร¹...

...สักราช 803 (พ.ศ.1984) ป็ระกา ตรีศก เพลิงไหม้พระที่นั่งตรีมุข²...

¹พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุลบลศรี อรรถพันธ์ุ.

หน้า 4. ในหน้าต้น

²แหล่งเดิม. หน้า 5.

ส่วนในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระจักรพรรดิพงษ์ (จาด) กล่าวว่า

...ศักราช 788 (พ.ศ. 1969) ปีมะเมีย อัฐศก (พ.ศ. 1969) ครั้งนั้นเกิด
เพลิงไหม้พระราชมนเทียรสถาน¹...

...ศักราช 789 (พ.ศ. 1970) ปีมะแม นพศก (พ.ศ. 1970) ครั้งนั้นเกิด
เพลิงไหม้พระที่นั่งตรีมุข²...

จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ที่ปรากฏในเนื้อหาของพงศาวดารเป็นเรื่องเดียวกัน แต่ศักราชที่ปรากฏไม่ตรงกัน ซึ่งเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับหลักฐานร่วมสมัยอื่น คือ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ปรากฏว่าศักราชที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุกฤษ์ อรรถพันธ์ จะตรงกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ซึ่งนักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ยอมรับในเรื่องความแม่นยำของเวลา และเนื่องจากว่าพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และฉบับพระจักรพรรดิพงษ์ (จาด) เป็นพงศาวดารที่ได้ผ่านการชำระในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จึงอาจเป็นไปได้ว่าการชำระในภายหลังอาจทำให้ศักราชที่ปรากฏในพงศาวดารทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวคลาดเคลื่อนไปในครั้งนั้น ดังนั้นเรื่องของศักราชการที่ปรากฏเหตุการณ์ในครั้งนี้ ศักราชที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับหอพระสมุดวชิรญาณน่าจะมีความถูกต้องมากกว่า

¹พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กับฉบับพระจักรพรรดิพงษ์ (จาด). 2507. หน้า 11 และ 512.

²แหล่งเดิม. หน้า 12. และ 512.

1.3 วิเคราะห์ค่านามเฉพาะที่ปรากฏในพงศาวดาร

เรื่องของการวิเคราะห์ค่านามเฉพาะที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์ เนื่องจากคำที่เนื้อหาของพงศาวดารนี้มีมากมายหลายชนิด ซึ่งเป็นการยากสำหรับบุคคลทั่วไปที่จะทำการวิเคราะห์ให้ละเอียด นอกจากนักนิรุกติศาสตร์ผู้มีความรู้เรื่องภาษาโดยตรง ผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงศึกษาแต่เพียงค่านามเฉพาะคือคำที่ใช้เรียกชื่อแทนคน สัตว์ เมืองและสถานที่ต่าง ๆ เพื่อที่จะนำมาเป็นตัวอย่างเปรียบเทียบกับหลักฐานร่วมสมัยอื่น ๆ ว่ามีการเรียกชื่อเหมือนหรือต่างกันอย่างใด เพื่อจะได้สรุปว่าคำที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับนี้เป็นคำเก่าในสมัยอยุธยาหรือไม่ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นพงศาวดารฉบับนี้เขียนขึ้นในสมัยอยุธยาจริง รวมทั้งตรวจสอบว่าคำที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับหอพระ-สมุดวชิรญาณทั้งสองส่วนว่าสอดคล้องกันหรือไม่

สำหรับคำส่วนใหญ่ที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์ ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีปัญหาแก่นักการเรียกชื่อคน สัตว์ เมืองและสถานที่ต่าง ๆ จะมีบางชื่อที่กล่าวซ้ำกับตัวเอง ไมเคิล วิคเคอรี โดยเฉพาะรายชื่อของขุนนาง เช่น ขุนนครไชย พญาขี้เลี้ยง เป็นต้น การเขียนชื่อตัวละครก็เขียนเหมือนกัน ซึ่งอาจสรุปได้ว่าพงศาวดารทั้งสองส่วนนี้เป็นพงศาวดารฉบับเดียวกัน สำหรับชื่อเมือง มีปัญหาการเรียกชื่อเมืองแตกต่างจากหลักฐานอื่นคือ

1.3.1 ปัญหาการเรียกชื่อเมืองกำแพงเพชร

เนื่องจากในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ที่ถือว่าเป็นเอกสารร่วมสมัยกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ และได้บันทึกเหตุการณ์ในสมัยเดียวกัน¹ นั้น ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์เรียกชื่อเมืองกำแพงเพชรว่าเมืองชากังราว ดังเห็นข้อความดังนี้

...ศักราช 740 (พ.ศ.1921) มะเมืงสก เสด็จไปเอา เมืองชากังราวเล่า...

¹ยุคเดียวกันในที่นี้คือในช่วงสมัยอยุธยาตอนต้น.

²คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. 2507. หน้า 445.

...ศักราช 813 (พ.ศ. 1994) มะแมศก ครั้งนั้นมหาราชมาเอาเมือง
ซากังราวได้¹...

จะเห็นได้ว่าในช่วงสมัยเดียวกัน พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ เรียกเมือง
กำแพงเพชรว่าเมืองซากังราว และในยุคเดียวกันพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ
กลับเรียกว่าเมืองกำแพงเพชร ดังความกล่าวที่ว่า

...ศักราช 803 (พ.ศ. 1984) ปรีะกา ...อยู่(มา) สมเด็จพระบรมราชาธิ-
ราชเจ้า ก็ให้บำรุงช้าง ม้า รี้พล ทักษกทัพ(เรือ) ทั้งปวง ครั้งเสร็จท่านก็เสด็จขึ้น
ไปยังเมืองกำแพงเพชร²...

จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นได้ว่า การเขียนชื่อเมืองในยุคเดียวกัน (พ.ศ. 1921 -
1994) เรียกชื่อเมืองต่างกันอาจวิเคราะห์ได้ว่าเมืองทั้งสองเป็นคนละเมือง หรือการเรียก
ชื่อเมืองต่างกันในที่ผู้เขียนวิทยานิพนธ์มีความเห็นว่าอาจสืบเนื่องมาจากว่าพงศาวดารกรุงศรี
อยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณที่ค้นพบขณะนี้ในพงศาวดารที่คัดลอกกันต่อมา³ ไม่ใช่ต้นฉบับเดิม
ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าผู้ที่คัดลอกในช่วงหลังอาจเขียนชื่อเมืองตามสมัยนิยมเรียกชื่อเมืองในสมัยนั้น
เพราะจะเห็นได้ว่าชื่อเมืองซากังราว (เมืองกำแพงเพชร) นั้นในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา
ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ในยุคหลัง ตั้งแต่ พ.ศ. 2004 จะเรียกชื่อเมืองกำแพงเพชร
เช่นกัน การเรียกชื่อเมืองซากังราวจะหายไป สาเหตุที่เมืองซากังราวหายไปจากพงศาวดาร
ก็เป็นเรื่องที่น่าจะได้มีการค้นคว้าต่อไป

¹ คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับ
หลวงประเสริฐอักษรนิติ์. 2507. หน้า 448.

² จันทรฉาย ภัคตติคม. "พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา : ในทัศนะของ นายไมเคิล
วิกเคอร์," ข้อมูลประวัติศาสตร์ในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2520 - 2530). 2530. หน้า 48.

³ เล่มเดิม. หน้า 449.

2. วิเคราะห์พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี

สำหรับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี เนื้อหาของพงศาวดารจะมีมากกว่าพงศาวดารส่วนของ ออบลส์รี อรรถพันธ์ เนื้อหาของพงศาวดารส่วนนี้จะต่อจากพงศาวดารส่วนของ ออบลส์รี อรรถพันธ์ ในหน้าต้น ทำให้มีเรื่องราวบางส่วนที่ต่อเนื่องกันคือในเรื่องของสงครามเมืองตายทอง ซึ่งมีเนื้อเรื่องต่อมาเพียงเล็กน้อย เนื้อเรื่องของเหตุการณ์ในส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงเรื่องของอาณาจักรเขมร ซึ่งบางเรื่องให้ข้อมูลที่แตกต่างจากข้อมูลร่วมสมัยอื่น ๆ และบางเรื่องก็เป็นข้อมูลใหม่ ซึ่งจะได้วิเคราะห์สรุปความน่าเชื่อถือต่อไป

2.1 วิเคราะห์เหตุการณ์ที่ปรากฏในพงศาวดาร

2.1.1 วิเคราะห์เหตุการณ์หรือเรื่องราวที่แตกต่างจากหลักฐานอื่น

(ก) ปัญหาเรื่องที่ประทับของสมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าภายหลังที่ถูกถอดออกจากราชสมบัติ

เนื่องจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี จากการศึกษารายละเอียดในบทที่ 3 พบว่ามี การตีความข้อมูลเกี่ยวกับที่ประทับของสมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าจากเนื้อหาของพงศาวดารฉบับนี้แตกต่างจากหลักฐานอื่น เพราะในพงศาวดารส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี กล่าวว่าสมเด็จพระบรมราชาเจ้าภายหลังถูกถอดออกจากราชสมบัติแล้ว ได้ถูกเชิญไปประทับที่เมืองจตุรमुख เรื่องเดียวกันในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ กล่าวว่า สมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าหลังจากที่พระองค์ถูกถอดออกจากราชสมบัติแล้ว สมเด็จพระอินทราชาได้อัญเชิญให้พระองค์ไปประทับอยู่ที่เมืองปทุมจาม ดังข้อความในพงศาวดารกล่าวว่า

...ศักราช 771 (พ.ศ. 1952) จุลุศก เจ้าเสนาบดียกพลเข้าปล้นเอาพระนครศรีอยุธยาได้ จึงเชิญสมเด็จพระอินทราชาเจ้า เสวยราชสมบัติ แลท่านจึงให้

สมเด็จพระนารายณ์เจ้าไปกินเมืองปทาคูจาม¹...

นอกจากนี้แล้วในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาด) ในเรื่องเดียวกันก็กล่าวเหมือนกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ดังข้อความในพงศาวดารกล่าวว่า

... จึงเจ้ามหาเสนาบดียกเข้าปล้นเอาเมืองพระนครศรีอยุธยาได้ จึงเชิญสมเด็จพระอินทราชาขึ้นเสวยราชสมบัติ ให้สมเด็จพระนารายณ์ไปกินเมืองปทาคูจาม²...

ข้อแตกต่างจากที่ ไมเคิล วิดเคอรี ได้วิเคราะห์สรุปไว้ว่า ชื่อเมืองจตุรมุขนั้นมาจากคำว่า จราบตาม วิดเคอรีจึงสรุปว่าคงจะมีการคัดลอกคำว่าจราบตาม โดยเขียนเป็น ปราบตาม และต่อมาภายหลังอาลักษณ์ผู้เขียนฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์คงจะเปลี่ยนจากคำว่า ตาม เป็น จาม ดังนั้นปราบตามกลายเป็นปราบจาม ทำให้ผิดเขียนเป็นปทาคูจามในที่สุด³ ความเห็นของ ไมเคิล วิดเคอรีในเรื่องนี้ผู้เขียนได้ตรวจสอบพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เนื้อความในพงศาวดารกล่าวว่า "อยู่มาเจ้าฮาดบุตรพระรามเจ้า อันผู้เป็นเจ้าให้ไปอยู่ที่จตุรมุขนั้น" ถ้าตีความหมายตามเนื้อหาแล้วจะต้องแปลว่า เจ้าฮาดซึ่งเป็นบุตรสมเด็จพระนารายณ์⁴ ถูกสมเด็จพระบรมราชาธิราช⁵ ส่งไปอยู่เมืองจตุรมุข ดังนั้นผู้ที่ไปอยู่เมืองจตุรมุขจึงน่าจะเป็นเจ้าฮาดไม่ใช่พระรามราชา

¹"พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์," ประชุมจดหมายเหตุอยุธยา ภาค 1. หน้า 94.

²พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กับฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาด). 2507. หน้า 9 และหน้า 510.

³พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา : ในทรงสนะของ นายไมเคิล วิดเคอรี. ใน ข้อมูลประวัติศาสตร์ในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2520 - 2530). 2531. หน้า 50.

⁴สมเด็จพระนารายณ์เจ้าในทศนาค สมเด็จพระบรมราชา.

⁵อันผู้เป็นเจ้าในทศนาค สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2.

ผู้เขียนมีความเห็นเพิ่มเติมว่าสมเด็จพระรามาธิบดี หลังจาก
ที่พระองค์ถูกถอดออกจากราชสมบัติ สมเด็จพระอินทราชากษัตริย์พระองค์ใหม่โปรดให้พระองค์
ไปประทับที่เมืองปทาคูจามแน่นอน เมืองปทาคูจามนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าไม่ใช่เมืองจตุรมุข
ตามที่ ไมเคิล วิกเคอรี อธิบาย เพราะในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐ-
อักษรนิติ์มีข้อความข้างต้นสืบเนื่อง พอสรุปได้ว่าในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดี (พ.ศ. 1952)
พระองค์มีความพิโรธแก่เจ้ามหาเสนาบดี จึงโปรดให้จับกุมเจ้ามหาเสนาบดี แต่เจ้ามหาเสนาบดี
หนีข้ามฟากไปปทาคูจาม แล้วเลยไปทูลเชิญสมเด็จพระนครอินทร์ที่ครองเมืองอยู่ที่สุพรรณบุรี
เข้ามาปล้นกรุงศรีอยุธยา¹ ซึ่งถ้าพิจารณาเส้นทางเดินของเจ้ามหาเสนาบดีคงจะไม่เดินทาง
อ้อมไปเขมร (เมืองจตุรมุข) แล้วเดินทางต่อไปเมืองสุพรรณบุรี เรื่องหลักฐานเมือง
ปทาคูจามนี้ผู้เขียนเคยไปดูซากเมืองร้างทางทิศตะวันตกของเกาะเมืองหลังวัดพุทไธสวรรค์
ซึ่งยังมีร่องรอยของคลองคือ คลองปทาคูจาม ซึ่งเป็นคลองที่แยกจากลำน้ำเจ้าพระยาเข้าไปใน
ตัวเมืองนี้ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณท้ายคลอง โดยคลองนี้สามารถเชื่อมต่อไปได้หลายคลอง เช่น
คลองตะเคียน ซึ่งไปออกแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณทิศใต้ของเกาะเมือง ดังนั้นจึงทำให้ผู้เขียน
มีสันนิษฐานว่าน่าจะจะเป็นไปได้ที่สมเด็จพระอินทราชา (เจ้าพระนครอินทร์) นครเทศสมเด็จพระ
พระรามาธิบดีไปอยู่ที่เมืองปทาคูจาม เพราะอยู่ใกล้เมืองหลวงสามารถควบคุมได้สะดวก และ
นครเทศเจ้าฮาดพระโอรสของสมเด็จพระรามาธิบดีไปอยู่ที่เมืองจตุรมุข ก็มพูชา เพื่อจะไม่ให้
ทั้งสองพระองค์ร่วมคบคิด ก่อการกบฏได้ ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าข้อความในพงศาวดาร
ฉบับนี้ถูกต้องแล้ว และควรที่จะตีความหมายใหม่ว่ามีเจ้าฮาดพระองค์เดียวเท่านั้นที่ไปอยู่เมือง
จตุรมุขในกัมพูชา

(๓) ปัญหาในเรื่องสมเด็จพระนครอินทร์และพญาแพรงเป็นบุคคล
คนเดียวกันหรือไม่

สำหรับเรื่องราวของการส่งเจ้าชายไปปกครองเขมรในสมัย
สมเด็จพระบรมราชาธิราช เป็นที่น่าเสียดายที่ว่าพงศาวดารฉบับนี้ไม่มีหลักฐานที่กล่าวถึงตอนที่

¹ "พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์," ประชุมจดหมายเหตุ
อยุธยา ภาค 1. หน้า 94.

สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ส่งสมเด็จพระนครอินทร์ไปปกครองเขมร เพราะในช่วงเริ่มต้นของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาบัพหอพพระสมุควชิรญาณเริ่มต้นใน พ.ศ. 1980¹ ทำให้ไม่อาจทราบได้ว่าในเนื้อหาของพงศาวดารฉบับนี้^๒ได้ส่งสมเด็จพระนครอินทร์ไปปกครองเขมรในปีใดทราบแต่เพียงว่าใน พ.ศ. 1980 สมเด็จพระนครอินทร์ได้ไปประทับอยู่ที่กรุงพระนครหลวงแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาบัพหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ที่กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 1974 สมเด็จพระบรมราชาได้ยกทัพไปตีเขมรได้ และให้สมเด็จพระนครอินทร์ พระราชโอรสอยู่เสวยราชสมบัติที่กรุงพระนครหลวง ดังในเนื้อหาของพงศาวดารกล่าวว่า

...ศักราช 793 (พ.ศ. 1974) ฤศก สมเด็จพระบรมราชาเจ้าเสด็จไปเอาเมืองพระนครหลวงได้ แลท่านจึงให้พระราชกุมารท่านพระนครอินทร์เจ้า เสวยราชสมบัติ ณ เมืองนครหลวงนั้น ครั้งนั้นท่านจึงให้พญาแก้ว พญาไท แลรูปภาพทั้งปวงมายังพระนครศรีอยุธยา^๓...

แต่เนื้อหาของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาบัพหอพพระสมุควชิรญาณได้กล่าวต่อไปอีกว่า ภายหลังจากที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ส่งสมเด็จพระนครอินทร์ไปปกครองเขมรแล้ว เจ้าฮาดได้ก่อการกบฏในระหว่าง พ.ศ. 1984 - 1987^๓ สมเด็จพระนครอินทร์ได้ยกกองทัพไปปราบร่วมกับกองทัพอยุธยา ในครั้งแรกปราบได้สำเร็จ (แต่เจ้าฮาดก็หลบหนีไปได้ในภายหลัง) เสร็จศึกครั้งนี้สมเด็จพระนครอินทร์ทรงพระประชวรหนักระหว่างทางที่เสด็จกลับ ภายหลังจากพระองค์เสด็จกลับถึงพระนครหลวงจึงสวรรคต สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าได้ประชุมเหล่าขุนนาง ในประชุมได้ตกลงให้ส่งพญาแพรยกไปครองเขมรต่อจากสมเด็จพระนครอินทร์

¹อ้างแล้วในวิทยานิพนธ์ หน้า

^๒"พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาบัพหลวงประเสริฐอักษรนิติ์," ประชุมจดหมายเหตุอยุธยา ภาคที่ 1. หน้า 94.

^๓เนื่องจากเนื้อหาเรื่องกบฏเจ้าฮาด เริ่มปรากฏหลัง พ.ศ. 1984 และเนื้อเรื่องของกบฏมีปรากฏในเนื้อหาของพงศาวดารจนถึง พ.ศ. 1987 (เนื้อหาของพงศาวดารมีเพียงเท่านี้).

พร้อมทั้งพระราชทานเจ้าแม่ท้าวอินทร์ พระราชธิดาให้ไปเป็นพระมเหสี แต่ในพงศาวดารเขมร
 กล่าวว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้แต่งตั้งให้พระราชบุตรของพระเจ้าธรรมมาโศกราช
 คือพญาแปรกขึ้นครองราชย์ทรงพระนามว่าพระอินทราชาปกครองเขมร¹ ต่อมาภายหลัง
 พญาแปรกถูกเจ้าฮาดลอบปลงพระชนม์ สมเด็จพระบรมราชาธิราชจึงทรงแต่งตั้งให้เจ้าฮาด
 ขึ้นครองราชย์แทนทรงพระนามว่าสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามธิบดีศรีสุริโยปพันธุรมหาราช²
 เรื่องราวที่ปรากฏในพงศาวดารเขมรแตกต่างจากพงศาวดารฉบับนี้ เพราะในพงศาวดารฉบับนี้
 มีเนื้อหาที่ทำให้ทราบว่า สมเด็จพระนครอินทร์และพญาแปรกเป็นคนละคนกัน ผู้เขียนมีความ
 เห็นว่า เรื่องสมเด็จพระนครอินทร์และเจ้าพญาแปรกนั้น น่าจะไม่ใช่บุคคลคนเดียวกันเพราะ
 พงศาวดารทั้งสองฉบับของไทยคือ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ และ
 พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กล่าวตรงกันว่าสมเด็จพระนครอินทร์เป็น
 พระราชโอรสของสมเด็จพระบรมราชาธิราช และนอกจากนั้นการที่พงศาวดารเขมรกล่าวว่า
 เจ้าฮาดได้ลอบปลงพระชนม์สมเด็จพระนครอินทร์ แล้วสมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ทรง
 แต่งตั้งให้เจ้าฮาดปกครองเขมร เป็นเรื่องขัดกับข้อเท็จจริงที่ว่า "ถ้ามีคนนามว่าลูกชายที่
 เป็นเจ้าเมืองแล้ว พ่อจะแต่งตั้งให้คนฆ่าลูกเป็นเจ้าเมืองแทน" และนอกจากนั้นในเนื้อหา
 ของพงศาวดารฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ โคมเคิล วิคเคอรี ยังกล่าวว่า ภายหลังที่
 สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงแต่งตั้งให้เจ้าพญาแปรกครองเขมรแล้ว ยังได้ยกเจ้าแม่ท้าวอินทร์
 พระราชธิดาเป็นมเหสี ซึ่งเป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ทางสายเลือด ที่กษัตริย์อยุธยาใช้มา
 โดยตลอด ซึ่งถ้าพญาแปรกเป็นบุคคลคนเดียวกับสมเด็จพระนครอินทร์ สมเด็จพระบรมราชาธิราช
 คงไม่มีความจำเป็นที่จะยกพระราชธิดาให้แต่งงานกับพระราชโอรสที่จะไปปกครองเขมร ดังนั้น
 ผู้ทำวิทยานิพนธ์มีความเห็นว่าสมเด็จพระนครอินทร์ไม่ใช่บุคคลคนเดียวกับพญาแปรก เหตุการณ์
 น่าจะเป็นดังนี้คือ เมื่อสมเด็จพระนครอินทร์ประหารเสด็จสวรรคต อยุธยาจึงแต่งตั้งเจ้าพญาแปรก
 ไปปกครองเขมร ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าภายหลังจากที่ครองราชย์ที่เขมรแล้ว พญาแปรกต้องทำ
 การปราบกบฏเจ้าฮาดซึ่งตีล้นมาตั้งแต่รัชกาลก่อน จนเจ้าพญาแปรกถูกลอบปลงพระชนม์ภายหลัง
 ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายว่าเนื้อหาของพงศาวดารที่ค้นพบมีเพียงเท่านี้

¹"พงศาวดารเขมร," ในประชุมพงศาวดาร เล่ม 1. หน้า 168.

²แหล่งเดิม. หน้าเดียวกัน.

2.1.2 วิเคราะห์รายละเอียดของข้อมูลใหม่และข้อมูลเพิ่มเติมทาง
ประวัติศาสตร์

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณส่วนของ ไมเคิล
วิกเคอร์¹ จะมีเนื้อเรื่องต่อเนื่องกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ส่วนของ อุลสรี อรรถพันธ์
แต่เนื่องจากพงศาวดารส่วนนี้มีความยาวของหน้ามากกว่าพงศาวดารส่วนของ อุลสรี อรรถพันธ์
ทำให้มีเนื้อบางเรื่องที่เป็นข้อมูลใหม่ที่แตกต่างไปจากข้อมูลในส่วนของ อุลสรี อรรถพันธ์ ดังนี้
คือ

(ก) เรื่องของเจ้าฮาดกับกรุงศรีอยุธยา¹

ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์ ได้
ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าฮาดทรงเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระรามาธิบดี (พ.ศ. 1938 -
1952) กับนางอามพะเกช ซึ่งสมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงโปรดให้ไปอยู่เมืองจตุรमुख
พ.ศ. 1985 ต่อมาเจ้าฮาดได้ก่อการกบฏ ความว่า

...อยู่มาเจ้าฮาดบุตรพระรามเจ้า อันผู้เป็นเจ้าให้ไปอยู่จตุรमुखนั้น ก็ชวนเขมร
ทั้งหลายแข็งแก่พระราชบุตรท่านพระนครินทร์² ...

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับนี้ไม่ได้กล่าวถึงสาเหตุของการที่เจ้าฮาดก่อการกบฏ แต่จาก
การวิเคราะห์เนื้อหาของพงศาวดาร ทำให้ทราบว่าความขัดแย้งระหว่างเจ้าฮาดกับอยุธยา

¹ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ
ไมเคิล วิกเคอร์.

²พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอร์.

มีมาตั้งแต่สมัยพระราชบิดาของพระองค์¹ สมเด็จพระนครินทร์เจ้ากรุงพระนครหลวงผู้ซึ่งเป็นพระราชโอรสสมเด็จพระบรมราชาธิราชแห่งอยุธยา ได้ทูลขอให้ฝ่ายอยุธยากองทัพไปปราบเจ้าฮาด ในการปราบครั้งนี้เจ้าฮาดถูกจับได้ แต่ในระหว่างทางเจ้าฮาดได้ทราบข่าวว่าจะถูกส่งไปยังอยุธยาโดยการส่งข่าวจากแม่นางเทพธัม্মี แม่นางคงคา เจ้าฮาดจึงมาขอความช่วยเหลือจากขุนพลปล้ำพลายไชย ผู้ซึ่งเป็นเพื่อนกับพระราชบิดา พระราชมารดาของตน ขุนนางผู้นี้ได้ส่งเจ้าฮาดไปอยู่กับเฝ้าพรรค ต่อมาภายหลังเจ้าฮาดได้ชักชวนเฝ้าพรรคก่อการกบฏจนสามารถตีเมืองต่าง ๆ ที่ขึ้นกับอยุธยาได้หลายเมือง เช่น เมืองจตุรมุข ละแวกกำแพงโพธิ์ศรี ตระพังพลึง บริบูรณ์และกต้อ ภายหลังบาวีเสด² ได้สถาปนาเจ้าฮาดเป็นเจ้าพญาฮาดอยู่ที่เมืองบริบูรณ์ ส่วนฝ่ายอยุธยาภายหลังจากที่สมเด็จพระนครินทร์สวรรคตแล้ว สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้โปรดให้เจ้าพญาแพรกซึ่งเป็นเจ้าชายเขมร³ ไปเป็นกษัตริย์ปกครองเขมร พญาแพรก (สมเด็จพระเจ้ากรุงพระนครหลวง) และกรุงศรีอยุธยาร่วมมือกันพยายามปราบปรามเจ้าฮาดหลายครั้ง ผู้เขียนสันนิษฐานว่าคงจะปราบไม่สำเร็จ เพราะถึงแม้ว่าเนื้อหาของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี จะมีเพียงเท่านั้น แต่เมื่อตรวจสอบกับพงศาวดารเขมรพบว่า ภายหลังเจ้าฮาดได้ลอบปลงพระชนม์เจ้าพญาแพรกแล้ว สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ทรงแต่งตั้งให้เจ้าฮาดขึ้นครองราชย์สมบัติที่กรุงพระนครหลวง และถวายพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามธิบดีศรีสุริโยปพันธุกรมิกราชา⁴

¹ เจ้าฮาดเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระบรมราชา กษัตริย์แห่งอยุธยา ต่อมากษัตริย์พระองค์นี้มีเรื่องขัดแย้งกับเจ้ามหาเสนาบดี เจ้ามหาเสนาบดีได้หนีไปขอความช่วยเหลือจากสมเด็จพระนครินทร์ ซึ่งครองราชย์อยู่ที่เมืองสุพรรณบุรี เจ้ามหาเสนาบดีจึงได้ยกกองทัพมาปล้นกรุงพระนครศรีอยุธยาได้ และได้อันเชิญให้สมเด็จพระนครินทร์ครองราชย์สมบัติที่กรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนครินทร์จึงเนรเทศสมเด็จพระบรมราชาไปครองเมืองปทาคูจาม และเนรเทศเจ้าฮาดไปอยู่ที่เมืองจตุรมุข ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในวิกิยานิพนธ์ หน้า 278-280.

² ดูรายละเอียดในวิกิยานิพนธ์ หน้า 218.

³ "พงศาวดารเขมร," ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 1. 2506. หน้า 192 ก.

เจ้าพญาแพรกเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าศรีธรรมโศก เจ้าเมืองกรุงพระนครหลวง.

⁴ อ้างแล้วในวิกิยานิพนธ์ หน้า 282. ในวิกิยานิพนธ์ตอนนี้อธิบายถึงเรื่องที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชโปรดแต่งตั้งเจ้าพญาแพรกเป็นกษัตริย์เขมรด้วย.

สำหรับเรื่องราวของเจ้าชายกับกรุงศรีอยุธยา¹ สอดคล้องกับหลักฐานร่วมสมัยคือ การที่ทางกรุงศรีอยุธยาสามารถส่งพระราชโอรสไปปกครองเขมรและส่งเจ้าชายไปอยู่ที่เมืองจตุรพักต²ได้³ แสดงว่าอยุธยาไม่มีนโยบายที่จะปกครองเขมรอย่างเด็ดขาด ซึ่งตรงกับข้อความในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ที่กล่าวว่า "ในปี พ.ศ. 1974 สมเด็จพระบรมราชาธิราชได้ยกกองทัพไปตีเขมร และได้แต่งตั้งให้สมเด็จพระนครินทร์ พระราชโอรสเป็นกษัตริย์ปกครองเขมร และในปี พ.ศ. 1987 พระองค์ก็ได้ยกกองทัพไปปราบพรรค ตั้งทัพหลวงที่ตำบลปะทายเขมม ลีครั้งนั้นได้เขลย 120,000 แล้วพระองค์ก็ยกทัพกลับ⁴ ดังนั้นข้อความที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับนี้ในเรื่องของเจ้าชายจึงเป็นเรื่องที่น่าจะเชื่อถือได้

(ข) เรื่องของกบฏเจ้าพญาแก้ว พญาไทย เจ้านายเขมรที่ถูกกวาดต้อนมายังกรุงศรีอยุธยา²

เรื่องกบฏเจ้าพญาแก้ว พญาไทย เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1986 ในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราช ซึ่งบันทึกไว้ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี³ แต่ไม่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับอื่น ๆ สาเหตุของการกบฏผู้เขียนสันนิษฐานว่าอาจเกิดจากเจ้าพญาแก้ว พญาไทย ซึ่งเป็นเจ้านายเขมรที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่กรุงศรีอยุธยา เมื่อครั้งที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชยกทัพไปตีเขมรใน พ.ศ. 1974 ต้องการที่จะนำสิ่งของ⁴ ที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชนำมากลับกรุงพระนครหลวง จึงได้ชักชวนชียประชาโหร⁴ และทหารอยุธยาก่อการกบฏ รายชื่อผู้ก่อการกบฏครั้งนั้นทั้งหมดมีดังนี้ "เจ้าพญาแก้ว พญาไทย ชียประชาโหรา ยอดเพชรรัต เพชรนารายณ์ เพชรสงคราม

¹ "พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์," ประชุมจดหมายเหตุภาคที่ 1. หน้า 95.

² สรุปรายละเอียดจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี. หน้า 18-26 ในหน้าต้น. และดูรายละเอียดเพิ่มเติมในวิกิยานิพนธ์ หน้า 94-95.

³ สิ่งของนั้นได้แก่ รูปพระโค รูปสิ่งหีสัตว์ที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชนำมาจากกรุงพระนครหลวง มาไว้ที่วัดมหาธาตุ และวัดศรีสรรเพชร อยุธยา ต่อมาเมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พม่าได้นำสิ่งของต่าง ๆ เหล่านี้กลับไปเมืองพม่าด้วย.

⁴ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในวิกิยานิพนธ์ หน้า 213 - 214.

เพชรพิไชยอันเป็นทหารกรมในไชยศรี ภูจักร ภูคฤดาครศรี ภูธรรัตนหมาก นายคาพระทาน นายจิวศรี นายศรีวิไชย นายศรีเทพสุข นายเจตหัวเรือ อีกหัวพันหัวปาก นายวัง พญาบาล"¹ โดยได้ตกลงกันว่าจะจับพระบรมราชาธิราช ตอนที่พระองค์ท่านจะเสด็จไป บางตานิม² ครั้งหนึ่ง ตอนพระองค์ท่านเสด็จไปทรงบาตรครั้งหนึ่ง ตอนพระองค์ท่านเสด็จ ไปถวายจันทน์ครั้งหนึ่ง และตอนพระองค์ท่านเสด็จไปอุทยานสนามจันทร์อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งผู้เขียน สันนิษฐานว่า เรื่องของสมเด็จพระบรมราชาธิราชดังที่กล่าวมานั้น สกวันเสด็จไปบางตานิม และเสด็จอุทยานสนามจันทร์ คงจะเป็นกิจวัตรประจำวันที่พระองค์ทรงกระทำ³ ทำให้พวกกบฏ สามารถเลือกได้ว่าจะจับพระองค์ ตอนที่พระองค์กำลังปฏิบัติภารกิจใด ๆ แต่ปรากฏว่าพวก กบฏทำการครั้งนี้ไม่สำเร็จ เนื่องจากนายเจตหัวเรือได้นำความมาบอกแก่ขุนราชอาษา ขุนราชอาษาจึงได้นำนายเจตหัวเรือเข้าไปเฝ้าสมเด็จพระบรมราชาธิราช กราบทูลเรื่องราว เกี่ยวกับเรื่องกบฏให้พระองค์ทราบเสียก่อน ดังนั้นพระองค์จึงสั่งให้จับพวกกบฏได้ทั้งหมด และ ให้ทำการสอบสวนปรากฏว่าเป็นจริง พระองค์จึงได้สั่งให้ประหารชีวิตพวกกบฏทั้งหมด แล้วนำศพไปเสียบประจานไว้ที่คูขุนและครไชย

สำหรับเหตุการณ์ในพงศาวดารส่วนนี้สอดคล้องกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับ หลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ที่ว่า พญาแก้ว พญาไทย เป็นชาวเขมรถูกกวาดต้อนมาเมื่อ พ.ศ. 1974 ในครั้งที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชยกกองทัพไปตีเขมรได้สำเร็จ ในครั้งนั้นได้ ให้นำพญาแก้ว พญาไทย และรูปภาพทั้งปวงมาอยุธยา⁴ ซึ่งเหตุการณ์ในพงศาวดารฉบับ หลวงประเสริฐ มีเพียงเท่านี้ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องกบฏการกบฏ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าภายหลัง จากที่พญาแก้ว พญาไทย ถูกกวาดต้อนมาอยู่ที่อยุธยา ต้องการที่จะนำรูปภาพ สิ่งของคืนกลับไปกรุงพระนครหลวง จึงได้ก่อการกบฏขึ้น ดังนั้นเนื้อหาของพงศาวดารฉบับนี้ เรื่องกบฏครั้งนี้ จึงน่ามีความน่าเชื่อถือได้ เพราะเนื้อหาสอดคล้องกับเอกสารร่วมสมัย

¹ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในวิทยานิพนธ์ บทที่ 4 เรื่องราชชื่อบุคคลและขุนนางที่ปรากฏ ราชชื่อในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ส่วนของ ไมเคิล วิตเคอร์.

²ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในวิทยานิพนธ์ หน้า 171.

³ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในเรื่อง "พระราชนิกิจ," ใน คำให้การขุนหลวงหาวัด.

⁴"พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์," ประชุมจดหมายเหตุอยุธยา ภาค 1. หน้า 94.

2.2 วิเคราะห์เรื่องวันและเวลาที่ปรากฏในพงศาวดาร

เรื่องของวันและเวลาที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี¹ นี้จะคล้ายกับพงศาวดารส่วนของ อูบลศรี อรรถพันธ์² คือมีคำบรรยายลักษณะเวลาเช่นเดียวกัน ซึ่งได้อธิบายและวิเคราะห์ไว้บ้างแล้วในบทที่ 3 ของวิทยานิพนธ์ และสำหรับศักราชที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้ 2 ศักราช คือ ศักราช 845 ปีกุน เบญจ(จ)ศก และศักราช 846 ปีชวด นักษัตร เดือนฤุ สำหรับปีศักราชที่ปรากฏในพงศาวดารส่วนนี้ ปรากฏปีศักราชไม่ตรงกับปีนักษัตร เพราะถ้าศักราช 845 จะต้องเป็นปีเถาะ และ ศักราช 846 จะต้องเป็นปีมะโรง ในเรื่องนี้ วิคเคอรีได้กล่าวว่าศักราชทั้งสองศักราชนี้ผิดที่ถูกต้องควรแก้ตามปีนักษัตรและแก้ตามเลขท้ายศกเป็นเกณฑ์คือ เปลี่ยนเป็น จ.ศ. 805 และ จ.ศ. 806 ซึ่งจะทำให้เนื้อเรื่องต่อกันเข้าพอดีกับพงศาวดารส่วนของ อูบลศรี อรรถพันธ์ สำหรับเรื่องการแก้ศักราชในเรื่องนี้เป็นเรื่องที่นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ได้แสดงความคิดเห็นไว้หลายท่าน¹ เพราะเมื่อแก้ศักราชตาม ไมเคิล วิคเคอรี แล้ว เนื้อหาและศักราชจะแตกต่างกับพงศาวดารเมืองน่าน และตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ในเรื่องกบฏชิงเมืองน่าน²

สำหรับในเรื่องศักราชนี้ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า เรื่องของศักราชในหลักฐานต่าง ๆ ของเหตุการณ์ในสมัยลพบุรีมีปัญหาอย่างมาก จะเห็นได้จากในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับต่าง ๆ ศักราชจะไม่ตรงกันบ้าง ซึ่งเรื่องนี้นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ก็ลงความเห็น่าสืบเนื่องมาจากการชำระพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งทำให้ศักราชคลาดเคลื่อน นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ยอมรับว่าศักราชที่ปรากฏอยู่ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์แม่นยำ สำหรับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ อูบลศรี อรรถพันธ์ ทั้งเหตุการณ์และศักราชจะตรงกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ สำหรับเนื้อเรื่องของพงศาวดารส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี นั้น

¹"พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับปลีก," งานจารึกและประวัติศาสตร์ของประเสริฐ ฒ นคร. 2534. หน้า 170 - 172.

²"พงศาวดารเมืองน่าน," ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 10. 2507. หน้า 306. และ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. 2514. หน้า 52 - 53.

เฉพาะบางเรื่องสอดคล้องกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ เช่น เรื่อง เจ้าพญาแก้ว พญาไทยเป็นกบฏ เรื่องของการชกทัพไปตีพวกเผ่าพรวก แต่ศักราชที่ปรากฏ ในส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี ห่างกันถึง 40 ปี ซึ่งถ้าเป็นไปตามนั้น เรื่องราวทั้งหมดใน พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี จะไปตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระบรมราชา- ธิราชที่ 3 (พ.ศ. 2006 - 2034) ซึ่งคงเป็นไปได้ ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความคิดเห็นตรงกับ ไมเคิล วิคเคอรี ในเรื่องการแก้ศักราชให้เป็น จ.ศ. 805 - 806 และในเรื่องที่ไม่ตรงกับ พงศาวดารเมืองน่านและตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ อาจเป็นเพราะว่าหลักฐานทั้ง 2 ฉบับ อาจจะเขียนขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งคงได้รับอิทธิพลจากการชำระพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งถ้าเป็นไปได้ สมควรที่จะมีการตรวจสอบหลักฐาน ทั้งสองฉบับก่อน¹ จึงจะสามารถสรุปผลเรื่องการแก้ศักราชของ ไมเคิล วิคเคอรี ว่าถูกต้อง เพียงใด

2.3 วิเคราะห์คำที่ปรากฏในพงศาวดาร

คำที่ปรากฏอยู่ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี นั้น ผู้เขียนได้ศึกษาเฉพาะค่านามเฉพาะเช่นเดียวกับพงศาวดารส่วนของ อุลลศรี อรรถพันธ์ ค่านามเฉพาะที่ใช้เรียกชื่อคน สัตว์ และชื่อเมืองและสถานที่ต่าง ๆ นั้น ส่วนใหญ่ชื่อจะซ้ำกันโดยเฉพาะชื่อเจ้าเมืองต่าง ๆ และขุนนาง ซึ่งอาจจะสรุปได้ว่า พงศาวดาร ทั้งสองส่วนนี้เป็นพงศาวดารฉบับเดียวกัน สำหรับค่านามเฉพาะต่าง ๆ ที่ศึกษาแล้วผู้เขียนได้ศึกษา ไว้ในบทที่ 4 ของวิทยานิพนธ์ ซึ่งบางคำจะต้องศึกษารายละเอียดทั้งส่วนของ อุลลศรี อรรถพันธ์ และส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี โดยศึกษาไปพร้อมกัน เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่ในพงศาวดาร จะต่อเนื่องกันทั้งสองส่วน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจความหมายของคำดีขึ้น

การวิเคราะห์พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ผู้ศึกษาได้แยกวิเคราะห์ พงศาวดารโดยแบ่งสองส่วน คือ ส่วนของ อุลลศรี อรรถพันธ์ และส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี โดยวิเคราะห์เหตุการณ์ เวลา และค่านามเฉพาะที่ปรากฏในพงศาวดาร โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบ กับเอกสารร่วมสมัยอื่น ๆ และศึกษาเฉพาะส่วนที่มีปัญหาในเรื่องของเหตุการณ์ เวลา และ

¹หลักฐานทั้งสองฉบับคือ พงศาวดารเมืองน่าน และตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่.

คำนามเฉพาะ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เหตุการณ์บางเรื่องที่มีความแตกต่างกันและเนื้อเรื่อง
 บางเรื่องเป็นข้อมูลใหม่ เนื้อเรื่องส่วนใหญ่จะมีความสอดคล้องกับเอกสารร่วมสมัย จะมีก็แต่
 เพียงเรื่องที่ตั้งของเมืองไตรตรึงส์ เพราะเมืองไตรตรึงส์ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน มีความขัดแย้ง
 ในการเดินทางของอุชชา ซึ่งอาจจะต้องมีการศึกษาอย่างละเอียดต่อไป สำหรับในเรื่องของ
 เวลาที่ไม่ตรงกับเอกสารฉบับอื่น ๆ อาจเป็นเพราะเอกสารฉบับอื่นได้รับชำระในภายหลัง เช่น
 พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทุมาศ (เจิม) เป็นต้น ดังนั้นจึงควรที่มีการตรวจสอบ
 เอกสารเหล่านั้นก่อน สำหรับในเรื่องการวิเคราะห์ว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษารายละเอียดของ
 คำเฉพาะ เพราะจุดประสงค์ต้องการสรุปว่าเอกสารทั้งสองฉบับเป็นเอกสารฉบับเดียวกันหรือไม่
 ปรากฏว่าคำนามที่ปรากฏ (ชื่อบุคคล เมือง สถานที่ และสัตว์) มีความสอดคล้องกัน จะมี
 ก็แต่คำที่ใช้เรียกชื่อเมืองไม่เหมือนกับเอกสารอื่นซึ่งเป็นเพราะเอกสารฉบับนี้ได้รับการคัดลอกต่อมา
 ทำให้อาจมีการเปลี่ยนเรียกชื่อเมืองตามสมัยที่มีการคัดลอกใหม่ สำหรับการศึกษาการวิเคราะห์
 พงศาวดารในบทนี้เนื่องจากพงศาวดารทั้งสองส่วนต่อกัน ดังนั้นเนื้อเรื่องบางเรื่องจะปรากฏอยู่
 ในพงศาวดารทั้งสองส่วน ผู้วิเคราะห์จะวิเคราะห์ประกอบร่วมกันทั้งสองส่วน ดังนั้นผู้ศึกษาคว
 ารายละเอียดของเนื้อหาพงศาวดารทั้งสองส่วนพร้อมกันด้วย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เป็นพงศาวดารที่เชื่อว่าเขียนขึ้นในสมัยอยุธยา ต้นฉบับเป็นสมุดไทยคำ เขียนด้วยอักษรไทยตัวบรรจงสวยงาม แต่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งหรือผู้คัดลอก

ผู้พบพงศาวดารฉบับนี้ในหอพระสมุดวชิรญาณคือ ไมเคิล วิกเคอรี พบเมื่อ พ.ศ. 2514 แต่พบเพียงส่วนเดียว ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 อุลสรี อรรถพันธ์ ได้พบอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งต่อมา ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร และ ก่องแก้ว วีระประจักษ์ ได้ร่วมกันตรวจสอบพงศาวดารที่พบทั้งสองส่วนในวาระที่ต่างกัน แล้วได้ลงความเห็นว่าเป็นความทั้งสองมีใจความสืบเนื่อง สามารถนำมาต่อกันได้ ปัจจุบันต้นฉบับพงศาวดารฉบับนี้เก็บไว้ที่ห้องอักษรโบราณ และจารึก หอสมุดแห่งชาติ

เรื่องราวที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับนี้ อยู่ในระหว่าง พ.ศ. 1982 - 1987 ซึ่งเป็นเวลาตอนปลายรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 กษัตริย์แห่งอยุธยาผู้ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 1967 - 1991 ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้ คือ

เนื้อหาส่วนแรกของ อุลสรี อรรถพันธ์ เป็นเรื่องราวระหว่าง พ.ศ. 1981 - 1984 เริ่มต้นตรงข้อความว่า "มีคนนำเบ็ดอ้วตหนึ่งมาให้ขุนราชชอชากิน..." ขุนราชชอชากันถูกคุณไสยที่ใส่มาในเบ็ดอ้วตในไม่ช้าก็จนถึงแก่กรรม สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 จึงโปรดแต่งตั้งบุตรของขุนราชชอชากให้ดำรงตำแหน่งแทนบิดา

เนื้อหาต่อไป ได้กล่าวถึงการขยายอำนาจของกรุงศรีอยุธยาเข้าไปยังดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้แก่ บริเวณเมืองพิมาย พนมรุ้ง ต่อมาในปี พ.ศ. 1982 ได้มีการเฉลิมพระนามของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระโอรสและเกิดเพลิงไหม้พระราชมณเฑียรในปี พ.ศ. 1983

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างอยุธยากับพิษณุโลก การขยายอำนาจของอยุธยาไปยังหัวเมืองเหนือ รวมทั้งเมืองแพร่และน่าน ตลอดจนหัวเมืองมอญในชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก

เนื้อหาส่วนของ ไมเคิล วิคเคอรี เป็นเรื่องราวระหว่าง พ.ศ. 1985 - 1987 เริ่มต้นตรงข้อความว่า ประมาณ...ระดับ ซึ่งเนื้อความลบลเลื่อนมาก แต่สามารถอ่านเนื้อหาต่อมาซึ่งทำให้ทราบว่า เป็นเหตุการณ์ตอนที่อยุธยาสู้รบกับชาวมอญเมืองตายนอง

นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาที่บอกเหตุการณ์เกี่ยวกับสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ซึ่งโปรดให้เจ้าพระนครอินทร์ พระราชโอรสไปปกครองกัมพูชา ต่อมาได้มีกบฏเกิดขึ้น ผู้นำในการกบฏครั้งนี้คือเจ้าฮาดเจ้าชายนอยุธยา (ซึ่งเป็นพระโอรสของสมเด็จพระบรมราชาธิราชกษัตริย์อยุธยาผู้ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 1938 - 1952) ซึ่งสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 โปรดเนรเทศให้ไปอยู่เมืองจตุรमुख

เรื่องราวต่อไปนี้จะเป็นเรื่องการสู้รบระหว่างฝ่ายเจ้าพระนครอินทร์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกองทัพอยุธยากับฝ่ายกบฏ ซึ่งท้ายที่สุดอยุธยาเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ พงศาวดารฉบับนี้ได้บันทึกถึงเหตุการณ์กบฏที่เกิดขึ้นในเมืองน่าน ซึ่งอยุธยาถือว่าเป็นดินแดนที่ขึ้นกับอาณาจักรอยุธยา สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 จึงโปรดให้เจ้าเมืองหัวเมืองฝ่ายเหนือ ได้แก่ เจ้าเมืองชเลียง สุโขทัย พิษณุโลก และกำแพงเพชร ช่วยกันปราบปรามกบฏจนได้รับชนะ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ภายนอก เพื่อพิจารณาข้อเท็จจริงของพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับนี้ โดยศึกษาเนื้อหาและรายละเอียดของพงศาวดาร วันเวลาที่ปรากฏอยู่ ตลอดจนคำนามเฉพาะที่บอกถึงคน สัตว์ สถานที่ และพิธีกรรม นอกจากนี้ยังได้ทำการวิเคราะห์ภายใน เพื่อตรวจสอบเนื้อหาข้อมูล โดยการนำหลักฐานอื่น ๆ เช่น พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวันวลิต และพงศาวดารเมือง เช่น พงศาวดารเมืองน่าน ละแวก เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบปัญหาของความแตกต่างระหว่างพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณกับหลักฐานอื่น ๆ เพื่อตั้งเป็นข้อสังเกตว่าพงศาวดารฉบับนี้ได้ให้รายละเอียดหรือให้ข้อมูลใหม่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์อยุธยาอย่างไรบ้าง

ผลจากการศึกษาค้นคว้า แม้ว่าพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณจะมีระยะเวลาเพียง 6 ปี แต่ได้ให้ข้อมูลใหม่และข้อมูลเพิ่มเติม ดังเช่น

พงศาวดารฉบับวันวลิตบันทึกไว้ว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ไม่มีพระโอรสธิดา แต่ในพงศาวดารฉบับนี้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพระราชโอรสธิดาของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ซึ่งสอดคล้องกับพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ทั้งยังมีพระนามปรากฏอยู่ด้วย

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับนี้ ได้บันทึกที่ทำให้ทราบความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างอยุธยากับพิษณุโลก ซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป แต่ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมถึงเหตุการณ์และพระนาม เช่นทำให้ทราบว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 กษัตริย์อยุธยา ทรงเป็นพระชามาดา (ราชบุตรเขย) ของแม่นางซาซา ซึ่งเป็นพระมเหสีของเจ้าเมืองพิษณุโลก ต่อมาได้รับการเฉลิมพระนามจากกษัตริย์อยุธยาเป็นพระประสิทธิ์

นอกจากนี้ยังปรากฏว่าเรื่องราวที่อยุธยาขยายอิทธิพลไปยังดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน คือ เมืองพินาศ พนมรุ้ง และการขยายอิทธิพลไปยังเมืองแพร่และน่าน ตลอดจนหัวเมืองชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก ได้แก่ เมืองทวาย ตะนาวศรี เหตุการณ์นี้ไม่ปรากฏอยู่ในเอกสารชั้นต้นสมัยอยุธยาอื่น ๆ อย่างชัดเจนมาก่อน

מדגמדרב

บรรณานุกรม

เอกสารชิ้นต้นที่ยังไม่ได้พิมพ์

- หอสมุดแห่งชาติ. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับคัมภีร์ไวยลาน. ไวยลาน. อักษรไทย. เส้นหมึก.
เลขที่ 1 - 17. มัดที่ 1 - 17.
- _____. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับความพิศดาร. สมุดไทยคำ, สมุดไทยขาว,
อักษรไทย. เส้นรง, เส้นดินสอขาว. เลขที่ 1 - 248. มัดที่ 1 - 28.
- _____. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับเทศนาสังเขป. สมุดไทยคำ, อักษรไทย. เส้นรง,
เส้นดินสอขาว. เลขที่ 1 - 9. มัดที่ 1.
- _____. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสังเขป. สมุดไทยคำ, สมุดไทยขาว, อักษรไทย.
เส้นรง, เส้นดินสอขาว. เลขที่ 1 - 30. มัดที่ 1 - 3.

เอกสารชิ้นต้นที่พิมพ์แล้ว

- ศิลปากร, กรม. คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด พระราชพงศาวดารกรุงเก่า
ฉบับหลวงประเสริฐอักษรดี. พระนคร : คลังวิทยา, 2515.
- _____. "จารึกศิลาวัดจุฬามณี," ประชุมพงศาวดาร ภาค 1. พระนคร : องค์การค้ำของ
คุรุสภา, 2506.
- _____. "จดหมายเหตุโหร," ประชุมพงศาวดาร ภาค 8. พระนคร : องค์การค้ำของ
คุรุสภา, 2507.
- _____. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่จากต้นฉบับไวยลานอักษรไทยฮวน. กรุงเทพฯ : สำนัก
นายกรัฐมนตรี, 2514.
- _____. ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา ภาคที่ 1. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายก
รัฐมนตรี, 2508.
- _____. ประชุมพงศาวดาร เล่ม 1. พระนคร : องค์การค้ำของคุรุสภา, 2526.
- _____. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี,
2517.

ศิลปากร, กรม. "พงศาวดารเขมร," ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 1. พระนคร : องค์การค้า
ของคุรุสภา, 2506.

_____. "พงศาวดารพม่ารามัญ," ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 1. พระนคร : องค์การค้า
ของคุรุสภา, 2505.

_____. "พงศาวดารเมืองน่าน," ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 10. พระนคร : องค์การค้า
ของคุรุสภา, 2507.

_____. "พงศาวดารเมืองละแวก," (ฉบับนักองค์เอง) ประชุมพงศาวดาร ภาค 4.
พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2506.

_____. "พงศาวดารกรุงเก่า," ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 8. พระนคร : องค์การค้า
ของคุรุสภา, 2507.

_____. พงศาวดารโยนก ฉบับหอพระสมุดแห่งชาติ. พระนคร : ศิลปาบรรณาการ,
2507.

_____. พระราชพงศาวดารกรุงสยาม. พระนคร : ก้าวหน้า, 2507.

_____. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา (ตามต้นฉบับของกรมราชบัณฑิต). พิมพ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพมหาเสวกเอก เจ้าพระยาศรีพัฒนรัตนราชโกษาธิบดี (ม.ร.ว.มุล
ดารากร). ม.ป.ท., ม.ป.ป.

_____. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1, 2. กรุงเทพฯ :
กรมศิลปากร, 2534.

_____. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). พระนคร :
คลังวิชา, 2507.

_____. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา (ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ และฉบับกรมพระ
ปรมาณูธิชา) และพงศาวดารเหนือ เล่ม 1, 2. พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา,
2504.

_____. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาต) เล่ม 1, 2.
กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2533.

_____. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา และจุลยุทธการวงศ์. พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศล
ในงานพระราชทานเพลิงศพพระวิสุทธาธิบดี (สง่า ปกสสุรมหาเถระ ป.ศ.8).
กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2533. /

เอกสารขึ้นรอง

กฎหมายตราสามดวง. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2521.

ก่องแก้ว วีระประจักษ์. การทำสมุดไทยและการเตรียมใบลาน. กรุงเทพฯ : ไพบูลย์ศิริ,
2521.

_____ . 700 ปี ลายเส้นไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.

294

จร สุธพานิช. ข้อมูลประวัติศาสตร์ : สมัยอยุธยา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2523.

คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับเงินในเอกสารจีน (แปล). ความสัมพันธ์ทาง
การทูตระหว่างไทย - จีน พ.ศ. 1825 - 2395. กรุงเทพฯ : สำนักนาชกรรัฐมนตรี,
2523.

จันทร์ฉาย ภักดีอคม. "พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา : ในพระศานะของนาชไมเคิล
วิตเคอร์," ข้อมูลประวัติศาสตร์ในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2520 - 2530).
กรุงเทพฯ : สมาคมประวัติศาสตร์, 2531.

_____ . การวิเคราะห์พระบรมนามาภิไธยในสมัยอยุธยา : การสืบค้นและความหมาย.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2532.

จิตร ภูมิศักดิ์. โครงการแข่งน้ำและข้อคิดใหม่ในประวัติศาสตร์ไทยลุ่มน้ำเจ้าพระยา.
กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2524.

แซวแอส, นิโกลาส์. ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม. แปลโดย
สันต์ ท. โกมลบุตร. พระนคร : ก้าวหน้า, 2506.

ลิเรก มหัทธนะสิน. ลักษณะและโครงสร้างภาษาไทย. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ม.ป.ป.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. ไทยรบพม่า. พระนคร :
แพร่วิเทศา, 2514.

_____ . สำหรับสอบศักราชในศิลาจารึก และหนังสือต่าง ๆ. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

ถนนอม อานามวัดหนึ่ง และคณะ. ประวัติศาสตร์ไทยยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงสิ้นอยุธยา.

กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2528.

ชนิด อยู่โพธิ์. เมืองไตรตรึงษ์ อู่ทองและอโยธยา. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนเคียวพร, 2499.

นาฏวิภา ชลิตานนท์. ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย. กรุงเทพฯ : ดิฉันการพิมพ์, 2524. /

นิธิ เอี้ยวศรีวงศ์. ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา.

กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2521.

_____ . การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา, 2523.

นิพนธ์ สุขสวัสดิ์. วรรณคดีไทยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2520.

ประชาภิจกรจักร์, พระยา. พงศาวดารโยนก. พระนคร : แพร่พิทยา, 2515.

ประเสริฐ ฅ นคร. งานจารึกและประวัติศาสตร์ของประเสริฐ ฅ นคร. นครปฐม :

ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ, 2534.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525. กรุงเทพฯ :

อักษรเจริญทัศน์, 2525.

_____ . พจนานุกรมภาคอีสาน - ภาคกลาง ฉบับปณิธานสมเด็จพระมหาธีรวงศ์

(ตีพิมพ์เฉพาะ). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2515.

พรเพ็ญ อ้นตระกูล. "กฎหมายตราสามดวง : ข้อสังเกตเรื่องอักษรวิเชียร," กฎหมายตรา

สามดวงกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2535.

พระคลัง, เจ้าพระยา. พระราชพงศาวดารรามัญ เรื่อง ราชอาณาจักร. พระนคร : องค์การค้า

ของคุรุสภา, 2496.

"พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์," เจดีย์ยุทธหัตถีอยู่ที่สุพรรณบุรี.

กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์, 2516.

พระราชพงศาวดารย่อลำดับกษัตริย์และเสด็จพระราชดำเนินไปเมืองนครฯ สงขลา. สงขลา :

ศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้, ม.ป.ป.

ฟานเฟลิต, เยเรเมียส. "จดหมายเหตุวันวลิต," ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 79. องค์การค้า

ของคุรุสภา, 2506.

มหาชาติคำหลวง. นิมฟ์เป็นธรรมบรรณาการ ในการสถาปนากิจศพ นายชิต นาศัพท์.

พระนคร : มหามกุฏวิทยาลัย, 2496.

- มานิจ ชุ่มสาย, ม.ล. หลักฐานประวัติศาสตร์ไทยในต่างประเทศ เล่ม 1. ม.ป.ท.,
ม.ป.ป.
- _____ . หลักฐานประวัติศาสตร์ไทยในต่างประเทศ เล่ม 2. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร,
2517.
- โธเนโร อีซีอี และโธนิกาเว โทธิฮารุ. ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น ๖๐๐ ปี. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2530.
- โธเนโร อีซีอี, มาโนรุ ฮิมายะมะ และอรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. ตรรชนันต์คำในกฎหมาย
ตราสามดวง เล่ม 1 - 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2533.
- ลาลูแบร์, เดอ. จดหมายเหตุลาลูแบร์. แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. พระนคร :
ก้าวหน้า, 2510.
- ล้อม เฟื่องแก้ว. ปักษะภาษาไทย. ชอนแก่น : ศรีภักดิ์, 2512.
- วัน วลีต. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวัน วลีต พ.ศ. 2182. แปลโดย วนาศรี
สามเสน. ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2520.
- _____ . พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับเฮเรเมียส ฟานฟลิต. แปลโดย ม.ร.ว.ศุภาวัฒน์
เกษมศรี. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- วิชัย พงศ์ศรีเพชร. "พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ อุบลศรี อรรถพันธ์ และฉบับ
ไมเคิล วิกเตอร์," ข้อมูลประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาจากเอกสารไทยและต่างประเทศ.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2528.
- วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 1, 2 และ 3. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2530. ไม่มีหน้า.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. วรรณคดีสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์. กระทรวงศึกษาธิการ,
2504.
- สมเกียรติ วันทะนะ. บทความประกอบการสัมมนาถึงศตวรรษศาสตร์ : 2477 - 2527,"
ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- สินชัย กระบวนแสง. ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย. กรุงเทพฯ : พิมพ์, 2520.
- อนันต์ ทรงวิทยา และเนาวรัตน์ ทรงวิทยา. ภาษาศาสตร์เบื้องต้นสำหรับครู. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพาณิชย์, 2523.
- อุทัย สิทธิสาร. สารานุกรมไทย เล่ม 15. กรุงเทพฯ : บำรุงธุรกิจ, 2522.

- อุทัย สิทธิสาร. สารานุกรมไทย เล่ม 24. กรุงเทพฯ : บำรุงบุณกุลกิจ, 2522.
- อุบลศรี อรรถพันธ์. "พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เลขที่ 222. 2/ก 104 จ.ศ. 801 - 803," ในข้อมูลประวัติศาสตร์ในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2520 - 2530). กรุงเทพฯ : สมาคมประวัติศาสตร์, 2531.
- เอมอร ชิตตะโสภณ. วรรณกรรมลึกลับ. เชียงใหม่ : ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิทยานิพนธ์

- นาฎวิภา ชลิตานนท์. วิวัฒนาการของการเขียนประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่สมัยโบราณถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- มนวิภา ไชยพันธ์. การประเมินคุณค่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.
- อุบลศรี อรรถพันธ์. การชำระพระราชพงศาวดารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524.

วารสาร

- ชจร สุภพานิช. "ใครคือผู้แต่งพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา," ประวัติศาสตร์. 3(1) : มกราคม - เมษายน 2521.
- _____. "พระราชพงศาวดารยุคอยุธยา," แถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี. 5(6) : มีนาคม 2505 และ 6(1) : พฤษภาคม 2505.
- เฉลิม ชงบุญเกิด. "เมืองไทยในจดหมายเหตุจีน," ศิลปากร. 7(2) : กรกฎาคม 2506.
- _____. "เมืองไทยในจดหมายเหตุจีน," ศิลปากร. 7(3) : กันยายน 2506.
- ตรี อมาตยกุล. "ผู้แต่งหนังสือพระราชพงศาวดารฉบับพิมพ์ 2 เล่ม," ศิลปากร. 5(6) : มีนาคม 2505 และ 6(1) : พฤษภาคม 2505.

- บุษกร ลายเลิศ. "พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา," ศิลปากร. 12(1) : กรกฎาคม 2511.
- พลับพลึง คงชนะ. "ตรรกษณ์คัมภีร์ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐ," ประวัติศาสตร์. ฉบับที่ระลึกเนื่องในโอกาสเกษียณอายุของ รองศาสตราจารย์ สาคกร ช่วยประสิทธิ์, 2535.
- พิริยะ ไกรฤกษ์. "การปรับเปลี่ยนอายุเวลาของสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา," สยามอารยะ. 2(9) : มิถุนายน 2536.
- พิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ. "วิเคราะห์ข้อมูลจดหมายเหตุแห่งเมืองศรีอยุธยาและเมืองพงสาวดี," ศิลปากร. 34(4) : 2534.
- ภัชราพร ช้างแก้ว. "หนังสือสังคัมภีร์วงศ์กับประวัติศาสตร์ต้นรัตนโกสินทร์," รวมบทความประวัติศาสตร์. 5(1) : 2528.
- สัมพันธ์ ทองงาม. "เรื่องจดหมายเหตุ," ศิลปากร. 6(12) : พฤษภาคม 2496.
- โยเนโอะ อิชิดะ. "แนะนำวิชาศึกษาประวัติศาสตร์ไทย," ประวัติศาสตร์. พลับพลึง มูลศิลป์ (ผู้แปล). 9(3) : กันยายน - ธันวาคม 2527.
- วัยอาจ, เดวิด เค. "การเขียนประวัติศาสตร์ไทยแบบตำนานและพงศาวดาร," ธรรมศาสตร์. 6(1) : มิถุนายน - กันยายน 2519.

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Van Vliet, Jermias. The Short History of The King of Siam. Edited by David K. Wyatt. Bangkok : The Siam Society, 1975.
- Vickery Michael. "The 2/k 125 Fragment A Lost Chronicle of Ayutthaya," Journal of the Siam Society. 65(1) : January, 1977.

การพิมพ์

ภาคผนวก ก.

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงพระสุมนวชิรญาณ ส่วนของ อุบลศรี อรรถพันธ์

คำเอน

1

- 1 เดิมอ้อยมาผู้มีเอาเปิดอ้ว ตัวนี้มาให้ ... (ชำระ)
- 2 กได้หนักหนา เสดนั้นบุตรภรรยาเอา ... (ชำระ)
- 3 ปรมารจึงพิจารณา คุ้ไล่เพนหนอดเสื่ออ้อยในเปิดนั้น ... (ชำระ)
- 4 จहां ผู้เอามาใส่ก็มีได้รู้จักตัว แลขุนราชอาชากไอลิงโล ... (ชำระ)
- 5 แต่ปาก ปรมารสามเดอิมมิเสดขุนราชอาชากถึงกรรมจึง ... (ชำระ)

2

- 1 พรบรมราชธิราชเจ้า ไหนสกอนทองบุตรขุนราชอาชากปรมาร ๑๙ ปี
- 2 เป็นขุนราชอาชากแทน ๑ อ้อยปีหนึ่งการกให้ตกแต่งข้างมารีษพล
- 3 ทังปองจอกไปเมืองพินายพมรุ่งนี้ใส่กอเจ้าเมืองทังหลาย ... (ชำระ)
- 4 ถวายบังคมพรบาทผู้เป็นเจ้า ๓ กให้พรราชทานรวงวันแล้ว ... (ชำระ)
- 5 คีนไปยี่ อ้อยตามกุมลำน้า ๑ อยู่จำเนียรการมา เจ้าเมือง ... (ชำระ)

3

- 2 เมืองพมรุ่ง เมืองพรงาทุทธาทานชรัทกใส่ พรญากลางกิน ... (ชำระ)
- 3 พรญาคลังถึงกรรมใส่ กได้ราชสมบัติแก่ท้าวแก้วแลเรย ... (ชำระ)
- 4 กำแห่งพรอินทร ๑ อ้อยมาขุนกำแห่งพรอินทรากมาถวายบังคม ... (ชำระ)
- 5 สมเด็จพระบรมราชาธิราชแลเรือล้มตาย ๑ ศักราช สอง ปีมแม

4

- 1 เอกศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า กให้ขุมพรหณาจารย์แลท้าวพระ
- 2 ญา เสนามาตยทังหลาย เถลนมหามทรสภ ตั้งพรราชพิทธิโกษ ... (ชำระ)
- 3 กรรม สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชกุมารทาน แลปรสภพรนาม ... (ชำระ)
- 4 สมเด็จพระพรามเมศวร บรมไต้รโลกนารอบพิตร ๑ ศักราช ๘๐๓
- 5 วอกโทศก เพลงไมราสมลเทียรแลน่ายจ้วเคลอั้งเอาข้างเทพรักษา

5

- 1 อื่นพรญาบางเมืองถวายนั้น มารับผู้เป็นเจ้าของเสด็จไปอยู่บ้านเกิด ... (ชำระ)
- 2 ทารกให้ขุนพิจิตรแดงพระราชสมเืองประมารปีหนึ่ง กแล้วลัพท์เสร์ ... (ชำระ)
- 3 ทารกเสด็จขึ้นพระราชสมเืองเทียรประเวศ ๑ ศักราช ๘๐๓ ปีรภาตรี ... (ชำระ)
- 4 เพลอิ่งใหม่พรกัหนึ่งติรมุข ที่เสด็จออกพระราชพิธิอาศยคชนั้น ... (ชำระ)
- 5 จึงสมเด็จบรมราชาธิราชเจ้า กให้ขุนพิจิตรแดงพระราชวังฝายอุฎ ... (ชำระ)

6

- 1 แลราชสมเืองเทียรในสิรัตเกบเดอิมั้นแลทารกเสด็จไปสถิตอยู่ไน
- 2 ที่นั้นแลให้พระราชทานพระราชสมเืองเติมสมเด็จบรมเมศวร
- 3 บรมไตรีชโลคนารกบพิตรทารกเสด็จสถิตไนราชไชยสวรรคกวัด ... (ชำระ)
- 4 พรเวณีสืบสวรรคตยศิริสูริวงษทรงศรราชธรรมไนกรุงพระ

7

- 1 มหาณครศรีอยุธยา ๑ ออมาพรญาบาลเมืองเจ้าเมืองพิศณุ
- 2 โลก ลองมาถว้ายั้งคมสมเด็จบรมบาททาร ๓ กให้พระราชทาน
- 3 เครื่องราชาปรโภค แล้วให้ช้อมหาธรรมราชาธิราช ๓ กลาทารอื่นไป
- 4 เมืองนั้นแลรับ เครื่องพรสุพรรณบัตรรัตนมาลาราชาปรโภคไป

8

- 1 คอย ครั้นถึงกให้แต่งการมหามหรรสพ คอยกฤษดาธิการ
- 2 ทณั้นพรญาชเลอิ่งพรชารามราชพรญาแสนสอยค้ำารกให้
- 3 มาชอชการนั้น ๑ อั้นคัพนั้นพระราชเทวี ทูลแดบรมบรมา
- 4 ชาธิราชเจ้า คอยชช้อมหงอกแมบางชาข้ามาคานแลจชชอให้

9

- 1 สมเด็จผู้เป็นเจ้าของปราสาทค้ำานหามทองไมเท้าทองแลเครื่อง
- 2 ราชปรโภคโหนามกอรชือพรปรลิตติแมนางชาข้าพรราชมารดา
- 3 นางพรญาแลมทุาธรรมราชาธิราชนั้น ๑ ออมาพรานวังไนยเมือง
- 4 ทวาย ปรมูลริพลลิตพลัดได้ แต่สู้กันประมาร ๕๐๐๐ แลคร้ว ... (ชำระ)
- 5 พยบตั้งบรลอุยแทบค้ำบลไศยเวรียนั้น ๑ จึงพรญาอิมทริท

10

- 1 เรมาง เอาพลตายทองมารบพรานรัง ๆ กหนีมาสงตหน้าวศรี
- 2 พรยาอิมหริหเรมางกเข้าตั้งอยู่ยังทวายนั้น แลช่องส้มเอาข้าว
- 3 เมืองทั้งปองได้มากแล้วกอเอาเครื่องบรรดามาถวายบังคม
- 4 แต่ผู้เปนเจ้า แลให้กราบทูลพรภรรยาจชอตั้งบาลไซย
- 5 เวริช เปนคันทาเสีมาพรบาท สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้ากรม ... (ชำระ)

11

- 1 พรรษาอ้องการคำริด เหนือเกล้า ฯ สิงวาทิชุ่มเสณาพฤษ ... (ชำระ)
- 2 มาตสยให้หนังสือถึงพรยาอิมหริหเรมาง ตั้งเมืองไซยเวริช ... (ชำระ)
- 3 เกอดแลให้ตั้งแต่งฮาดิพินองชองพรยาภิณเมืองปลวกเมือง
- 4 เปลานั้น พฤทษามาตสยราชอำมาตสยทั้งหลาย กตกแต่งฉรินทร
- 5 วงษาแลหงษราชาให้คินไปกินเมือง ๆ ปลอก เมืองเปลานั้นตามราช

12

- 1 โธงการผู้เปนเจ้าสิ่งนั้น ส่วนพรยาอิมหริหเรมาง กทรงราชบรรดา
- 2 การดอกไม้เงินทอง มาถวายบังคมพรบาทผู้เปนเจ้าทุกปี ๐ อุษ ... (ชำระ)
- 3 สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า กให้บ่ารุงข้างม้ารืพล ทับบก ทับ ... (ชำระ)
- 4 ทั้งปอง ครั้นเสรีทารกเสด็จขึ้นไปยั้ง เมืองกำแพ้งเพช ... (ชำระ)
- 5 หาพรยาชเลียง แลมหาธรรมราชา พรญารามราช พรญาธรรม ... (ชำระ)

13

- 1 มาพิภากษา คอชท้าวพรญาเสณาทั้งหลาย ทิจไปเอาเมือง ... (ชำระ)
- 2 ทองนั้น ครั้นท้าวพรญาเสณามลตรีทั้งปองกอดกุน ... (ชำระ)
- 3 ชุนนครไซย ถืออาญาสิทธิ เปนนายกองข้างกรุงอุษุทชยาไป ... (ชำระ)
- 4 ทับหนึ่ง แลท้าวพรญา ฝ่ายเหนือทั้งปวง ๘ ทับพลทอง
- 5 ปอง ๕๐๐๐๐ ข้างเครือ ๖๐ ม้าเครือ ๑๐๐๐ ครั้นตกแต่งแล้วเสรสรับ

14

- 1 ท้าวพรญาทั้งหลายยกถวายบังคมลาสมเด็จพระบรมผู้เป็นเจ้ากษัตริย์
- 2 ไปยี่ ๑๐ ขณนั้นแต่พรญาแสนไสร มิไคไปยี่คอสครั้นท้าวพะ ... (ชำระ)
- 3 ณาทั้งหลายยกขึ้นไปแล้ว ถึงเมืองเมาะลำเลอง พรญาราม แต่ ... (ชำระ)
- 4 เอาเมืองตายนทอง แลกอรหมิง ทั้งหลายเอาช้างม้า

ค่านปลา

1

- 1 กักดี ๆ กไทยอกแกพรญาแสน ๆ กทูลแต่สมเด็จพระ ... (ชำระ)
- 2 อีราชเจ้า ๆ กมีพรบรรทูล วาพิตั้งนั้นวาพรญาแสน ... (ชำระ)
- 3 จงจับปล้นเทอด พรญาแสนยกถวายบังคมลา พรบาท ... (ชำระ)
- 4 ยิงเมืองกำแพงเพชร ๑ ส่วนเจ้าศรีอภักดีโลเจรรจา คอยเจ้าฟ้า
- 5 ฟุง หมินไกรกำแพง พรญารามราช มหาธรรมราชา เราจไปถึง

2

- 1 ไตรตรีงเอง แล้วเจ้าศรีวักกักตั้งเจ้าฟ้าฟุงแลเจ้าไกรกำ ... (ชำระ)
- 2 ถือพล ๕๐๐๐ แลช้างม้าทางปองยกไปยังไตรตรีงษ ครั้น ... (ชำระ)
- 3 แสนขึ้นไปถึงเมืองกำแพงเพชรแต่งช้างม้าวิพล ... (ชำระ)
- 4 ทับเรือ ครั้นสบ กไหศรีวักกักเป็นทัพนายยกขึ้นไป ... (ชำระ)
- 5 ฟาฟุง แลไกรกำแพง ครั้นถึง ยกเข้าปลน ชาวเมือง ... (ชำระ)

3

- 1 ปองรบพุ่งป้องกัน เป็นสามารถ แลโธชาทหารพรญาแสน ... (ชำระ)
- 2 ศาสตร์วาทกลั้มตายบาดเจ็บมากกลาทับคืนลงมา ๑ จึง ... (ชำระ)
- 3 แสนกใช้พันอ่อนแลพันบุไกรมาถึงพญาชเลียงไหว ... (ชำระ)
- 4 เนอครดี อันใดเจรรจา คอยกันแต่ก่อนนั้น แลครั้นพันอ่อน ... (ชำระ)
- 5 พันบุไกรมหาถึงกกลาวแกพรญาชเลียง โดยคังพรญาแสนสง

4

- 1 มานันท์ทุกประการ @ จิงพรญาชเลียงจิงไซ ทั้งสองไปบอกแกพี
- 2 พรญา วาเราจะไปเอาเมืองนั้นให้แกพิพรญาเองจิงพิน้อนแลผันมน
- 3 ไกร ก็คืนไปบอกแกพรญาแสนค่าพรญาชเลียงวณันท์ทุกประการ
- 4 จิงพรญาชเลียง กษกช่างม้าริพลไป ถึงพญาแสน ๆ กไฟเจ้าฟ้า
- 5 ฟ่งแลเจ้าไกรกแพง ยกไปเป็นทัพหน้า ครันถึงเซียงท ... (ชำระ)

5

- 1 ชาวคอกยกบอกวาเขากล้าววา มหาราชสวรรคต แลเขา ... (ชำระ)
- 2 ทั้งปอง เขาไปเมืองเซียงไม บัดนี้เขารูวมหาราชมิไคสวรรคต
- 3 ชาวเมืองทั้งปวงคืนมา เข้าอยู่ในเมืองตามกมุฉ่าเนาแล้ว
- 4 จิง เจ้าฟ้าฟ่งแลเจ้าไกรก้าแพง กไฟหนมาบอกแกเจ้าศรีอภักดี ๆ
- 5 กบอกแกพญาแสน ๆ กไฟไปบอกแกพญาชเลียงกจัดแจงช้างม้า

6

- 1 ริพลทั้งปอง ทินไปครันถึงเจ้าฟ้าฟ่ง แลเจ้าไกรก้าแพงกมาบอก
- 2 การศึกทั้งปองนั้น แกพรญาแสนเขาศิริวภักดี กวาเมืองเทานี
- 3 จเอามิไค้ แหนงวาจเอา สีนงไปเทอด จิงเจ้าฟ้าฟ่งเจ้าไกร ... (ชำระ)
- 4 แพงกยกทัพเข้าไปตั้งในค่ายลแม่ตากไป ... (ชำระ)
- 5 เสนออยู่สองวันกตกแดงโยชากหารเข้าปลอมปลน ... (ชำระ)

7

- 1 ปองกนี้ในจงไคฮยาไทเสีภราชการแล พญาแสนแลพรญาชเลียง ... (ชำระ)
- 2 พลเสจสรับแล้วไทแดงบนี้พโองนามแลน กนถ ... (ชำระ)
- 3 เข้าปลบเมอึง กไฟฟิงเสอึงของเรา ถาผู้ไคลเมอดมิฟิง ... (ชำระ)
- 4 เข้าไส้จไหลงโทชวงหนัก ครันเพลาค้ากไฟตกแดงกั้สรัฟ ... (ชำระ)
- 5 แลวประมารเดกนอนลบบี้ พญาชเลียงกยกโยชากหารทั้งช้างม้าเขา

8

- 1 เมืองไค ส่วนหมื่นน้องขวางไสว เอาพรยาชี่ข้างตวหนึ่งออกมา ... (ชำรุด)
- 2 กลางโศชาทหารทั้งหลายนั้น ๆ กรุมเอาหมื่นน้องขวางแลจบี ... (ชำรุด)
- 3 ผาไคมา ส่วนหมื่นคำคอนทพี่ เจ้าไกรกำแพงไค้ข้างแล ... (ชำรุด)
- 4 หมื่นน้องขวางแลเครื่องพมมากสำหรับนิงกเอามาถึงเจ้าศรีวัก ... (ชำรุด)
- 5 กแก่รธาหมื่นดาวทองไว หมื่นคำคอนทวเจ้าไกรกำแพง

9

- 1 พลาชนนี้มาไทแก่เจ้าศรีวักคี่ ส่วนหมื่น ... (ชำรุด)
- 2 มาคนหนึ่ง แลพฤมเอาผลดาบโล ... (ชำรุด)
- 3 จึงพญาแสนแล พญาเสยงกเข้าเมืองไคณข้างอยู่ในสหนามจรรจา
- 4 คอยกนิจพญาแสนกว่าแก่พญาเสยงวาไคยนี้ดไผ่เสยง
- 5 พ้องเราจึงยกเขาปลนตั้งฤทานไพลก่อนจึงพญาเสยงก ... (ชำรุด)
- 6 จาง้อมาถามวาไคณอันไค ควบไผ่เป็นเมอิ่งแลมิไผ่เสยง

10

- 1 ทนายทานจาง้อกว่าเข้าไคณนี้ตั้งเสยงของข้าจึงไผ่ยกเข้าปลนแลพญา
- 2 แสนกว่าตั้งจาง้อนิจมาไสกลแก่เราจึงพญาเสยงกหัว แล้วพญาทั้ง
- 3 สองก็ออกมายังกับพญาเสยงกว่าเสรดเทาแต่ไคแลจึง ... (ชำรุด)
- 4 กไทเจ้าไกรกำแพงกนเมืองไคตรงช และไผล 5,000 แลช้าง ... (ชำรุด)
- 5 สารนี้สำหรับ คอยทแกลวทหารรอยเมืองน้แลพญาเสยงแลพญาแสน

11

- 1 กษบีั้งอยู่แลพญาเสยงกไผ่แดง ... (ชำรุด)
- 2 ลอบไผ่ไปแก่หมื่นทวงพลแลแสนขุนหมื่น พ ... (ชำรุด)
- 3 ศรีแก่พญาแกนท้าวในเมอิ่งนานทงนองน้จึงหมื่น ... (ชำรุด)
- 4 แลแสนหมื่นทั้งหลายสั่งมาวาอไผ่พะญาเจ้าไผ ... (ชำรุด)
- 5 ตูข้าทั้งหลายยังไปไคลิมคุดของพญาแกนท้าว จึงพญาเจ้าเอา

12

- 1 พรญาแกนทาวอนี้เป็นเงาแก่ตู่ข้ามาไท ตู่ข้าแทนเทอดจึงคนไซ้พรญา
- 2 ช้เลยิง กคี่นมาบอกแกพรญาช้เลยิงโคช เนือคค้ำอนั้นหมินหลวงพล
- 3 แสนหมินทั้งหลายวามานนักกประกการ ๐ครน้พญช้เลยิงโค
- 4 คำช่าวานกลาวดั่งนนี้ พรญาช้เลยิงกไ้หาหม้อพรหมโคต
- 5 ถามวเราจไปเอาเมืองนาน ทินยั้งจโคถาหม้อพรหมโคตช่าว
- 6 นานจไปนิจโคเมอึง แลว่าจโค แกพ้ออูนาน

13

- 1 พรญาช้เลยิงกโคทรอดช้างม้ารืพลทั้งปวงสามวันเอาพล
- 2 ชกออกชัคทบในหาดช่ายแล้วกโคหนึ่งลือไปถึงมหาราช
- 3 แลพรญารามราชแลพรญาแสนสอชค้ำวโคพรก่านญผู้เปิน ... (ช้ารุด)
- 4 มีพร บันทูลแต่ก่อนน้แล้ว แลพรญาช้เลยิงกไ้เมืองสวาร
- 5 โลก แกเงาราชศรียศ ผู้เปินบุด หมินใจชวางชุนนครไซ้อีก

14

- 1 น้กัพฤทธิทั้งหลาย แลพลเชอังกุฉิ คลบาลปรมาณ 3000 แล้ว ... (ช้ารุด)
- 2 พรญาช้เลยิงกสังแกเงาราชศรียศช่าวาทพรญาทั้งสามไทชางม้ารื ... (ช้ารุด)
- 3 มาถึงเราเมือโคไ้ส้กโคหนเร่งไปตามทบเราจทั้น อหนึ่งถา ... (ช้ารุด)
- 4 เรามหาธรรมราชามาถึงไ้ส้ไท เขามาอช้อยังเมืองคอสเจ้า ... (ช้ารุด)
- 5 พรญาช้เลยิงสังแล้วชกช้างมาริพลไป ชุน ... (ช้ารุด)

ภาคผนวก ข.

หนังสือสารกรุงเทพมหานคร ฉบับหลวงพระสมุทวิธาน ส่วนของ ไมเคิล วิกเคอรี

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงพระสมุทวารัณยาณ ส่วนของ ไมเคิล วิตเคอร์

ตำนาน

1

- 1 ปรมาณ..... ปรัดบควย..... กตท ... (ชำระ)
- 2 เมืองตายทอง (ชำระ)
- 3 แลขุนรามคำแหงเสียด (ชำระ)
- 4 ผู้เป็นเจ้าเสด็จไปเอาเมืองทวายม ณ ครั้งนั้นเขากวามาไท... (ชำระ)

2

- 1 คุณชายศรีนาคมาจไกลถึงฝั่ง แลหมื่นสมรราชชกษายลกลเกล้าแล
- 2 งามกทงเรือโลดชีว่าตายทองผู้คิดรเขียงไถนกวิงลงนำหนีสั้น แต่ผู้ถือ
- 3 ทายเอาภายสู้ คิหมื่นสมรราชไช้ย ๆ กติผู้ถือทายตกน้ำ แลแล้วหมื่นสมร
- 4 ไช้ย เอาเรือเข้ามายังขุนนครไช้ย ๆ กไทคนแจ้ว หงข้างตัวหนึ่งแล้ว
ท้าวพรญา เสดาแต่บรรดา

3

- 1 นายทับนาคองทั้งปวงกลาคอยทับแลสงวาทาเมื่อได้ไฉญนเสียด
- 2 ฆ้องเราไส้จิงไช้ยขอฆ่าศึก ถ้าผู้ได้ทำตามสิ่งไส้ร จให้ลงโทษจิงหนัก
- 3 แลขุนนครไช้ย กลาดออกมาเข้าทราบอุษชายป่า จิงเจ้าเมือง
- 4 ตายทองแลกอรสหมิง ผู้เป็นนายทัพนาคองทั้งหลาย กถาม

4

- 1 ฆ้องมารีพลชินยังฝั่งคางนี้ได้ แลแล้วเอาเรือแทยบริพลชินได้
- 2 ขุนนครไช้ย แลท้าวพรญาทั้งหลายมา ขุนนครไช้ยท้าวพรญา
- 3 ทั้งหลายกลาดคอยมา ฆ่าศึกกแรงได้ไฉ้กว้างใหญ่มา พรญาช
- 4 เลียงขุนศรีบาทมิไฉดาฝั่งฆ้องสำคัญ กษวณกันยกฆ่าศึก ๆ

5

- 1 กายลงน้ำโศกาทหารกไว้ฆ่าฟัน เมงตายปรมารสองรอส
- 2 ชุน เจ้าเมืองตายทองแลก่อนสหมิงทั้งปองไปยังมีทันชินช้าง
- 3 ชันม้า กเอาช้างม้าคินลงน้ำแลเรือหอมลอมคามหนี ครันพัน
- 4 หงษเหวนวายุกหักกลายจำคงเลีย แลวิ่งน้ำมาหาโศกาทหารข้าว

6

- 1 เร้า ๆ กเอาพันหงษมาถึงขุนนครไช้ย ๆ กไทเลื้อพาแลให้ช้ยช้าง
- 2 ตัวหนึ่งเลาขุนนครไช้ยท้าวพรญาทั้งหลาย กชกกับกลับคิน
- 3 มา ถวายบังคมพรบาทผู้เป็นเจ้าของ แลทูลแก่ลังการศึก ทั้งปอง
- 4 แกทาร์ ๆ กไทหมินสมรรไช้ย เป็นหัวหมินช้าง ส่วนพันหงษ
- 5 ไส้กไทเป็นหัวหมินเรือในหุ้มแล้วแลไท พรราชการรงวันเป็นฮาง

7

- 1 ถาศักคิบัวเหตบ้านนั้น ๐ อยู่ปรมารเดอนหนึ่ง สมเด็จ
- 2 พรบรมราชาภิราชเจ้า กเสด็จไปยปรภาษ ครันสุริยาษาอันท
- 3 ทารกไทเอาพล้ายทรงบุนเป็นพรทิมึง แลเอามหาธรรมราชา
- 4 ภิราช พรญาชเลียง พรญารามราชคคอสับนายทิดนายช้างนั้น
- 5 ลง แลนายทิดมิไคลงกอลงไปยปชิดชวานอสุผู้เป็นเจ้าของเสด็จ

8

- 1 ชินมาลัปลลาไช้ย ๐ อูมาปรมารหาทวันท้าวพรญาทั้งหลาย
- 2 กทวายบังคมลาพรบาทผู้เป็นเจ้าของคินไปยเมือง ส่วนผู้เป็นเจ้าของ
- 3 เสด็จเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา ๐ ส่วนไนเมืองหงษาวัดนั้น พร
- 4 ญารามสวรรค์ กได้ราชสมบัติแก่พรญาพร ๐ อูจาเนอิร
- 5 มา พรราชบุตรการเจ้าพรญาพรนครอินทรอันอูเสวราชาไนย

9

- 1 พรรณครหลวงนั้น ชุนไส้ทรงพรอินทร ผู้เป็นพิเลียงถึงกรรม
- 2 กให้มาทูลแต่สมพรบรมราชาธิราชเจ้า กไทหนายพรผู้นองเป็น
- 3 ชุนไส้ทรงพรอินทร์นั้น อยู่มาเจ้าฮาคบุตรพรรามเจ้าอันผู้เป็น
- 4 เจ้าให้ไปอู่ยจัตุรมุขนั้น กชอนชเม้นทั้งหลายแข่งแกพราชาบุตร
- 5 ทารพรรณครอินทร ๆ กให้แกชุนไส้ทรงพรอินทรยกช้างม้าริพลไป

10

- 1 รับท้าวพรญา ยังไปยไต่ราบคาบ จึงทากรกโหมากทูลแต่สมเด็จพระ
- 2 บรมราชาธิราชเจ้า ๆ กไทยกช้างม้าริพลให้เจ้าพรญาแพรกพรญา
- 3 เทพมงคลขุนนครไช้ย ชุนศรีบาท ชุนปราบถวิป ชุนศรีพิไช้ย
- 4 สงคราม ชุนรวมกำแหง ชุนกำแหงพรอิน ชุนเพชรราชชุนไสย
- 5 ทาวอว ชุนรัตม ชุนเพชรรัตม ชุนเพชรสาร เอาพล ๑๕๐๐๐๐

11

- 1 ช้าง ๑๐๐ ม้า ๑๐๐๐ ยกไปยังพรรณครหลวง แลมิพรราชก่านฏ
- 2 ผู้เป็นเจ้าไปยแกพราชากุมารทาววา ครั้นกับท้าวพรญาทงง
- 3 หลายยกไปย ถึงพรรณครแล้วไส้ย ให้สมเด็จเจ้าพรรณครอินทร
- 4 ยกช้างม้าริพลออกตั้งเป็นทัพหนึ่ง แล้วจึงยกไปยปราบพรรคทั้ง
- 5 ไนจัตุรมุขนั้น ครั้นเจ้าพรญาแพรกแลพรยาพรหลวง ชุนหมินทั้งง

12

- 1 หลายยกไปถึงพรรณครหลวงแล้ว สมเด็จเจ้าพรรณครอินทรยกออก
- 2 มาตั้งเป็นทัพหนึ่ง ตามพราชก่านฏ แล้วจึงยกไปยปราบมหา
- 3 พรรคทั้งหลาย จนถึงจัตุรมุขนั้น แลพรรคทั้งหลายยกแตก
- 4 ฉารโตตัวเจ้าฮาคทั้งท้าวพรญาทั้งหลายดอย ๐ แลชุนนั้นพรราช
- 5 กุมารทารพรรณครอินทรทรงพรชอน ท้าวพรญาเสณามาตยพราหม

13

- 1 นาจารย์ทั้งหลายแดงบุษามหาเคราะห์นสารดี แล้วยกทัพทั้งปาง
- 2 คืบมา ครั้นถึงพีเรนพรมครอินทรกปรชวเน็ก ถึงพรมคร
- 3 หล่องทารถ เสด็จสวรรคต ๑ จึงแมนางเทพธานี แลแมนาง
- 4 คงคา กษेत्रินหนังสือไล้ไน้ไบพลไล้ได้เข้าเตียบให้เอาไปย
- 5 ส่งแก่เจ้าอฮาด แลสั่งวาให้เจ้าขันดูไทเข้าเตียบนั้นก่อน

14

- 1 ครั้นแล้ววไ้ยเอาเจ้าเตียบนั้นไปยส่ง กบอกเจ้าอฮาด ๖ ขัน
- 2 ดูกถหนังสือนั้น แลอ่านดูกรวามิก้านฎผู้เปเนเจ้า มาวา
- 3 ไ้สงเจ้าอฮาดไปยยังอชุกชยา ๑ จึงขุนพลไชยยกส่งเจ้า
- 4 อฮาดเข้ามาแต่จัตุรมุขโดยทางเรือมิได้ให้จำจง ครั้นมา
- 5 ถึงตำบลแสงเพลลา อยู่มาเทยถึงคินคนผู้รักษามานั้นนอน

15

- 1 หลับไปยสิ้นแลเจ้าอฮาดลงนำลอยศอไปย สู้ชนเพลิงเพลลา
- 2 ไ้ย ๆ กถามวาไ้ร เจ้าอฮาดกบอกวาช้านิชื่อ เจ้าอฮาดบุตร
- 3 พรราม ชุนเพลลาไชยกถามวาเป็นบุตรพรรามมารดาเจ้าชีว
- 4 ไ้ไร เจ้าอฮาดกบอกวามารดาช้านิชื่อนางอามพะเกษ ชุนเพลลาไชย
- 5 กวา เจ้าเป็นบุตรสหายเราจึงแล้ว แลชุนเพลลาไชยกวาชุนพลคร

16

- 1 ไ้ย กสงเจ้าอฮาดไปยยังอชุกชยา แลเราจปรกันเจ้า ๆ อฮา
- 2 กลัวเลอย เจ้าอฮาดกวาอันบิดาวาดังนิแห่งวาบิดา พี่า
- 3 ช้าเสียไน้เรอนบิดานิเทอด จึงชุนเพลลาไชยกแดงโพช
- 4 นาอาหารไทแก่เจ้าอฮาดกินแล้ว กสงเจ้าอฮาดไปยแกม
- 5 หารั้งแคกเฝ้าพรรค ชุนเพลลาไชยไน้ยเศรือญ ๑ ต่อ

17

- 1 รุงคนทั้งนั้น จึงรู้ว่าเจ้าอชาตโยธาทั้งหลายกลั่นแกล้งไปย
- 2 ตามกับขุนพลปลาวงศ์ กวาวเรมิปรากฏ ถ้าได้รู้
- 3 จักไล่กให้ไปด้วย ข้าเราจโชนช้อยกันหา ๐ อยู่นานมาจึง
- 4 รู้ว่าเจ้าอชาตหนีออกไปกมึง แลนายอรรณราชนายญีข้างทอง
- 5 นายปรช่า นายทองเตรดส่งสาร นายญีพท้าย สอมเขม้นั้น

18

- 1 จากพระนครหลวงไปอยู่สู่เจ้าอชาต ๆ กตั้งชายชวานาหลังงอ
- 2 ศักราช ๘๘๕ ปีกนเบญศก เจ้าพรญาแก้ว พรญาไทย ฝ้ามหา
- 3 พรรค อันผู้เจ้าเข้ามาแต่พระนครหลวงนั้นเงจรจาดวย
- 4 ชื่อปรช่าโหรจทำขบด แกส่มเด็จ้พรมราชธาธาเจ้า แลสรพรญา
- 5 แกกันวาคุจปราชหนา จให้ชื่อปรช่าโหรจกนกรุงอุทสา แลจสง

19

- 1 พรญาแก้วพรญาไทย แลเครื่องราชาปรโภคกเอมานั้น คินไปย
- 2 พระนครหลวงคิน ครันรึกันแล้วเงจรจาด้อยอดเพชรรัต
- 3 เพชรณราย เพชรสงครามพิไชย เพชรอันเปนทหารกงไนไชศรี
- 4 ญีจักรญี คฤตาสศรีญีชรรช้นเทมากน้าคพรทาน นายจ้วศรีนาย
- 5 ศรีหวิไชย นายศรีเทพศก นายเจดหัว อิกหัวพันหัวปากน้าย

20

- 1 วังพรญาบาล กังปองแล้วกให้ผ้าพอรเงินทองไป แจกกันไนนกุฎี
- 2 ชื่อปรช่าโหรจ แลคคิดดวยกันวาจเอาผู้เปนเจ้าไนเมื่อการเสด็จไปย
- 3 บางคณิกทหนึ่ง เมื่อการเสด็จทรงบาทน้กหนึ่ง เมื่อการเสด็จไปย
- 4 ไส้จิงทรน้กหนึ่ง เมื่อการเสด็จไปปรภาดอยทรญาสุหนาม
- 5 จรรน้กหนึ่ง เหตุวาทระราชสมภารทหาร จิงกรท่ามีล จิงนายเจด

21

- 1 หัวเรือพกทอง อนุปิ่นกันนั้นมาบอกแก่ขุนราชอาษา กลางคืนขุน
- 2 ราชอาษา กเอนายเจดหัวเรือมาด้อย แดกลางคืนนั้นเกริกขุณแมล
- 3 เกียรบาล ๆ ฤไชปรตพรวราชวัง เอาขุนทั้งสองกเขาไปยกราบทุลแด
- 4 พรักัรนาสมเด็จ้พระผู้เปนเจ้า ๆ กให้หาพฤทาษามาตราชอามาตย
- 5 ทั้งปอง แลขุนราชก็กดี แลขุนศรีมาช้มนกัน แล้วหารสงให้ปรัดช้างม้า

22

- 1 ทกถ้วทการทั้งปองวารุงชินเจไปย เอาพรวราชโทรหนั้น จิงพรวญาแก้ว
- 2 พรวญาท้อย กรุรทศันนิงจิงหมิไปช้อนออย ครั้นจกัลลอญโรไทย โยธา
- 3 ทหารทั้งหล้ายกไปกรเว้น เอาหุ้มกรบคทั้งปองกได้สิ้น สอนพรวญา
- 4 แกวพรวญาไทยใสร คอสายงายแก้วจิงได้ไนหลังพรวธาตุ ทารกไทดาม
- 5 เปนสังแล้ว กให้จำหมันใสเลาไว้แกบเสาทงใส่นั้น จิงพรวบรมรา

21

- 1 ชาธิราชเจ้า กให้พรวราชทานรังวัน แกนายเจดหัวเรือ แลไทเปน
- 2 ขุนอินทมลตรีย สอนแม่นางพรวญา แมนางเจ้าเมือง แลพระ
- 3 สหนมผู้ใหญ่ อิกก้าวพรวญา เสนามาตยทั้งหลาย กให้ตลับ
- 4 เตापุ่นช้องพุลกลองหมาก เปนรังวันแกขุนอินทมลตรีย
- 5 ไดปรมารกรเซอใหญ่หนึ่ง แล้วกให้เอารังวันนั้นไปยไทชบค

22

- 1 ทั้งปองคฺ ๐ อูปรมารสักสามวันทานกให้ขุนไชยพฤแลศรี
- 2 รังคั้น เอาพรวญาแก้วพรวญาไท แลชื้อปราชแลราชโทนทังง
- 3 ปองเสียบปรจารไว้ไนคฺขุนนคฺไช คอยกันทั้งปองปรมารสาม
- 4 สปีมีเสด สอนบุตรพรวญาแก้วผู้หนึ่ง ชื้อเจ้าแก้วฟาไปออยค้อย
- 5 ภรรยาไนพรวปรสม มิได้รูคอยบิดา ทานกมิได้ให้ฆ่าเสีย

25

- 1 อุยปรมารสองสามวัน เจ้าแก้วฟ้าก็โหดทรนทุกแต่สมเด็จ
- 2 พระบรมราชาธิราชเจ้า ว่าตัวข้าพรวุทธิเจ้านิ อยู่ไปวันฉา เข้าจวา
- 3 บุตรราชโทรห แลจายทุกเมื่อ เพื่อดังนั้นข้าพรวุทธิเจ้าจขอ
- 4 ตาย ควชกันเสียยิ่งแล้วทีเดื่อเทอด จึงสมเด็จพระบรมราชา
- 5 ธิราชเจ้า ก็ให้ศรีรังคั้นเอาเจ้าแก้วฟ้า ไปฆ่าเสียตามใจแล้วเอา

26

- 1 สก นั้นให้ทอดบาตรพระญาผู้บิดาอยู่ ๑ เหตุว่าผู้เป็นเจาตรง
- 2 ทศศีรราชธรรมมหาปรเสอดี แลฆ่าคนผู้เป็นกรบศนั้น ที่มี
- 3 ได้รู้เห็นเป็นกรบศดอยนี้การกไม้ให้ฆ่าเสีย แต่ศึกคน ๑ สอน
- 4 ไม้เมืองนานไสัย ท้าวแพงแลท้าวเหาะพี่น้อง ชอนกันท่าชบด
- 5 แกนท้าว จึงเอาเมืองนานนั้นได้ แลได้ทั้งตัวพระญา

27

- 1 แกนท้าว จำหมั้นไว้ แลพระญาแพงก็ให้ท้าวเหาะไปกินเมืองลุ่ม
- 2 จึงพระญาลุ่มแวงแก่พระญาแพง ขอท้าวให้ฆ่าพระญาแกนท้าว
- 3 เสียไสจึงจชอบ พระญาไม่ฆ่าก็ให้จำพระญาแกนท้าวไว้ ควันส
- 4 ขายใจก็โหดมากินโภชนาหารสุรบาล แล้วก็ให้เอาไปจว
- 5 ไวเวลา ๑ อยู่มาพระญาแกนท้าวก็เจรจาดอยปรานชาตุ อนมี

28

- 1 ความเสผหกเอาตามนั้นในสูงจึงนายสามอนอกเอาพรษา
- 2 แกนท้าวไปชอนไว ไม้เตาให้แห้งหนึ่ง ครั้นพระญาแพงรุกแดงคนให้ไปหา
- 3 ท้าวทั้งเมอังกมิภบพระญาแพง ก็ให้ยึดคารทางทุกตำบล ครั้นแล้ว
- 4 นายสามอนอกเอาพรษาแกนท้าวหนีมาโดยทางลู่วาง หาโภชนาอา
- 5 หารกินมิได้ย ก็กินแต่ไปมากเมมาเปลยิกไม้รากไม้ ปรมารสิบวัน

29

- 1 กถึงเมืองสทรวง นายสามอนกเอาพรญาแกนท้าว เข้าไปอ้ฝาก
- 2 ไวไน้กัฎิพรหมาเถนพรหม ๆ กให้รักษาไว้ส ๐ จึงขุนพลพรญา
- 3 ชเลียงไปยวังข้างในตรอนได้ช่างพังพล้ายปรมารท่กลีบข้าง จึงพร
- 4 มหาเถนพรหม กให้พ้ข้าวมาบอกพรญาชเลียง ถึงคอกข้างนั้นวา
- 5 บุครทารพรญาแกนท้าว ทนิมาควสนายสามอนถึงสทรวงแล้ว

30

- 1 แลอุษาไ้ไน้กัฎิพรหมาเถนพรหม ๆ ไห้ข้าวมาบอกข้าวแกทาร
- 2 ครั้นพรญาชเลียงรุ กบินลากุอินดิหนักหนา แลสิ่งใหญ่กข้างผูก
- 3 ม้าไปรับพรญาแกนท้าว ครั้นพรญาแกนท้าวมาถึงกกราบไว้พร
- 4 ญาชเลียงผู้เปเนบิดา กแถลงการอนี้เพรแพงพรญาลิมจิงเอาเมือง
- 5 นานนั้น แลพรแกนท้าวทนิมาเลาไ้พรญาชเลียงฟ้ิงทุกปรการ

31

- 1 แล้ว พรญาชเลียง กเอาพรญาแกนท้าวลงลงมาตวาชยั้งคมแต
- 2 สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า ถึงกรุงอสุทอสา แล้วพรญาชเลียงกทูล
- 3 แถลงการอันพรญาแพง พรญาลิมจิงเอาเมืองนั้น แลตัวพรญาแกน
- 4 ท้าวทนิมานั้นทูลแก่ผู้เปเนเจ้าทุกปรการ จึงสมเด็จพระบรมราชาธิ
- 5 ราชเจ้ากกล้า กรรณาแก่พรญาแกนท้าว แล้วไ้พรราชทานรังวัน

32

- 1 แกพรญาทั้งสอง ๆ กลาพรบรมราชาธิราชเจ้าคินไปเมืองชเลียง
- 2 สอนในพรนครหลวงมีไม้ไ้ หลงขอมผู้หนึ่งได้ญินาวมีกานญู้
- 3 เปเนเจ้าไ้ย ใ้สงเจ้าอชาดไ้ยอั้งอสุทตญา หลงขอมกคอนคุดตา
- 4 เจ้าอชาดกรูวาเจ้าอชาดจมิบุน ๐

ด้านปลาย

1

- 1 วาเมืองพราหมณ์มารทาทนพรนครอื่นทรสวรรค์แล้วตั้งนจ
- 2 คอรัใหญ่โตครองพิภพในพรนครหลวงจึงท้าวพรญาพฤกษา
- 3 มาศยทั้งหลายนกวา เมืองพรนครหลวงไล่เป็นกรุงราชธานี
- 4 ไทใหญ่หลวงไซเมืองเล็กเมืองน้อย แลจให้อำมาตยมลดรีไป
- 5 กินมิควงรอันตข้าพพฤกษีเจ้าทงหลายไล่ชอบไทพรญาแพรก

2

- 1 อุษเสวอสรราชเอง ๐ จึงพรบมราชาธิราชเจ้า กมิพรราชโองการ
- 2 อาพรญาทงหลายวานิก ชอบแต่เสอิ้วพายหน้าจเกอดวิวาษจึง
- 3 พรญาทงหลาย ทอให้อ้าพรเจ้าขุนศรีบาทเป็นขุนพลไทขุนทรง
- 4 พรอนิทรเปเนพิเลียงคจเคยัย ขุนราชศึกขุนไกรนาราชไล่ไทอช
- 5 ตัดเตอนข้าพรเจ้าทงหลายเหนหาความกนิแทนงมิได้

3

- 1 เลอช จึงสมเคจพรบมราชาธิราชเจ้า กตรัตบรราชตาม
- 2 ท้าวพรญาทงหลาย แลวทานไหดราพรครุทภาทไปไทท้าวพรญาทง
- 3 หลายเอาเจาพรญาแพรกก ทินเสวสราชในพรนครหลวงแลไทเจ้า
- 4 แม่ท้าวอินทรบุตรเปเนนางพรญา ๐ อชมาพรเจากรุงไล่ชกรไทขุน
- 5 ฅครไชยเปเนนายกอง ถือโชชาทหารทงหลายไปรบเจาชาคแล

4

- 1 ปาวังเสค ๓ กชกช้างม้าริพลไปอชู่ตงเปริงเพระอะทินโชองแคบ
- 2 จึงชุนนครไชย แดงคนปรมารณ ๓๐๐ ไทไปคชคน ๓๐๐ นั้น
- 3 กชกไปกลางคืน ครันตงทนทางหนาวหนูปก กนอन्हล็บอชู่ ชุน
- 4 ฅครไชย กแต่งหม่หนึ่งไปคชแล้ว ครนเห็นนุไปกอนไห้เนนอन्हล็บ
- 5 อชู่กไทเกบเลาเครอชิงสาดตราอวาทมาลัน ครันเขาตินเขาถกกลับมา

5

- 1 ยังกัษณะนครไชย ๗ กัหลงโทษแล้วโห้งเครอิ่งอวทุไทแกเข้า
- 2 คึน ๑ จิงขุนณครไชยอกอ้งข้างม้าวิพลไปรบเจ้าฮาดถึงช่องแคบ
- 3 นั้นเจ้าฮาดไตแดงเทมเนชองพรหมออกสกัดยั้งชายทวา ทนาหลัง
- 4 ขุนนครไชยอกแตกพายมา แลข้างภากรุดไมตกกเสี่ยข้างส่าพลิง
- 5 ไปแกเข้าศึก ท้าวภาทูลพาไฟนพลตายชนนั้นมากนั้ก ๑ แลว

6

- 1 เจ้าฮาดกอกข้างม้าวิพลหนีไปอยู่ในเตอรอกอจ ปรมารเดอนีหนึ่ง
- 2 กมาเข้าเอาบ้านสูนไปไตแล กอ้งมาจเกอีบ ขุนก่าแห่งเพชร
- 3 อั้นกินเมืองนั้กปองกนชามารถ เจ้าฮาดเอาเมืองมิไตกเพ
- 4 โทมาช อักทพิคึนไปจิงส้มเดจเจ้ากรุงพรหมครหลวง กแดงขุน
- 5 ไกรพลแสนให้ไปชอชขุนก่าแห่งเพชร กนิเมืองจงเกอีบนิให้ ซ้าวเมือง

7

- 1 ทังปองไวใจวาเจ้าฮาดคึนไปแล้วปรมารเจ็ดแปดวัน เจ้าฮาดกอก
- 2 แดคันเรวรุดมา ปจนเอาเมืองนั้ไต แลขุนไกรพลแสนขุนก่า
- 3 แห่งเพชร หนีรอดคึนมายังพรหมครหลวงแลเสี่ยคร้วอพยขุนก่า
- 4 แห่งเพชรสีน ออุมมาขุนไกรพลแสนกทูลแกสมเด็จเจ้ากรุงพรหม
- 5 ครหลวง วาขุนก่าแห่งเพชรเป็นใจควยเจ้าฮาด แลทรงบุตรภรรยา

8

- 1 ไป จิงผู้เป็นเจ้ากัโหนกามขุนก่าแห่งเพชร ๗ กวาภาเราเป็นใจคอย
- 2 เจ้าฮาดคุดจวานัจจริง ขุนไกรพลแสนจะหนีรอดฤ ๑ อนิงข้าพรเจ้า
- 3 ไครบพุงกันี้ชามารถจิงรอด ผู้เป็นเจ้ากัโหนจิงราคูบาดเจบ
- 4 ขุนก่าแห่งเพชรนั้กเหนจจริง ทานกสงภรรยาอื่นไท แลไทออ
- 5 กนิเมืองจงเกอื่บคึนเลา ๑ ออุมมาเจ้าฮาดกัโหนมาจรรจาปราไซ

9

- 1 คอยขุนกำแหงเพชรวาบุตรภรรยา ขุนกำแหงเพชรซึ่งเจ้ายาค
- 2 ไดเอาไปหนี เจ้ายาคหึงไหปรมนไว ขมิไทยจัดขจาสถาขุนกำแหง
- 3 เพชรไปเฝ้าเจ้ายาคไส กจเลยิงไหถึงความศุภ ขุนกำแหงกมิ
- 4 ลงคอยเจ้ายาค ๒ กยกช้างม้าวิพล มาเอาเมืองจงเก้อบ้ออีกเล่า ครั้นถึง
- 5 กไทเนเขาปายปืนปลนเอาไคเมืองนั้นแล แลไตทั้งคัวขุนกำแหงเพชร

10

- 1 ไป เจ้ายาดส่งบุตรภรรยา แลข้าคนขุนกำแหงเพชรหนีไคไปแต่
- 2 กอนหนีไคคืนสิ้น แลเลยิงคัวขุนกำแหงเพชรถึงศุข อสุมา
- 3 เจ้ายาคกไใหญ่ช่างทอง แลนางศิริพงษาไปจรรยาปราไสรดอยมหา
- 4 พรรคทั้งหลายอน้อยอยู่ในป่าสานดินนี้ มหาพรรคทั้งหลายชกมาออก
- 5 แกเจ้ายาคสิ้น ๐ จึงสมเดจพรญาพรครหลวง กแต่งขุนศรีมวงคล

11

- 1 รัตนแลขุนทรงพรอินทร ขุนราชศักดิ์ ยกช้างม้าวิพลไปเอาภูช่าง
- 2 กองมหาพรรคทั้งหลายอันอยู่ในป่าสานดินนี้จึงภูช่างทองแล
- 3 มหาพรรคทั้งหลายออกมารบขุนมวงคลรัตนโยธาทั้งหลาย ๆ ก
- 4 พายมาถึงจัดรมุข แลเสยี่ช้างม้าหารุขท ข้องไชยแลแดรพาท
- 5 สิ้น ภูช่างทองแลมหาพรรคทั้งหลายกตามมาถึงจัดรมุขขุนศรี

12

- 1 มงคลรัตนขุนราชศักดิ์ กหนีแต่จัดรมุขมายังพรมคอรหลวงจึง
- 2 เจ้ายาคแต่งทับเรือไทมาสักกับในลวาทหนักไลไคเรือชาผู้คน
- 3 มาก จึงนาขนอยแจงเรือกหัวแขนขุนทรงพรอินทร ผู้บิดาขุนราชศักดิ์
- 4 ดิหนิรอด ชาวทัพเรือเจ้ายาคกไคขุนกำแหง บุตร ภรรยาอีกบ้ำาโหราบาด
- 5 ไป ขุนราชศักดิ์ลูกขุนทั้งหลาย ผูรอดนั้นกพายมาถึงพร

13

- 1 นครหลวง ๑ สอนขุนเทพราชอันผู้เป็นเจ้าไท้ไปถนี้เมืองสลาข
- 2 นั้น ครนรุเจ้าอชาตออกไปคบบมหาพรรคทั้งหลายมั่งพริบเอา
- 3 บาลเมืองทั้งปองศังนั้น ขุนเทพราชแลขุนทั้งหลาย กแดงพรรณา
- 4 การมาจถวายบังคม แต่สมเด็จพรญาณครหลวง ครันมาถึงป่าสาน
- 5 ตี ทองคอสเจ้าอชาต ๒ กกุมเอาขุนเทพราชแลขุนหมื่นคริวอพ

14

- 1 ยบ อ้นมาทั้งปองนั้น ครือแมนางพระ แมนางใส แมนางบุตร แม
- 2 นางสน แมนางอัครราช แมนางคงราช อ้นไปบุตรภรรยา ขุนหมื่นทั้ง
- 3 ปอง นั้นกไดสั่น กเอาไปถถึงเจ้าอชาต ๒ กเอาสัตว์ทั้งหลายนั้น
- 4 เปนภรรยา แล้วกแจกทรัพย์เงินทอง อ้นได้หไปนนั้นแกกแก้วท
- 5 ทารทั้งหลาย ๑ อญนอยหนึ่ง บาวีเสดกมาถึงเจ้าอชาต ๒ กไท

15

- 1 แมนางคังราชแกบาวีเสด ๒ กกทำการอภิเศกเจ้าอชาตไท้เป็นเจ้า
- 2 พรญาอชาตไ้มาบุตรแลบาวีเสด กตพงพลเอาหมื่น เตรงสงสาร
- 3 ไปควส แต่พรญาอชาตไ้คเมืองทั้งปอง จัตุรมุขแลหมื่นน้าเจ้า
- 4 เมืองเพชรอินทรเมืองลแวก เมืองกำพงไพศรี เมืองตริงพั้ง
- 5 เมืองบาบุรเมืองเกอะ เมืองกตอกไท้เตรดสงสารอญกินเมือง

16

- 1 กต้อ พรญาอชาตคอสเชยั้งไพร พรญาวิเสดอญพิเรนทร ฤษ้าง
- 2 กองอญจัตุรมุข ขุนศัพญาอญลแวก ขุนเทพราชอญบาบุร ขุนกำ
- 3 แหงเพชรอญตึงพั้ง นายธรรมราชอญจั้งเกอบ ๑ จิงสม
- 4 เต้จพรเจ้ากรุงพรณครหลวง กไท้นายลงนัคแต่ตั้งคลไท
- 5 ลอมมากุล แต่สมเด็จพรบรมราชาธิราชเจ้า คอสขุนณคร

17

- 1 ไซปลอยเจอาขาดเสี๊ และเจอาขาดออกไปชบมหาพรคทั้ง
- 2 หลายเป็นชนบใหญ่หลวงดังนี้ ขอผู้ไปเ้าทรงพรภัรรณา
- 3 ๑ ครันคนไซบาทลคคิตั้งนั้นสมเดจพรบรมราชาธิราชเจ้า
- 4 กไหวพรราชโองการไปแกพรราชโอรฎทาน สมเดจพรเจ้ากรุง
- 5 พรณคอรหลวง แลกทวพรญาทั้งทั้งหลายวามีการพรราชสง

18

- 1 ราชสงครามในอชุกชยา แลไหขุนนครไซชนายลงพิคมาจิง
- 2 ฉบพลันสอนทำพรญาเสนาทั้งหลายไหอยคอยเจาพรญาครนี้
- 3 พรราชโองการไป ถึงสมเดจเจ้ากรุงพรนครหลวง กไหขุนนคร
- 4 ไซชนายลงพิค มาถึงอชุกชยา ๑ ขุนนครไซมาถึงสมเดจพรบรม
- 5 ราชาธิราชเจ้ากไหพฤชามาตยทั้งหลาย พิจรณาณเป็นสัดปพาน

19

- 1 กไหมาขุนนครไซชเสี๊แลนนายสงักวัน นายภักุมผู้ไปบุตร
- 2 ขุนนครไซชเสี๊ แล้วทานตั้งนายลงพิคเป็นขุนพล เอาขุนกำ
- 3 แหงพรอินทรแทนนายลงพิค คู่ขุนรามนร สอนขุนผาวังปร
- 4 หลัด ขุนพรศรีไส อากิเมื่อขุนนครไซชกุลขอช่างพลายเขฮีน
- 5 พลฤณเป็นจำนำนั้น วาเป็นเจาตรีควาโคแล ๑ ขนนั้น ขุน

20

- 1 ผาวังทูลวาช่างอนเณงาคังไม่มีครไหไกลพรบาท จิงลูกขุน
- 2 ทั้งหลาย กามูอินไสมีชอบทหารเจาขุนนครไซชเป็นขุนพลเอง ผู
- 3 เปนเจ้ากเบอินพรภักตรหนี ขุนผาวังกมิโคทูลพรกรรมาไนร
- 4 โทหาร อนิงมิโคบอกขุนเทพศรี กสงช่างนั้นไปแกขุนนครไซชเอง
- 5 ผู้ไปเ้ากไหจาขุนผาวังไว้ในหลวงพิน แลคังนายศรีบุตขุน

21

- 1 พรศรีเป็นขุนศรีราชวังเมืองแทน ส่วนเจ้าพรญาฮาดไส้กเอา
- 2 มหาพรรค ประมาณ ๑๐๐๐๐ เป็นชายชวาทนาหลังแลไพรญาวิ
- 3 เสดเป็นทัพหน้า ยักมาแต่เมืองนอกบาลพรรคทั้งหลายยกบก
- 4 มาถึงโพธิสัตว จึงขุนทรงพรอนิทรเจ้าเมืองนั้กออกกชกพรญา
- 5 ฮฮาดแลพรญาวิเสดแตกพาชไปถึง เซียงไพร ๐ อฮุนอชหนึ่งพร

22

- 1 ฮฮาดพรญาวิเสดกชกทัพม้าวิพลมาเอาโพธิสัตวเลา ๐ ชนนั้น
- 2 พรญาวิเสดกชกทัพมา ตั้งในคาบลโพรางมิไต่ตั้งคาส ส่วนพรญา
- 3 ฮฮาดไส้มาคงในโพธิสัตวไต่ตั้งคาสชุดคูลแลเชอั้นราราแพน
- 4 อามราชชวาทนามันมันคง แต่พรญาฮฮาดมาลอมโพธิสัตว
- 5 อชุปมารณ ๕ วันชุนเทพสงครามจันทปรกชกทั้งม้าวิพลไป

23

- 1 ถึงโพธิสัตว ชุนทรงพรอนิทรแลชุนเทพสงครามกตกแต่ง
- 2 ชางม้าวิพลออกอชพรชฮฮาด แลพรชฮฮาดไส้ดแตกฉานแล
- 3 โยชาทหารทั้งปองกตามติไปชุนนั้ ชุนเทพสงครามชิลฉาย
- 4 ภูบาล กวางไล้ฉาศิกเตดไปแต่ตัวเคฮัว หมินเตตรตส่งสารชิลฉาย
- 5 รัตนปรลิ่ง นอชกวาพลาชภูบาลมากนั้ก ครันเห็นชุนเทพสง

24

- 1 ครามวาเคคไป แลหาผู้ใดจันมิไต่ กเกฬิวพลาชรัตนัน
- 2 ลังควรหลบมา มุดออกไต่คางพลาชภูบาล เตตรตส่งสารชิลถูก
- 3 มวกชุนเทพสงครามตก นายจักรรัตนันเปนกลางช้าง เตตรต
- 4 ส่งสารกแกงถูกตาชุนเทพสงครามอชแลเตตรตส่งสารกพันชุน
- 5 เทพสงครามชาดในคอช้าง ฆนนั้นนายเตตรตส่งสารกตองป็น

25

- 1 ๕ เหลม ส่วนพรญาชาติใส่กตองปิ่นในแขนนั้นปัดนักจอขุมิ
- 2 ไค ดอยไปในถวนบาบรู ๑ ออุมามีผู้มาลักช้างรัตสิงหาต
- 3 แต่โพธิสัตว์ไป ตองคอยนายเตรตสังสาร ๒ กวางข้างนี้
- 4 ความแก่เจาพรญาญาค ๒ ครนรูเตรตสังสารไคข้างตั้งนั้นเจา
- 5 พรชอฮาดกวีข้างสพสิง มาแต่เซียงไพรสู่พรญาวเสดที่ตร

26

- 1 พังพลัง ครนถึงกว่าท้ามาขอข้างพรญาวิเสดกว่าเจาจรจา
- 2 ดอยเตรตสังสารเทอด พรชอฮาดกโหหาเตรตสังสาร
- 3 มาวาเตรตสังสารกว่า ข้างนี้ถ้าพรเจ้าไคใส่จไวชืออาษาทานเอง
- 4 พรญาอฮาดกว่าเรามาไส เพราะจแปลอินข้างแลเมอิตาน
- 5 มิเปลอินกตามใจเทอด พรญาภคินไปเมือง ๑ ออุมาพรช

27

- 1 อชาคกใส่กลโหหารเตรตสังสาร ๒ กโหบอกแก่พรญาวิเสด ๒
- 2 กหามมิโหเตรตสังสารไป ลอู่มานอชโหิง พรญาฮาดกโห
- 3 หาเอาเตรตสังสารรูคไปบอกแก่พรญาวิเสด ๒ กหามเลาไสรเตรต
- 4 สงสารมิพัง กเอาหัวพันสองคนแลพล ๕๐๐ ไปสู่พรชอฮาด ๒ กโหคุม
- 5 เอาเตรตสังสารแลหัวพันทั้งสองจำคงไว้ ส่วนผล ๕๐๐ นั้นไสโหเอา

28

- 1 ไสกลังไว แลเจ้าพรญาลชาดกแดงโหไปเอาพรญาวิเสดใดกไสจำ
- 2 คงไวสามวัน เอลงเรือไปถึงจัตุรมุกขี้เสี ส่วนเตรตสังสารแลหัวพัน
- 3 ทั้งสองไส มาเสีในช่องไพรแล้วกเข้าเอาคริวอพยพทั้งปองเขาในจัตุรมุก
- 4 ไปยังทวนบารปราลัน ๑ จึงเจ้าพรญาฮาดกโหนายธรรมราชาเป็นหลวง
- 5 เทพรชชา ส่วนญีข้างทองไสโหชื่อเจ้าขุนหลวง ๑ จึงสมเด็จพรบรมราชา

29

- 1 ธีรราชเจ้ากัโหมนางกรงแพงบุตรขุนเทพสงครามเจ้าเมืองจันทบูร
- 2 แกญไชยใหญ่ไชยกินเมืองจันทบูรแทน ๑) อยู่มาพระญาเทพมงคล
- 3 อนันเป็นพฤชามาตยปล่อยออกไปอยู่บัลลังก์กษัตริย์ จิงสม
- 4 เสด็จพระบรมราชาธีรราชเจ้ากัโหมเอาทองไปแพรคลังคนหนึ่งทำโกฏ
- 5 ส่งสารศกณนี้ แลวทานไหวหาขุนเสิบาผู้เป็นบุตรมาแต่พรน

30

- 1 ควรหลวงเอามฤค ส่วนขุนปรชานเผนองใส่ทานโหรบิรัชการเป็น
- 2 พฤชามาตยแทน ๑) สักราช ๗๘๖ ปีชวดไม้กัศตรเคอินญี สมเด็จ
- 3 พระบรมราชาธีรราชเจ้ากัโหมรินไปหาพระญาชเลียงแลมหาธรรมราชาพระญา
- 4 รามราช พระญาแสนสอยดาว ๑) ขณะนี้พระญาชเลียงไวมืองสวรรคโลกเจ้า
- 5 ราชศรัศมผู้เป็นบุตรแลพระญากรมราชาไวมืองพิศมโลกแกพระญาเหมพระญา

31

- 1 รามราชไวมืองศุโขไทยแกพระญาธรรมราช แลไตรศวรแลพระญาแสน
- 2 สอยดาวไวมืองกำแพงเพชร แดพระญาศรีวิภคตีแล้วพระญาทั้งหลาย
- 3 กลองมายบังอสุทชยา ครนถึงผู้เป็นเจ้ากัโหมกุมท้าวพระญาเสนามาตย
- 4 ทั้งหลายในกลาบุเรียนนพทชากษ จิงบอกพระญาทั้ง ๕ ถวายบังคม
- 5 พรบาทแล้ว ทานกมิพรราชโองการแกพระญาทั้ง ๕ ว่าเอียงนใด

32

- 1 เราจไหวพระญานานออกไปทันกเสมาเราใด จิงพระญาแสนสอยดาวแล
- 2 พระญารามราชกัทลแต่ผู้เป็นเจ้าวาเข้าไม้ใส่ขุตคานเมอชิงชเลียงแล้ว
- 3 แลพระญาแกนท้าวกรมมาอยู่คอยในเมอชิงนไเลา ขอผู้เป็นเจ้าไวมืองกานทุร
- 4 ข้าพเจ้าพระญาชเลียงทีเคี้ยวเทอด ๑) เมอโศจมีการสงครามตุข้าพเจ้าทั้ง
- 5 หลายจขอเอาทั้งมาริพลไปชวย ๑) จิงสมเสด็จพระบรมราชาธีรราชเจ้ากัตรัด

33

- 1 พรบรชชตามจิงพรญาชเลียง กทลแต่ผู้เปเนเจ้าวาถาเอาคอยไมตรี
- 2 มิได้แล้วเอาคอกการสงคราม ผู้เปเนเจ้ายังไทเอาถา จิงทานกมีพรบรช
- 3 ทูลว่าจนี้ใจได้ใส่กวาพรญามิไคเลอย จิงพรญาชเลียงกทลเจ้าวาก่า
- 4 ลงทัพเจ้าใส่ชวแล้ว ชาวแพรชาน่านพลเข้าทญบหมื่นข้างน้ำ
- 5 กเกือบคามถาจเอาไคจไคด้วยเคษพรราชสมภารแล ๑ แล้วสม

34

- 1 เต็จพรบรชราชชิราชเจ้ากตริตสิ่งแกพรญาทั้งสาม วาถาพรญาชเลียง
- 2 จไปเอาเมืองน่านใส่ในทั้งหลายแดงพล ๒๐๐๐ ข้างเครื่อง ๒๐ น้ำ ๒๐๐
- 3 แต่งไทหนัราชการใส่ คือทั้งหลายมิสวาพิกแกเราเลอย ๑ แล้วท้าว
- 4 พรญาทั้งหลาย กลาผู้เปเนเจ้าทินไปเมือง แต่พรญาแสนใส่ยังอยู่บ่าเรอพร
- 5 บาทในอชุกษา ๑ ส่วนพรญาชเลียงใส่ครนทินไปถึงเมืองสวรรค

35

- 1 โลกกไวคสี่ทั้งปวง แกหมื่นหลวงพล ๒ กไทหนังสือไปสองพัน
- 2 ทารกองในเมองน่าน พไทหารกองกเปเนใจควยหมื่นหลวงพล
- 3 แลไทหนังสือมาวาไทพรญา เจ้าเรงษาข้างมารีพลไปจงดับพลันพรอม
- 4 กนี้บัดนี้ หมี่ลาวทั้งหลายมาบอกแกทญหมื่นพองชวางไนไตรตริงษ์

36

- 1 พองชวางเกนพลรบไคพลปรมาร 6000 แลข้างม้าสพอยแล้ว กไทเอาครัว
- 2 อพขทังปวงเขาไปในเมืองเซียงไทม ๑ ครัทหนังสือมาถึงหมื่น
- 3 หลวง ๒ กเอาคสี่ไนทมาบอกแกพรญาชเลียง ๆ กไทเนเทียมข้างมารี
- 4 พลทังปอง แลไทหนังสือไปเรงเอาพล หัวเมืองไทญทั้งสามเมือง
- 5 อันจเข้าตาทัพควยนั้น ๑ ทนไนนี้ข้าวคอกมาบอกแกลิวะ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นายปกรณ์ ชื่อสกุล ทรงม่วง

เกิดวันที่ 10 เดือน สิงหาคม พุทธศักราช 2506

สถานที่เกิด ตำบลบางพระครู อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 24 หมู่ 2 ตำบลนครหลวง อำเภอนครหลวง

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13260

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน อาจารย์ 1 ระดับ 4

สถานที่ทำงานในปัจจุบัน

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2520

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนนครหลวง

(พิบูลประเสริฐวิทย์)

พ.ศ. 2524

มัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย

พ.ศ. 2527

ครูศาสตร์บัณฑิต จากวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา

พ.ศ. 2539

สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา วิชาเอกประวัติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การวิเคราะห์หนังสือราชการหรือเอกสารลับของพระสมุควชิรญาณ

บทคัดย่อ

ทอง

ปกรณ์ ทรงม่วง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ไทย

กุมภาพันธ์ 2539

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณเป็นพงศาวดารที่เชื่อว่าเขียนขึ้นในสมัย
อยุธยา ต้นฉบับเป็นสมุดไทยค่า เขียนด้วยอักษรไทยตัวบรรจงสวยงาม แต่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง
หรือผู้คัดลอก

เรื่องราวที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับนี้อยู่ในระหว่าง พ.ศ. 1982 - 1987 ซึ่งเป็น
เวลาตอนปลายรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 กษัตริย์แห่งอยุธยาผู้ครองราชย์ระหว่าง
พ.ศ. 1967 - 1991

ผู้พบพงศาวดารฉบับนี้ในหอพระสมุดวชิรญาณ คือ ไมเคิล วิกเคอรี พบเมื่อ พ.ศ.
2514 แต่พบเพียงส่วนเดียว ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 อุบลศรี อรรถพันธ์ ได้พบอีกส่วนหนึ่ง
ซึ่งต่อมา ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร และ ก่องแก้ว วีระประจักษ์ ได้ร่วมกัน
ตรวจสอบพงศาวดารทั้งสองส่วนที่พบในวาระที่ต่างกัน แล้วได้ลงความเห็นว่าเป็นเนื้อความทั้งสอง
มีใจความสืบเนื่องสามารถนำมาต่อกันได้

ดังนั้นเพื่อเป็นเกียรติแก่หอสมุดวชิรญาณ ซึ่งเป็นสถานที่เก็บรักษาพงศาวดารฉบับนี้ไว้
และเพื่อความสะดวกในการเรียกชื่อ จึงเรียกพงศาวดารที่ค้นพบโดยบุคคลทั้งสองว่า พงศาวดาร
กรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ปัจจุบันพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับนี้เก็บรักษาไว้ที่งาน
ฝ่ายบริการหนังสือตัวเขียนและจารึก หอสมุดแห่งชาติ

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ถือว่าเป็นพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา
ที่ค้นพบล่าสุด ซึ่งนักประวัติศาสตร์เชื่อว่ายังไม่ได้ผ่านการชำระ จึงทำให้พงศาวดารฉบับนี้
มีคุณค่าในฐานะที่เป็นเอกสารชั้นต้น อย่างไรก็ตามยังไม่มีนักวิชาการทำการศึกษาค้นคว้าอย่าง
จริงจัง ผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงนำมาเป็นข้อมูลทำการศึกษา เพื่อเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้ดำเนินการศึกษา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารแบบภายนอก พบว่า
เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตอนปลายรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ซึ่งอยุธยาได้พยายาม
ขยายอำนาจเข้าไปในอาณาจักรกัมพูชา สุโขทัยและพินธุโลก แพร์ น่าน และเมืองมอญทาง
ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก ส่วนเวลาที่ปรากฏอยู่ในพงศาวดารส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะการบอกเวลา
แบบจดจำเรื่องราวที่ปรากฏ เช่น เพลาค่า ขณะนั้น เกือบเดือน สำหรับค่าที่ปรากฏ ผู้ทำ
วิทยานิพนธ์ศึกษาแต่เฉพาะค่านามเฉพาะ เช่น ชื่อเมือง สถานที่ ชุนนาง และพระราชพิธี
ต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำค่านามเฉพาะต่าง ๆ เหล่านี้ไปเปรียบเทียบกับค่านามเฉพาะที่ปรากฏใน

เอกสารประวัติศาสตร์ร่วมสมัยอื่น ๆ เพื่อสามารถตรวจสอบได้ในระดับหนึ่งว่า คำนามเฉพาะที่ปรากฏในพงศาวดารนี้เป็นคำเก่าที่นิยมใช้ในสมัยที่พงศาวดารฉบับนี้เขียนขึ้นหรือไม่

นอกจากนี้ผู้ทำวิทยานิพนธ์ยังใช้วิธีการวิเคราะห์ภายในเพื่อตรวจสอบเนื้อหาข้อมูล โดยการนำหลักฐานอื่น ๆ เช่น พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวันวลิต และโบราณสถาน เป็นต้น มาตรวจสอบพร้อมทั้งวิเคราะห์เรื่องราวที่ปรากฏอยู่

ผลจากการศึกษาค้นคว้า แม้ว่าพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณจะมีระยะเวลาเพียง 6 ปี แต่ได้ให้ข้อมูลใหม่และข้อมูลเพิ่มเติม ดังเช่น

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวันวลิตบันทึกไว้ว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ไม่มีพระโอรสธิดา แต่ในพงศาวดารฉบับนี้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพระราชโอรสธิดาของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ซึ่งสอดคล้องกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ทั้งยังบันทึกพระนามพระโอรสธิดาของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ไว้ด้วย

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับนี้ ได้บันทึกที่ทำให้ทราบความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างอยุธยากับพิษณุโลก ซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป แต่ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมถึงเหตุการณ์และพระนาม เช่น ทำให้ทราบว่าสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 กษัตริย์อยุธยาทรงเป็นพระขามาดา (ราชบุตรเขย) ของแม่นางชาช้า ซึ่งเป็นพระมเหสีของเจ้าเมืองสุโขทัย ต่อมาแม่นางชาช้าได้รับการเฉลิมพระนามจากกษัตริย์อยุธยาเป็นพระประสิทธิ์

นอกจากนี้ยังปรากฏเรื่องราวที่อยุธยาขยายอิทธิพลไปยังดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน คือ เมืองพิมาย พนมรุ้ง และการขยายอิทธิพลไปยังเมืองแพร่และน่าน ตลอดจนหัวเมืองชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก ได้แก่ เมืองทวาย ตะนาวศรี เหตุการณ์นี้ไม่ปรากฏอยู่ในเอกสารชิ้นต้นสมัยอยุธยาอื่น ๆ อย่างชัดเจนมาก่อน

ปัญหาที่พบได้แก่ ชื่อเมือง เช่น พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอพระสมุดวชิรญาณเขียนชื่อเมืองกำแพงเพชร แต่ในสมัยเดียวกันพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์เรียกชื่อเมืองว่า ชากังราว จึงทำให้เข้าใจว่าเมืองกำแพงเพชรและเมืองชากังราว น่าจะเป็นคนละเมือง ไม่ใช่เป็นเมืองเดียวกันอย่างที่เข้าใจกันมา นอกจากนี้สถานที่ซึ่งปรากฏในพงศาวดารฉบับนี้ ทั้งที่อยุธยา หัวเมืองฝ่ายเหนือ เมืองในกัมพูชา และหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตก บางเมืองไม่สามารถตรวจสอบว่าปัจจุบันตั้งอยู่ที่ใด สำหรับเวลาที่บอกเป็นศักราชนั้นส่วนใหญ่มักจะตรงกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์

ผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้พยายามวิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับ
หอพระสมุดวชิรญาณ ดังปรากฏอยู่ในบทที่ 5 พบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับพงศาว
ดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ แต่เนื่องจากมิได้ทำการวิเคราะห์อักษรวิธิต
ปรากฏอยู่ในพงศาวดารอย่างละเอียด จึงยังไม่อาจลงความเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นพงศาวดาร
ที่ยังไม่ได้ผ่านการชำระ ดังนั้นจึงควรที่จะมีการศึกษาตรวจสอบอักษรวิธิตอย่างละเอียด และ
ทำการเปรียบเทียบกับศัพท์โบราณร่วมสมัยต่อไป เพื่อจะได้ลงความเห็นได้ชัดเจน

**AN ANALYTICAL STUDY OF
THE AYUTTHAYA CHRONICLE,
A DOCUMENT OF VACHIRAYAN ARCHIVES**

**AN ABSTRACT
BY
PAKRON SONMUAN**

**Present in partical fullfiment of the requirement
for the Master of Art in History
at Srinakharinwirot University
March 1996**

The Ayutthaya chronicle, a document of Vachirayan archives, is believed that it is a chronicle which was written in Ayutthaya period. The original document of Vachirayan archives is a so called black-colored Thai book (Samut Thai Dam), and is handwritten by beautiful letters. However, there is no any name of the author or transcriber.

The stories that are appeared in this document covers the period between 1439-1444 BC. This period was the late King Somdet Pra Baromrajathiraj II regime. The King was on his throne between 1424-1448 BC.

The fragments of Yutthaya chronicle in Vachirayan archives were found by Michael Vickery in 1971. Later on, other fragments of the Chronicle were found by Ubonsri Adthaphan in 1988. Prasert Na Nagara and Konkeaw Verapracag found that these two chronicles were actually the two different parts of a same chronicle.

To the honor of Vachirayan archives as well as convenience to mention it, Prasert and Konkaew named their document as Phongsawadan Khung Sri Ayutthaya Chabab Khao Pra Samut Vachirayan.

This Ayutthaya chronicle is a newly found document, and historians consider that it is not yet examined in Bangkok Period. So this document is important as a primary source of Ayutthaya history.

However, no historian examined this document throughly until now. So, the author of the thesis picked up this document to examine for the masteral degree of history, Srinakharinwirot University.

The aim of the study are finding out of the Ayutthaya historical events as well as to measure the value of this document. The author uses the methodology of external analysis, The author found that the events that were written in the document was in the late King Somdet Pra Baroomrajathiraj II regime. At that time, Ayutthaya tried to expand her influence to the Kingdom of Kampuchea, Sukhothai Pisanuloke Phrae Nan and Mon area in the western sea coast. The times and dates that appeared in the document seem to be not exactly ones, but refered as one's memory. For example, the words like, almost at that time, before dark, a month ago, etc. Were used in the document. The author examined especially proper nouns that appeared in the document, for example, the names of places, people, ceremonies, etc., to make it possible to compare with other historical sources of that period.

The author also uses the methodology of internal analysis by using other documents of the same period, For example, Luang Prasert and Van Valied's documents .

The results of the study, although the document covers only six years period, the author could found new evidences, as well as detailed information.

For example, Van Vleid's document mentioned that King Somdet Pra Baromrajathiraj II did not have a child, however, Vachirayan Archives document recorded the names of son and daughter of the King. Although Luang Prasert document mentioned about son of the King, but this document mentioned about son and daughter of the King together with their specific names.

The document also mentioned about married relationship between Ayutthaya and Pisanuloke. This fact is widely known already, however, this document mentioned details of these relationships.

In this document expansion of Ayutthaya to Phimai and Panomlung area were clearly recorded first time, which is rarely mentioned in any other documents. Also, the expansion to Phrae and Nan, or Western coast, Tavoi or Tenasserim were mentioned. In this documents there historical events were recorded in more details than other documents.

The author doubts that the name of Kamphuephet appeared in this document, and at the same time. The name of Chakanlao appeared in the Prasert's document, so that there two names were not mentioning the same city as people used to understand, but mentions two different cities.

The difficulties to examine this document are, the old words used in this document are difficult to understand, and the some names of places can not be identified in the present map.

The author tries to analyse and interpret this document in the Chapter five. Then finds that the times and dates which were mentioned exactly in the document were corresponded with Luang Prasert's document. If the Luang Prasert's chronicle was the chronicle of the Ayutthaya period, the author considers that this document was also written in the same period and valuable as a primary source to study a history, especially Ayutthaya history. However, in this study examines only proper nouns, and does not examine other words, so it is not possible to make conclusion about the period of the document. Therefore it is necessary to continue to examine other words in detail.